

Estratexia Galega de Acción Exterior

Horizonte post 2020

XUNTA DE GALICIA

Índice da Estratexia Galega de Acción Exterior (EGAEX)

0. Introducción.
1. Balance da Acción Exterior galega.
2. Acción Exterior en rede e novo marco xurídico da Acción Exterior.
3. Axentes e actores galegos da Acción Exterior: coordinación, cooperación, colaboración.
4. Ámbitos sectoriais da Acción Exterior:
  - 4.1. Galicia: unha economía aberta.
    - 4.1.A. Estratexia macroeconómica exterior.
    - 4.1.B. Estratexia microeconómica exterior: exportacións e expedicións de bens e servizos, investimentos no exterior e captación de investimentos.
    - 4.1.C. Turismo e Acción Exterior.
    - 4.1.D. Conectividade.
    - 4.1.E. Sector primario.
    - 4.1.F. Selo-País no exterior.
  - 4.2. Cultura.
  - 4.3. Galeguidade.
  - 4.4. Cooperación para o desenvolvemento.
  - 4.5. Acción Exterior e proxeccións demográficas.
5. Ámbitos xeográficos e institucionais:
  - 5.1. Portugal.
  - 5.2. UE e Estados da UE: prepararse para un escenario post 2020.
  - 5.3. Europa extra UE.
  - 5.4. Latinoamérica: Hispanoamérica e Brasil.
  - 5.5. Norteamérica.
  - 5.6. Bacía sur do Mediterráneo.
  - 5.7. África subsahariana: África lusófona e Guinea Ecuatorial.
  - 5.8. Oriente Medio, Asia-Pacífico e outras áreas xeográficas.
6. Intersección de prioridades sectoriais e xeográficas: prevalenza e concentración.
7. Revisión e Avaliación da EGAEX.

0. Introducción

1. Galicia, instituída como Comunidade Autónoma grazas á Constitución española de 1978, sobre a que se asenta o seu Estatuto de Autonomía de 1981, é unha nacionalidade histórica que goza dunha proxección internacional cualificada, sen prexuízo do seu sólido entroncamento en España. Esa proxección fundaméntase nos seus xenuínos trazos da súa identidade, cun idioma, un dereito civil e unha cultura propios e singulares, entre outras características que lle outorgan trazos específicos, e que nos acreditan como pobo europeo-atlántico e especialmente afín a Portugal, cunha diáspora asentada e integrada en múltiples nacións do planeta.
2. Dende a nosa adhesión ás Comunidades Europeas, Galicia persegue ademais como obxectivo estrutural de primeira orde a súa plena equiparación socioeconómica coa Europa máis desenvolvida. Somos e queremos seguir sendo unha comunidade aberta, cuns valores occidentais e homologable cos estándares propios das comunidades máis avanzadas da Unión. O consenso xeneralizado do país aposta por unha converxencia real co núcleo da UE, avanzando no ámbito da cohesión económica, social e territorial, pero tamén no da coherencia política coa integración dentro dun modelo de economía social de mercado.
3. En tempos de incerteza europea, amolado o proxecto de unificación por unha enchente de populismo de toda caste, Galicia semella seguir apostando como sociedade por unha Unión integrada. O pobo galego, epítome dun nacente *demos* europeo por mor do seu elo coas grandes culturas ibéricas, proxectadas en América e África, e mesmo en certas áreas de Asia-Pacífico- caso de Timor-Leste ou Filipinas-, sabe que a Unión é o antídoto contra as causas das maiores desgrazas europeas.
4. Este obxectivo-país non implica en absoluto renunciar ás nosas raíces. Antes ao contrario, a esencia do modelo europeo radica na defensa da diversidade, fronte a outros tempos pasados, fundamentados na perversa dinámica da uniformidade imposta. Galicia goza dunha personalidade colectiva ben definida que debemos cultivar, defender e promover. Primeiro, por lealdade cara aos nosos devanceiros e por respecto ao legado que nos transmitiron. Pero, ademais, porque esta personalidade colectiva que nos caracteriza, moldea e identifica, leva consigo un valor intrínseco que debemos aproveitar en beneficio da nosa mocidade e das futuras xeracións de galegos. E é que somos o elo natural por antonomasia entre as grandes e puxantes cultura lusa e hispánica, que ten o seu particular potencial tanto na maior cohesión entre a propia

España e Portugal, como entre Brasil e as restantes nacións iberoamericanas, sen esquecer a porta cara ás nacións da Comunidade lusófona, chamadas a incrementar o seu rol fronte a outras rexións do planeta. Dentro de España e de Europa só Galicia dispón desta vantaxe competitiva.

5. A devandita vantaxe competitiva debe ser nutrida e capitalizada de modo ordenado e sistemático, non aproveitando simples golpes de azar ou improvisando en función da conxuntura do momento. Dentro de España temos que conseguir que o resto da Nación española vexa a Portugal como outra Nación irmá, digna do maior afecto e merecedora de toda prevalenza na área da cooperación institucional, política, cultural e socioeconómica, sempre en pé de igualdade e co propósito de ir decote un paso por diante do proceso de integración impulsado pola Unión Europea¹.
6. Galicia é pequena en termos xeográficos e demográficos, pero non ten por que selo en igual medida en canto á súa proxección. A nosa natureza de ponte entre o español e o portugués, unida á diseminación da nosa diáspora en diversos países con gran probabilidade de crecemento, lexitiman e fundamentan unha sá ambición de liderado e protagonismo, que debe ser posta ao servizo do desenvolvemento da economía e a sociedade galegas, así como do resto de España. Deste xeito, tamén é posible que a Acción Exterior de Galicia se poña ao servizo da permanente mellora dos nosos servizos públicos e das atencións que merecen os nosos cidadáns, porque a economía galega ten máis probabilidades de medrar cara afora que pechada no seu.
7. A Acción Exterior debe estar sempre ao servizo dun proxecto de país para dotarse en si mesma da debida coherencia. Se non fose desta maneira, se cadra podería configurar un inventario de propósitos ou un elenco de actividades relativamente conexas, pero nunca sería unha auténtica estratexia, é dicir, a aliñación duns recursos e uns procesos de traballo ao servizo dun grande obxectivo ou dun conxunto sistémico de obxectivos congruentes entre si, dotada ademais dunha fundamental lóxica interna.

---

¹ “ E nós decimos unha vez máis que HEspaña e Portugal sóio poden salvarse contando con Galiza, porque alí reside a clave da reconciliación e da concordia, da paz e da grandeza, en fin, do sentido común hispano. “ (Alfonso Daniel Rodríguez Castelao, *Sempre en Galiza*, Libro Terceiro, capítulo XXIV)

8. Os recursos que Galicia pode fornecer á implementación dunha estratexia exterior son limitados, dados os compromisos coetáneos que na orde social deben ser atendidos con urxencia pola Comunidade Autónoma. As restricións consubstanciais a toda política pública veñen aquí, á súa vez, condicionadas pola présa na atención a outros problemas sociais máis agudos e perentorios, derivados da severa crise económica que padecemos e que só agora comezamos a superar. Esta percepción resulta natural e non cabe crítica, posto que a perspectiva do longo prazo, tan excepcional no deseño de políticas públicas democráticas como indispensable no ámbito internacional, impón que os resultados non se perciban ata transcorrido demasiado tempo dende o seu deseño e implantación.
9. Por outro lado, se na xeneralidade das políticas públicas conflúen moitos factores non controlables e mesmo imprevisibles para o promotor dunha determinada estratexia, no campo da Acción Exterior as devanditas contingencias e imponderables son aínda máis habituais. Porén, isto non obsta que resulte fundamental marcar unha meta, aínda que haxa que ir modificando o rumbo para acadala segundo se vaian sucedendo os acontecementos, cada vez con maior volatilidade e incerteza, como corresponde a un mundo plenamente globalizado no económico e interconectado no cultural. Avatares como o referendo británico que forza a saída do Reino Unido da Unión Europea e a reconfiguración das institucións políticas públicas da Unión son un nido exemplo a considerar.
10. As opcións programáticas dunha Estratexia de Acción Exterior como esta poden ser múltiples. Non obstante, ademais das restricións de medios que a condicionan debe considerarse o novo marco xurídico, inaugurado pola Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción Exterior e do Servizo Exterior do Estado, así como, en menor medida, pola Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, que con toda oferta moitas máis posibilidades de intervención no Exterior das que se imaxinarían se non se estudase en profundidade.
11. Noutra orde de cousas, a "*Estrategia española de Acción Exterior*" deberá tomarse en consideración, tanto polos mandatos xurídicos de orde constitucional e ordinaria como, tamén, por un criterio de eficiencia. A propia proxección exterior de España é exígua en diversas áreas do planeta -caso da India, China, o afastado Oriente, a beira asiática do Pacífico... - onde, por certo, se están experimentando enormes e veloces transformacións xeopolíticas e económicas. De aí que sería absurdo, pretencioso e contraproducente que Galicia aspirase a definir un programa propio de actuacións, alleo ao deseñado polo Goberno español,

á súa vez debedor en moitas áreas temáticas de iniciativas impulsadas e coordinadas dende a Unión Europea coa Asociación de Nacións do Sueste Asiático (ASEAN), con Asia (*Asia-Europe Meeting, ASEM*), coa conca sur do Mediterráneo (*Proceso de Barcelona* ou *Euro-Mediterranean Partnership, EUROMED*), e con outras rexións, como as iniciativas que concirnen ao continente africano, onde España contribúe a formar a vontade europea no seo das propias institucións da Unión.

12. A relación entre as estratexias española e galega de Acción Exterior vén perfilada no artigo 11 da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado, determinando que as actividades das Comunidades Autónomas adecuaranse aos instrumentos de planificación da Acción Exterior, elaborados e aprobados de conformidade co disposto nesta Lei e establecidos polo Estado, mentres que as entidades que integran a Administración Local estarán suxeitas aos instrumentos de planificación da Acción Exterior que determinen as súas respectivas Comunidades Autónomas. En consecuencia, debe existir un perfecto engarce entre os diversos documentos, presidido polos principios de competencia, especialización e complementariedade.
13. Por conseguinte, Galicia pode e debe dotarse neste momento histórico dunha Estratexia de Acción Exterior (EGAEX) que lle permita asentar un marco estable de cooperación, baseado nos principios de respecto institucional, de vocación de servizo público, de reciprocidade, que permitan o establecemento de melloras nos eidos social, político, económico e cultural. Galicia debe proxectarse como un pobo con identidade propia, e as diferentes estratexias que se definan con outros pobos deben arbitrarse desde os parámetros da cooperación e do desenvolvemento, para afirmar una acción exterior realmente solidaria, propia dunha sociedade que se abre a Europa e ao Mundo

Fundamentación económica da EGAEX

14. A EGAEX porase ao servizo do instrumento estratéxico alicerce da nosa Comunidade Autónoma cara ao futuro, definido polo *Plan Estratéxico Galicia 2015-2020*, que aspira a gañar canda menos oito puntos adicionais de converxencia respecto do conxunto da Unión Europea. Estes obxectivos de crecemento macroeconómico deberán ter o seu correlato nunha mellora real das condicións de vida da cidadanía galega, de tal forma que a redución dos elevados niveis de desemprego teñen

que acompañarse dunha redución da taxa de pobreza, dunha redución da precariedade e a inestabilidade laboral mediante a creación de empregos de calidade. Estes fitos capitais de carácter macroeconómico non poderían porén acadarse sen unha máis decidida internacionalización, que non só ten de centrarse en aspectos como o incremento das exportacións e expedicións de bens e servizos, senón tamén nunha maior apertura da sociedade galega nos ámbitos políticos, sociais e culturais. Co abandono inminente do Reino Unido da UE a nosa Acción Exterior terá que encetar a buscar alternativas estratéxicas para conquistar ese obxectivo macroeconómico.

15. A globalización chegou para ficar. É máis, temos que comezar a vela como unha oportunidade a todos os niveis e ordes antes que como unha ameaza. A alternativa illacionista ou fundamentalmente autárquica non é verosímil, nin real, nin plausible. Certo é que os sectores máis damnificados pola obsolescencia ou por uns diferenciais negativos de custos terán que adaptarse aos cambios e transformacións con maior entusiasmo. En calquera caso, a estratexia non pode pasar por pecharse, senón por buscar novos horizontes e competir en campo aberto.
16. Neste contexto mundial, Europa é o noso mercado doméstico. Éo sen dúbida dende a vertente xurídica, grazas aos avances na súa integración e á mellora das normas e procedementos que implementan o mercado interior da UE, aínda que estes sexan mellorables. Pero tamén o é a causa da consubstancial concentración de intercambios intra-UE no total do que tradicionalmente se veu considerando como "comercio exterior". Dende un enfoque xurídico-económico, unha expedición intracomunitaria de bens é unha modalidade moi singular de exportación, de igual maneira que o é unha introdución intra-UE respecto da importación. Vender produtos ou ofrecer servizos profesionais galegos en Roma, París ou Berlín debера ser xa tan natural dende un enfoque de tratamento mercantil como facelo en Madrid, Barcelona ou Valencia, aínda que non o sexa en puridade dentro doutras ordes mentres non se conclúan todos os detalles da harmonización administrativa e tributaria na UE. Pero dende logo, non é equivalente o procedemento esixible para vender os mesmos produtos ou ofrecer análogos servizos en Nova York, Tokío ou Johannesburgo que o previsto para facelo en Estocolmo, Atenas ou Lisboa.
17. Aínda máis, a melloría normativa experimentada na UE a raíz do despregamento da Directiva 2006/123/CE do Parlamento Europeo e do Consello, do 12 de decembro de 2006, relativa aos servizos no mercado interior, debe permitir que se incremente en maior medida na economía

galega o peso do comercio intra-UE ou, por mellor dicir, dentro do Espazo Económico Europeo (EEE). A prestación transfronteiriza de servizos dentro do territorio europeo está chamada a medrar e nela gozamos dun enorme potencial, que sen dúbida debemos comezar a explotar con entusiasmo, debido á capacitación de moitos dos nosos profesionais -p. ex. no desolado sector da construción- e á súa competitividade en canto a calidade e custos.

18. Non obstante, como demostrou a crise que arrancou nos Estados Unidos, contaxiada a Europa, a extrema e persistente dependencia do mercado interior implica unha concentración de riscos demasiado elevada para nós e que, ademais, fainos máis vulnerables ante adicionais ou complementarios choques asimétricos, ben independentes, ben como réplicas da crise orixinaria, que agregados teñen unha exacerbada incidencia negativa sobre os niveis de desemprego.
19. En consecuencia, o máis sensato para coadxuvar a superar definitivamente os efectos da crise que comezamos a deixar atrás e, sobre todo, para mellorar a nosa resiliencia como país ante hipotéticas crises futuras, é diversificar a nosa bolsa de mercados alternativos, cuxo potencial de crecemento está acreditado a pesar dos seus propios circuítos cíclicos e que, ademais, non é de ningunha maneira incompatible coa defensa e acrecentamento das nosas vendas absolutas no xa maduro mercado interior europeo.
20. Por se isto non abundase, resultará indispensable recorrer paulatinamente e en maior medida aos mercados exteriores para, canda menos, compensar a regresión que puidese experimentar o mercado doméstico galego, e mesmo español, se os vaticinios de erosión demográfica e de envellecemento poboacional se van consumando. Un derrubamento da poboación en idade laboral e un coetáneo incremento da poboación anciá ten efectos innegables sobre as taxas de aforro, consumo e investimento, afectando de forma estrutural a compoñentes significativos da economía galega tal como a temos vido coñecendo nas últimas décadas, caso por exemplo da promoción inmobiliaria, como actividade impulsora dunha parte substancial do emprego. Unha caída de poboación nova condiciona a demanda residencial e, á súa vez, tamén a valoración dos activos inmobiliarios xa existentes -premendo á baixa os seus prezos-, entre outros efectos. Por iso, buscar oportunidades de desenvolvemento fóra das nosas fronteiras non é xa unha alternativa, senón unha necesidade ineludible.

21. Sen o mesmo nivel de potencia dese motor doméstico, estruturalmente agarrotado polas contractivas perspectivas demográficas a medio e longo prazo, é evidente que convén dotarse canto antes doutro motor complementario ou alternativo, que necesariamente estará situado no exterior. Sen el, a economía galega padecería restricións de demanda que incidirían negativamente no mercado de traballo. Cultivar os mercados extra-europeos é así, ademais dunha necesidade, un seguro perante a incerteza asociada a futuras crises ou, mesmo, a novos choques asimétricos, que poden ser especialmente lesivos mentres a UE non se dote de estabilizadores automáticos e convenientemente dotados financeiramente polo orzamento da propia Unión, hipótese esta que por desgraza aínda tardará en materializarse.
22. Polas razóns expostas, ao noso xuízo Galicia debe asumir o liderado autonómico no *Consejo Interterritorial de Internacionalización* por medio do seu traballo nos *Comités de Promoción Exterior y de Atracción de Inversiones*. A "*Estrategia española de Acción Exterior* " mantén a este respecto unha actitude moi positiva, por canto recoñece a necesidade de primar a coordinación entre a Administración Xeral do Estado e as administracións autonómicas, postergando a xerarquía e supremacía de antano daquela sobre estas. Explicitamente indica ao respecto a "*Estrategia española*": << Esta acción mejorará al avanzar en la cooperación de la Administración y las Comunidades Autónomas que busque aprovechar mejor las oportunidades de internacionalización de la economía española en el segmento de las pequeñas y medianas empresas, explotando al máximos las ventajas competitivas que cada Comunidad Autónoma puede aportar en los diferentes sectores productivos. (2)>>
23. Deste xeito, Galicia debe implicarse ao máximo en difundir e implementar a Lei 14/2013, do 27 de setembro, de apoio aos emprendedores e a súa internacionalización, así como aliñar a súa propia actuación económico-internacional co "*Plan Estratégico de Internacionalización de la Economía Española*". Neste Plan, o Ministerio de Economía e Competitividade acredita a boa posición de partida de Galicia e, sobre todo, o seu potencial exterior, ao resaltar o seguinte: << Seis comunidades autónomas, Cataluña, Comunidad de Madrid, Andalucía, Comunidad Valenciana, País Vasco y Galicia, por este orden, son responsables de las tres cuartas partes de las ventas de productos en el exterior. Pero no todas estas comunidades lideran el ranking de las comunidades con

---

² Estrategia de Acción Exterior española, páx. 87. MAEC. Febreiro 2015. Acción 6.8 (Acción exterior en materia económica, comercial, financeira y de apoyo a la internacionalización de la economía española).

mayor propensión a exportar (exportaciones de manufacturas en porcentaje de la producción de la industria manufacturera). Según los datos de 2012, Madrid, Cataluña, Illes Balears, Galicia, Navarra y País Vasco presentarían una propensión exportadora por encima de la media nacional (55%). (3) > >

24. Os seis eixos con 41 medidas do “*Plan Estratégico de Internacionalización de la Economía Española*” permiten que Galicia defina o seu propio itinerario na materia, cara á consecución dos obxectivos marcados, tendentes a mellorar a participación do sector exterior na nosa economía e mercado de traballo, así como minimizar a concentración de riscos xeográficos por medio dunha máis equilibrada diversificación rexional. Por iso, a Xunta de Galicia, a través da súa Consellería de Economía, Traballo e Industria, dotouse da *Estratexia de Internacionalización da Empresa Galega 2020*, que aspira a alcanzar as 8.000 empresas exportadoras e incrementar en polo menos un 25% o investimento estranxeiro en Galicia para ese ano. Por esta vía, debe igualmente incrementarse a participación das exportacións no PIB galego ata obter o 40%, como se verá cando se expoña con maior detalle este punto.
25. A Acción Exterior de Galicia debe pois considerar na súa plasmación a congruencia e compatibilidade coas directrices da internacionalización empresarial galega, contribuíndo na súa definición e execución á promoción da cultura exterior do empresariado galego; a apoiar a presenza das nosas PEMEs nos mercados foráneos -significadamente nas áreas da agro-industria, mar-industria, naval, automoción, pedra natural, enerxías, téxtil, TIC, biotecnoloxía, enxeñaría, madeira, audiovisual e loxística integrada-; a cooperar na atracción de novos investidores estranxeiros; a consolidar e expandir a imaxe de Galicia no exterior e, por último, a vigorizar a unidade de acción dos actores e axentes económicos en todo canto atinxe á promoción comercial externa.

Fundamentación política e institucional da EGAEX

26. O Decreto 4/1997, do 9 de xaneiro, polo que se creou a Secretaría Xeral de Relacións coa Unión Europea e Acción Exterior no seo da Xunta de Galicia, supuxo un punto de inflexión determinante para que a nosa Comunidade Autónoma iniciase unha senda de xenuína proxección exterior das competencias e intereses galegos. Os precedentes non foron

---

³ Plan Estratégico de Internacionalización de la Economía Española 2014 -2015, páx. 25.

doados, pero sen dúbida contribuíron a xerar esta decisión política de primeiro nivel.

27. Durante a Presidencia de Xerardo Fernández Álbora, Galicia comezou a realizar unha Acción Exterior verdadeiramente autónoma, máis aló da atención á nosa diáspora, que debe enmarcarse no capítulo da acción social e cultural, pois sempre asumimos que tan galegos son os nosos cidadáns residentes fóra do territorio galego, como o son os residentes en calquera das nosas catro provincias. Con todo, a Acción Exterior desenvolvida durante a devandita Presidencia tivo o seu eixo principal na preparación de Galicia para garantir o éxito da nosa incorporación ás Comunidades Europeas. Mostra desa iniciativa, por paradoxal que resulte ao cabo, foi a Sentenza 137/1989, do Tribunal Constitucional, respecto dun comunicado de colaboración suscrito pola Xunta de Galicia e o Goberno danés para mellorar o tratamento das augas galegas e irnos adaptando ás directivas ambientais europeas na materia, tan relevantes para a nosa actividade pesqueira e marisqueira. Dita Sentenza afondou na interpretación restritiva adiantada pola Sentenza 154/1985, do 12 de novembro, que declarou a inconstitucionalidade de parte do Decreto 120/1982, polo que se creaba o Instituto Galego de Bacharelato a Distancia. En suma, o Presidente Albor houbo intervir nun eido novo e nunha contorna moi adversa, para ir asentando a idea de que Galicia debía proxectarse no exterior a fin de garantir o benestar da nosa poboación.
28. Convén subliñar que o primeiro incidente significativo da Xunta de Galicia no ámbito da Acción Exterior tivo o seu detonante no denominado «Comunicado de Colaboración», suscrito o 2 de novembro de 1984 entre o Conselleiro de Ordenación do Territorio e Medio Ambiente da Xunta de Galicia e a Dirección Xeral do Medio Ambiente do Goberno do Reino de Dinamarca, polo cal o Goberno galego aspiraba a compartir experiencias coas autoridades ambientais danesas, centradas na redución da contaminación mediante un mellor tratamento das verteduras de augas residuais, materia que pronto sería ineludible á luz do elenco de directivas sobre este asunto da entón Comunidade Económica Europea, que pasaron a integrarse no noso Ordenamento a causa da Adhesión do Reino de España ás Comunidades Europeas. O fallo do Tribunal Constitucional, na súa antedita Sentenza 137/1989, do 20 de xullo de 1989, non puido ser máis contundente: "Declarar la nulidad del Acuerdo de colaboración cuya existencia refleja el Comunicado suscrito el 2 de noviembre de 1984, en nombre de la Consejería de Ordenación del Territorio y Obras Públicas de la Junta de Galicia y de la Dirección del

Medio Ambiente del Gobierno de Dinamarca." Foi un mal inicio sen dúbida para o camiño por diante.

29. Non obstante, o voto particular dun dos maxistrados do Tribunal Constitucional, ao que se adheriron outros tres, non puido á súa vez resultar máis premonitorio, ao afirmar: " La Sentencia aprobada por la mayoría se apoya en un concepto, a mi juicio tan rígido y expansivo, del título competencial del art. 149.1.3 de la Constitución, que conduce a negar a las Comunidades Autónomas toda posibilidad constitucional de realizar aquella clase de actividades y contactos que, aun teniendo dimensión internacional, no originan obligaciones inmediatas y actuales, ni suponen ejercicio de la soberanía, no inciden en la política exterior del Estado y no generan responsabilidad de éste frente a otros Estados, y ello equivale a decidir al margen de la actual realidad de internacionalización, cada vez más intensa, de las relaciones de fomento y colaboración entre organismos públicos, del más diverso género de distintos Estados, especialmente entre los que pertenecen al espacio comunitario europeo, en orden a lograr el desarrollo económico, social y cultural de las Regiones. (...) Esta concepción globalizante de las «relaciones internacionales», como materia sometida a la exclusiva competencia del Estado, impide que las Comunidades Autónomas, en el ejercicio de sus competencias propias, se vean imposibilitadas de propiciar la colaboración de empresas y organismos públicos que, por su alta especialización en una determinada materia, pueda resultar imprescindible para abordar y resolver, de manera satisfactoria, problemas específicos, a veces de extraordinaria repercusión económica, que de otra forma quedarán insolubles, dado que el Estado, aunque sea esa su voluntad política, encontrará graves obstáculos de orden jurídico, y de eficacia en la gestión, para resolverlos en aquellos supuestos en que la acción promocional recaiga sobre materias atribuidas a la competencia autonómica."
30. A constitución en 1988 da Fundación Galicia Europa, baixo o impulso do Presidente Fernando González Laxe, demostrouse ao cabo unha decisión non só indispensable e acertada, senón tamén plenamente constitucional, segundo se deriva da interpretación da Sentenza 165/1994, do mesmo Alto Tribunal, do 26 de maio de 1994. A este respecto, o seu fundamento xurídico número 3 resulta concluínte e definitivo: "3. La resolución del presente conflicto de competencias exige primeramente realizar algunas consideraciones previas sobre la posibilidad de que las Comunidades Autónomas lleven a cabo actuaciones que se proyecten fuera del territorio de España, y más concretamente, que supongan algún tipo de conexión o relación con las instituciones de las Comunidades Europeas. Para

determinar si tal posibilidad existe, y cuáles son sus límites, es necesario partir de que la estructura del Estado autonómico, o «Estado de las Autonomías», tal como resulta de la Constitución, de los Estatutos de Autonomía, y de aquellas otras normas que regulan la distribución de competencias, implica que las Comunidades Autónomas han asumido (con carácter exclusivo, o bien compartido con el Estado) un conjunto de funciones públicas -de normación o de ejecución- que suponen la existencia de un ámbito material propio de actuación. Se ha encomendado así constitucional y estatutariamente a las Comunidades Autónomas la realización de tareas de notable amplitud y relevancia en la vida económica y social dentro de sus respectivos límites territoriales. Y, a la vista de ello, y en una primera aproximación a la cuestión más arriba planteada, no puede en forma alguna excluirse que, para llevar a cabo correctamente las funciones que tenga atribuidas, una Comunidad Autónoma haya de realizar determinadas actividades, no ya sólo fuera de su territorio, sino incluso fuera de los límites territoriales de España.”

31. En consecuencia, a adaptación política e institucional a prol dunha maior iniciativa galega na proxección e na Acción Exterior co mesmo Estatuto de Autonomía vixente dende 1981 -Lei Orgánica 1/1981, do 6 de abril- é en boa medida debedora do impacto meta-constitucional da nosa adhesión ás Comunidades Europeas polo Tratado feito en Lisboa e Madrid o día 12 de xuño de 1985, referendado pola Lei Orgánica 10/1985, do 2 de agosto, de autorización para a adhesión de España ás Comunidades Europeas. Boa proba diso, entre outras que se poderían citar, é a creación no Parlamento de Galicia, por Resolución da súa Presidencia do 14 de abril de 1999, da Comisión Permanente non Lexislativa para Asuntos Europeos.
32. Tal como constatou o Libro Branco da Acción Exterior de Galicia, de 2005, impulsado polo Presidente Manuel Fraga Iribarne, as fases de desenvolvemento da Acción Exterior de Galicia seguiron unha liña ascendente e ben definida, que proseguiu co documento promovido polo Presidente Emilio Pérez Touriño "*Estratexia de acción exterior de Galicia. 100 reflexións.*" Así mesmo, outro fito fundamental foi a aprobación do Decreto 368/2009, do 30 de xullo, polo que se crea e se regula o Consello de Acción Exterior, que deu pé ao documento de Prioridades de Actuación no Exterior, aprobado en 2010. Con toda esta bagaxe, e aspirando a fraguar un gran consenso político en Galicia arredor da nosa Acción Exterior, o novo marco xurídico propiciado polas leis 2/2014, do 25 de marzo, da Acción Exterior e do Servizo Exterior do Estado, e 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, abre novas oportunidades de crecemento e mellora da proxección e intervención da

Comunidade Autónoma no exterior que debemos aproveitar, comezando pola aprobación da Estratexia galega de Acción Exterior Horizonte post 2020 (EGAEX), baixo a actual Presidencia de D. Alberto Núñez Feijóo, promovida de conformidade co primordial Decreto 178/2015, do 26 de novembro, polo que se regula a acción exterior da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG n.º 233, do 7 de decembro de 2015).

Fundamentación xurídica da EGAEX

33. A nosa Constitución ten moi presente a incardinación de España no mundo, como resposta ao longo período de clausura, introspección e illamento que se iniciou dende principios do século XIX e se estendeu ata a fin do franquismo. A homologación coas democracias occidentais tivo o seu certificado constitucional xa no seu preámbulo, ao proclamar o propósito de colaborar ao fortalecemento dunhas relacións pacíficas e de eficaz cooperación entre todos os pobos da Terra, e no artigo 10.2 da Norma Fundamental española, ao impoñer que as normas relativas aos dereitos fundamentais e ás liberdades que a Constitución reconece interpretaranse de conformidade coa Declaración Universal dos Dereitos Humanos e os tratados e acordos internacionais sobre as mesmas materias ratificados por España.
34. Pola súa banda, o artigo 149.1.3ª da Constitución deixa claro que son de competencia exclusiva do Estado as materias de relacións internacionais, xunto con materias conexas como nacionalidade, inmigración, emigración, estranxeiría e dereito de asilo (art.º 149.1.2ª), o réxime aduaneiro e arancelario e o comercio exterior (art.º 149.1.10ª), e a sanidade exterior (art.º 149.1.16ª). Tamén deixa sentado o constituínte que corresponde ás Cortes Xerais (Título III) todo o referido aos Tratados Internacionais (Capítulo III, artigos 93 a 96). De aí que sexa o Rei quen asuma a máis alta representación do Estado español nas relacións internacionais, especialmente coas nacións da súa comunidade histórica (art.º 56.1), e de que a el lle corresponda manifestar o consentimento do Estado para obrigarse internacionalmente por medio de tratados, de conformidade coa Constitución e as leis, así como declarar a guerra e facer a paz (art.º 63.2 e 3), responsabilizándose o Goberno da Nación de dirixir a política exterior (art.º 97).
35. Non obstante, a España constitucional de 2015 xa non é a de 1978. Fitos históricos, como a nosa adhesión efectiva ás Comunidades Europeas en 1986, alteraron necesariamente a interpretación que deses preceptos se

facía antes e a que se realiza despois do devandito punto de inflexión, sen esquecer a exexese que ademais efectuaría o Tribunal Constitucional e, mesmo, o Tribunal de Xustiza da Unión Europea, de cuxa Sentenza de 24.X.2013 (asunto C-151/12) se infire a necesidade de que as CC.AA. sexan máis proactivas e responsables á hora de desenvolver e aplicar o Dereito da Unión. Esta proactividade e responsabilidade require, como é natural, tamén unha maior e mellor implicación na xestión do propio Dereito da Unión, a miúdo concorrente en materias estatutariamente reservadas ás CC.AA., como sucede no caso de Galicia, en tanto que nacionalidade histórica con engarzamento constitucional.

36. Por outro lado, as novas leis estatais 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado e 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, abren outros campos de actuación exterior ás CC.AA. mentres amplían os previamente existentes. Aínda que o foco mediático se puxo no seu día sobre as obrigas formais de notificar os desprazamentos ao exterior dos responsables autonómicos e a apertura de oficinas ou establecementos de representación tamén no exterior, o certo é que o lexislador estatal posibilita xa iniciativas e coparticipación en xestións ata entón radicalmente vedadas aos gobernos autonómicos. Neste novo escenario xurídico, Galicia debe xogar as súas cartas en defensa dos intereses de amplos sectores da nosa economía produtiva.
37. Así, o Título V da Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais incorpora no seu Capítulo I a canle de participación das CC.AA. na celebración de tratados internacionais, previndo o procedemento de proposta autonómica de apertura de negociacións, e obrigando ao Goberno da Nación a informar á Comunidade Autónoma a través do Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación sobre a negociación daqueles tratados internacionais que teñan por ámbito materias da súa competencia ou interese específico ou por afectar de xeito especial ao seu respectivo ámbito territorial. Tamén a Comunidade Autónoma poderá remitir ao Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación as observacións que estime convenientes sobre a negociación, e a decisión estatal adoptada sobre as devanditas observacións deberá ser motivada e comunicada á Comunidade Autónoma. Do mesmo modo, a Comunidade Autónoma de Galicia deberá ser informada dos tratados concluídos por España que afecten ás súas competencias, sexan do seu específico interese ou incidan de xeito especial no seu ámbito territorial.

38. Todos estes avances incorporados á Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, que permitirán á Xunta de Galicia desenvolver a súa Acción Exterior tamén no ámbito das negociacións internacionais de índole económica e social, veñen acompañados da posibilidade de que autoridades e funcionarios autonómicos galegos pasen a formar parte activa da delegación española que negocie un tratado internacional, que teña por obxecto materias da súa competencia ou interese específico, ou por afectar de xeito especial ao seu respectivo ámbito territorial, debendo motivar e comunicarlle o Goberno da Nación á Xunta de Galicia as razóns da súa inoportunidade, o que nos sitúa xa na procedencia dun control político e mesmo xudicial sobre a devandita decisión, en defensa dos lexítimos intereses socioeconómicos de Galicia. Neste contexto, tamén a Administración autonómica debe ser máis esixente consigo mesma, presentando propostas e calibrando constantemente escenarios alternativos durante a celebración dos distintos procesos de negociación internacional nos que interveña.
39. Non menos relevante é a posibilidade xurídica prevista no Capítulo II do Título V da Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, pola que Galicia pode xa celebrar acordos internacionais administrativos, en execución e concreción dun tratado internacional, o que implica a correspondente pertinencia de iniciar contactos e negociacións coas contrapartes foráneas, mesmo tratándose de Organizacións Internacionais, sempre como é obvio de forma coordinada co Goberno da Nación.
40. Por engadido, a positivización dos acordos internacionais non normativos subscritos polas CC.AA., regulando o procedemento a seguir, permitirá que Galicia desenvolva unha máis proveitosa tarefa de cooperación con autoridades públicas de terceiros Estados, como vía para consolidar as relacións comerciais e de todo tipo con actores foráneos especialmente cualificados.
41. Pola súa banda, a obrigatoriedade de que o Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación solicite e integre, no seu caso, as propostas de actuación exterior das Comunidades Autónomas na “Estrategia española de Acción Exterior”, dando resposta fundada ás propostas galegas, implica un avance substancial incorporado á Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado. Avance que resulta tanto máis valioso porque a diplomacia española obrígase á súa vez a sistematizar o seu plan de traballo para un período de polo menos catro

anos, permitindo así que a propia Estratexia galega goce dun marco estable de referencia e dun sólido paraugas e apoio.

42. Por engadido, a recente aprobación do Decreto 178/2015, do 26 de novembro, polo que se regula a acción exterior da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG n.º 233, do 7 de decembro de 2015), afianza o rigor e solidez xurídicos desta iniciativa estratéxica, cuxo Capítulo I, sobre a Planificación da acción exterior galega, dispón.

Artigo 6. Inicio da planificación

1. A Estratexia galega de acción exterior (EGAEX) será o documento de planificación integral da acción exterior de Galicia aprobado polo Consello da Xunta de Galicia, que prelacione os obxectivos estratéxicos, tanto materiais coma xeográficos e ordene e rexa as diversas iniciativas sectoriais na materia, dotándoas de congruencia e coherencia, aproveitando as súas complementariedades e velando pola eficiencia no uso dos recursos públicos, co obxecto de maximizar os retornos socioeconómicos e culturais para a Comunidade Autónoma.
2. O centro directivo da Xunta de Galicia en que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior elaborará un borrador de estratexia atendendo aos previos documentos de planificación da Xunta de Galicia que tivesen unha proxección exterior e á vixente estratexia española, así como considerando as achegas das consellerías, entidades, organismos, institucións e expertos con intereses e experiencia na materia.

Artigo 7. Informe do Consello de Acción Exterior de Galicia

O borrador da Estratexia de acción exterior de Galicia será sometido ao CAEX para o seu informe, segundo o previsto no artigo 5 do presente decreto. Á vista do devandito informe, o centro directivo da Xunta de Galicia en que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior poderá modificar o borrador. Este borrador trasladarase ao Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación co fin de que efectúe as recomendacións que considere pertinentes.

Artigo 8. Información ao Parlamento de Galicia

Tras a consideración da Estratexia polo CAEX, a persoa titular do centro directivo da Xunta de Galicia en que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior informará o Parlamento de Galicia na Comisión competente da Cámara, podendo modificar o texto á luz das súas valoracións.

Artigo 9. Aprobación polo Consello da Xunta

Á vista do conxunto dos informes e alegacións previos a este, a Xunta de Galicia aprobará como plan a Estratexia galega de acción exterior, que se publicará no

portal da internet da súa propiedade, e daralle igualmente traslado oficial ao Ministerio español de Asuntos Exteriores e de Cooperación.

Artigo 10. *Revisión da Estratexia galega de acción exterior*

1. A proposta motivada dun terzo dos membros do CAEX, e previa deliberación e votación, a Xunta de Galicia deberá avaliar a necesidade de iniciar a revisión da estratexia vixente para adaptala a un novo contexto, tras o informe do centro directivo en que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior.
2. De forma ordinaria, con polo menos seis meses de antelación a que expire o prazo de vixencia previsto da estratexia en curso, o centro directivo en que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior iniciará os trámites de revisión desta.
3. En tanto non sexa aprobada unha nova estratexia, o Consello da Xunta de Galicia poderá prorrogar a que estiver vixente, por períodos que oscilarán entre seis meses e un ano, ata que se poida aprobar con todos os trámites indispensables a nova estratexia. Se o executivo autonómico estiver en funcións, entenderase prorrogada tacitamente a estratexia en vigor por un período de seis meses, dentro do cal o novo executivo poderá prorrogala, pola súa vez, ata que se formalice unha nova estratexia galega de acción exterior.

Artigo 11. *Participación de Galicia na “Estrategia española de acción exterior”*

1. A Xunta de Galicia manterá unha comunicación fluída e directa co Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación, co fin de que este inclúa na “Estrategia española de acción exterior” as prioridades que interesen ou preocupen a sociedade galega, facendo especial fincapé na promoción da lingua, cultura e imaxe de Galicia, na defensa dos dereitos e expectativas da diáspora galega nos Estados en que estiver asentada, na promoción da empresa e a economía galegas no exterior e no estreitamento do vínculo con Portugal e coa comunidade lusófona de nacións.
  2. O Consello da Xunta de Galicia, por proposta da consellería que concentre as competencias e funcións primordiais en materia de acción exterior, aprobará mediante acordo o documento que recolla as achegas galegas á “Estrategia española de acción exterior”, logo de consulta ao CAEX e ás restantes consellerías.
43. E para dotar de maior axilidade á elaboración e tramitación da primeira EGAEX, en sintonía coa nova realidade xurídica reguladora da Acción Exterior, tanto a nivel estatal como autonómico, prevese no devandito Decreto 178/2015: <<Disposición transitoria segunda. *Elaboración da primeira*

Estratexia galega de acción exterior tras a aprobación da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da acción e do servizo exterior do Estado.

Co fin de concluír coa maior dilixencia a primeira Estratexia galega de acción exterior, os prazos de consultas e informes previstos neste decreto poderán reducirse á metade, podendo mesmo suplirse o informe do CAEX pola consulta individualizada ás súas persoas integrantes>>.

44. En suma, este novo marco xurídico xustifica e avala de por si que a Xunta de Galicia avance na dinámica propositiva e planificadora da Acción Exterior, superando e mellorando instrumentos previos, como foron no seu día o "*Libro Branco da Acción Exterior de Galicia*" e a "*Estratexia de acción exterior de Galicia. 100 reflexións*", especialmente valiosos non obstante por aquel entón, ao materializarse nun ámbito xurídico menos propicio e carecendo da experiencia institucional e administrativa na órbita exterior hoxe xa acumulada.

Fundamentación demográfica da EGAEX

45. O Plan Estratéxico Galicia 2015-2020, que sempre debe ter presente esta EGAEX, aspira cando menos a aproximar paulatinamente a Galicia á media de fecundidade da UE, cifrada en 1,59 fillos por muller. Trátase dun obxectivo verdadeiramente ambicioso, considerando a posición da que partimos, pero que resulta ineludible e non pode demorarse. Non sendo este un problema estrutural exclusivamente galego, senón común a diversas Comunidades Autónomas españolas, todo canto avance Galicia neste ámbito redundará ademais como acicate para que España no seu conxunto deseñe unha propia estratexia-país en materia demográfica, da que hoxe por desgraza carece, polo menos con carácter xenuíno e integral.
46. Chama poderosamente a atención que entre os múltiples documentos de prospectiva realizados polos diferentes ministerios e organismos oficiais incardinados na Administración Xeral do Estado (AXE), sexa precisamente a "*Estrategia española de Acción Exterior*" (ESTEAEEX), impulsada polo Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación, o documento que máis incida sobre a gravidade do desafío demográfico que afrontamos os españois, e en consideralo un problema capital para encarar con certa seguridade o futuro máis próximo.
47. A ESTEAEEX sitúa o problema demográfico español como o primeiro e máis grave en termos estratéxicos a medio e longo prazo para o conxunto

da Nación. É máis, sitúao como a debilidade internacional por antonomasia de España, por diante doutras estruturais como son a escaseza de recursos naturais ou a debilidade do sector exterior da nosa economía. En concreto, a ESTEAEX afirma que " España ocupa el lugar 28, en términos de población, entre los 193 países que forman parte de las Naciones Unidas. El problema, muy grave, es que somos uno de los países más envejecidos de Europa, fruto de la combinación de dos factores: un avance innegable, una tasa de esperanza de vida de las más altas, y un problema de solución compleja, una de las tasas de fertilidad (4) más bajas." (p.15).

48. A urxente debilidade demográfica de España que subliña a ESTEAEX enmárcase á súa vez nun deprimente ámbito europeo: <<La debilidad demográfica de Europa es probablemente el mayor desafío al que se enfrenta el continente. Europa es mucho más vieja que los Estados Unidos o Japón, por no hablar de los países de Asia, África y América Latina. Esta debilidad demográfica pone en riesgo los fundamentos mismos del Estado del bienestar, uno de los signos más relevantes del modelo europeo, al haber cada vez menos trabajadores en activo y más beneficiarios de pensiones de jubilación.>>. (pp. 38-39). Por iso receita: << Si Europa quiere ser un actor global, en un nuevo orden global, debe avanzar más en otras políticas. (...) Promover un plan integral que aborde el grave problema demográfico europeo que hipoteca nuestro futuro.>>. (páx. 65). Tamén recorda a ESTEAEX que << El problema demográfico de España debe llevarnos a una política migratoria proactiva, de fomento de la inmigración cualificada, que contribuya al cambio de modelo productivo y sirva de contrapeso a las tendencias demográficas negativas. Junto ello, debemos seguir perseverando en la política de control de la inmigración irregular,... >> (páx. 89).
49. As perspectivas de futuro que recolle sinteticamente a "Estrategia española de Acción Exterior" son extremadamente preocupantes ao respecto: << Si se mantienen los ritmos actuales, España perderá en torno a 2,6 millones de habitantes en los diez próximos años, el número de defunciones superará al de nacimientos en el 2017 y, lo que es más significativo, las personas mayores de 65 años representarán el 30% del total de la población en el año 2050 (frente al 11,8% en la Unión Europea)>>. (páx. 15).
50. Ante esta clamorosa debilidade estratéxica da Nación, a posición relativa galega é aínda peor, como resulta de sobra coñecido. Resumindo os

---

⁴ I.e. fecundidade

datos máis ilustrativos, Galicia leva máis de dúas décadas instalada na terna de máis baixa taxa de fecundidade de entre todas as "rexións" (NUTs-2) da Unión Europea, compartindo esa lamentable posición nos últimos tempos con Asturias e Canarias. Que das preto de 300 NUTs-2 europeas sexan precisa e constantemente tres NUTs españolas as que padezan a máis ínfima fecundidade do continente denota que España sofre un profundo problema estrutural na materia que non quixo afrontar, e por iso tamén un non menos serio problema de falta de enfoque estratéxico, en boa medida a causa da terapia paliativa, pero xamais curativa, que supuxo o récord internacional de inmigración, concentrado entre finais do século XX e o comezo da crise de 2008.

51. Entre 1991 e 2014 a taxa de fecundidade española, aínda reforzada pola achega das parellas inmigrantes asentadas en España, foi xeralmente inferior cá europea, de por si xa baixa, segundo as constantes alerta da Comisión Europea e o Parlamento Europeo. Pois ben, a fecundidade galega contribuíu aínda máis a deprimir a xa de por si recesiva fecundidade española. De forma sintética cabe resumir que durante ese período 1991-2014, a preocupante taxa de fecundidade europea oscilou entre 1,4 e 1,6 fillos/muller, mentres que a galega fíxoo entre 0,9 e 1,1 fillos/muller. Con este déficit acumulado de substitución demográfica non é de estrañar que a senescencia do pobo galego superase notablemente á europea. En efecto, con datos definitivos de 2013, a media de idade da poboación europea no seu conxunto era de 41,9 anos, mentres que a galega alcanzaba xa os 45,6. En 2014 era mesmo de 45,9 anos. Todo iso non só por un factor positivo, como é a mellora da esperanza de vida grazas ao investimento en servizos sanitarios e asistenciais, senón sobre todo por outro factor, este negativo e moi preocupante, como é a persistente baixada da fecundidade galega, que pondera na evolución do noso problema demográfico moi por riba das perdas ocasionais de poboación a causa de limitados saldos migratorios desfavorables. Se estes saldos migratorios desfavorables están correlacionados coa crise económica, a caída da fecundidade como factor clave do problema demográfico galego persiste mesmo durante as épocas de bonanza económica.
52. Por conseguinte, Galicia está sobradamente lexitimada ante o desafío colectivo que afrontamos para que a súa propia Estratexia de Acción Exterior atenda esta circunstancia. A "Estrategia española" faino subliñando que, con estes datos <<parece obvio que, con independencia de las políticas activas de natalidad que haya que arbitrar, España debe abrirse al exterior y gestionar cada vez con mayor eficacia la gestión de los flujos migratorios. La mejor gestión deberá conjugar factores como las

necesidades del mercado laboral y la capacidad de integrar dignamente a los recién llegados. A largo plazo, la inmigración va a jugar un papel fundamental en el mantenimiento del Estado del bienestar y por ello debe ser planificada, pensada y coherente con las necesidades, no sólo en número, sino también en cualificación. De esta manera, conseguiremos las mejores consecuencias para España, como país de acogida, y para las personas que, legítimamente, buscan una nueva vida.>> (p. 15). Nesta liña, a EGAEX debe ser mesmo máis proactiva, a causa da nosa peor posición relativa en canto ao problema demográfico padecido.

53. A política de inmigración, ao igual que a de nacionalidade e estranxeiría, é competencia exclusiva do Estado (artigo 149.1.2ª da Constitución). É máis, mesmo podería sosterse que esta competencia se encontra agora mediatizada pola indispensable coordinación europea na materia, que puxeron de relevo tanto a axenda política de diversos Estados da Unión - por problemas internos que se manifestaron co afloramento de movementos xenófobos, por fortuna inexistentes en España e Galicia-, como pola sucesión de severas crises humanitarias na ribeira sur e oriental do Mediterráneo. Non obstante, ao noso xuízo isto non quere dicir que Galicia non poida desenvolver iniciativas autónomas para captar poboación, sobre todo entre os descendentes da nosa diáspora. Así mesmo, dentro das nosas competencias, estableceranse mecanismos de integración da poboación inmigrante e cumprírase coas nosas obrigas cos deprezados e refuxiados.

Galicia e a "Estrategia española de Acción Exterior"

54. As referencias directas a Galicia na "Estrategia española de Acción Exterior" céntranse na promoción da nosa lingua e cultura propias, como parte da diversidade do conxunto da Nación (5), así como o mantemento

---

⁵ "Estrategia española de Acción Exterior", páx. 92: << *Estrategia española de Acción Exterior*, p. 92: << Con este objetivo, el Instituto organiza en sus centros cursos generales y especiales de lengua española, así como de las lenguas cooficiales. En este sentido, los centros del Instituto Cervantes ofertan a principios de año, junto a los cursos de español, cursos de catalán, gallego y vasco, que se realizan allí donde hay demanda. En muchas ocasiones, para la organización de los cursos, se recaba la colaboración de los organismos responsables de las Comunidades Autónomas correspondientes, como es el caso del Instituto Ramón Llull, la Xunta de Galicia, el Instituto Etxepare y el Instituto Navarro del Vascuence-Euskarabidea. Por otra parte, el catalán, gallego, valenciano y vasco se puntúan en el baremo de méritos - apartado de "Conocimiento de idiomas" - en los concursos de promoción y traslados del personal del Instituto Cervantes, así como en los concursos de acceso a puestos de nueva creación.

do vínculo cos españois expatriados e os seus descendentes (6). Non obstante, a Xunta de Galicia contribuíu na redacción do borrador da devandita estratexia resaltando o rol que deben xogar as Comunidades Autónomas na construción europea (7). Unha particular referencia merece

---

En los centros del Instituto Cervantes se programan además de forma habitual actividades culturales relacionadas con la cultura catalana, gallega, valenciana y vasca, tales como conferencias, congresos, exposiciones, ciclos de cine, conciertos, lecturas, etcétera; y se dedican bibliotecas a autores de estas lenguas, con un fondo especial dedicado a su obra>>.

P. 94. << *Proyección de las lenguas de España. La acción cultural en el exterior relativa a las culturas de las Comunidades Autónomas y las lenguas cooficiales, catalán, euskera, gallego, valenciano, forma parte de las actuaciones prioritarias de promoción y difusión de la cultura española en sus diferentes formas y lenguajes. Para ello, trabajamos en la internacionalización de la cultura española promoviendo la inserción internacional de nuestros creadores e industrias culturales y facilitando la presencia del sector en eventos internacionales. En esta labor, se intenta mantener un equilibrio entre las manifestaciones artísticas procedentes de las distintas Comunidades Autónomas, para que se refleje en el exterior lo que somos, un país con una riqueza cultural extraordinaria y con una diversidad cultural que no hace sino contribuir a esa riqueza >>.*

⁶ “Estrategia española de Acción Exterior”, páx. 94: << *Igualmente, es necesaria la debida atención a la comunidad de españoles en el exterior, que desean mantener sus vínculos culturales y lingüísticos con España. En especial, no se debe olvidar el papel de las casas regionales y el apoyo a las mismas por las Comunidades Autónomas. >>.*

P. 73: << *Promover la interrelación de las Oficinas Consulares con los Consejos de Residentes Españoles, y la colaboración con las asociaciones de españoles e instituciones asistenciales que existen en el seno de nuestras comunidades en el exterior, con la colaboración de las Comunidades Autónomas. >>*

⁷ “Estrategia española de Acción Exterior”:

P. 13: << *Este proceso de internacionalización se produjo además de manera paralela al desarrollo y asentamiento de la nueva estructura territorial del Estado, plasmado en el modelo constitucional de las Comunidades Autónomas. Éstas, como no podía ser de otro modo, se fueron incorporando al proceso de normalización de la política exterior, proyectando internacionalmente uno de los activos que nos define, la diversidad. En esa proyección han tenido asimismo ocasión de ejecutar de manera coherente sus competencias, desarrollando actividades de acción exterior en el marco de éstas.>>*

P. 35: << *El Tratado de Maastricht marcó además un hito en el reconocimiento de un valor importante para España, como es que la diversidad territorial dentro de los Estados Miembros de la Unión es un factor a tener en cuenta en la construcción europea. En línea con esta convicción representada institucionalmente en nuestro caso por las Comunidades Autónomas, Maastricht crea el Comité de las Regiones e introduce la posibilidad de participación de las regiones en el Consejo. >>*

P. 42: << *Nuevos actores. En el mundo que emerge, grupos sociales e individuos tienen oportunidades de desarrollar proyectos, colectivos, profesionales e incluso personales, como si las fronteras no existieran. Se organizan para ello en redes, de propósito y geometría variable. Una sociedad abierta como la española tiene mucho que ganar en un desarrollo de este tipo. Los diferentes niveles de gobernanza no son una excepción a esta realidad, especialmente en el caso de España, con Comunidades Autónomas con importantes competencias en el ámbito interno, que se traducen en diferentes parcelas de acción exterior. La acción exterior debe ser, también aquí, un instrumento al servicio de este potencial.>>*

Pp. 66-67: << *Gobernanza multinivel. El Comité de las Regiones. La gobernanza multinivel, es decir “la acción coordinada de la Unión Europea, los Estados miembros y de los entes regionales y locales, basada en los principios de subsidiariedad, de proporcionalidad y de asociación”, facilita la proximidad al ciudadano, lo que dota de mayor legitimidad a las instituciones. En este marco, favoreceremos la participación activa y potenciación de las actividades del Comité de las Regiones. >>*

ademais na "Estrategia española" a coordinación AXE-CC.AA. en materia de cooperación para o desenvolvemento, que posúe unha consolidada traxectoria en común (8).

55. Con todo, a Estratexia galega de Acción Exterior, aínda defendendo a súa autonomía de criterio, pode contribuír a mellorar e desenvolver parcelas de interese tanto para o conxunto de España como, singularmente, para Galicia. Bo exemplo diso é o que atinxe ao fundamental estreitamento de relacións con Portugal e coa comunidade lusófona de nacións (9), asunto

---

P. 75: << Las prioridades y objetivos se obtienen mediante la puesta en práctica de un conjunto de acciones, en los campos más diversos. La Ley de la Acción y del Servicio Exterior del Estado recoge en su articulado la totalidad de estas acciones. Se examinan a continuación, con más detalle, las más relevantes para una política exterior renovada, bien por su incidencia directa en esta política, bien por la relevancia social o económica que tienen para nuestro país. En muchos de estos campos, y dada la estructura territorial del Estado, las actuaciones se desarrollarán en colaboración con las Comunidades Autónomas. >>

P. 87: <<Esta acción mejorará al avanzar en la cooperación de la Administración y las Comunidades Autónomas que busque aprovechar mejor las oportunidades de internacionalización de la economía española en el segmento de las pequeñas y medianas empresas, explotando al máximo las ventajas competitivas que cada Comunidad Autónoma puede aportar en los diferentes sectores productivos.>>

P. 98: <<La diversidad cultural, climatológica, gastronómica y de otros órdenes debe ser aprovechada para mejorar la promoción de nuestra oferta turística en el exterior. La colaboración con los responsables en esta materia de las Comunidades Autónomas resulta crucial para avanzar en la desestacionalización y dotar a los servicios turísticos de mayor valor añadido.>>

⁸ Pp. 78 -79: << Por ello, nuestra política de cooperación debe ser una política consensuada, esto es, basada en principios y elementos comúnmente aceptados por todos los partidos. En segundo lugar, una política global y coherente. En tercer lugar, una política coordinada hacia el exterior, es decir, con las de la Unión Europea, la OCDE y otras instituciones de las que España es miembro. En cuarto lugar, una política coordinada también hacia el interior, que tenga en cuenta la labor de las comunidades autónomas y de las corporaciones locales y de las iniciativas privadas. Y, finalmente, una política de cooperación vertebrada en torno a tres ejes: la sostenibilidad medioambiental, la responsabilidad social corporativa y la buena gobernanza. >>

⁹ "Estrategia española de Acción Exterior", pp. 15-16: << Los recursos naturales en España son escasos, especialmente en lo que se refiere al agua y la energía. España es un país de recursos hídricos irregularmente repartidos en el espacio y en el tiempo y muy vulnerable a un cambio climático que puede provocar la desertización de buena parte de su territorio. Para hacer frente a esta debilidad, ha desarrollado una ambiciosa política hidrológica y ha estrechado la cooperación en gestión del agua con Portugal, convirtiendo esta colaboración en un ejemplo internacional.>>

P. 67: <<El informe - "Una reflexión sobre el futuro de las Cumbres Iberoamericanas" -, se extiende mucho más allá de lo que parece indicar su título y analiza las relaciones entre España y Portugal de un lado y Latinoamérica de.>>

P. 103: << 4. Relaciones con países vecinos: Francia y Portugal. Las relaciones con Francia y Portugal en el ámbito de las infraestructuras de transporte transfronterizas son esenciales para asegurar la conectividad de España con el resto de Europa. En el marco de la misma hay que resaltar, además de las reuniones de alto nivel mencionadas anteriormente, frecuentes contactos y reuniones a todos los niveles del Ministerio de Fomento y por parte de las entidades públicas empresariales adscritas al mismo Francia e Portugal. >>

capital este dende a nosa perspectiva polos motivos que se detallarán máis adiante, ao tratar as prioridades sectoriais da EGAEX.

56. Para Galicia non só é estratéxica a súa relación con Portugal. Tamén o é facer comprender ao resto de España que unha máis perfecta integración entre a República Portuguesa e o Reino de España resulta vital para crear un contrapeso político e económico indispensable na Europa meridional e atlántica, que permita equilibrar e estabilizar unha Unión Europea que tende a gravitar atendendo primordialmente ás prioridades das súas fronteiras orientais, tanto na súa vertente norte como sur. De terse afondado nesa integración, é moi probable que Portugal non se tería visto abocada á situación de anoxia financeira padecida durante os últimos anos, nin España tería sufrido os meses de incerteza que seguiron á intervención da troica na República veciña e irmá. O horizonte dunha Unión Ibérica dentro da Unión Europea, respectuosa coa singularidade de ambos os dous Estados, podería ser sen dúbida un obxectivo a longo prazo idóneo para ambas as dúas vellas nacións. A ese horizonte Galicia podería e debería achegar un gran papel mediador e catalizador.
57. Ademais, Galicia pode incorporar un substancial valor engadido á Acción Exterior española en todo canto concirne á súa particular dinámica de cooperación estratéxica coa República Federativa do Brasil, sen descoidar ás restantes nacións lusófonas -Angola, Cabo Verde, Guinea-Bissau, Mozambique, Santo Tomé e Príncipe, Timor Leste-. Por exemplo, a iniciativa das autoridades brasileiras de fomentar o coñecemento e difusión do español (castelán) entre a súa poboación, pode ser significativamente mellorada dende España mediante a cooperación de entidades e profesionais galegos especializados en filoloxía galaico-portuguesa, ademais de botando man de axentes culturais galegos do ámbito audiovisual, editorial, literario ou artístico, entre outros.
58. Por outro lado, Galicia pode e debe axudar á Acción Exterior española a equilibrar a súa inclinación predominantemente cara ao Mediterráneo, como por outro lado é consubstancial ao peso demográfico e económico da parte oriental do país fronte á occidental, pero que debe ser ponderado polo valor que ten a fachada atlántica do continente e a relevancia da súa

---

P. 106: << Seguiremos por ello profundizando en la relación bilateral con nuestros socios europeos, y de forma particular con los que mantenemos ya una relación estratégica: Alemania, Francia, Italia, Polonia, Portugal y Rumanía.>>

P. 128: <<Sudáfrica, Angola, Mozambique, Tanzania, Nigeria, Ghana y Etiopía están adquiriendo una creciente importancia, regional y en algunos casos, global, que debe traducirse en una mayor densidad en las relaciones bilaterales. Hay en estos países múltiples oportunidades para las empresas españolas derivadas de la estabilidad y el crecimiento económico que deben ser aprovechadas.>>

economía marítima. En certo modo, España debe asumir que o símil da vella decisión de situar un Almirantado na meseta merece ser repensado definitivamente.

1. Balance da Acción exterior galega

59. Da análise dos dous documentos básicos da Xunta de Galicia sobre o deseño fundamental da nosa Acción Exterior, é dicir, do *Libro Branco* de 2005 e da "*Estratexia de acción exterior de Galicia. 100 reflexións*", de 2007, pode concluírse que existe un consenso básico de partida entre as grandes forzas políticas do país e da sociedade civil con criterio definido sobre este campo, en orde a cales son as prioridades a considerar. Esta sintonía, xunto co novo marco xurídico que opera en España ao delimitar as responsabilidades do Estado e das Comunidades Autónomas na materia, aconsellan agora plasmar nun documento programático de novo cuño unha Estratexia integral, cuxo paradigma sexa a coordinación entre todos os axentes e actores, antes que a imposición de ríxidas liñas de actuación, baseadas probablemente nunha análise atinada pero limitada
60. Co inicio da crise internacional desatada en 2008 e o seu asentamento en Europa, a Acción Exterior galega tivo que adaptarse á imperante e testana realidade económica e social, colocando a busca de novos mercados exteriores de bens, produtos, servizos e capitais como prioridade por excelencia. A crise obrigounos a procurar novas saídas e alternativas, a minorar o gasto dedicado á Acción Exterior e, sobre todo, a racionalizalo, para destinar os aforros obtidos ao prioritario e urxente campo social.
61. Galicia asumiu que o seu sector exterior non pode seguir dependendo tanto do mercado interior europeo. Europa é vital para nós, é o noso presente e futuro, pero debemos ter tamén en conta outros horizontes estratéxicos. Así, debemos diversificar en maior medida a ubicación dos nosos clientes e socios, tanto para contrarrestar a hipotética e cíclica contracción da capacidade de compra dos europeos, coma para reducir o risco ante futuribles réplicas desta crise, coma así mesmo doutros shocks asimétricos que puidesen producirse e que afectasen de maneira especial a sectores cruciais para nós.
62. Non obstante, por outro lado, esa saída extra-europea non pode desentenderse da necesidade de afondar a nosa aposta por Europa para contribuír á mellora do seu funcionamento e consolidar os seus

fundamentos. Boa mostra diso, ante as dificultades para captar capital investidor privado dada a conxuntura concorrente, foi a máxima implicación da Xunta de Galicia en obter a blindaxe dispensada pola rede de seguridade financeira dotada pola Unión Europea, para gozar deste xeito dunha aterraxe suave ante a perspectiva de perder de golpe o fluxo de investimentos vinculado á nosa antiga consideración técnica como Rexión obxectivo n.º 1, ou Rexión de converxencia. Agora, por fortuna, grazas ao resultado das negociacións desenvolvidas durante os anos 2010-2013, gozamos de arredor de 2/3 das contías globais de cofinanciamento transferidas dende a UE nos precedentes marcos financeiros, a pesar de superar folgada e solidamente a barreira do 75% do PIB per cápita da Unión.

63. O abandono da UE polo Reino Unido vai obrigarnos a mudar moitas cousas e premisas que se consideraban sólidas, debendo seguir moi atentamente as negociacións que se abran en consonancia co artigo 50 do TFUE para garantir os dereitos e lexítimos intereses dos nosos cidadáns e empresas nunha Gran Bretaña fóra da UE.
64. A economía manda pois nestes últimos anos e, como tal, dada a incerteza na que se vén movendo, supedita a ela a clásica Acción Exterior de orde político-institucional. Con todo, agora que o marco legal de referencia se renovou por completo en España e que temos asegurada a percepción de Fondos europeos ata 2020, extensibles en canto a compromisos financeiros adquiridos ao seu cargo ata 2023, temos que ir deseñando a converxencia entre esa primeira modalidade de Acción Exterior e a que é preponderantemente económica e sometida aos vaivéns dos mercados. Pensar a Galicia na Europa da próxima década é tan urxente como pensar na súa estratexia de internacionalización alén do noso pequeno e vello continente.
65. Así as cousas, resulta evidente que a Acción Exterior de Galicia, en tanto que Comunidade Autónoma con estatus constitucional de nacionalidade histórica, é máis debedora do impulso político dos diversos gobernos da Xunta que dunha previa fundamentación xurídico-positiva. Os sucesivos gobernos souberon aproveitar as novas oportunidades que abrían a nosa adhesión ao proxecto de construción europea, que incidía sobre a percepción que da Acción Exterior ían tendo os diversos poderes do Estado e o Tribunal Constitucional, sen necesidade de que os sucesivos impulsos fosen precedidos dunha reforma en profundidade do noso Estatuto de Autonomía de 1981.

66. Nesta liña incidiu a superación das previsións constitucionais pola sucesiva realidade xurídica introducida a través do Dereito Primario e Derivado da Unión Europea, paradoxalmente grazas á previsión do artigo 93 da nosa Carta Magna (10). Así, institucións xurídicas, competencias e políticas públicas, sen as cales parecía non se entender a soberanía e independencia do Estado, como poderían ser o réxime aduaneiro e arancelario, ou o sistema monetario, entre outros, non dependen xa dunha autoridade española, senón de institucións comúns europeas, onde España participa como Estado xunto aos restantes Estados da Unión implicados, e aínda en estruturas flexibles que toleran diversas velocidades e intensidades na integración europea.
67. Por outro lado, a Administración Xeral do Estado quedou, por dicilo así, cos funcionarios da Carreira Diplomática, pero non con moitos funcionarios técnicos nas diversas áreas sectoriais transferidas ás CC.AA., e cuxos coñecementos, formación e experiencia sobre o terreo, resultan indispensables para valorar a incidencia e impacto entre nós de normas e políticas públicas fraguadas no exterior, e que polo tanto han axudar a complementar a valoración e a análise dos técnicos do Estado.
68. Un caso evidente do que aquí se está a describir é canto acontece no ámbito sectorial da pesca marítima. En puridade, a Comunidade Autónoma de Galicia só tería competencias substantivas en canto atinxe á "pesca nas rías e demais augas interiores, o marisqueo e a acuicultura" (artigo 27.15 do noso Estatuto). Non obstante, iso non implica xa que o Estado exerza como antes do 1 de xaneiro de 1986 as restantes competencias marítimo-pesqueiras. A razón é obvia: o Tratado de Funcionamento da UE determina no seu artigo 3.1.d) que a Unión dispoñerá de competencia exclusiva na conservación dos recursos biolóxicos mariños dentro da política pesqueira común, e, ademais, segundo o seu artigo 4.2.d), a mesma Unión e todos os Estados membros, de forma multilateral pode dicirse, terán unha competencia compartida no que concirne á pesca e en canto transcenda á referida conservación dos recursos biolóxicos mariños.
69. Deste modo, cando se pacte unha actuación de cooperación pesqueira cun terceiro Estado, que inclúa a formación de tripulacións ou o asesoramento en materias como a sanidade dos produtos do mar ou a

---

¹⁰ Artigo 93 da Constitución española: <<Mediante a lei orgánica poderase autorizar a celebración de tratados polos que se atribúa a unha organización ou institución internacional o exercicio de competencias derivadas da Constitución. Corresponde ás Cortes Xerais ou ao Goberno, segundo os casos, a garantía do cumprimento destes tratados e das resolucións emanadas dos organismos internacionais ou supranacionais titulares da cesión>>.

trazabilidade na súa comercialización, a cambio de mellorar o trato aos nosos buques en aspectos loxísticos dentro de augas e portos dese terceiro Estado, é a Xunta de Galicia quen se atopa mellor dotada de técnicos e recursos para avaliar e implementar correctamente o acordo de cooperación exterior. Mellor có persoal da Comisión Europea ou do Ministerio sectorial, que carecen da formación e información de impacto indispensables. Noutras palabras, a transmutación operada pola comunitarización das competencias na Unión superou a realidade literal da Constitución e do Estatuto de Autonomía, sendo isto pacífico e ademais beneficioso para un modelo de goberno multinivel que permite que a ensamblaxe subestatal-estatal-europea funcione en beneficio de todos e sen grandes friccións xurídicas nin administrativas, nin con superiores custos operativos.

70. Agora, coa Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, será perfectamente posible que na negociación ou no desenvolvemento dun Acordo internacional pesqueiro entre a UE e un terceiro Estado colaboren técnicos da Comisión, do Estado e da nosa Comunidade Autónoma, xa que é esta quen mellor pode calibrar os escenarios e impactos das diferentes alternativas negociadoras, e quen mellor pode tamén valorar a oportunidade de ofrecer contraprestacións negociadoras que permitan concluír un acordo equilibrado para as partes.
71. Dende a constitución de Galicia como Comunidade Autónoma ata o momento presente, a Acción Exterior foi gañando protagonismo e afianzouse. Desapareceron as disputas xurídicas entre a Administración Xeral do Estado e a Xunta, e cando se produciron dende a nosa parte en defensa dos intereses e a autonomía galegos, buscáronse solucións creativas, construtivas e integradoras, como se reflicte, sen ir máis lonxe, no Acordo da Comisión Bilateral de Cooperación Administración Xeral do Estado-Comunidade Autónoma de Galicia, precisamente en relación coa Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado (BOE e DOG de 12.II.2015).

2. Acción Exterior en rede e novo marco xurídico da Acción Exterior

72. Grazas á doutrina do Tribunal Constitucional e á liña inaugurada pola Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado, asumindo a devandita doutrina como non podía ser doutro xeito, a Acción Exterior é xa unha dimensión consubstancial ao exercicio das

competencias substantivas das diversas Administracións Públicas desbordando o seu marco territorial de xurisdición. O seu exercicio non é xa monopolio dos departamentos de Relacións Exteriores ou asimilados. Estas evidencias xa se positivizaron en España ao recoñecer expresamente como suxeitos da Acción Exterior -Capítulo I, do Título I da devandita Lei-, ademais de ao Goberno na súa integridade e ás Cortes Xerais, ás Forzas Armadas, ás Forzas e Corpos de Seguridade do Estado, ao Consello Xeral do Poder Xudicial, ás Comunidades Autónomas e ás entidades locais, e mesmo a organismos públicos, ás sociedades estatais, fundacións e entidades consorciadas. E por iso, no Capítulo II do mesmo Título I, precísanse os ámbitos sectoriais da Acción Exterior, dende a Defensa ata a Educación, e dende as Infraestruturas ata a Enerxía, pasando pola Saúde, o Deporte, ou a Seguridade Social.

73. Ata este novo e ambicioso enfoque, a Acción Exterior autonómica pivotaba singularmente sobre o impulso do homónimo Departamento. Agora do que se trata non é tanto de impoñer directrices e prioridades, coma de coordinar todos os recursos dispoñibles e colocalos ao servizo das vantaxes competitivas do país. Por dicilo doutra maneira, pasamos dun sistema de planificación dedutivo e descendente a outro indutivo e ascendente, e dunha tarefa lineal a outra reticular, onde cooperan e colaboran diversos axentes e actores.
74. Un Departamento moderno de Acción Exterior non debe aspirar a condicionar as iniciativas foráneas doutros departamentos que se centren na promoción comercial internacional, ou na busca de novos demandantes de servizos turísticos procedentes doutros países e ofrecidos por operadores galegos, por citar dous exemplos ben ilustrativos. Tampouco debe mirar con suspicacia nin receo as iniciativas de actores privados consubstanciais á globalización. O seu papel debe ser, ante todo, o de exercer unha superior visión estratéxica en interese do ben común da sociedade á que serve, orientar, liderar, e con iso aproveitar os mellores recursos humanos e organizativos do país, para enxergar e ir reforzando unha rede cooperativa que afiance a cada operador no seu rol a través do desenvolvemento do conxunto.
75. Unha Acción Exterior funcionalizada, protocolizada e centralizada nun único centro directivo resulta incompatible coa sociedade aberta e globalizada que propiciaron a economía e as novas canles de comunicación sen fronteiras. Os tempos do dirixismo público en canto ás relacións co exterior -comerciais, sociais, culturais,... - pasaron para non volver e, ademais, os seus métodos son obsoletos e estériles. Os operadores particulares xa non precisan da autorización nin da

intermediación de embaixadas, nin de oficinas comerciais oficiais, para buscar o seu propio camiño noutras latitudes e sociedades. O mercantilismo dirixista de antano é inútil. Xa non se depende dos informes dos funcionarios destacados noutro país para coñecer a súa economía, costumes ou escenario político. O modelo de relacións internacionais que xurdiu do Congreso de Viena, con Metternich e Castlereagh, herdeiro á súa vez do previo modelo inaugurado coa Paz de Westfalia, resulta anacrónico nun mundo dominado polo paradigma establecido por Internet, o libre movemento de capitais por medio de transferencias electrónicas, e pola constante creación e reformulación de ONGs internacionais ou de grupos sociais informais e medios de comunicación de alcance verdadeiramente planetario, que condicionan formulacións, debates e ideas que parecían reservados en exclusiva a opacas chancelarías.

76. Malia todo, malia eses cambios ou verdadeiras mutacións nos modos de comunicarnos e cooperar a nivel mundial, os países e as comunidades políticas existen, polo que alguén ha de intentar ter unha visión de conxunto e velar por preservar o interese público, non poucas veces en colisión cos individuos ou grupos que só son unha parte ínfima dese público. É aquí onde debe posicionarse o centro directivo responsable de dotar de sentido e coherencia á Acción Exterior. Se é adecuado que as empresas se movan polo seu afán de lucro para xerar valor, crear emprego e repartir dividendos, non o é menos que a autoridade pública debe delimitar o que queda fóra do comercio *-extra commercium-*, por chocar con valores superiores, como son os dereitos humanos, as liberdades cívicas e, sobre todo, a incolumidade e indemnidade das persoas. Noutras palabras, por exemplo, o fomento do comercio exterior ou a iniciativa privada nesta área non pode tolerarse cando propicie que outros estean en mellor situación para desafiar os nosos valores ou a nosa seguridade colectiva.
77. A lexislación española reconece agora de forma contundente e indubidable que as Comunidades Autónomas son suxeitos da Acción Exterior do Estado. Nunca debiera ter sido nin ser doutro xeito, por canto elas conforman tamén o Estado, dentro dun esquema de lealdade recíproca que xira arredor da Constitución. Superados definitivamente os malentendidos dos primeiros anos de rodaxe constitucional, agora o artigo 11 da Lei estatal 2/2014 dispón que as actividades que as Comunidades Autónomas poidan realizar no exterior no marco das competencias que lles sexan atribuídas pola Constitución, polos Estatutos de Autonomía e as leis, respectarán os principios que se establecen nesta Lei e adecuaranse ás directrices, fins e obxectivos da Política Exterior fixados polo Goberno. E engade que as devanditas actividades se adecuarán aos

instrumentos de planificación da Acción Exterior, elaborados e aprobados de conformidade co disposto nesta Lei e establecidos polo Estado no exercicio das súas facultades de coordinación neste ámbito, cando definan directrices de actuación propias da Política Exterior do Estado ou se insiran no ámbito das relacións internacionais de España

78. Esa liberdade de actuación ten a súa contrapartida na responsabilidade que leva consigo a imprescindible lealdade constitucional. Lealdade constitucional que pasa por non xogar dende as CC.AA. a simular estruturas de Estado nin desenvolver accións reservadas á diplomacia estatal. Pero tamén, por parte da AXE, a ser máis inclusiva e receptiva coas CC.AA. en canto atinxe á súa indispensable Acción Exterior no exercicio das competencias materiais que lles outorga o bloque da constitucionalidade.
79. Para Galicia, traballar en rede na Acción Exterior debe implicar unha coordinación de e entre os axentes e actores galegos que interveñan nese campo, pero tamén coordinarse mellor coas restantes CC.AA. e coa AXE. De aí que apostemos pola creación dunha Conferencia española de Acción Exterior, que supere o marco da Conferencia para Asuntos relacionados coa UE (CARUE) porque, convén recoñecelo, todo o concernente á UE, tanto ao seu xogo institucional coma ás súas políticas públicas, non é xa un *tertium genus* entre o ámbito nacional e o internacional, senón que está xa moito máis próximo ao foro doméstico que ao marco internacional.
80. Comunidades Autónomas como a galega teñen moito que achegar e que dicir a prol da coordinación da Acción Exterior española. Sirva de exemplo que a Xunta de Galicia dotouse xa en 1997 dun órgano especializado de coordinación interna, por medio do Decreto 170/1997, do 3 de xullo, polo que se creou a Comisión de Acción Exterior da Xunta de Galicia, mentres que a AXE só fixo algo similar tres anos despois, mediante o Real Decreto 1.412/2000, do 21 de xullo, de creación do Consello de Política Exterior, agora modificado grazas á Disposición final segunda da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado. É máis, no caso galego, deuse xa outro impulso ao labor de coordinación co Decreto 368/2009, do 30 de xullo, polo que se crea e se regula o Consello de Acción Exterior, actualizado polo Decreto 178/2015, do 26 de novembro.

3. Axentes e actores galegos da Acción Exterior: coordinación, cooperación, colaboración (C³)

81. Para acometer o traballo imprescindible na área da Acción Exterior, ademais de polo proveito de propiciar o consenso sempre recomendable nesta, e tamén por utilidade e economía de escala, debemos apostar pola *triplo C* como C³ en todas as fases do devandito traballo. *Coordinar* todas as redes, medios e recursos de axentes e actores galegos relevantes para a Acción Exterior, *cooperar* especialmente entre as institucións e organismos públicos, e *colaborar* en calquera caso coa iniciativa privada que teña intereses no exterior, convértese así nun imperativo categórico para obter resultados. C³ é máis que a suma das tres C, xa que esta perspectiva integradora se favorece da retroalimentación e do efecto catalizador que converxen nela.
82. O Consello de Acción Exterior de Galicia naceu para aglutinar esforzos, coordinar as actuacións público-privadas, reforzar a imaxe de Galicia no mundo, e consolidar no tempo a Acción Exterior galega, para o cal debía fomentar a interacción, coordinación e colaboración entre o sector público autonómico, a empresa privada e a sociedade civil a favor do desenvolvemento da Acción Exterior de Galicia. Isto explica que, ademais de reunir a responsables autonómicos implicados na correspondente Acción Exterior sectorial, aglutínase tamén representantes das universidades públicas galegas e das cámaras de comercio, ademais de aos empresarios e sindicatos, entidades de estudos internacionais, ONGDs,... e mesmo a personalidades individualmente consideradas con recoñecido prestixio no ámbito internacional, sen prexuízo de colaboracións puntuais de responsables de órganos con interese en diversos asuntos transcendentales para a Acción Exterior ou de funcionarios especializados en distintas materias.
83. A incorporación tras o Decreto 178/2015, do 26 de novembro, de responsables locais a través da FEGAMP e do Consello da Cultura de Galicia, tanto á vista da Lei 2/2014 coma da “Estrategia española de Acción Exterior”, contribuirá sen dúbida a mellorar notablemente esa C³ á que nos referimos.
84. En canto aos actores privados todavía queda marxe de mellora para a coordinación e a colaboración. Aínda sabendo que os colexios profesionais son corporacións de Dereito Público, o feito certo é que a través deles se poden incrementar e perfeccionar os esforzos para avanzar en iniciativas como as que teñen que ver coa intensificación da

integración da sociedade civil galega e a portuguesa, ou nos avances relativos ao máximo aproveitamento das oportunidades do mercado interior europeo, sobre todo na faceta dos servizos transfronteirizos sen necesidade de establecemento. O mesmo cabe aventurar respecto de asociacións sectoriais de PEMEs e emprendedores autónomos, que pola súa atomización se cadra non gozaron no pasado da facultade de interlocución cos principais responsables da Acción Exterior galega.

85. Achegas como as que pode facer o Consello Sindical Interrexional Galicia-Norte de Portugal á mellora da Acción Exterior galega, ou a Fundación Centro de Estudos Eurorrexionais Galicia-Norte de Portugal (CEER), abren posibilidades que debemos explorar, xa que falamos de actores dunha nova xeración e natureza non exclusivamente galega ou portuguesa, senón xenuinamente luso-galaica, é dicir, cunha percepción da nosa Eurorrexión diferente á que poden ofertar outros actores.
86. As comunidades galegas no exterior tamén deben ser percibidas como actores a considerar na planificación, programación, implementación, execución e revisión da nosa Acción Exterior, xa que poden achegar unha información cualitativa de primeiro nivel, a miúdo difícil de achar sen a imbricación sobre o terreo que elas teñen coas sociedades nas que xa están integradas de pleno dereito. Abrirlles a posibilidade de participar nesta nova faceta pode servir ademais de acicate para atraer ás novas xeracións de galegos nados no exterior, mesmo de ascendencia non exclusivamente galega, para reforzar os vínculos co noso pobo asentado no territorio galego.
87. Por outra banda, tamén podemos e debemos mellorar a colaboración coas ONGDs galegas máis alá do estrito ámbito delimitado polo seu obxecto social, pensando especialmente naquelas que traballan con socios locais radicados en países cos que outros actores privados ou axentes públicos galegos non teñen unha fluída ou consolidada relación. Tamén se é o caso, a achega de información de gran valor cualitativo debe ponderarse axeitadamente.
88. En consecuencia, o centro directivo responsable da Acción Exterior institucional de Galicia debe manter sempre e en calquera circunstancia unha fluída relación cos axentes e actores galegos na materia, tanto cos xa asentados como cos que se abren paso. Deste modo, este centro directivo debe converterse no eixo que transfira información útil ao conxunto, así como transmitila ao Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación (MAEC) e ás institucións da UE, aos que ha de solicitar os

apoios necesarios para garantir a seguridade e os éxitos dos devanditos axentes e actores.

89. De aí que unha constante interlocución co MAEC, baseada na mutua lealdade institucional e no estrito respecto ás competencias que o bloque da constitucionalidade atribúe a cada Administración, sexa unha peza de uso diario para facilitar a consecución de resultados. A rede exterior de embaixadas, consulados, oficinas comerciais e centros culturais de España está tamén ao servizo de Galicia e dunha Acción Exterior autónoma, pero imbricada coa española, á que igualmente debe contribuír na súa fase de análise e planificación.
90. En suma, a Acción Exterior será unha prioridade para o Goberno galego, en tanto que ámbito de expresión e defensa das competencias exercidas nos marcos institucionais europeo e estatal, mais tamén como manifestación da vontade política de actuación con personalidade propia no concerto internacional, onde a globalización fai precisa a defensa estratéxica das identidades. Os intereses socioeconómicos e culturais da sociedade galega no exterior, así como a proxección da súa identidade propia precisan do liderado e impulso institucional do seu Goberno. Ao tempo, e fronte ás modificacións introducidas polo proceso mundializador en diversos patróns das relacións internacionais, Galicia debe estar presente con voz propia nos esforzos por artellar un modelo máis complexo e con novos actores, multipolar e respectuoso coa diversidade, capaz de construír sistemas de gobernanza globais ao servizo da paz, dos dereitos humanos e dos pobos, da legalidade e solidariedade internacionais.

4. Ámbitos sectoriais da Acción Exterior:

4.1. Galicia: unha economía aberta

91. Galicia é unha economía aberta, inserida nun espazo económico igualmente expedito, como é o mercado interior europeo a través da súa pertenza a España, en tanto que Estado membro da UE. Neste escenario, nin España, nin por suposto Galicia, posúen competencias exclusivas en materia de réxime arancelario, alfándegas, control de cambios, circulación de capitais, nin en ningunha outra área análoga ás que ían indisolublemente unidas á condición de Estado-Nación, polo menos ata mediados do pasado século XX. Así, dentro da globalización económica propiciada polos avances técnicos, loxísticos e das comunicacións, e institucionalizada a través de acordos internacionais cuxa execución

depende de entidades, entre outras, como a Organización Mundial do Comercio (OMC) ou o Fondo Monetario Internacional (FMI), Galicia áchase situada nun continente aínda máis poroso, que aglutina nacións aínda máis abertas aos fluxos internacionais que a maioría dos países do planeta, incluídos os restantes da OCDE.

92. Neste teatro de operacións, a nosa mellor alternativa consiste en realizar as análises adecuadas para aproveitar as correntes máis idóneas e vantaxosas respecto ás nosas capacidades produtivas, os nosos intereses e as nosas necesidades, xa que se non logramos que o aparato produtivo funcione a pleno rendemento será moi difícil atender as demandas sociais inherentes a toda comunidade humana desenvolvida de Occidente. O éxito na economía internacional é requisito previo e indispensable para garantir a bonanza e a equidade social.
93. O gran fito histórico da adhesión ibérica ás Comunidades Europeas propiciou en apenas tres décadas unha transformación sen precedentes - tanto pola súa intensidade coma pola súa rapidez- da sociedade e a economía galegas. En todos os procesos de transformación análogos concorren custos e beneficios, sendo determinante para a súa valoración colectiva o saldo final obtido tras certa perspectiva histórica. Pois ben, a experiencia da nosa integración europea é netamente positiva, sendo non obstante indispensable compensar axeitadamente os esforzos de adaptación realizados por diversos sectores e axentes, cuxa perspectiva individual pode facelos disentir deste xuízo, como é lexítimo por outro lado, xa que eles só han preocuparse de xeito primordial polo estritamente propio e particular, e non do común e colectivo.
94. Pero a apertura económica de Galicia non pode auto-conterse ao aproveitamento das oportunidades que dispense o mercado interior europeo, xa que este padece á súa vez certas disfuncións que haberá que superar -harmonización bancaria, diferenzas tributarias, coexistencia do euro con outras divisas europeas... -, sendo a máis relevante a que atinxe aos topes ao crecemento deste mercado, como consecuencia de factores endóxenos, como son a persistente crise demográfica europea, o alto nivel de endebedamento de moitos dos Estados da UE, ou a crecente competencia foránea en segmentos de alto valor engadido, que ata non hai moito quedaban reservados a moi poucos países do mundo desenvolvido occidental e Xapón.
95. Asumir esta nova realidade é o máis intelixente que podemos facer para adaptarnos a ela e manter os altos niveis de desenvolvemento e cohesión que obtivemos dende a segunda metade do século XX ata os nosos días.

A crise financeira que chegou do outro lado do Atlántico para instalarse en Europa, ata transformarse nunha severa crise económica e social que só agora comezamos a superar, debe ser un acicate para acelerar ese proceso de adaptación, preservando o mellor do noso modelo de economía social de mercado, do "*European way of life*" maioritariamente defendido dende Galicia e España, aínda que tamén aproveitando as nosas vantaxes competitivas no mundo.

96. Para conseguilo temos que diferenciar dous planos no exterior. Aquel que concirne aos actores públicos, que deben velar polo interese xeral e a atención ás necesidades de toda a poboación (plano macroeconómico), e aquel outro que indefectiblemente se centra nos operadores económicos particularmente considerados, como é o caso das empresas (plano microeconómico). Perseguir un equilibrio dinámico entre estes dous planos é responsabilidade das autoridades públicas competentes, e a iso han de encomendar todos os seus esforzos e habilidades.

4.1.A. Estratexia macroeconómica exterior

97. Dende 1986 ata os nosos días o maior investidor exterior en Galicia foi a Unión Europea -antes Comunidade Europea (CE) ou Comunidade Económica Europea (CEE)-. Descontando xa as transferencias correntes para o sostemento de prezos agrarios e outras dotacións análogas, estamos a falar do ámbito duns 20.000 millóns de euros ata 2020 -a expensas da liquidación final que se peche en 2023, tras a execución do vixente marco financeiro plurianual, do que beben as actuais axudas cofinanciadas-. 20.000 millóns de euros, en números redondos, fundamentalmente destinados a acrecentar o capital social fixo de Galicia e o capital produtivo privado das empresas galegas. O notable incremento da renda per cápita dos galegos dende a adhesión ao proxecto europeo non é alleo a este investimento, nin á modernización da nosa estrutura económica como consecuencia da nosa participación no mercado interior e nas restantes políticas públicas europeas, e iso a pesar das erosións padecidas durante os intervalos de crise.
98. Fronte a un pasado idealizado temos un mellor presente, avalado con cifras reais, contrastadas por Eurostat, e esperamos alcanzar os obxectivos sinalados no Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020, que en termos estritamente macroeconómicos pretende gañar oito puntos de converxencia respecto do estándar da UE. Iso requirirá manter un crecemento económico sostible e acumulativo superior ao 2,5% anual, que nos permita crear cen mil novos empregos e reducir a taxa de paro

ao 10%. Pero ademais, habemos de afianzar o futuro posterior a 2020 reducindo a taxa de abandono escolar prematuro ata o 13,5%, para progresar logo máis rapidamente cara ao obxectivo-marco fixado pola UE. Igualmente debemos conseguir que polo menos o 47% dos nosos cidadáns adultos comprendidos entre os 30 e 34 anos de idade posúan estudos superiores, así como duplicar o noso investimento en I+D. Estes avances indispensables para mellorar a nosa produtividade e competitividade internacional deben estar en liña cunha maior equidade social, que posibilite ir reducindo a poboación en risco de exclusión en polo menos 100.000 persoas, así como con mellorar o trato ambiental, ao reducir as emisións de gases con efecto invernadoiro nun 35% e incrementar a xeración enerxética mediante fontes renovables ata representar o 30% do consumo. Neste ámbito farase ademais o posible para afianzar o noso rexuvenecemento demográfico, levando a nosa fecundidade ata a media da fecundidade europea. A EGAEX debe ser entón unha ferramenta ao servizo dese plan mestre e concitar o maior consenso no seu deseño e implementación.

99. Retomando a transcendencia dos investimentos europeos na nosa economía, como lembrou o presidente da Xunta de Galicia ao presentar o Programa operativo FEDER Galicia 2014-2020, o pasado 30 de marzo de 2015, ata que conclúa a presente década Galicia conta afortunadamente co amparo dunha rede financeira de seguridade que pode chegar ata 4.000 millóns de euros, dos que máis de 2.500 serán xestionados pola Comunidade Autónoma de forma directa, entre fondos estruturais (FEDER e FSE), fondos agrícolas (FEADER) e fondos pesqueiros (FEMP). Pero por engadido gozará dun beneficio adicional moi relevante, como é poder manter unha taxa de cofinanciamento que permite alcanzar ata o 80% en certos proxectos de investimento.
100. Convén lembrar, para ter a imprescindible perspectiva histórica, que no momento da nosa adhesión Galicia contaba cun PIB per cápita que era o 56% do correspondente á media das Comunidades Europeas; que ese PIB per cápita en 2003 era xa o 76% -é dicir, por enriba dos $\frac{3}{4}$ do parámetro usual para considerar se unha comunidade debía ser incluída no que se deu en chamar "rexión obxectivo 1" ou, posteriormente de "converxencia" -; e que entre 2008 e 2009 o noso PIB per cápita alcanzou o seu máximo histórico polo momento, chegando ao 92% dese indicador. Con independencia de efectos estatísticos, pola adhesión de países con menor PIB per cápita -efectos que, por certo, operan para todos os integrados na UE, e non só para Galicia-, resulta así innegable que o proceso de converxencia socioeconómica entre Galicia e o resto da UE foi acelerado e intenso, con poucos precedentes análogos, agás, entre

outros, a notable excepción irlandesa, que se beneficiou ademais de incorporarse ás Comunidades Europeas trece anos antes ca nós, na primeira ampliación de 1973.

101. Esta evolución positiva parece ter sido eclipsada en parte pola profunda crise que alcanzou as costas europeas con toda a súa virulencia en 2008 e 2009. Como consecuencia da asimetría nos impactos desa crise, o mesmo indicador de PIB per cápita medio para o conxunto da UE descendeu en Galicia. É de esperar que coa recuperación económica certificada polos servizos da Comisión Europea, con parámetros de crecemento superiores á media da UE, os puntos perdidos no terreo da converxencia se vaian recuperando paulatinamente, esperando superar o máximo acadado en 2009 ao final da presente década.
102. A tradución práctica e tanxible para a cidadanía dos indicadores macroeconómicos plásmase en múltiples fitos. Como se anticipou, non só os grandes equipamentos que transformaron definitivamente a estampa da estrutura económica galega -as autovías de conexión co resto de España, as conexións ferroviarias, a rede gasística, os portos exteriores de Ferrol e A Coruña, a ampliación e mellora dos aeroportos galegos,... -, senón tamén intervencións como a renovación da frota, a intensificación da concentración parreira, ou as dotacións de novos equipamentos das tres universidades galegas e o seu acceso a fontes de financiamento europeas, os novos hospitais públicos, centros de saúde, centros de educación primaria e secundaria,... ou mesmo o investimento na formación e capacitación do capital humano, todo iso foi posible grazas á contribución das políticas públicas da UE.
103. Evidentemente, o maior esforzo de adaptación e investimento no camiño cara á converxencia cos estándares europeos máis avanzados foi o realizado pola sociedade galega. As transferencias de capital chegadas dende Bruxelas foron un estímulo e un acicate, pero non explican en exclusiva os éxitos acumulados dende 1986, aínda que só sexa porque o cofinanciamento galego dos investimentos acometidos era requisito *sine qua non* para a súa materialización. Pero, á vez, xusto é recoñecer que o avance na converxencia tamén é debedor do clima propicio ao investimento, á modernización e á apertura económica xerado pola harmonización e a seguridade xurídica creados polo acervo da Unión. Estes intanxibles son tanto ou máis valiosos que as transferencias financeiras ás que vimos referíndonos.
104. O exemplo da cooperación con Portugal pode ser, sen dúbida, o máis ilustrativo. Antes da adhesión de Portugal e España ás Comunidades

Europeas, xa durante a primeira metade da década dos oitenta do pasado século, compartindo pois ambas as dúas nacións ibéricas senllos sistemas democráticos e parlamentarios, a cooperación transfronteiriza era mínima, por non dicir nula. Houbo que agardar a 1986, e aínda máis en concreto ao despregamento dos primeiros proxectos da Iniciativa INTERREG, cara a 1990, para que a integración económica galaico-portuguesa empezase a coller forma. Sen iso, mesmo sen a Acta Única europea, sería impensable o incremento das relacións económicas con Portugal, cuxo peso histórico dende entón supera tradicionalmente o mantido por Galicia con toda a América hispana. Sen iso, grupos como INDITEX non terían podido acometer a súa primeira aproximación á expansión internacional, exemplificada na inauguración en 1988 do seu primeiro establecemento fóra de España, concretamente no Porto.

105. Agora, de cara ao futuro inmediato, Galicia ten que comezar a prantexarse como captar máis capital foráneo, sobre todo unha vez que comecemos a achegarnos á fronteira de 2020. Captar capital do exterior para investir en Galicia debe ser unha prioridade transversal, sobre todo considerando a acelerada senescencia da nosa sociedade e a súa influencia nos hábitos de consumo e investimento. Sen capital exterior produtivo non poderemos reter á nosa minguante xuventude nin, tampouco, atraer ós mozos do exterior que precisamos para facer que Galicia recobre unha demografía vibrante e un cadro ilusionante como substrato dunha puxante economía de mercado.
106. Ademais de no terreo do investimento privado, debemos seguir apostando por convencer ás institucións da UE de que o investimento público debe apostar por favorecer un rexuvenecemento demográfico en toda Europa, e singularmente naquelas NUTs máis vulnerables ás mutacións sociais e económicas parellas á senescencia colectiva.
107. Unha das posibilidades máis plausibles no terreo público para manter esta folla de ruta podemos situala no Informe Kukan (11), en cuxos puntos 10 e 11 o Parlamento Europeo plasma o seguinte:

<<10. Pide a la Comisión Europea que efectúe un estudio sobre el declive demográfico que afecta a un número creciente de regiones de varios Estados miembros de la Unión Europea y que elabore una comunicación sobre este problema y sobre las medidas que se podrían tomar a nivel europeo, así como a nivel de los Estados miembros y de las regiones afectadas, para afrontar el reto del declive demográfico. (...) Destaca que las regiones con desventajas

---

¹¹ Parlamento Europeo, Comisión de Empleo y Asuntos Sociales. Relator: Eduard Kukan: *Informe sobre la puesta en práctica, los resultados y la evaluación general del Año Europeo del Envejecimiento Activo y de la Solidaridad Intergeneracional (2012) (2014/2255 (INI))*. (23.7.2015, A8-0241/2015)

naturales o demográficas graves y permanentes como, por ejemplo, las regiones con escasa densidad de población, las regiones insulares y las de montaña, sufren especialmente de los problemas asociados al envejecimiento, y disponen de menos medios e infraestructuras para promover un envejecimiento activo; pide que se estudie la conveniencia de planes de dinamización para revertir el proceso de envejecimiento, generalmente agravados por procesos paralelos de despoblación, que sufren muchas de estas regiones y que puede llegar a poner en peligro la supervivencia de estas zonas;>>.

108. Nesta liña, o Plan Estratéxico de Galicia, 2015-2020, debera presentarse como o aval perante a UE do compromiso da nosa Comunidade Autónoma por estar á fronte da Unión na busca e despregamento de solucións ao grave problema demográfico que padecemos, e que mesmo certifica para o caso de España -como un dos Estados con maior peso demográfico e político na UE- a “*Estrategia española de Acción Exterior*”, e xa, para o conxunto da UE, tanto a Comisión Europea coma o Parlamento Europeo ⁽¹²⁾, ademais do Consello, o Comité das Rexións e o Comité Económico e Social da UE, en sucesivos informes e pronunciamentos, que se remontan con indisimulado dramatismo á primeira década do presente século.
109. Se a UE considera o declive demográfico un risco estrutural de primeiro nivel para a pervivencia do seu modelo económico e social, ademais de diagnosticar, alertar e mobilizar os seus Estados, ten que redeseñar de nova planta toda a súa política de cohesión. Isto supón introducir novos indicadores que superen os tradicionais ligados ao PIB per cápita medido en paridade de poder adquisitivo. Por iso, se somos capaces dende Galicia de convencer ao resto de Europa -comezando polo resto de España e por Portugal- de que hai que investir en persoas, tanto na infancia e na xuventude, coma nos anciáns, para garantir a subsistencia do modo de vida europeo -ese que cun declinante 7% da poboación mundial e cun minguante 25% do PIB planetario, debe financiar o 50% do gasto social de todo o mundo, fundamentalmente en sanidade, servizos asistenciais e pensións-, teremos dado un paso estratéxico de primeiro nivel e afianzado perante a UE que Galicia pode e debe xogar un rol

---

¹² <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080414FCS26499+0+DOC+XML+V0//ES>

El futuro demográfico de la Unión Europea

Política social -02-06-2008 - 17:15

Mientras el bienestar experimenta un rápido crecimiento en la Unión Europea, un fantasma se cierne sobre ella: el envejecimiento de su población. Cada vez nacen menos niños y los mercados de trabajo y sistemas sanitarios se ven forzados a hacer frente a una mayor presión. Los informes demográficos son alarmantes: la población europea se muere.

básico na estratexia colectiva europea por preservar o noso común modelo social. De aí que pague a pena apostar polas propostas de reactivación demográfica que se propoñan dende Galicia e que ela mesma practique.

110. Isto non obsta en modo algún, como anticipamos, a conveniencia, e tamén a necesidade, de mellorar notablemente a captación de capital privado, e singularmente capital produtivo que axude, entre outras cousas, a completar os ciclos de produción en Galicia, mellorando o incremento de valor engadido nos nosos produtos e servizos. Neste sentido, a *Estratexia de Internacionalización da Empresa galega 2020*, liderada polo Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE), debe ser asimilada e co-impulsada pola totalidade dos departamentos, organismos e entidades autonómicas que, directa ou indirectamente, poidan axudar a facer de Galicia un lugar particularmente atractivo para o devandito investimento.
111. Resulta oportuno subliñar que os obxectivos da devandita Estratexia liderada polo IGAPE son particularmente transcendentales dende unha perspectiva macroeconómica, porque ante unha hipotética conxelación ou contracción da demanda interna galega, fundamentalmente pola perda de poboación e polo seu envellecemento, que non se vexa compensada por outros factores, teremos que envorcarnos máis se cabe nos mercados exteriores. Así, o presidente da Xunta, considerando á súa vez a Estratexia Europa 2020, dixo ao presentar a folia de ruta proposta polo IGAPE, que tras conseguir que as exportacións tivesen alcanzado en 2013 o 33% do PIB galego, o obxectivo era elevalas ata o 40% en 2020.
112. Cos datos pechados de 2015, pode constatarase que neste eido progresamos na boa dirección. Así, Galicia acadou os 18.831 millóns de euros en exportacións e expedicións, o que implica un medre do 5,6% respecto a 2014, obtendo ademais o seu récord de vendas ao exterior. Este incremento supera en 1,3 puntos ao de por si importante aumento do 4,3% para o conxunto de España. Deste xeito, as exportacións e expedicións comerciais galegas elévanse sobre o previo récord de 18.419 millóns de euros, logrado en 2013. Así mesmo, o saldo comercial galego foi positivo e de 3.710 millóns de euros, é dicir, un 11,4% maior que en 2014, mentres que no conxunto nacional a balanza comercial foi negativa en 24.174 millóns. A industria está á cabeza do tirón das exportacións galegas, cunha suba en vendas ao exterior no téxtil do 13,9%; un incremento do 5,8% na automoción; unha alza do 13,1% en maquinaria e aparatos mecánicos, así como un incremento do 5,7% en conservas de carne e peixe. A Unión Europea segue sendo o principal destino das

exportacións galegas (o 74,5% do total), o que nos esixe un maior esforzo de diversificación de clientes foráneos. Por países, Francia ocupa o primeiro lugar (26,1%); seguido de Portugal (12,6%); Italia (8,1%); Reino Unido (5,8%); Alemaña (5,3%); Países Baixos (3,8%) e Estados Unidos (3,3%). En 2015 obsérvase non obstante como Galicia reduce a súa dependencia de Francia e Portugal, pois entre ambas as dúas nacións supoñen o 38,8% das vendas ao exterior, cando un ano antes eran o 41,3%, debido a que Alemaña, Reino Unido e Italia gañan peso. Con todo, debemos pensar nas continxencias que xere o novo estatus británico fóra da UE.

113. Este obxectivo macroeconómico de país é factible se atendemos á evolución das nosas exportacións durante os últimos anos, segundo constata o IGAPE e outras fontes, xa que estas progresaron da seguinte maneira:

2009	13.957.318.000 €
2010	14.911.918.000 €
2011	17.146.275.000 €
2012	16.682.802.000 €
2013	18.419.568.000 €
(2014: 17.825.000.000 €) ¹²	

114. Durante estes anos, a porcentaxe das exportacións de Galicia sobre o seu PIB pasou de representar un 25% no ano 2009 ao 33% no 2013, o cal a sitúa como a terceira comunidade autónoma con maior contribución, só superada por Murcia e Navarra. Cun medre interanual de 3,25 puntos porcentuais no ano 2013, Galicia é a Comunidade que rexistrou o maior incremento do peso das súas exportacións respecto ao seu produto interior bruto, superando por primeira vez a Cataluña, e recupera a posición perdida dende 2009 respecto ao País Vasco. Ademais, o peso das exportacións respecto ao PIB en Galicia presenta no período 2009-2013 un incremento de 8,40 puntos porcentuais, supoñendo un dos maiores crecementos entre aquelas Comunidades Autónomas con maior volume de exportación.
115. Por engadido, en 2013, a taxa de cobertura do sector exterior de Galicia foi do 128%, mentres que en España foi do 93,62%, e o grao de apertura de Galicia ao exterior -medido como o cociente da suma das exportacións e as importacións, dividido polo seu PIB- en 2013 foi dun 59% (España 47%). Igualmente, as exportacións de alta intensidade tecnolóxica de Galicia duplicáronse dende 2009, e o valor unitario das exportacións de Galicia creceu un 9% na última década, sendo practicamente similar ao

da media total de exportacións españolas (1,48 €/Kg fronte a 1,52 €/Kg de España).

116. Aínda que de todos os datos que ofrece o IGAPE, para os efectos da Estratexia de Acción Exterior galega, sen dúbida o máis relevante é o que concirne á indispensable diversificación xeográfica dos nosos clientes exteriores, máxime considerando a pasada excesiva concentración de risco nun mercado, o europeo, que realmente é o noso natural mercado interior ou doméstico. Por fortuna, a pesar de que se mantén o peso dos tradicionais socios comerciais europeos, as exportacións de Galicia na última década xa se diversificaron: as exportacións (expedicións) á UE pasaron de representar un 81% en 2004 a supoñer o 67% en 2013, pero aínda deben diversificarse máis, de maneira que os incrementos marxinais no comercio exterior galego deben concentrarse preferentemente en mercados extra-europeos durante os próximos anos, contando mesmo coa crise en pendes que ameaza ás economías de certos países obxectivo para nós, significadamente no ámbito latinoamericano, como é o caso do Brasil.
117. Chama a atención á hora de avaliar a traxectoria adquirida durante a década previa, como a cota que representaban nas exportacións galegas países tan distintos como Australia ou Alxeria pasaron de cifras puramente testemuñais a representar en ambos os dous casos arredor do 3% as devanditas exportacións, ou mesmo o máis moderado incremento cara a Turquía e Estados Unidos, do 1% en ambos os dous casos. Estes movementos contribuíron a compensar as caídas experimentadas noutros mercados da UE, como é o caso de Portugal, que pasou de representar o 17% ao 13% das exportacións galegas entre 2004 e 2013, ou o de Francia, que transitou do 33% ao 25% durante ese mesmo período. Os efectos do impacto da crise en Europa foron pois incontestables, e de aí que cando falamos de reorientar e diversificar o noso sector exterior cara a outros mercados o fagamos coa debida motivación.
118. No ámbito da captación de investimentos produtivos de natureza privada, todo o sector público galego debe implicarse na execución das directrices xa perfiladas polo IGAPE, buscando que o investimento estranxeiro directo axude a completar as cadeas sectoriais e permita a máxima consecución de valor en cada mercado, pechando ciclos completos de produción e comercialización. Para iso recoméndase impulsar unha axeitada laboura institucional e económico no exterior, coordinando de forma particularmente estreita e áxil o labor de diagnose do IGAPE neste eido xunto coa asistencia do centro directivo responsable das relacións

exteriores institucionais, que trasladarán á esfera pública as necesidades operativas detectadas por este Instituto.

119. Entre os obxectivos máis inmediatos marcados encóntrase así establecer acordos institucionais con gobernos estranxeiros para fomentar programas de adestramento baseados no intercambio temporal de novos talentos, acordos que quedarían cubertos baixo o paraugas xurídico da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da Acción e do Servizo Exterior do Estado, e baixo o Decreto polo que se regula a Acción Exterior da Comunidade Autónoma de Galicia. Igualmente, outro obxectivo relevante sería impulsar Galicia como destino de aprendizaxe do español, o que pode ser de grande interese para moitos dos millóns de novos talentos naturais de países da Lusofonía. Neste caso, a captación de capital humano altamente formado que se anime a emprender e residir entre nós, cando non a integrarse e formar parte do pobo galego, resulta ademais especialmente suxestivo.
120. Para identificar empresas con proxectos de investimento e atraelos cara a Galicia, co propósito de favorecer o antedito peche dos ciclos produtivos na nosa Terra, debemos eliminar ou minimizar as trabas e cargas administrativas que disuadan a que empresas estranxeiras se establezan aquí, de igual xeito que debemos propiciar o regreso daquelas que tivesen deslocalizado tarefas que, cos axustes precisos, volvan ser competitivas en Galicia. O sector público galego, tanto autonómico coma non autonómico, debe implicarse en iniciativas lideradas polo IGAPE, como a celebración dos *Galicia investors days*.
121. As accións de atracción de capital foráneo privado han focalizarse pois naqueles sectores que contén con potencial de crecemento ou que precisen completar as súas cadeas de valor, ao obxecto de obter unha posición competitiva global máis relevante. Entre eses sectores cabe salientar estes:
  - Industrial e manufactureiro: automoción e equipo; naval; maquinaria e equipo; outra industria auxiliar.
  - Transporte e loxística.
  - Saúde e asistencia social.
  - Tecnoloxías da información e o coñecemento.
  - Biotecnoloxía.
  - Aeronáutico.
  - Madeira e moble.

- Agro-mar-alimentario.

122. Temos que perfeccionar un programa de alianzas con axencias de desenvolvemento doutros países con gran peso industrial, de tal forma que se poidan intercambiar e coordinar estratexias para compartir coñecementos, favorecer sinerxías e buscar complementariedades nas relacións comerciais e de investimento. Tamén debemos capitalizar as viaxes institucionais como mecanismo de xeración de negocio, o que aconsella mesmo dar un enfoque máis horizontal aos desprazamentos de responsables sectoriais, coordinando e completando as axendas e os contactos coas autoridades foráneas que vaian ser visitadas, así como no caso de recibir delegacións exteriores en Galicia.
123. Os recursos e as potencialidades para acometer estas tarefas requiren reorientar diversas ferramentas existentes e buscar novas aplicacións, tal como indica o IGAPE. En efecto, ademais de aliñar a Estratexia galega de internacionalización empresarial coa planificación europea e nacional, debemos sacar maior partido dos fondos da UE para impulsar a internacionalización das empresas galegas e como instrumento para impulsar os grandes proxectos. Entre os programas europeos idóneos para mellorar a internacionalización da nosa economía estarían o *Programa para a Competitividade das Empresas e para as Pequenas e Medianas Empresas 2014-2020 (COSME)*, ou o *Programa Enterprise Europe Network*, de axuda ás pequenas e medianas empresas, deseñado para explotar ao máximo as oportunidades que brinda o mercado interior da UE.
124. Por outro lado, debemos contribuír a madurar xunto con outros actores públicos -autoridades portuarias, Zona Franca... - unha estratexia singular de posicionamento internacional de Galicia como plataforma loxística de entrada e saída de produtos e mercadorías, e singularmente como porta natural de entrada ao continente europeo, perfectamente ensamblada cos restantes instrumentos de planificación económica e amparada por esta Estratexia de Acción Exterior integrada. Potenciar a imaxe de Galicia como porto de produtos e mercadorías, como entrada e saída natural de Europa, permitiría consolidar o concepto de Galicia como Plataforma Loxística de acceso ao mercado interior da UE, tratando de ligalo a sectores cunha función loxística relevante na súa cadea de valor.
125. Estas tarefas deben complementarse cos esforzos precisos na promoción das vantaxes competitivas de Galicia dentro da esfera internacional para realizar investimentos produtivos, resaltando a nosa dispoñibilidade de chan industrial, os nosos servizos de apoio industrial altamente

cualificados, o noso sistema universitario e os nosos centros tecnolóxicos especializados.

126. Un tratamento diferenciado é o que concirne a apoiar a cooperación, os negocios e as alianzas entre empresarios e profesionais galegos ou de orixe galega repartidos polos cinco continentes, grazas á promoción da *Rede Mundial Asociacións de Empresarios de Orixe Galega*. Aínda que esta iniciativa se completará ao tratar a promoción e defensa da galegitude, aquí debéra subliñarse a posibilidade de que en todos os centros galegos puidesen difundirse os proxectos e programas do IGAPE, e que os prospectores de mercados e oportunidades de negocio mandados por aquel ponderasen tamén a información sectorial cualitativa que eses centros puidesen ofrecer. Así mesmo, intentará conectarse de forma estable a rede de comunidades emigrantes e empresas de orixe galega con aquelas outras -igualmente galegas- que traten de acceder a mercados onde as primeiras xa se encontren perfectamente integradas.

4.1.B. Estratexia microeconómica exterior: exportacións e expedicións de bens e servizos, investimentos no exterior e captación de investimentos

127. O apoio e a asistencia ás PEMEgalegas conta na órbita da Xunta de Galicia cunha serie de pancas, como son o Plan FOEXGA (Fomento das Exportacións Galegas), a rede de Plataformas Empresariais no Exterior de Galicia (Rede PEXGA) e o Servizo de Licitacións Internacionais (SALT), aos que se deben sumar, as novas antenas de internacionalización, sen esquecer a desexable e proveitosa cooperación e coordinación con outros instrumentos estatais, como é a *Entidad Pública Empresarial España Exportación e Inversiones (ICEX)*, ou *CESCE - Compañía Española de Seguros de Crédito a la Exportación-*, que é tamén a *Agencia de Crédito a la Exportación (ECA)* española.
128. O Plan FOEXGA arranca como tal en 1992, cofinanciado pola Xunta de Galicia e as Cámaras de Comercio galegas, así como polas propias empresas. Este Plan impulsa actividades encamiñadas a fomentar a saída a mercados internacionais, como poden ser misións comerciais, participación en feiras internacionais, misións inversas e de estudo, entre outros. Para facerse idea da súa relevancia abonde con enumerar os fitos da súa programación en 2015, con previsión de fomentar misións comerciais directas de empresas galegas en Alemaña, Angola, Alxeria, Australia, Bosnia, Brasil, Canadá, China, Colombia, Costa de Marfil, Croacia, Cuba, Emiratos Árabes Unidos, Eslovenia, Estados Unidos,

Etiopía, Francia, Ghana, Italia, India, Xapón, Marrocos, México, Nixeria, Nova Zelandia, Países Baixos, Panamá, Paraguai, Perú, Polonia, Porto Rico, Qatar, Reino Unido, República Dominicana, Rusia, Serbia, Singapore e Turquía, centrándose, ademais de en promocións multisectoriais, noutras específicas de agroalimentación, construción, naval, granito, TICs e audiovisual, turismo, planta ornamental ou viños. Ademais propiciou en Galicia misións comerciais inversas de empresas alxerianas, colombianas, mexicanas, británicas, estadounidenses e xaponesas, e a participación en feiras internacionais realizadas en Alxeria, China, Estados Unidos, Francia, México, Países Baixos, Porto Rico, Reino Unido, Rusia e Xapón, especializadas en sectores como o téxtil, editorial, ou produtos do mar, xunto aos xa citados no caso das misións comerciais directas.

129. A experiencia de coordinación acumulada polos sucesivos plans FOEXGA, entre unha Administración institucional de base territorial - Xunta de Galicia, Consellería de Economía Emprego e Industria-, un organismo público como o IGAPE, corporacións de dereito público como as Cámaras de Comercio, Industria e Navegación, e, sobre todo, coas empresas privadas, tanto individualmente consideradas coma agrupadas en asociacións sectoriais, é un activo crucial a considerar para mellorar a implicación doutros axentes públicos e actores privados que poidan sumarse a esta cultura de cooperación a prol de mellorar a proxección de Galicia no exterior en beneficio dos nosos cidadáns.
130. Polo seu lado, a Rede PEXGA -Plataformas Empresariais no Exterior de Galicia- centra os seus esforzos nos mercados de Brasil -con oficinas en Recife e Río de Janeiro, e instalacións complementarias en Sao Paulo e Goiânia, para cubrir mellor as rexións nordeste e centro-oeste do país carioca -, China -Shangai, con oficinas de apoio en Beijing e Guangzhou-, Colombia -Bogotá-, Estados Unidos -Washington-, Marrocos -Casablanca-, México -México D.F.-, Reino Unido -Londres- e Rusia -Moscó-. En consecuencia, esta rede prima os mercados extraeuropeos, vitais para diversificar os destinos e clientes internacionais das empresas e profesionais galegos.
131. A Rede PEXGA vén prestando diversos servizos, como son o de indagación sobre empresas en destino, identificación de barreiras de acceso, análise da competencia sectorial, asesoramento loxístico, aliñamento coa idiosincrasia local, ou apoio en procesos de homologación de produtos, entre outros servizos. Tamén realiza prospeccións de mercado; identificación de socios potenciais, clientes e distribuidores;

elaboración de axendas comerciais; apoio en accións promocionais ou seguimento de introducións comerciais previas.

132. De igual xeito, o SALT -Servizo de Licitacións Internacionais- pretende sensibilizar ás nosas empresas acerca das oportunidades de negocio que se poden presentar mediante licitacións e participación en proxectos internacionais, incrementando as súas competencias e saber-facer neses ámbitos e facilitando o acceso á información sobre as súas convocatorias e sobre a propia estrutura e dinámica dos organismos convocantes, ademais de asesorar e apoiar ás empresas galegas que participen en proxectos con financiamento multilateral.
133. Pero esta estrutura ao servizo das empresas galegas, primordialmente das PEME, debe completarse coa creación de Antenas de Internacionalización do propio IGAPE, que desenvolverán o seu traballo en Perú, Dubai, Canadá e Alemaña, mediante a utilización de axentes de internacionalización cos que ampliar e reforzar a cobertura de mercados da Rede PEXGA. Estas novas ferramentas teñen a misión de abrir canles de entrada como distribuidores e pontes de entendemento entre culturas empresariais diferentes, onde convén consolidar a presenza empresarial galega.
134. En suma, tendo en conta as necesidades do país e o obxectivo estratéxico de que as nosas exportacións cheguen a supoñer o 40% do PIB en 2020, todos estes medios focalizados no servizo á internacionalización empresarial, xunto cos restantes de natureza sectorial de que dispoñen as Administracións Públicas galegas, deben colaborar máis áxil e intensamente cos actores empresariais privados. Sen esa colaboración público-privada será menos probable alcanzar os obxectivos marcados.
135. Así, as axendas dos desprazamentos oficiais ao exterior ou as previsións nas recepcións de autoridades foráneas en Galicia deberan coordinarse o antes posible co IGAPE e, a través súa, coas asociacións empresariais e coas propias empresas con intereses nos países aos que sirvan esas autoridades. A miúdo os contactos a nivel oficial con representantes públicos de áreas conexas, afíns ou complementarias coa propiamente implicada nun asunto de interese empresarial serven para acelerar ou revisar expedientes que non avanza por problemas de diversa natureza. Pensemos en supostos como diverxencias de criterio en canto a métodos analíticos ou homologación de produtos nun sector determinado, cuxa solución pode ser tratada por autoridades galegas que ofrecen a súa cooperación en áreas lindantes ou mesmo remotas -formación sanitaria,

capacitación de equipos humanos en áreas productivas, asistencia técnica en diversas materias... -.

136. As Cámaras de Comercio, Industria e Navegación, a Confederación de Empresarios de Galicia e as asociacións empresariais sectoriais deben ser as canles fundamentais para encarreirar a información que flúa dende as empresas con intereses no exterior ou con vocación de posicionarse no estranxeiro cara ao IGAPE, como nodo preferente de tratamento da información económica, e deste co centro directivo responsable das relacións exteriores de carácter institucional, que polas competencias que posúe xa recibe a información e as propostas de desprazamentos ou contactos con autoridades exteriores dos distintos departamentos e organismos da Administración autonómica. A ensamblaxe de ambos os dous nodos, empresarial e institucional, só pode producir vantaxes sen por iso incrementar a carga burocrática nin tampouco os custos asociados.
137. Un precedente desta nova cultura de apoio ás empresas galegas no exterior podemos atopalo no Sistema de Información do Mercado Interior (IMI), desenvolvido pola UE baixo a supervisión da Comisión Europea, ou en redes informais de solución de controversias como é SOLVIT. En ambos os dous casos, ben baixo impulso dunha autoridade pública, ben baixo a queixa dun particular que activa unha xestión de intermediación para solucionar un concreto problema profesional ou empresarial que lle dificulta ou impide desenvolver as súas actividades noutro país da UE, a autoridade galega responsable do IMI ou de SOLVIT realiza as tarefas precisas para buscar solucións de forma coordinada coas autoridades do outro país en cuestión, solicitando para iso a información, consello ou axuda doutros órganos administrativos mediante unha interlocución directa, sen por iso xerar un expediente administrativo interno, xa que a UE busca resultados operativos conforme cos principios de liberdade de circulación.
138. É certo que no marco extra-europeo carecemos dese paraugas funcional e institucional europeo, pero nada impide que unha autoridade dunha área sectorial distinta á do asunto principal aproveite os seus contactos con homólogos doutro país para facilitarlle ás nosas empresas a entrada e permanencia exitosa nun mercado exterior determinado.
139. En liña con este propósito, sería útil manter encontros periódicos entre cámaras, confederación de empresarios, asociacións empresariais con maior dinamismo exterior, IGAPE e centro directivo da Xunta de Galicia responsable das Relacións Exteriores para compartir a información que

interese ás empresas galegas no exterior e mancomunar instrumentos, contactos ou facilidades. Esta dinámica de traballo non precisaría a creación dunha infraestrutura administrativa que constringise a indispensable flexibilidade requirida pola actuación no exterior.

140. As empresas galegas que se inicien na exportación e que se encontren con problemas en destino deben ser, dentro do colectivo, as que merezan un maior apoio nas tarefas de xestión institucional, xa que unha mala experiencia neste sentido pode retraelas de novos intentos e, mesmo, poñer en risco a súa propia existencia, dadas as consecuencias económicas que a miúdo teñen eses obstáculos e imprevistos a teor da dimensión da empresa. De aí que, cando sexa preciso mobilizar a departamentos autonómicos que, *a priori*, gardan pouca ou nula relación coa devandita empresa ou co seu ramo de actividade, estes deban asumir coa maior dilixencia as encomendas que se lle fagan no exterior a través do centro directivo competente en Relacións Exteriores da Xunta de Galicia.

4.1.C. Turismo e Acción Exterior

141. O turismo xera máis do 10% do PIB galego e ocupa mesmo a unha porcentaxe lixeiramente superior da nosa poboación laboral empregada. Por conseguinte, e a pesar de crenzas moi estendidas, o seu peso é superior nestes parámetros ao da agricultura ou a pesca. Ademais, este sector posúe aínda un enorme potencial de crecemento, que permitirá incrementar a cohesión social e combater o desequilibrio territorial que afecta ao interior de Galicia, tal como subliña a Estratexia de Turismo vixente na Comunidade Autónoma.
142. Entre os datos a resaltar en relación co impacto socioeconómico do turismo en Galicia cabería citar os 215.880 peregrinos con credencial da Compostela solicitada na Oficina do Peregrino en 2013, sendo o 50,9% dos peregrinos con Compostela de procedencia internacional; tamén os 3.784.796 turistas en establecementos regulados (INE, 2013) e o 24,1% de turistas internacionais nos devanditos establecementos (IETG, "Conxuntura turística 2013"); 3.591.612 pasaxeiros en aeroportos galegos (AENA, 2013); 333.530 cruceiristas (Portos de España, 2013); 4.084.233 excursionistas internacionais (FRONTUR, 2013); a estanza media en establecementos regulados é de 2,13 noites (IETG, "Conxuntura turística 2013"); a ocupación hoteleira media anual en 2.158 establecementos hoteleiros foi de 29,65% (REAT 31/12/2013); o gasto medio dos visitantes internacionais ascendeu a 99,8 €/día -turistas- e 41,1 €/día -

excursionistas-, cun gasto total de turistas Internacionais de 733.000.000 € (EGATUR, 2013).

143. Os datos dispoñibles do exercicio 2015 afianzan ademais a positiva evolución desta tendencia. Segundo os avances do Instituto Nacional de Estatística (INE), en 2015 Galicia atraeu un incremento da cifra de viaxeiros aloxados nos seus establecementos hoteleiros do 11,8% en relación ao ano 2014, rexistrando preto de 4.100.000, o que supón un máximo histórico. Así mesmo, Galicia conseguiu en termos de viaxeiros durante o pasado ano o maior crecemento porcentual do conxunto español. As pernoctacións subiron tamén nun 8,3%, rexistrando preto de 7.700.000, obtendo a cifra máis elevada do último lustro. En canto aos segmentos de mercado, o turismo internacional incrementou a súa cifra de viaxeiros aloxados nun 18,2% e as súas pernoctacións nun 14,3% alcanzando en 2015 máximos históricos, con preto de 1.160.000 viaxeiros e máis de 1.810.000 pernoctacións; ademais, o peso do turismo internacional en Galicia supuxo o 28,3% dos viaxeiros e o 23,6% das pernoctacións, mentres que o mercado receptor nacional incrementou as súas cifras de viaxeiros e pernoctacións nun 11,1% e 9,3% respectivamente, conseguindo, con preto de 1.900.000 viaxeiros e máis de 3.900.000 pernoctacións, tamén os niveis máis elevados dos últimos cinco anos. Pola súa banda, o turismo interno incrementouse nun 1,5% no que se refire ás pernoctacións e nun 6,8% aos viaxeiros. Finalmente, os niveis de ocupación do sector hoteleiro en Galicia melloraron en relación ao ano 2014 en preto de tres puntos porcentuais, para situarse na cifra máis elevada dos últimos cinco anos. Tamén as tarifas hoteleiras e os niveis de rendibilidade subiron respectivamente en Galicia durante o ano 2015 nun 4,4% e un 14,7% -ingreso por cuarto dispoñible-.
144. Convén ter presente que o turismo constitúe xa unha das grandes actividades económicas e é unha relevante fonte de emprego a nivel mundial, rexistrando nestes últimos anos un crecemento importante dos seus principais indicadores. Os movementos de turistas internacionais - visitantes que pasan cando menos unha noite no destino de visita- superaron a nivel mundial os 1.100 millóns de persoas en 2014, cifra que se incrementou nun 4,3% respecto a 2013. Con 46 millóns de turistas máis que no ano anterior, 2014 supuxo o quinto ano consecutivo de forte crecemento da demanda global. Galicia debe aproveitar en maior medida esa onda de demanda adicional.
145. O turismo incrementase en todos os grandes destinos mundiais, tanto nos consolidados coma nos emerxentes, a pesar das constantes dificultades xeopolíticas, económicas e mesmo sanitarias presentes nalgúns zonas

concretas. Centrándonos xa no noso ámbito máis inmediato, cabe recordar que Europa liderou o crecemento mundial en termos absolutos durante 2014 -con 15 millóns máis de turistas en relación ao 2013- e consolidou a tendencia observada durante os últimos anos. Cunha cota do 51,4%, Europa é a principal potencia turística a nivel mundial.

146. Neste contexto España consolidouse entre os principais líderes mundiais do sector, sendo o terceiro destino en volume de chegadas internacionais -só por detrás de Francia e Estados Unidos-, e o segundo por ingresos procedentes do turismo -unicamente neste caso por detrás dos Estados Unidos-. En 2014 rexistrou un máximo histórico de demanda internacional con 65 millóns de turistas, un 7,1% máis que en 2013, e ademais os ingresos por turismo subiron un 4,2%. Este récord volveu superarse en 2015, alcanzando xa os 68,1 millóns de turistas, case un 5% máis que en 2014. Estes datos non veñen máis que a confirmar a tendencia observada nos últimos anos, de recuperación e consolidación dos grandes indicadores turísticos en termos de demanda, renda e emprego no conxunto de España. Neste sentido, o turismo supón o 10,9% do PIB – español datos de 2012-, e o 12,7% do emprego segundo a EPA de 2014.
147. Os cambios xerados no mercado turístico durante estes últimos anos non só se manifestan en termos cuantitativos, senón tamén nas súas propias características e dinámicas internas. O sector está a experimentar profundas transformacións en diferentes ámbitos, motivados pola introdución e expansión das TIC en toda a cadea de valor do produto - aloxamento, transporte, servizos turísticos, comercialización e venda... -, cun papel preponderante das redes sociais e o uso de dispositivos móbiles. Obsérvanse tamén cambios profundos no comportamento do usuario, coa aparición e transformación de novos segmentos de demanda e perfís de viaxeiros que buscan novas experiencias e servizos. Todas estas dinámicas e transformacións xeran un mercado cada vez máis competitivo e obrigan aos destinos turísticos a reposicionarse e adaptar a súa oferta aos constantes cambios da demanda.
148. Galicia non é allea a esta dinámica do turismo internacional e vén rexistrando durante estes últimos anos un crecemento importante en termos de demanda. Así, no ámbito do aloxamento regulado, segundo as cifras do INE a nosa Comunidade acumula tres anos consecutivos de crecemento do turismo internacional, conseguindo en 2014 máximos históricos con 1.080.000 viaxeiros aloxados e máis de 1,8 millóns de pernoctacións, rexistros que superan nun 18% e nun 12% os datos de 2013, pendentes de confirmar oficialmente as de 2015. Estas cifras récord sitúan o peso do mercado estranxeiro para Galicia por riba do 25%,

conseguindo neste sentido unha cota importante nunca antes alcanzada. Esta dinámica positiva permitiulle a Galicia iniciar a recuperación da demanda en 2012 e consolidar este comportamento en anos sucesivos, para conseguir ata 2015 niveis máximos de demanda turística. O propio INE acredita que durante os tres primeiros trimestres de 2015, 3.322.842 persoas pasaron a noite en establecementos hoteleiros galegos, un 12,3% máis que no mesmo período de 2014 e, mesmo, un 9,6% máis que respecto aos mesmos trimestres do emblemático Xacobeo de 2010. Se a estas cifras de 2015 se lle engaden as 459.000 pernoctacións en casas rurais, apartamentos, albergues e cámpings, achegámonos ao obxectivo de pechar o exercicio 2016 con 5.000.000 de visitantes. Por conseguinte, habemos aproveitar este potencial no exterior.

149. Dende unha perspectiva máis global, FRONTUR marca tamén un camiño paralelo e mostra en 2014 un incremento do 20,6% nas chegadas de turistas internacionais á nosa Comunidade, consolidando tamén neste caso a tendencia de anos anteriores. En consecuencia, as diversas fontes de información converxen no positivo diagnóstico do sector turístico galego.
150. Agora temos que optimizar en maior medida a posta en valor dos nosos recursos turísticos. O Camiño de Santiago conta con oito rutas e atravesa máis de 100 municipios, sendo recoñecido como *Itinerario Cultural Europeo* polo Consello de Europa (1987) e como *Patrimonio da Humanidade* pola UNESCO (1993). Galicia goza de 1.659 km de costa e 863 praias. Suma catro declaracións *Patrimonio da Humanidade* pola UNESCO, 671 bens inmoables de interese cultural, sete festas de interese turístico internacional, 12 de interese turístico nacional e 98 festas de interese turístico galego. Dúas paisaxes protexidas, 72 zonas de especial protección dos valores naturais (ZEPVN), tres sitios naturais de interese nacional. 29.574 km² de territorio, con máis dun 12% protexido con diversas figuras -Parque Nacional das Illas Atlánticas, seis reservas da biosfera, seis parques naturais, cinco humedais protexidos e sete monumentos naturais-. Na *Rede Natura 2000*, 59 *Lugares de Interese Comunitario* (LIC) e 16 *Zonas de Especial Protección para as Aves* (ZEPAs). Con todo isto ao noso favor, os obxectivos para 2016 son alcanzar o millón de turistas internacionais regulados, para obter un desembolso de 836.000.000 € só no devandito segmento.
151. Entre os retos que ten que encarar o sector turístico galego encóntrase posicionar a Galicia como marca e como destino diferencial a nivel interno, nacional e internacional; tamén consolidar a Galicia como destino multiexperiencial, cunha oferta segmentada e desestacionalizadora; facer

de Galicia un modelo europeo de turismo sostible e afianzar un sector turístico galego competitivo, proactivo, innovador e coordinado, con visión internacional. Ademais, temos que lograr converter a nosa auga nun recurso turístico básico nas súas múltiples formas, como elemento diferencial de Galicia, modelador e impulsor de todo o que configura a nosa singularidade turística.

152. O 70% do turismo internacional de Galicia é de orixe europea sendo claramente Portugal o noso principal foco emisor, pois representa preto do 24% dos turistas estranxeiros que visitan a nosa Comunidade. A proximidade explica tamén que máis do 85% dos excursionistas estranxeiros que visitan Galicia por unha soa xornada proveñan do país veciño. Alemaña, Francia, Italia e Reino Unido son, despois de Portugal, os nosos principais clientes internacionais. Estes cinco países acrecentan o seu peso e importancia para Galicia dende hai varios anos, xa que representan máis do 55% do turismo internacional da nosa Comunidade.
153. Dende o ámbito extra-europeo, un 27% do turismo internacional que chega a Galicia procede do continente americano, sendo os nosos principais clientes Arxentina, Brasil, Estados Unidos, México e Venezuela.
154. O incremento do turismo internacional vén acompañado de dous factores: a recuperación e consolidación de mercados maduros e a aparición de novos mercados emerxentes. Isto leva consigo unha maior diversificación do panorama turístico na nosa Comunidade, na liña da tendencia observada no contexto global de busca de novos nichos de mercado e novos perfís de clientes. Neste sentido, segundo a Enquisa do Turismo en Destino de Galicia, o 65% dos turistas estranxeiros visita Galicia por motivos vacacionais ou de ocio, sendo o medio natural e a paisaxe o principal factor de atracción ou razón de visita á nosa Comunidade. Destacan tamén outros argumentos, como o patrimonio histórico-artístico, a cultura e costumes locais, a gastronomía e elementos de carácter intanxible, como a calidade de vida, a hospitalidade e o pracer do descanso. Son todos eles motivos sinalados para elixir Galicia como destino de vacacións, confirmando a diversidade de perfís dentro deste mercado.
155. O Camiño de Santiago é claramente o produto turístico de Galicia no que o turismo internacional adquire un notable peso e importancia. Non en van constitúe a porta de entrada de moitos turistas que visitan por vez primeira a nosa Comunidade. Neste ámbito concreto, o peso do mercado estranxeiro supera o 50% do total dos peregrinos que realizan anualmente o Camiño, rexistrando ademais un crecemento constante

durante os últimos anos. Esta dinámica positiva vén acompañada dunha maior diversificación en termos de procedencia, ampliándose neste sentido os países de orixe dos peregrinos estranxeiros. Mercados como EUA, Corea ou Xapón xorden nos últimos anos e colócanse entre os máis dinámicos no ámbito do Camiño de Santiago, ao que non son alleas xestións exteriores da Xunta de Galicia, como a colaboración coa Prefectura de Wakayama e o camiño Kumano Kodo ou a ruta Shikoku Henro, ou a visita de S.A.I. Príncipe Naruhito e do Primeiro Ministro nipón Shinzo Abe.

156. Dende este punto de partida, a promoción pública exterior de Galicia en materia turística pasa por establecer alianzas estratéxicas e acordos de colaboración coas institucións competentes en materia de turismo, de cultura e de medio ambiente de Portugal, para o desenvolvemento da Eurorrexión e a proxección exterior desta. Tamén por establecer acordos con institucións daqueles países polos que discorre o camiño de Santiago, para a súa promoción, conservación e difusión, especialmente con Francia, Italia, Alemaña e Reino Unido, ademais de con Irlanda, Bélxica, Holanda, Suíza, Dinamarca, Noruega e Polonia. Igualmente debemos manter unha colaboración especial coas asociacións representativas das Comunidades Galegas no exterior, de cara a informalas sobre os recursos turísticos de Galicia e promover o destino, así como establecer alianzas coas empresas galegas con forte presenza no exterior e con boa reputación, para vincular a marca Galicia a estas. Así mesmo, hai que preservar as actuacións de promoción exterior que vén desenvolvendo Turismo de Galicia e a S.A. de Xestión do Plan Xacobeo, e intensificar a colaboración coas asociacións de amigos do Camiño de Santiago no exterior. Por último, debemos aproveitar as promocións de carácter industrial, artesanal, agrícola, pesqueiro e comercial para engadir a promoción turística, ao tempo que se inclúa a promoción de produtos galegos nas campañas e iniciativas turísticas.
157. Cara a 2020, Galicia busca ser recoñecida como un destino turístico sostible, para o cal ten que presentar unha oferta segmentada, adaptada ás tendencias internacionais e cunha atención personalizada ao turista e de calidade. O noso sector turístico debe aspirar a conseguir unha posición de liderado, que lle permita ser xerador de emprego e redistribuidor de riqueza, ademais de erixirse en forza tractora e escaparate doutros sectores económicos galegos, en prol dunha maior internacionalización e apertura do conxunto da nosa economía e da nosa sociedade.

158. Temos que explotar ao máximo as nosas fortalezas, empezando pola icona universal que é o Camiño Xacobeo, seguido das restantes declaracións que atesouramos como *Patrimonio da Humanidade* outorgadas pola UNESCO, como sucede coa Torre de Hércules e a Muralla lucense, así como a nosa biodiversidade, a calidade natural, mineral e termal das nosas augas. Poucos destinos hai en Europa que atesouren tantos activos que promover e difundir.
159. Tamén temos que tirar proveito das novas oportunidades que se nos presentan, como a tendencia en Europa a fragmentar as vacacións anuais, o incremento entre os turistas sénior da demanda de novos produtos e servizos turísticos, máis alá das estanzas en paquetes pechados de sol e praia, ou a entrada en vigor da Directiva europea de Asistencia Sanitaria Transfronteiriza (13), que fomentará o despegue do turismo de saúde e do turismo termal. Neste último punto, cabe salientar como unha axeitada coordinación interdepartamental na Administración autonómica e de colaboración co sector privado, pode sentar as bases dunha maior actividade económica. Así, o fomento de hipotéticos convenios de colaboración baixo a forma de memorandos de entendemento con sistemas nacionais de saúde e aseguradoras doutros países europeos, implicaría o concurso da Axencia Turismo de Galicia, do Servizo Galego de Saúde, do centro directivo competente en Relacións Exteriores e coa UE, do IGAPE e das asociacións empresariais dispostas a asumir novos riscos e oportunidades para obter novas vías de negocio. Os casos de Alemaña, Reino Unido, Francia e Noruega -como membro do Espazo Económico Europeo- poderían ser a avanzada desta liña de traballo.
160. Outra alternativa a explorar de igual tenor en canto a coordinación e colaboración público-privada podería ser a que atinxe ao turismo idiomático, que sen aspirar nunha primeira fase a obter os resultados alcanzados por destinos como Irlanda ou Malta, a causa do gran tirón do ensino do inglés, si que podería complementar a estratexia sectorial de diversificación e desestacionalización. Medidas como o “*Carné do estudante idiomático amigo de Galicia*”, que acumule diversos descontos en servizos turísticos para eles e as súas familias -ao obxecto de fomentar o consumo turístico e a repetición da súa visita-, ou o deseño de programas de ocio complementario para estudantes de castelán e/ou galego procedentes de Brasil, Canadá, Estados Unidos, Corea do Sur, Xapón, Alemaña, Irlanda ou o Reino Unido, son opcións factibles ao noso

---

¹³ Directiva 2011/24/UE do Parlamento Europeo e do Consello, do 9 de marzo de 2011, relativa á aplicación dos dereitos dos pacientes na asistencia sanitaria transfronteiriza.

alcance que tamén requirirían unha estreita coordinación interdepartamental, coas universidades públicas galegas e coas entidades que aglutinen ao sector privado afín.

161. A promoción turística de Galicia está, ademais, intimamente ligada á promoción socioeconómica e cultural do país. De aí que o recurso a prescritores de marca e destino supere o marco turístico, polo que será de interese a cooperación doutros departamentos, entidades e sectores. A idea de forxar un programa de prescritores cos que subscribir acordos aproveitando as redes PEXGA e FOEXGA, con empresarios galegos de éxito radicados no exterior e con personalidades públicas emocionalmente vinculadas a Galicia debe ser apoiada de modo integrado. Un exemplo a considerar pode ser o precedente do realizado por Ramón Estévez Phelan -Martin Sheen- coa súa película *The Way*, e o extraordinario fenómeno de Hape Kerkeling en Alemaña (<<*Ich bin dann mal weg - Meine Reise auf dem Jakobsweg*>>), éxito editorial cunha tirada superior aos cinco millóns de exemplares dende 2006, que tamén tivo unha excelente acollida inaugural na súa versión cinematográfica, dirixida por Julia von Heinz, presentada en decembro de 2015.
162. En suma, debemos cobrar conciencia de que a promoción turística rende uns beneficios que transcenden ao propio sector, sobre todo no que concirne ao posicionamento doutros produtos e servizos nun mercado global que, a miúdo, padece unha saturación de oferta que esixe optar pola diferenciación e a exclusividade. O achegamento de Galicia a organismos como a UNESCO, a Organización Mundial do Turismo, ICOMOS -*International Council on Monuments and Sites*, organización internacional non governamental dedicada á conservación de monumentos e lugares de gran valor cultural- e outros similares debe ser unha aposta a longo prazo á que todos os axentes e actores da Acción Exterior galega deben contribuír.

4.1.D. Conectividade

163. Galicia está a punto de ver culminada a obra do porto exterior da Coruña e os seus accesos que, xunto co seu equivalente do Ferrol, marcan un fito da enxeñaría civil. Ambos os dous xunto co resto dos portos de interese xeral de Galicia (Vigo, Marín-Pontevedra, Vilagarcía e Ferrol- San Cibrao), completan un sistema portuario de primeiro nivel que debe ser promovido a escala internacional, xa que nos permite superar a presunta excentricidade que padecemos respecto do modelo continental e eurocentrista de desenvolvemento, nucleado arredor do tradicional eixo que

une a rexión metropolitana do gran Londres con Lombardía, nunha concreta franxa de terreo fóra da cal as deseconomías de escala parecen ser a regra e non a excepción.

164. Esa rede portuaria, xunto coa excelente rede aeroportuaria de que gozamos, pronto sumada á completa conexión de alta velocidade ferroviaria e a xa operativa de autovías de alta capacidade que nos unen ao corredor Cantábrico, á Meseta española e Portugal, sentan os piares dunha nova realidade galega, radicalmente distinta á que recordan moitos operadores tan só un par de décadas atrás. Noutras palabras, en moi poucos anos Galicia culminará unha rede de conexións de comunicación que a posicionará como alternativa plausible para aproveitar proxectos empresariais inimaxinables ata o momento.
165. Grazas a todas estas conexións e á permanente mellora da capilaridade interna do complexo de infraestruturas de transporte que conecta a Galicia interior coa costeira, temos a oportunidade de superar as consecuencias do noso presunto carácter periférico, sempre visto dende o interior do continente, visión que debemos contribuír a superar no deseño das novas redes paneuropeas de transporte e das novas oportunidades de negocio a elas vinculadas. Non obstante, a medida que Europa se vaia abrindo máis ao comercio transatlántico e intensifique as súas transaccións mercantís cos países do sur, é de prever que Galicia irá gañando unha centralidade que pode aproveitar en mellores condicións que nunca ao longo da súa historia.
166. Galicia conta cunhas infraestruturas avanzadas de redes de banda ancha. Grazas ás actuacións derivadas do Plan de Banda Larga, Galicia conseguiu universalizar o acceso á banda larga de cando menos 2Mbps e que máis da metade da poboación dispoña de acceso a redes con velocidades de ata 200Mbps. Non obstante, para garantir o acceso a novos e cada vez máis sofisticados servizos dixitais na nosa Comunidade, a Xunta aprobou o Plan de Banda Larga de Galicia 2020 (PDBL2020) que asume os obxectivos establecidos na Axenda Dixital para Europa: garantir unha cobertura de banda larga de cando menos 30Mbps para a totalidade da poboación e impulsar a contratación nos fogares de servizos de banda larga por riba dos 100Mbps.
167. Dende este punto de vista, resulta importante que na proxección exterior de Galicia e dende todas as ordes sectoriais se resalte esta nova realidade en canto a dotación de infraestruturas e conectividade, xa que pode servir para posicionarnos a nivel internacional como polo de atracción de investimentos de interese loxístico ou de peche de circuitos

de produción, a teor da conxestión que ameaza aos nodos europeos tradicionais.

168. Resulta obvio que non aspiramos a enfrontarnos á avasaladora competencia dos hinterlands de Rotterdam, Hamburgo, ou Amberes, que aínda se benefician de imbatibles vantaxes competitivas, como a proximidade a grandes bolsas de poboación demandante de produtos e servizos de alto valor engadido. Non obstante, na medida en que se materialice o avance da multipolaridade que aconsella a nova política de transportes da UE, como alternativa viable para superar as ineficiencias que leva consigo unha excesiva concentración que non pode seguir o ritmo nin asumir a flexibilidade que require unha economía cada vez máis globalizada, Galicia debe aproveitar as súas vantaxes competitivas co propósito de converterse en vía de entrada e saída das materias primas e produtos elaborados que, dende o Atlántico, serven á demanda ou á oferta xeradas na Península Ibérica e parte do suroeste continental.

4.1.E. Sector primario

169. Para Galicia o seu sector primario ten un valor estratéxico incuestionable, e xa non só polas súas consideracións económicas e socio-laborais, senón mesmo pola súa achega á articulación, cohesión e personalidade do país. De aí que nada do que acontece en Bruxelas e que atinxa a este sector lle deba ser alleo, considerando que a comunitarización da actividade e a produción agraria e pesqueira é practicamente total.
170. Ante esta realidade, a Xunta de Galicia decidiu implicarse plenamente no proceso de toma de decisións en España e na UE que concirne ao mundo rural e pesqueiro. A manifestación máis evidente desta implicación foi a presenza activa da Consellería do Medio Rural e do Mar nos Consellos de Ministros de Pesca da UE, dentro da delegación española, como é natural e legal, ao longo de cinco semestres, entre os anos 2012 e 2014, o que ao cabo resultou determinante para conseguir flexibilizar a postura inicial da Comisión ante a reforma da Política Común de Pesca (PCP). Ademais, a previa intervención nos grupos de traballo promovidos polo MAGRAMA, tamén tiveron a súa recompensa.
171. En xaneiro do 2014 concluíu a reforma da PCP, que incorporou moitas das consideracións feitas por Galicia, cuns resultados globais positivos para o noso sector marítimo-pesqueiro. A radical postura inicialmente promovida pola Comisión Europea, estimulada por lobbies doutras latitudes, quedou despois modulada e suavizada.

172. Na nova PCP para o período 2014-2020 incluíronse así consideracións galegas, como a relativa ao Rendemento Máximo Sostible (RMS), onde Galicia defendía conseguilo a partir de 2015 se fose posible, con límite en 2020. Unha minoración gradual dos descartes tamén foi ao cabo tida en conta.
173. Respecto á rexionalización, o resultado foi acorde á nosa postura, xa que propugnabamos a xestión de áreas con independencia dos Estados membros e un reforzo dos Consellos Consultivos Rexionais. Ao mesmo tempo, a nova PCP, deixaba aberta a porta ós Dereitos Transferibles de Pesca, e garantía á disposición das doce millas da costa para as frotas nacionais.
174. No marco comercial da nova Organización Común dos Mercados (OCM) da pesca e da acuicultura, Galicia viu referendada a súa petición de establecemento dunha diferenciación dos produtos e de aseguramento dun nivel homoxéneo para os produtos comercializados na UE.
175. En canto á asignación orzamentaria, o novo FEMP (Fondo Europeo Marítimo e de Pesca) ascendía relativamente, sostendo os recursos de xestión compartida, que son semellantes aos anteriores. Dos 4.304 millóns de euros do período anterior pasamos aos 4.340 millóns para os próximos anos. A grandes trazos, mantense a formulación do anterior FEP (Fondo Europeo de Pesca), introducíndose apoios para o emprego de artes máis selectivas, formulándose axudas para a incorporación de mozos, para potenciar a competitividade da frota e para a súa paralización temporal cando sexa indispensable.
176. Ademais, a Comisión Europea, co fin de impulsar o sector acuícola, tamén incluíu diversos mecanismos na nova PCP, no FEMP e na Axenda para o Crecemento Azul da UE, co que iso supón para Galicia, ao gozar dunha posición de liderado tanto en España coma en Europa.
177. Se estes foron algúns dos logros orzamentarios e de xestión obtidos no transcurso da reforma da PCP, coa presenza de Galicia no Consello de Ministros de Pesca da UE entre os anos 2012 e 2014 tamén conseguimos incrementar as posibilidades de pesca. Téñase en conta que entre 2005 e 2012 perdemos o 44% das toneladas que podíamos pescar e do valor das cotas en prezos de primeira venda, pero durante o período 2012-2014, no que como recordamos Galicia tivo presenza nos Consellos de Ministros de Pesca da UE representando ás CC.AA., gañamos un 13% de cota e aumentou o valor desta nun 55%, ao incrementarse as cotas de especies de alto valor e interese pesqueiro, como a pescada.

178. No que corresponde á Política Agraria Comunitaria (PAC), Galicia obtivo un balance positivo razoable con motivo da reforma realizada. Cabe subliñar entre as vantaxes logradas as axudas vinculadas aos agricultores activos. Por primeira vez na historia da PAC as axudas directas estarán deste xeito ligadas a agricultores activos, e respectaranse os dereitos dos pequenos agricultores e dos agricultores a tempo parcial. Evítase ademais neste novo marco a aplicación dunha taxa plana de pagamento por hectárea e primarase a actividade.
179. Tamén se primou ao sector gandeiro, fundamental para Galicia. As axudas acopladas priman as actividades gandeiras, que percibirán o 84% destas axudas. Galicia, eminentemente gandeira, verase beneficiada por esta medida. A pesar da desaparición das cotas lácteas o 31 de marzo de 2015, Galicia non queda mal parada. Os pagamentos acoplados medran o 63%, e os pagamentos desacoplados estarán en función das axudas percibidas ata 2014. Por outro lado, o subsector lácteo está a ser obxecto dun estreito seguimento no seo da conferencia sectorial, para tratar de que manteña o seu peso específico e se é posible o incrementa, aínda coa recente desaparición das cotas. Non obstante, a evolución dos prezos lácteos require que subamos a presión para obter unha resposta máis proactiva de Bruxelas á hora de encarar os desafíos que se lle presentan ao sector, vista a derrota seguida nos mercados internacionais.
180. En síntese, considerando o saldo financeiro do sector agrario referido aos recursos europeos, a nosa Comunidade Autónoma mantén o nivel que tivemos durante o período 2007-2013, se ben mesmo se dá un incremento dun 4% dos fondos FEADER que percibiremos, pasando de 856 millóns de euros na etapa anterior aos 890 desta. Atendendo ao ámbito restritivo das previas perspectivas financeiras plurianuais da Unión e á concorrencia doutras fronteiras económicas que atender por parte desta, como consecuencia da crise económica xeral, o resultado global obtido por Galicia ha de cualificarse como razoablemente positivo.
181. En perspectiva histórica, se o ingreso de España na CEE supuxo un shock e á vez unha oportunidade para o sector primario no conxunto do Estado, esa dicotomía aínda foi máis acusada no caso de Galicia, cunha cabana leiteira e unha frota pesqueira que representaban máis da metade do total do país, pero que precisaba modernizar as súas estruturas para gañar en produtividade e competitividade. Nos primeiros anos tras a adhesión asistimos a unha rápida adaptación do campo e da nosa frota, tanto no referente aos produtos agrícolas e gandeiros coma aos pesqueiros. Non obstante, é ben certo que nalgúns aspectos que precisabamos acometer con urxencia, como a modernización estrutural, a

mellora da comercialización e a maior internacionalización sectorial, só avanzamos moi positivamente nunha segunda fase.

182. A transformación do noso sector primario tivo diversas manifestacións. Por exemplo, o FEP permitiu nos últimos anos acometer importantes investimentos na industria transformadora dos produtos da pesca, o marisqueo e a acuicultura, asistindo a unha modernización sen precedentes dese tecido produtivo, o que posibilitou o incremento exponencial da produción e dos seus mercados, tanto interior coma exterior. Sen o importantísimo cofinanciamento da UE esa tarefa sería imposible.
183. Igualmente, contamos con importantes partidas europeas destinadas á modernización dos nosos buques pesqueiros e os seus equipos, comezando polo que concirne á seguridade e a calidade de vida das tripulacións. Ademais da mellora da eficiencia conseguida, tamén se realizaron importantes investimentos a bordo para perfeccionar a comercialización dos produtos da pesca, o marisqueo e a acuicultura.
184. Outro paradigma dos significativos avances estruturais obtidos grazas ao apoio da UE é canto atinxe á notable mellora da calidade da industria agroalimentaria. Neste sentido, Galicia realizou un importante esforzo nas marcas de calidade e orixe diferenciada dos produtos do mar e do campo. Hoxe contamos con 32 marcas de calidade diferenciada, coñecidas e recoñecidas dentro e fóra de España, que permiten acrecentar a valoración dos nosos produtos primarios nos mercados locais, nacionais e europeos, brindando por engadido a oportunidade de incrementar o acceso aos mercados internacionais, como sucede cos nosos viños.
185. A modernización da industria transformadora dos produtos do mar e do campo, coa incorporación dos últimos avances tecnolóxicos, habitualmente cofinanciada con recursos da UE, está a contribuír moi positivamente á ampliación dos mercados interior e exterior. A modernización da industria, xunto á aludida creación de marcas de calidade diferenciada, permitiron nos últimos anos un incremento das expedicións e exportacións dos produtos galegos, que esperamos que persista no futuro como un camiño cara a adiante e sen retorno.
186. Estas transformacións e avances tiveron os seus custos, e xusto é recoñecelo, sobre todo para mellorar a nosa postura de defensa avanzada dos intereses galegos en Bruxelas e de reacción inmediata para propoñer alternativas ou compensacións por parte da Unión. Nós somos moi críticos cos Totais Admisibles de Captura (TACs) e coas cotas impostas á frota comunitaria, que non sempre son xustos. Se unha das

maiores inxustizas que sufriu España, e con ela Galicia, á hora de proceder á repartición de TACs e cotas que determinan as posibilidades de pesca foi non ter en conta a traxectoria, dereitos históricos de pesca nos caladoiros do mundo e a importancia socioeconómica da nosa frota, agora afrontamos por engadido un radical e non sempre fundado proteccionismo ambiental de especies e caladoiros, dos que non existen informes científicos rigorosos, contrastados e actualizados sobre distintas pesqueiras. Esa foi e é precisamente unha das reclamacións permanentes da Xunta de Galicia perante da Comisión Europea, xa que entendemos que unha correcta verificación permitiría ampliar as nosas posibilidades de pesca en determinadas especies e situacións.

187. Temos fundadas reservas sobre como abordar a reestruturación da frota europea, e con ela a galega, xa que as directrices de Bruxelas tenden a reaccionar limitando o esforzo pesqueiro de forma errática e dubidosa, aínda que xusto é constatar que as medidas para a paralización de actividade contaron con importantes compensacións, dirixidas tanto aos armadores coma ás tripulacións, e certo é que o espazo deixado polas unidades de frota retiradas contribuíu a mellorar a competitividade das que permanecen en activo.
188. Respecto á negociación e implementación de marcos de acordos comerciais con terceiros países, como poden ser Thailandia ou Filipinas, é de desexar que non se menoscaben as potencialidades da industria conserveira galega e que se esixa un nivel de requisitos de saúde pública, ambientais e sociais que sexan asimilables ou equiparables cos impostos no espazo da Unión Europea aos propios produtores europeos. Dende o noso punto de vista a adaptación do acordo con Thailandia é clave, así como desterrar a pesca ilegal no Pacífico. Situacións análogas con terceiros países non deixan de encarnar unha ameaza constante, e temos que permanecer vixiantes para evitar que os seus produtos incorran nunha competencia desleal, ao non observar neses Estados as mesmas esixencias e requisitos hixiénico-sanitarios, e mesmo laborais, que dentro da UE, segundo as pautas usuais de organismos internacionais como a OMS ou a OIT.
189. Non obstante, a proxección exterior do sector primario galego non se circunscribe en exclusiva ao espazo da UE, que é en puridade xurídica o noso mercado interior. Por tal motivo temos interese en alcanzar acordos con organizacións como a FAO. En efecto, en virtude do Acordo Marco asinado en xaneiro do 2004 entre España e a FAO, para o impulso das relacións entre a devandita organización do sistema de Nacións Unidas e o Estado español, coa finalidade de desenvolver proxectos, programas e

actividades no ámbito da agricultura, a pesca e a alimentación, a Xunta asinou en setembro de 2015 un Memorando específico, que complementa ao Acordo suscrito o 10 de decembro de 2010. O desexo da Xunta de Galicia é que a futura colaboración que del se derive abranga todos os temas de interese común relativos á agricultura, á actividade marítimo-pesqueira, á alimentación, ó desenvolvemento e á economía rural e costeira e, en particular, ás iniciativas encamiñadas ao desenvolvemento destes sectores e ámbitos nos países máis necesitados.

190. Queremos estreitar a nosa colaboración con actores peruanos, e para iso conformamos un Memorando de Entendemento, suscrito entre o Presidente da Xunta e o Ministro de Produción da República de Perú, o pasado 16 de febreiro do 2015, e con vixencia ata o ano 2020. O obxectivo deste Memorando é poñer en práctica proxectos de investigación científica, tecnolóxica, sanitaria e innovacións aplicables para un mellor coñecemento do potencial, produción e comercialización de produtos pesqueiros e acuícolas, que sirvan para incrementar o desenvolvemento das poboacións de pescadores artesanais do litoral, e dos ríos e lagoas, mediante a explotación racional e sostible dos recursos hidrobiolóxicos.
191. Por outra banda, cómpre salientar que a Fundación Centro Tecnolóxico do Mar (CETMAR), creada no ano 2001 e adscrita á Consellería do Mar, participou dende a súa orixe en actividades en 45 países, desenvolvendo proxectos de cooperación internacional para a xestión e desenvolvemento da pesca e a acuicultura. Actualmente están a executarse once proxectos en seis países do continente africano e catro latinoamericanos.
192. Entre as aspiracións exteriores no ámbito pesqueiro que debemos impulsar, considerando este novo período da PCP que se estende ata o 2020, encóntrase a ampliación das posibilidades de pesca seguindo unha cuádrupla vertente, a saber: renovando e impulsando novos acordos de pesca con terceiros países; demandando informes científicos rigorosos e actualizados sobre as poboacións que permitan a ampliación de TACs e cotas aos Estados membros; mellorando a calidade dos nosos produtos, avanzando na súa diferenciación e ampliando os mercados pesqueiros; e liderando o I+D+i e a produción acuícola na UE, converténdonos nun referente obrigado no mundo.
193. En canto aos novos acordos de pesca con terceiros Estados, hai que lembrar que os acordos bilaterais de pesca da UE permiten que os nosos buques poidan pescar en augas dos devanditos terceiros Estados, facéndoo nun ámbito regulado e xuridicamente seguro, aproveitando os

recursos excedentarios nas respectivas Zonas Económicas Exclusivas (ZEE). A cambio desa vantaxe, a UE aboa aos Estados asinantes unha contrapartida económica e dispensa un apoio financeiro "sectorial", destinado a fomentar o desenvolvemento da pesca sostible neses países, potenciando a súa capacidade administrativa e científica. Neste aspecto, coincide cos obxectivos dos proxectos de cooperación promovidos polo CETMAR e a Xunta.

194. Os acordos pesqueiros internacionais subscritos pola UE¹⁴ e de interese para nós son os formalizados con Cabo Verde -ata o 22/12/2018-; Comores -ata o 31/12/2016-; Costa de Marfil -ata o 30/06/2018-; Gabón -ata o 23/7/2016-; Groenlandia -ata o 31/12/2015-; Guinea Bissau -ata o 23/11/17, de aplicación provisional-; Madagascar -ata o 31/12/2018-; Marrocos -ata o 14/07/2018-; Mauricio -ata o 27/1/17-; Santo Tomé e Príncipe -ata o 22/5/2018-; Senegal -ata o 19/11/2019-; Seychelles -ata o 17/7/2020-; Mauritania -ata 9/7/2019-. Tamén debemos apuntar o novo acordo con Mozambique¹⁵. O noso obxectivo estratéxico debe ser a prórroga de moitos destes acordos e a incorporación doutros novos, para ampliar deste xeito as posibilidades de pesca da nosa frota, e singularmente dos que concirnen a Cabo Verde¹⁶ e Mauritania¹⁷.

---

¹⁴ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/index_es.htm

¹⁵ Asunto: Acuerdo pesquero con Mozambique E-006486-15 Preguntas parlamentarias

22 de abril de 2015. Pregunta con solicitud de respuesta escrita a la Comisión. Artículo 130 del Reglamento. Gabriel Mato (PPE), Carlos Iturgaiz (PPE)

El 31 de enero de 2015 finalizó el plazo establecido en el Protocolo del Acuerdo de colaboración en el sector pesquero entre la UE y Mozambique para el periodo comprendido entre el 1.2.2012 y el 31.1.2015.

¿Cuáles son las previsiones de la Comisión con respecto a nuevos acuerdos pesqueros con Mozambique?

Respuesta del Sr. Vella en nombre de la Comisión

La Comisión se mantiene en contacto con las autoridades homólogas de Mozambique a fin de facilitar la reapertura a la mayor brevedad de las negociaciones, ahora estancadas.

Tras las elecciones de Mozambique de finales del pasado año, se está procediendo a una reorganización interna de la Administración Pública. En la medida en que esta reorganización está en curso, la Comisión no puede prever cuando se podrán reanudar las negociaciones.

La Comisión seguirá dialogando con las autoridades de Mozambique para velar por la reanudación de las conversaciones lo antes posible

¹⁶ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/cape_verde/index_es.htm

El actual Acuerdo de Asociación en el Sector Pesquero entre la UE y Cabo Verde entró en vigor el 28 de marzo de 2007 por un periodo de cinco años y se renovó tácitamente para el periodo del 29 de marzo de 2012 al 29 de marzo de 2017.

¹⁷ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/mauritania/index_en.htm

195. Entre os acordos de pesca de grande interese para Galicia está o suscrito entre a Unión Europea e a República de Cabo Verde, xa que este país africano supón unha importante plataforma loxística e operativa para a frota galega que faena varios meses ao ano no seu ZEE. Cabo Verde conta con capacidade para desenvolver o seu sector pesqueiro o que, por un lado, podería contribuír a incrementar a demanda para a nosa industria naval, pesqueira, auxiliar e transformadora de produtos do mar e, por outro, supoñer un novo mercado para empresas galegas conxeladoras e loxísticas. Galicia é para Cabo Verde un referente en seguridade marítima, hixiénico-sanitaria e no control da actividade pesqueira, polo que ben podería actuar a nosa Comunidade Autónoma como a súa ponte e valedor sectorial ante as autoridades da DG MARE e outras da UE.
196. A UE e Mauritania manteñen relacións pesqueiras fluídas dende 1987. O actual acordo pesqueiro bilateral entrou en vigor en decembro de 2006 e o seu terceiro protocolo expirou en decembro de 2014, interrompendo desta forma as actividades da frota europea. O pasado 10 de xullo de 2015 pechábase a negociación do novo protocolo de pesca entre a UE e Mauritania, que terá vigor durante catro anos. Neste, se ben se conseguiron algunhas melloras técnicas en varias modalidades de pesca, ao noso pesar quedou fóra unha vez máis a frota centrada nos cefalópodos. Mauritania tampouco aceptou incluír agora unha nova categoría de arrastre conxelador para especies demersais, as cales se encontran infraexplotadas segundo os recentes informes científicos. Non debemos ignorar a intensa competencia que representan as frots de terceiros Estados para que a UE obteña un mellor acordo coas autoridades mauritanas.
197. Por conseguinte, debemos seguir traballando en defensa da proposta que presentaran os armadores españois, e con eles os galegos, que formulaba unha alternativa moi razoable para o suposto de que os mauritanos non quixesen, por motivos políticos, conceder o acceso aos excedentes de polbo á frota da UE. Debemos resaltar o bo estado dos recursos, con vistas a obter unha apertura da pesqueira na reunión de avaliación e seguimento do acordo. Con todo, os buques galegos de pesca de cefalópodos que viñan faenando ao abeiro deste acordo no pasado buscaron saídas ao seu cesamento de actividade, entre as que se atopa a localización en augas de Guinea Bissau ou Marrocos, ao abeiro doutros acordos.

On 10 July 2015, the European Union and the Islamic Republic of Mauritania initialled a new, 4-year Protocol to the Fisheries Partnership Agreement (FPA).

198. Unha liña de traballo na que debemos perseverar é a que busca ampliar os TACs e cotas destinados aos Estados membros, por medio dun maior rigor e máis constante actualización dos informes científicos a considerar sobre o estado das pesqueiras. Neste sentido, é necesario dicir que se abordou en Bruxelas esta situación, derivándose conclusións esperanzadoras, xa que os datos científicos presentados mostraron unha tendencia positiva co aumento das poboacións pesqueiras, pero aínda hai un 48% de caladoiros con datos insuficientes.
199. Así mesmo, debemos continuar coa política de mellora da calidade e ampliación de mercados da pesca. A obriga de desembarco regulado de todas as capturas, que se implantará paulatinamente ata chegar á prohibición dos descartes, deba conducirnos á busca dun valor comercial e de novos mercados para especies que hoxe non son convenientemente valorizadas.
200. Galicia debe manter a súa condición de liderado no sector acuícola Europeo e converterse nun referente mundial, máxime cando a propia UE outorga unha grande importancia a este subsector como fonte de recursos e emprego, ao tempo que como complemento á pesca extractiva tradicional. A crecente demanda de alimentos no mundo debe impulsar o crecemento das producións para subministrar a unhas industrias transformadoras que enriquezan os produtos e facelos máis saudables con, ademais, o debido valor engadido, respondendo así ás novas demandas emerxentes. Tanto os produtos de calidade diferenciada de Galicia, coma os novos que sexan valorizados, contan cun mercado crecente. Polo tanto, a apertura de canles alternativas de comercialización nun mercado tan globalizado como este no que nos encontramos, será determinante para o futuro do noso sector primario.
201. No plano acuícola, Galicia lidera a produción en España, e en Europa foi a primeira Comunidade ou rexión en dotarse dunha Estratexia de Acuicultura. Por iso deseñou o Plan de Acuicultura Litoral para unha planificación ordenada e sostible da actividade acuícola ata o ano 2030. Coa nosa experiencia e esta bagaxe débese seguir actuando decididamente ante a UE para mantermos á vangarda deste subsector, e converternos nun referente incuestionable no mundo nesta materia, xa que ademais vimos desenvolvendo grandes esforzos investidores en todo o referente en I+D+i en materia acuícola.
202. No terreo agro-gandeiro, debemos aspirar tamén a liderar a mellora da viabilidade do sector lácteo mediante unha maior dotación de competitividade. Galicia é a novena Comunidade ou rexión europea

produtora de leite atendendo a unha serie de ratios, como a produción bruta, a competitividade das explotacións, as características agroclimáticas para producir leite, a industria localizada no territorio, etc. Isto ofrécenos certa posición de vantaxe que habemos aproveitar axeitadamente. As explotacións galegas de leite son profesionais e crecentemente competitivas, podendo compararse coas de calquera lugar ou rexión da UE, xa que en Galicia gozamos de profesionais moi ben cualificados, dunha boa cabana xenética, froito de anos de mellora no sector, de boas prácticas de manexo, dunha sanidade animal punteira, e de prácticas en benestar animal e seguridade alimentaria perfectamente homologables co estándar europeo. Con todo, a recente crise do sector lácteo, cunha necesidade de adaptación a un mercado sen cotas - marcado pola suba da produción e a baixada mundial do prezo-, fai que sexa necesario abordar un conxunto alternativo de medidas a nivel internacional, que permita corrixir aspectos estruturais do sector e da súa cadea comercial. Esa orientación debe ser trasladada a Bruxelas para que obre en consecuencia.

203. Hai que mellorar os procedementos de intervención por parte da Comisión Europea. Conforme aos regulamentos da OCM, a Comisión Europea e os Estados membros dispoñen de ferramentas de intervención dos mercados que deben permitir actuar contra a volatilidade de prezos lácteos, pivotando principalmente sobre a retirada de excedentes e a almacenaxe temporal de produtos derivados. Neste sentido, a caída da demanda xerada en Rusia, derivada das medidas comerciais contra este país como consecuencia das tensións en Ucraína, unido ao contexto mundial de afundimento de prezos, fai necesario contar con máis e mellores ferramentas neste ámbito de traballo. Porén, o Parlamento Europeo aprobou o Informe Nicholson sobre o futuro do sector lácteo, que recolle as peticións formuladas por Galicia para reforzar a capacidade de negociación dos produtores e para establecer un sistema de alerta rápida que permita conter de forma máis eficaz unha contracción desmesurada dos prezos. Para tal fin preténdese que a UE se dote de novos procedementos e medidas que permitan reequilibrar a oferta e a demanda, estabilizando uns prezos que dean viabilidade á cadea de valor do lácteo, así como que permitan garantir unha maior protección das marxes do gandeiro que se encontra na orixe da cadea, sen ignorar o apoio solicitado dende Galicia para que o sector poida orientarse cara a unha produción de bens cun maior valor engadido.
204. A este respecto, requirimos a dotación para as organizacións de produtores dun maior poder legal de negociación fronte aos outros elos da cadea produtiva e comercial, así como o arbitrio de medidas para impedir

o uso do leite como produto reclamo por parte dos establecementos distribuidores e comercializadores. No marco da volatilidade de prezos, Galicia considera urxente que a UE se dote tamén de instrumentos máis axeitados e operativos que os que ofrece a vixente OCM, mellorando a actual rede de seguridade e actualizando os prezos de intervención, de forma que se teña en conta a realidade cambiante do mercado. Ademais, tamén esiximos facer un uso eficiente do observatorio do sector lácteo, para o que propoñemos a definición de niveis de crise de acordo cuns indicadores establecidos para toda a UE, e entre os que debese figurar a perda de marxes económicas de viabilidade por parte das explotacións leiteiras.

205. Ao noso entender, a UE debe explorar mercados internacionais que aínda atesouran potencial de crecemento, principalmente en India, República Popular China e Norte de África, centrándose en leites deshidratados que poidan soportar o proceso loxístico, ademais de dar resposta á demanda de leite en po pola terceira idade e a poboación infantil e xuvenil desas rexións obxectivo. Neste sentido, e xa que a posición xeográfica de Galicia dótaa dunha excelente oportunidade, dispoñendo por engadido de grandes infraestruturas cara ao exterior, igualmente debera avanzarse en prospeccións comerciais nos restantes países árabes e en países da África subsahariana, sen esquecer nichos concretos, como son os casos de Cuba ou Venezuela, mesmo acudindo a medios alternativos de pagamento ou compensación.
206. Queremos dende Galicia explorar outras liñas de traballo e mellora no terreo agrario, coa aposta polo I+D+i na industria agroalimentaria e forxando alianzas internacionais ou interrexionais. A aplicación da biotecnoloxía á industria agroalimentaria para o enriquecemento dos alimentos preséntase como unha interesante alternativa para lograr un valor engadido nos produtos transformados procedentes da agricultura e a gandaría. Algunhas empresas galegas, froito do I+D+i introducido nas súas plantas de transformación, están a obter uns resultados estimulantes. A demanda do consumidor por unha alimentación sá e saudable, con alimentos enriquecidos en propiedades positivas e reducidos nas negativas, medra día a día. Asemade, en Europa cada vez vende máis o "verde", o "eco" o "sostible" e o "ambientalmente respectuoso". Por iso, unha das propostas que poderían resultar de interese para a nosa industria transformadora dos produtos agroalimentarios sería o apoio no I+D+i, co concurso das nosas universidades, e a busca de alianzas a nivel internacional, coa finalidade de elaborar produtos enriquecidos no sentido sinalado anteriormente.

207. A apertura de novas canles de comercialización no exterior e o reforzo dos existentes para os produtos agroalimentarios é unha oportunidade atinada, atendendo á modernización á que asistiu a nosa industria agroalimentaria durante os últimos anos. Coa crise económica padecida, a industria buscou novos mercados que compensasen as perdas do doméstico e as exportacións creceron de forma considerable. Hoxe, a apertura de novos destinos e canles de comercialización, dentro e fóra de España e Europa, preséntase como unha oportunidade que merece ser apoiada con recursos europeos e cos axustes normativos indispensables nos regulamentos da UE, que nós habemos de apuntar e estimular.
208. Por último, a cooperación internacional pode ofrecernos unha carta de presentación de primeiro nivel para obter a debida receptividade por parte de autoridades foráneas. Entre os proxectos que consideramos exemplares neste sentido podemos citar por parte de CETMAR o apoio ao sector do transporte marítimo en África, mediante un mecanismo para o intercambio de bases de datos de información portuaria, protección do medio ambiente e actuación en casos de emerxencia -período 9/5/2013 a 16/5/2016-; fortalecemento da sociedade civil en Santo Tomé e Príncipe como estratexia de desenvolvemento económico e social no sector da pesca -período 9/1/2012 a 1/2/2016-; fortalecemento de institucións académicas e de investigación en Cabo Verde como contribución ao desenvolvemento social, económico e ambiental do sector mariño -período 14/1/2015 a 29/12/2017-; estudo de necesidades, deseño do plan de formación e do plan operativo de posta en marcha dun centro de formación pesqueira en Angola -período 14/1/2014 ata a actualidade-; *Caprivi Inland Aquaculture Center* en Namibia, para contribuír á mellora da capacidade técnica, produtiva e de xestión da acuicultura sostible en zonas rurais -período 1/12/2010 a 31/12/2015-; reforzo da acuicultura rural a pequena escala e á investigación pesqueira en Cabo Delgado (Mozambique) -período 15/4/2015 a 31/12/2015-; ademais destes proxectos, o CETMAR traballa na preparación doutros novos centrados en Cabo Verde, Santo Tomé e Príncipe e Mozambique. Xa en Latinoamérica, destacaríamos o proxecto de mellora da transformación e comercialización de produtos pesqueiros, realizados por mulleres de comunidades dedicadas á pesca e á acuicultura en Nicaragua -período 21/5/2013 a 8/12/2016-; mellora das condicións técnicas e materiais para o aproveitamento responsable dos recursos ecoturísticos, acuícolas, pesqueiros e ambientais dos concellos de San Luis, La Herradura e Tecoluca (El Salvador) -período 26/1/2015 a 29/12/2017-; plan estratéxico e operativo do sector da pesca artesanal do Pacífico nariñense (Colombia) -período 7/1/2014 ata a actualidade-; selección de especies de

cultivo no Pacífico nariñense (Colombia) -período 7/1/2014 ata a actualidade-; programa de extensión pesqueira para a pesca artesanal e a acuicultura de pequena escala en Chile -período 16/1/2015 a 31/1/2016-. Ademais, o CETMAR traballa para continuar estreitando lazos de colaboración con países como Perú, Colombia e toda a rexión centroamericana. Con estas credenciais esperamos que sexamos percibidos como socios leais e proveitosos para o desenvolvemento das potencialidades primarias deses países.

4.1.F. Selo-País no exterior

209. Galicia debe proxectar unha identidade xenuína e propia naquelas rexións do planeta onde están en xogo os seus intereses. Debe facelo porque a nosa dependencia do exterior será crecente se non conseguimos endereitar os desequilibrios estruturais que nos afectan, comezando polo demográfico, que tanto incide na evolución do consumo e o investimento, pancas inescusables do desenvolvemento económico e a cohesión social. Atraer persoas novas, competentes, capaces, emprendedoras e con valores á nosa Terra é un dos motivos polos que debemos dar a coñecer as potencialidades de Galicia para iniciar unha nova vida en Europa e para asentarse, botar raíces e formar familias nun ámbito idóneo. Tamén o é para que, ademais do capital humano, que resulta prioritario, teñamos opcións de ser considerados como ubicación adecuada para realizar investimentos produtivos non especulativos, que contribúan a pechar ciclos de produción xa iniciados aquí, ou para radicar novas actividades que dependen fundamentalmente do enxeño humano. O exemplo de Irlanda, salvando os excesos xa coñecidos a raíz da burbulla crediticia e inmobiliaria que precipitou a súa crise, debe ser para nós especialmente ilustrador. Irlanda demostrou como un país cunha profunda brecha económica fronte a outros países e con estruturas atrasadas pode transformarse en apenas dúas décadas dentro do ámbito europeo e converterse nun país atractivo, rexuvenecido e con futuro, compatibilizando o desenvolvemento económico co paralelo desenvolvemento social.

210. Aínda que o termo "marca" non pareza o máis idóneo para este propósito polas súas connotacións puramente mercadotécnicas, e porque o que necesitamos é transmitir a idea central de que somos o punto de unión entre dúas grandes culturas occidentais -a portuguesa e a española-, que irradiaron a súa pegada nos restantes continentes á vez que forman parte do núcleo de Europa, resulta incuestionable entender que debemos

engarzar o selo identitario de Galicia na "marca España", aproveitando sinerxías e reforzando á vez a idea de pluralidade harmónica de España.

211. Ofrecer a imaxe dunha <<Galician way of life>> ou <<G-wob>> para atraer xente nova, con proxectos e ideas emprendedoras, debe ser algo distinto a unha mera campaña publicitaria. Debe implicar a asunción xeneralizada e transversal en Galicia de que, por paradoxal que resulte, para preservar a nosa cultura debemos incorporar sangue novo e sumar novas enerxías que enxertar ao noso pobo, sendo preciso adaptarnos a esa realidade.
212. O *Selo de Galicia* debe presentarse como un conxunto de valores positivos enraizados na nosa herdanza, reforzando caracteres de Galicia e do noso pobo como son o verde -natureza e vida natural, ata crear a imaxe dun verde especificamente galego, aínda non contaminado nin deturpado, *Galician green*-; a laboriosidade -cultura de superación, resiliencia, determinación e esforzo, como a que difundiron os nosos emigrantes ou os nosos mariñeiros en áreas como o Mar do Norte ou o Mar de Irlanda-; e o atlantismo céltico, que nos vincula a países como Escocia, Gales, Irlanda ou Bretaña, doadamente recoñecibles fóra de Europa pola súa definida personalidade.
213. Un activo desta imaxe proxectada a longo prazo debe ser a Eurorexión que constituímos e viñemos consolidando e institucionalizando durante as últimas décadas, por riba dos avatares políticos e da diversa conxuntura económica. Esta idea tan potente debera ser explotada ao máximo nos países da Lusofonía, e principalmente nas rexións máis dinámicas do Brasil, centrándonos nas capas universitarias, profesionais e empresariais interesadas en volver conectar coas súas raíces europeas e, mesmo, desenvolver o seu proxecto de vida en Europa.
214. En suma, os novos emprendedores e profesionais do exterior deben recibir a imaxe de que Galicia é un gran lugar para vivir, certificado por gozar dunha das esperanzas de vida máis altas do planeta, moi por riba do que poderían explicar parámetros socioeconómicos como os que se atopan en Xapón ou Alemaña, e con vantaxes adicionais como son unhas excelentes conexións en materia de transporte, un magnífico sistema sanitario público que posibilita esa notable lonxevidade, así como unha imbatible relación calidade-prezo en activos inmobiliarios, tanto rurais coma urbanos, para asentar novas empresas ou explotacións.

4.2. Cultura

215. O galego é a máis grande creación colectiva do noso pobo ao longo dos séculos. Dispor dun idioma propio constitúe un dos fitos máis elevados que calquera cultura pode alcanzar, pois por medio del analizamos a realidade e tamén nos proxectamos buscando a universalidade do pobo galego, que ao longo da súa historia sempre mostrou esta vocación. O idioma, sen dúbida, é o elemento singular e diferencial da cultura galega, o que a conforma e a impulsa, polo que podemos dicir que a nosa cultura conta con alicerces ben asentados e definidos nos seus diferentes ámbitos: literatura e libro, música, artes escénicas e danza, artes plásticas e visuais, sector audiovisual,... A nosa lingua e a nosa cultura identificannos no conxunto de España, en Europa e no mundo. Ambos os dous son elementos constituíntes de Galicia como ser colectivo dotado dunha xenuína personalidade e integran o noso selo característico e diferencial. Isto, unido á nosa singular posición como ensamblaxe natural entre as potentes culturas portuguesa e española, debe ser aproveitado como vantaxe competitiva que alimente, ademais, a nosa autoestima polo propio.
216. A diferenza de pobos que tiveron que deixar murchar a súa lingua orixinaria para potenciar en maior medida outros trazos identitarios da súa cultura -caso, por exemplo, de Escocia ou Irlanda-, nós debemos sumar e non restar, xa que o noso idioma comparte unha gran bagaxe cos outros dous idiomas romances irmáns, que xuntos virían a sumar ao redor de 750 millóns de usuarios no planeta. Esta inmensa riqueza cultural debe ser valorizada canto antes e debe integrarse na estratexia exterior galega dun xeito transversal, dende unha óptica máis decidida.
217. A proxección exterior da cultura galega, como marca recoñecida e valorada, é un dos obxectivos clave que nos competen e no que cómpre traballar de maneira constante, por consideralo un asunto estratéxico para o crecemento económico, para o noso afianzamento no diálogo internacional, imprescindible hoxe e mesmo para a propia autoestima e recoñecemento social do pobo galego. Posiciona a Galicia como marca de país e tamén porque impulsa unha vertente vinculada á creatividade e ao coñecemento, imprescindibles para o progreso do conxunto do tecido produtivo contemporáneo
218. As liñas de actuación das políticas culturais en Galicia buscan, por un lado, apoiar a distribución e estimular o consumo de bens, servizos e produtos culturais galegos dentro e fóra das nosas fronteiras; e, por outra banda, perseguen incentivar a presenza e participación da cidadanía e a

diversificación da oferta cultural de calidade. Cómpre ter en conta que a actividade cultural en Galicia aséntase na actividade pública e privada desenvolvida polas institucións públicas (Xunta de Galicia, Deputacións e Concellos), polo asociacionismo cultural, as fundacións e outras entidades privadas e os proxectos das industrias culturais e creativas (ICC).

219. As industrias culturais galegas son un compoñente básico para impulsar o desenvolvemento dunha produción cultural e creativa. E son, así mesmo, elementos vehiculares da transmisión e proxección da nosa identidade cultural. A dotación de maior estabilidade no sector, a optimización da xestión empresarial nos procesos de produción e distribución, a dinamización do mercado interior e da promoción da proxección exterior da cultura galega son todos eles obxectivos imprescindibles das ICC, que supoñen un 1,8% do PIB galego.
220. A proxección exterior dos nosos valores culturais, da nosa lingua e a creación de pontes de diálogo con outras culturas e linguas e a internacionalización dos produtos creativos galegos son obxectivos prioritarios. Destaca a proxección exterior do libro e da literatura galega, apoiando á tradución de libros ao galego e do galego a outras linguas, para favorecer a difusión da produción intelectual e creativa de Galicia noutras culturas e facilitar o acceso da cidadanía galega aos textos producidos noutras linguas. Iniciativas como a páxina web *Portico of Galician Literature* e a colección *Galician Classics*, promovidas coa editora *Small Station Press*, permiten reforzar a proxección no exterior do libro e da literatura galega a través da tradución de obras de referencia ao inglés.
221. Para facilitar a promoción, difusión e intercambio literario en diferentes ámbitos xeográficos de Europa e América, promóvese a asistencia a feiras internacionais do libro. Anualmente, en acordo coa Asociación Galega de Editores, decídese as feiras que se consideran prioritarias para o mercado galego. Feiras como Boloña, Francfurt, Guadalaxara (México) ou Bos Aires, son escenarios onde a cultura galega adoita estar presente. Na edición de 2016 da Feira de Bos Aires, Galicia tivo unha participación especial, coa designación de Santiago de Compostela como cidade convidada.
222. Outra liña de actuación é o apoio, a través de subvencións, para promover a distribución e comercialización dos produtos culturais dentro e fóra de Galicia e as destinadas a contribuír á internacionalización das industrias culturais galegas e á busca de fontes de financiamento no

exterior, en especial en mercados con vínculos culturais comúns con Galicia.

223. En materia cultural convén crear e alimentar tendencias. A informal marca colectiva que vende a música tradicional irlandesa pode ser un bo referente, mesmo en países onde non existe unha significativa colonia de irlandeses ou dos seus descendentes, como poderían ser Arxentina ou Chile. Aínda que dende Galicia resulte difícil de crer, poucos nacionais desas repúblicas -de entre a inmensa maioría que carece de nexos familiares con Galicia- identifica á nosa Terra cunha música de equivalentes raíces étnicas. Os irlandeses acreditaron que unha vez posicionada a devandita imaxe ou marca colectiva, outros referentes simbólicos da cultura así presentada son máis doados de introducir no país de destino, porque xa existe un imaxinario de calidade, autenticidade e prestixio ao que aludir para avalalos.
224. No eido da música a participación de Galicia en programas internacionais de referencia coma *NeXo*, impulsado polo *British Council* e *Wales Arts International*, permite o diálogo musical entre artistas galegos con outros de diferentes países. Este interese pola internacionalización da nosa música, posibilitou que Santiago de Compostela fora a sede do WOMEX, o encontro profesional e artístico máis importante das músicas do mundo, na súa edición de 2014 e, tras o balance positivo dos organizadores e participantes, tamén o sexa no 2016, o que constitúe unha nova oportunidade para o desenvolvemento dunha parte esencial da industria musical galega. Para reforzar a imaxe da música galega no mundo promóvese a marca promocional exterior común *GalicianTunes*, que conta cunha páxina web con información actualizada sobre grupos e artistas galegos, empresas galegas do sector musical, festivais, etc.
225. Estimular acordos comerciais estables da nosa industria editorial, musical e audiovisual, entre outras, coas homólogas de Portugal e Brasil, é unha materia pendente que debemos traballar con perspectiva de medio e longo prazo. O IGAPE e os representantes destas industrias, en sintonía coas autoridades competentes do sector, deberan deseñar liñas específicas de apoio para consolidar unha iniciativa destas características. Todo o que redunde nun incremento dos contactos con axentes e actores do ámbito cultural dos devanditos países debe valorarse como un activo que se vai capitalizando ata render uns froitos vitais para preservar o vigor da cultura galega máis alá do actual século.
226. Conviría fomentar igualmente os acordos entre as televisións públicas de Galicia e deses países, ademais de con outras da Comunidade lusófona

de nacións cun gran potencial de crecemento -como serían Angola e Mozambique-, xa que é un camiño que debe ser emprendido canto antes, sorteando mesmo a circunstancial conxuntura económica. A televisión pública de Galicia é o recurso cultural que concentra máis medios e potencialidades para servir de vector transmisor da nosa cultura no exterior, e por iso debe deseñar unha propia estratexia de proxección, ideada con criterios de máxima calidade e centrada nos segmentos sociais máis idóneos de cada país, nutríndoa con contidos axeitados, baseados en estudos de mercado. Contidos que, posteriormente, poidan ser encomendados ás nosas industrias culturais, ben en exclusiva, ben en cooperación con homólogos foráneos.

227. A proxección exterior do galego é unha realidade marcada, dunha banda pola diáspora que soubo e quixo manter viva a lingua e cultura de Galicia, transmitindo xeración tras xeración a idiosincrasia propia do noso pobo. Doutra banda, esta proxección vén da man de investigadores, particularmente en humanidades, que enraizaron co galego, directamente no campo da lingüística, pero tamén polo estudo doutras materias, que van desde a literatura ata o Camiño de Santiago. Tampouco podemos esquecer as relacións políticas e administrativas con países e institucións que permiten a presenza da cultura galega en todo o mundo, baixo fórmulas como a irmandade de cidades e vilas ou a pertenza a redes de proxectos internacionais.
228. Contamos cunha extensa rede de comunidades galegas en todo o mundo que son as portas e pontes de Galicia no exterior. A lingua sempre foi, e segue sendo, un dos aspectos fundamentais, xa que parafraseando a Michelet, o xenio máis íntimo de cada pobo, a súa alma profunda, está sobre todo na súa lingua. Os nosos emigrantes, particularmente os da primeira xeración, souberon que mantendo a súa lingua e a súa cultura, mantiñan a súa alma, que sempre estivo en Galicia por lonxe que estiveran. A saudade sobre a que escribiu Ramón Piñeiro resume ese sentimento. A relación coa diáspora é un activo de especial valor para que o galego e toda a cultura galega siga a ter presenza nos máis diversos países do mundo, polo que os programas de colaboración coas entidades rexistradas de interese galego adquire unha relevancia importante. convenios na Arxentina, onde o Colexio Santiago Apóstolo de Bos Aires ofrécelle aos seus alumnos a posibilidade de aprender galego en todos os cursos, desde a etapa preescolar.
229. Os Centros de Estudos Galegos foron creados a principio da década dos anos noventa do pasado século en virtude de acordos que pretendían estender e dignificar o coñecemento da nosa lingua nos ámbitos español

e internacional. O Plan de Normalización da lingua galega, aprobado polo Parlamento de Galicia no ano 2004, marca como un dos seus obxectivos, dentro da proxección exterior do galego, a consolidación do ensino e a investigación da lingua nas universidades de todo o mundo, como antes o fixera a propia Lei de Normalización lingüística no 1983. O Plan anima á creación de centros de estudos galegos como órganos de referencia a través dos que canalizar actividades promotoras da nosa lingua. Dentro deste programa de proxección exterior do galego no ámbito académico hai unha rede de centros de estudos galegos en 34 universidades de 14 países distintos, desde Brasil a Rusia, cunha forte presenza en Alemaña, Portugal e Italia, sen esquecer Reino Unido e Francia, entre outros. Entra dentro da planificación actual a apertura de relacións académicas, particularmente en novos mercados e públicos, como é o caso de China, Xapón ou Corea.

230. O protocolo de colaboración para diferentes accións empezando pola divulgación do coñecemento da lingua galega que Galicia ten co Instituto Cervantes, impulsor do Espazo de Linguas Ibéricas, concibido como centro de estudos e difusión das linguas da península ibérica e prehispanicas americanas pode ser un bo eixo de traballo para o futuro. Trátase dun centro en torno ao cal, institucións e departamentos de lingüística das Comunidades Autónomas con lingua propia, máis Portugal, traballan conxuntamente a través de cursos de formación e de actividades, conferencias e calquera outras iniciativas apropiadas para os fins descritos.
231. Na difusión da lingua cómpre mencionar a participación de Galicia na *Network to promote Linguistic Diversity* (NPLD), un proxecto no que están integradas institucións académicas, organismos de diferente natureza e gobernos rexionais e nacionais de distintos países europeos, dedicadas á promoción, ao ensino e á normalización de linguas minoritarias. Tamén a *Association Of Language Testers in Europe* (ALTE), unha asociación que traballa para promover o multilingüismo en toda Europa – e máis alá-, apoiando ás institucións que realizan os exames para a certificación do sistema de aprendizaxe de linguas. ALTE mantén unha estreita relación coas institucións europeas, particularmente coa Comisión Europea e co Consello de Europa.
232. Dende a aprobación por Brasil da súa Lei 9.394/96, de Directrices e Bases para a Educación Nacional (LDB), do 20 de decembro de 1996, as posibilidades de estudo do español no ensino primario e secundario incrementaron de xeito moi importante a demanda de profesionais e material didáctico no outro idioma cooficial de Galicia. Aínda que a

fecundidade brasileira está a caer a 1,77 fillos por muller, mesmo atesoura uns 47 millóns de nenos menores de 14 anos, e preto de 34 millóns de mozos entre os 15 e os 24 anos, entre os seus 204 millóns de habitantes. Un dato moi significativo é que cada ano nacen ao redor de 200.000 bebés brasileiros máis que habitantes totais ten Galicia. En 2014 foron ao redor de 2.930.000 nacementos. Noutras palabras, serían case 150 demandantes potenciais de produtos culturais para a infancia por cada neno galego. A causa da súa singularidade cultural, Galicia pode ofrecer profesionais, servizos e produtos que satisfagan esa demanda en mellores condicións que outros oferentes. Neste sentido, debemos solicitar a cooperación das autoridades culturais españolas, xa que esta oportunidade que se nos presenta pode e debe redundar ademais en beneficio da imaxe dunha nova España no mundo lusófono.

233. Desta maneira, a proxección exterior da cultura e do idioma de Galicia ten que superar as súas auto-restricións, e non se centrar só no mantemento do orixinario vínculo umbilical coa diáspora e os seus descendentes, senón ocuparse ademais de incrementar a súa ambición para apostar pola imaxe cara ao exterior dunha singular cultura europea e atlántica, que evoluciona sen por iso perder as súas raíces. Todo canto se faga neste ámbito servirá por engadido para mellorar as perspectivas de futuro da nosa lingua e cultura no propio territorio galego.
234. Un apoio fundamental para a consecución dos obxectivos anteriormente marcados, e máis aínda cando estamos falando de proxección exterior da lingua, son as ferramentas que nos permiten impulsar a lingua na Rede e servir de apoio a todas as persoas que queiran adentrarse no seu estudo e uso. A referencia máis importante constitúea o *Portal da Lingua*. En www.lingua.gal podemos atopar dende formación ata ferramentas para o seu uso na educación ou na internacionalización da nosa lingua.
235. Facilitar o uso de instrumentos moi útiles e participativos para poñer en marcha a dinamización do galego, é unha das oportunidades que nos conceden as novas tecnoloxías. Apartados como o que nos vincula coas ferramentas informáticas para poder ensinalo como é <http://www.lingua.gal/recursos/para-aprender-o-galego> ou correctores e dicionarios do tipo www.digalego.xunta.gal ou o dicionario da RAG, son opcións moi útiles á hora de coñecer o corpus léxico da nosa lingua. Outras alternativas máis didácticas como *O Portal das Palabras* (<http://portaldaspalabras.gal/>) dan a oportunidade de practicar o coñecemento do noso léxico dunha forma distendida.

236. A Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía, constitúe unha nova oportunidade para o impulso no intercambio cultural, informativo, comercial e lingüístico á hora de situar a Galicia e á nosa lingua como plataforma de contacto entre a cultura hispana e a lusa, entendidas as dúas nun sentido amplo. Ao conxunto de países que teñen como lingua oficial o portugués habería que engadir outras zonas de diferentes países onde o portugués, sen ser oficial, é a lingua materna debido aos vínculos históricos que tiveron con Portugal (casos de Macao, Drada e Nagar Haveli; Damán e Diu ou Goa). Todos estes territorios son potenciais axentes de programas de cooperación e relacións comerciais pola proximidade lingüística, abrindo un abano de posibilidades de internacionalización do conxunto da economía, cultura e sociedade galega. Con este motivo a Xunta de Galicia puxo en marcha o buscador “Paz Andrade” (<http://exportarengalego.gal/>), que facilita a xestión da información necesaria para interactuar con todos os países da Lusofonía no marco das relacións económicas entre empresas galegas e as entidades de interese nos países de referencia.
237. No desenvolvemento da Lei 1/2014 véñense realizando diversas iniciativas. No eido cultural cómpre mencionar o intercambio escénico, de espectáculos, autoral e formativo, con proxectos coordinados desde o Centro Dramático Galego (CDG), entre os que se inclúen o *Proxecto Nós Territorio Es(cénico) Portugal- Galicia*; o acordo entre os teatros públicos de Galicia e Portugal para a produción de obras portuguesas no CDG e de obras galegas no Teatro Nacional D. Maria II de Lisboa; e a colaboración na distribución de espectáculos e realización de coproducións entre os centros públicos e escolas dramáticas de Galicia e Portugal.
238. Tamén no ámbito lusófono cómpre salientar as seguintes iniciativas:
- os *Encontros de Coprodución Audiovisual Portugal-Galicia* e o intercambio musical entre a Rede Galega de Música ao Vivo e o circuito portugués Outonalidades; o *Proxecto Nortear*, certame literario para a mocidade galega e portuguesa, cun ciclo de conversas entre autores das dúas beiras do Miño, co intercambio de fondos bibliográficos e programacións expositivas;
- e tamén *Falamos galego, sabemos portugués*, obradoiros promovidos co fin de favorecer o achegamento do alumnado de secundaria á lingua portuguesa a través do galego.

239. Son obxectivos prioritarios no diálogo cultural con Portugal e coa lusofonía o establecemento de proxectos compartidos co Agrupamento Europeo de Cooperación Territorial Galicia-Norte de Portugal, o desenvolvemento de proxectos no eido das artes escénicas, no audiovisual, na literatura, na cooperación bibliotecaria coa rexión Norte de Portugal e a creación de proxectos culturais compartidos cos estados que teñen o portugués como lingua oficial.
240. Galicia é unha comunidade cun rico, senlleiro e diverso patrimonio cultural composto por bens mobles, inmobles e inmateriais. Tendo en conta a súa riqueza e diversidade cultural e histórica, en Galicia hai catro bens galegos incluídos na Lista do Patrimonio Mundial da UNESCO. Poderíase iniciar a tramitación de novos bens do noso patrimonio cultural para a súa inclusión na citada Lista, por entender que esta favorece a súa protección e ademais a súa divulgación no exterior.
241. Moi ligada á cultura e á imaxe exterior dun país están as súas credenciais educativas e, significadamente, as que concirnen ao mundo universitario. O Sistema Universitario Galego (SUG), constituído polas universidades públicas da Coruña, Santiago de Compostela e Vigo, pode e debe ser así un elemento fundamental da Acción Exterior de Galicia, tanto pola imaxe que ha proxectar fóra da nosa Comunidade, coma pola conveniencia de aproveitar o investimento público realizado nel ao servizo do país. Ademais, no ámbito comparado non hai tantos países que posúan centros universitarios da sona que posúe a Universidade compostelá, e que goza dunha reputación internacional que cabe aproveitar en beneficio do SUG, fundamentalmente en Latinoamérica e na lusofonía.
242. Segundo os datos que subministra o IGE (18), a evolución do alumnado e o profesorado no SUG foi a seguinte durante os últimos anos:

---

¹⁸ http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0203002

GALICIA

Ano	Número total de estudantes universitarios matriculados	Número total de profesores universitarios
2001	95.349	-
2002	91.790	-
2003	87.879	-
2004	84.084	5.192
2005	79.027	5.425
2006	74.768	5.469
2007	70.841	5.516
2008	67.843	5.213
2009	65.562	5.208
2010	64.700	5.987
2011	65.370	5.312
2012	63.037	5.258
2013	62.130	5.021
2014	59.353	4.912

En 2015, o número de alumnos caeu aínda máis, ata baixar ós 56.160 estudantes universitarios. Deste xeito, se proseguieste esta dinámica, non sería desatinado inferir que en 2020 poderíamos chegar a ter a metade dos universitarios que tiñamos en 2001, ou mesmo menos, mentres que o número de docentes baixa minimamente -nunca máis do 10%- e o volume de recursos públicos dedicados ás nosas Universidades mesmo se acrecenta. Neste escenario a internacionalización do SUG debera converterse nunha prioridade, liderada ademais polas propias universidades.

243. Noutras palabras, esta evolución implica que só na década que vai de 2004 a 2013, as universidades galegas perderon 21.954 alumnos, aínda que unicamente 171 docentes. A ratio profesor/alumnos pasou así de 16,19 en 2004 a 12,37. Nun ámbito como o español, con 50 universidades públicas e 33 privadas, e mesmo como o da UE, con máis de 3.000 establecementos de ensino superior (19), e cunha mobilidade crecente a causa das oportunidades que ofrecen as diferenzas de custos para cada estudante e distintas axudas individuais aos residentes en certos países, así como polos diversos programas da UE para o efecto, xunto coa eliminación de trabas ao posterior exercicio profesional dos titulados superiores, grazas ás Directivas 2005/36/CE de recoñecemento de cualificacións, modificada pola Directiva 2013/55/UE e 2006/123/CE relativa aos servizos no mercado interior, nin sequera está garantido que

---

¹⁹ Communication from the Commission of 5 February 2003 - The role of the universities in the Europe of knowledge [COM(2003) 58 final.

There are some 3 300 higher education establishments in the European Union and approximately 4 000 in Europe as a whole, including the other countries of western Europe and the candidate countries. They take in an increasing number of students, over 12.5 million in 2000, compared with fewer than 9 million ten years previously.

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11067_en.htm

a regresiva demografía galega poida manter unha proporción análoga de alumnos por profesor durante a próxima década. Mesmo os mozos galegos pode que opten por cursar graos universitarios completos fóra de España e chegar a incrementarse o seu número a medida que se estenda a voz transmitida polos pioneiros, desmontando as cautelas e presuntas trabas para facelo.

244. Se, por outra banda, nos atemos á información subministrada polo Ministerio de Educación, Cultura e Deporte (20) (MECD), entre os cursos 2003-2004 e 2013-2014, as universidades galegas perderon o 30,1% dos seus alumnos de grao e primeiro ou segundo ciclo, mentres que o conxunto español só perdeu un 5%. Polo tanto, existe latente un potencial de crecemento na captación de alumnos estranxeiros, sobre todo considerando que as universidades galegas unicamente teñen un 1,4% de alumnos foráneos de grao, ou de primeiro ou segundo ciclo (curso 2013-2014) e un magro 6,7% en máster, fronte a p. ex. un 2,6% ou 2,7% en grao en Andalucía e Castela e León, ou no que concirne a máster un 12,3% e 34,3% respectivamente. Considerando que o 60,1% do gasto do SUG se dedicou a persoal (ano 2012), e que as taxas e prezos públicos só financiaron o 9,9% dos ingresos totais, resulta moi conveniente que as universidades galegas se apliquen de modo sistemático a atraer máis estudantes foráneos.
245. A Estratexia de Internacionalización das universidades españolas (21) debera ser moi tida en conta, adaptándoa ás vantaxes competitivas que pode aproveitar Galicia no exterior (engarce entre a Lusofonía e a lingua española dentro de Europa fronte ao mercado latinoamericano e luso-africano). Debemos partir de que as universidades españolas non traballaron planificada e metodicamente nesa liña. De feito, segundo diversas fontes, as nosas universidades tiñan en 2013 menos estudantes internacionais en termos porcentuais que Portugal, Italia ou Suecia, e case tres veces menos que nacións como Dinamarca ou os Países Baixos, e cinco veces menos que Austria ou Suíza. Por razóns obvias, o caso do Reino Unido pola potencia do idioma inglés e polos vínculos coa Commonwealth- escapa destas consideracións -17,5% de estudantes foráneos fronte ao 2,9% en España-. Mesmo chega a darse a circunstancia de que Italia, Portugal ou Francia reciben máis alumnos foráneos de fala hispana que a propia España.

---

²⁰ Datos e cifras do Sistema Universitario Español. Curso 2014-2015.

²¹ <http://www.mecd.gob.es/educacion-mecd/areas-educacion/universidades/politica-internacional/estrategia-internacionalizacion.html>

246. A captación de estudantes universitarios non debe ser vista como unha mera ferramenta subsidiaria para apuntalar a viabilidade do SUG. Debera ser, sobre todo, unha vía adicional para contribuír a paliar o acelerado envellecemento da poboación galega e para atraer e, sobre todo, conservar capital humano cualificado. Esta última tarefa requiriría unha estreita cooperación entre as universidades e organismos como o IGAPE. Se ademais de atraer estudantes conseguimos que desenvolvan entre nós iniciativas empresariais, ou que se incorporen como técnicos cualificados ás nosas empresas e servizos públicos, a súa achega á sociedade e a economía galegas será de especial relevancia. Segundo o MECD, o custo medio dunha praza universitaria era en España de 10.255 euros/ano (22), custo que nunca cubrirían as taxas e prezos públicos de matrícula deses novos estudantes. Pero dado que a maioría dos custos soportados polas universidades son de carácter estrutural, aínda existe capacidade para absorber o devandito alumnado adicional en gran parte das titulacións ofrecidas, sen disparar por iso o gasto global. Todo iso sen esquecer o efecto benéfico que tería para a nosa economía o gasto inducido polos mozos universitarios no seu ámbito inmediato, avivando a demanda de bens e servizos, xeralmente sufragados ou cofinanciados mediante transferencias das súas familias ou os seus Estados de orixe, así como os beneficios de incrementar a diversidade e mestizaxe dunha sociedade tan homoxénea como a nosa.
247. Un sistema universitario como o galego, dimensionado dende a súa orixe para bastantes máis alumnos que os 56.160 que tivo en 2015, pode e debe asumir este reto se o propón. Se entre 2001 e 2014 perdeu case 40.000 alumnos, exactamente 35.996 segundo o IGE, e moito menos profesorado en termos porcentuais, á vez que viu incrementados os seus investimentos en instalacións e equipamentos, o SUG ha converterse nun motor fundamental para atraer capital humano mozo a Galicia e vigorizar a nosa sociedade e a nosa cultura.
248. Como se adiantou, explotar as vantaxes competitivas de Galicia en tanto que ponte entre a cultura española e a portuguesa pode axudarnos a focalizar onde captar eses alumnos universitarios e futuros profesionais, parte dos cales poderían incorporarse á nosa comunidade como cidadáns españois e galegos de pleno dereito, contribuíndo deste xeito a mellorar tanto a nosa demografía coma a composición do noso capital humano. Atraer estudantes latinoamericanos e da comunidade de nacións de lingua portuguesa é así unha oportunidade que debemos explorar,

---

²² Sistema estatal de indicadores de la educación, 2014. Instituto Nacional de Evaluación Educativa. P. 5

facéndoo de forma coordinada con actores galegos que avalíen as oportunidades de negocio e investimento nos devanditos países.

249. A implementación desta política de internacionalización das nosas universidades require un innegable esforzo e adaptación por parte das autoridades universitarias e educativas. Non obstante, tamén pode implicar redeseñar outras políticas públicas, como sería a relacionada coa de cooperación para o desenvolvemento, onde podería ser oportuno comezar a pensar en cofinanciar as estanzas e estudos de mozos de países como Angola ou Mozambique nas nosas universidades, xa que iso derivaría nunha capitalización humana das devanditas nacións ao mesmo tempo que a de Galicia, en especial pensando en parte daqueles titulados desas nacionalidades que se asentaran na nosa Comunidade Autónoma ao concluír os seus estudos.
250. Igualmente poderíamos aproveitar as vantaxes competitivas das nosas universidades en Latinoamérica. Un exemplo poderemos atopalo nas actividades desenvolvidas no eido do complexo mar-pesca en países como Perú ou Chile, onde os esforzos desenvolvidos pola Xunta e os actores privados do sector poderían ser culminados cunha máis concentrada oferta de formación a nacionais deses países nas universidades galegas e nas escolas náutico-pesqueiras, primordialmente nas titulacións e especialidades relacionadas con campos como a enxeñaría naval, a acuicultura, a tecnoloxía alimentaria, e outras afíns ou complementarias. Reflexións e iniciativas similares deben facerse respecto de Colombia, Ecuador ou mesmo Uruguai, onde as nosas empresas marítimas e pesqueiras ou de transformación de diversas especies mariñas aínda teñen percorrido para medrar, compatibilizando ese crecemento coas achegas que poden realizar os devanditos países en beneficio mutuo. Países onde a formación superior galega reforzaría e integraría o conxunto de actividades impulsadas dende a Administración autonómica e os seus organismos públicos (CETMAR, IGAPE...).
251. Mención singular merece o rol que poden xogar as comunidades galegas no exterior como canle de difusión da oferta universitaria galega, mesmo alén do estrito ámbito dos descendentes de galegos que aínda conserven a súa nacionalidade española. As colonias galegas, polo seu enraizamento nas nacións que as acollen e o crédito que estas lles outorgan a causa da seriedade, rigor e laboriosidade dos nosos compatriotas, deben ser canles privilexiadas para atraer máis estudantes universitarios a Galicia. Por iso, o estreitamento dos vínculos entre estas comunidades da nosa diáspora e os diferentes centros e departamentos universitarios debera ser alentada e fomentada.

252. Ademais, os departamentos e grupos de investigación universitarios de carácter estratéxico para o desenvolvemento en particular da nosa industria e da economía galega en xeral, deberan ser asistidos por todos os actores institucionais do SUG e pola Administración educativa autonómica, de maneira que poidan aproveitar o potencial de moitos mozos e brillantes universitarios en países onde hai centros galegos e que merecen gozar dunha oportunidade en Europa a través de Galicia. Oportunidade que a miúdo non encontran a causa da falta de suficientes axudas dos seus países de orixe e da impericia dos programas europeos de captación de talento extra-europeo. Por esta vía, ademais, cabería a posibilidade de instar á Comisión Europea a mellorar as ferramentas de internacionalización das universidades e factorías do coñecemento radicadas na UE, que aínda se atopan a grande distancia das súas homólogas norteamericanas, con gran resentimento da competitividade europea en xeral, e da industria europea en particular.
253. Finalmente, debemos ter en conta as disposicións da Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía, máis coñecida como Lei *Paz Andrade*. No actual mundo globalizado, as institucións galegas, comprometidas co aproveitamento das potencialidades de Galicia, deben valorizar o galego como unha lingua con utilidade internacional. Tamén debemos tomar en consideración a importancia do portugués, o idioma de traballo de vinte organizacións internacionais, incluída a Unión Europea, así como lingua oficial de nove países e do territorio de Macau, na China. Entre eles figuran potencias económicas como o Brasil e outras economías emerxentes. Por iso, fomentaremos o ensino e a aprendizaxe do portugués, co obxectivo, de que empresas e institucións aproveiten a nosa vantaxe lingüística e polo carácter estratéxico que para Galicia teñen as relacións económicas e sociais no marco da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal.

4.3 Galeguidade

254. A Galicia contemporánea non pode comprenderse sen a súa diáspora histórica. Só entre 1836 e 1960 abandonaron a nosa Terra máis de dous millóns de compatriotas galegos. Non obstante, co paso do tempo este fenómeno require ser analizado dende novas perspectivas, en especial no que concirne á galeguidade como factor relevante na proxección exterior de Galicia. Isto é debido a que o propio transcurso do tempo foi debilitando os vínculos naturais coa Galicia territorial e co pobo galego

nela asentado. Convén ademais lembrar, para ter unha correcta visión de conxunto, que diversas fontes estiman que entre 1815 e 1930 máis de cincuenta millóns de europeos emigraron cara a outros continentes, fundamentalmente cara a América. Igualmente, entre os factores que estimulaban esa emigración coincidiron os que fomentaban a inmigración nos países de destino. Disposicións como o artigo 25 da Constitución arxentina de 1853 explican este fenómeno masivo, difícil de concibir na actualidade en canto ás súas dimensións, ao alentar e privilexiar a inmigración exclusivamente europea.

255. No noso caso, máis da metade dos galegos emigrados deixaron Galicia entre 1901 e 1930. Quere isto dicir que na maioría dos casos transcorreron máis de tres xeracións completas entre o abandono de Galicia e a actualidade, sobrevivindo pois xa moi poucos dos nados na nosa Terra daquela grande ondada. Esta distancia temporal, unida aos sucesivos matrimonios destes galegos con nacionais oriúndos de diferentes Estados, provoca unha consubstancial e inexorable desvinculación dos seus descendentes con Galicia, polo que se require unha acción continua de reafirmación do nexo emocional e vital coa nosa vixente realidade social, xa que non poucos deles poden estar chamados no inmediato futuro a rexuvenecer a nosa contrita demografía.
256. A realidade da diáspora galega presenta unha complexa heteroxeneidade, produto dos diferentes tipos de migración do pasado e do presente. Esta heteroxeneidade, ademais da disparidade territorial, implica que malia as diferentes situacións e circunstancias espaciais e vitais, debe promoverse unha política integral no seu xusto tratamento institucional. Esta política estará estreitamente ligada á Acción Exterior do Goberno galego. A relación coa poboación galega no exterior debe fuxir da aplicación de criterios paternalistas e partidistas, e basearse na igualdade real e na equidade no tratamento, partindo da aplicación das políticas concretas, adaptando o nivel de relación ás diferentes necesidades e oportunidades e, en especial, partindo da consideración das galegas e galegos residentes no exterior como cidadás e cidadáns suxeitos a dereitos e deberes sociais, culturais e económicos. A acción do Goberno galego en materia de emigración nuclearase arredor da plena equiparación dos dereitos e deberes sociais, culturais, económicos, civís e políticos da cidadanía residente no exterior, que se concreta tanto en facilitar o acceso a un nivel de servizos sociais e prestacións asistenciais básicas, como en garantir unha participación política de xeito libre e democrático, así como no acceso á nosa cultura e lingua.

257. O Consello de Comunidades Galegas é o órgano representativo das comunidades galegas asentadas fóra de Galicia. Con carácter deliberante e funcións consultivas, o Consello asesora á Administración autonómica no cumprimento dos fins establecidos na Lei 7/2013, do 13 de xuño, da galegitude. A súa organización e funcionamento regúlase no Decreto 111/2015, do 6 de agosto, polo que se aproba o Regulamento de organización e funcionamento do Consello de Comunidades Galegas.
258. Recentemente as comunidades galegas, manifestaron no XI Consello de Comunidades Galegas, celebrado na Habana, o seu posicionamento sobre as políticas referentes nas seguintes materias:

✖ **En política social:**

- as novas realidades demográficas e sociais da Galicia exterior, co incremento de poboación produto do proceso extraordinario de recuperación de nacionalidade, comprometen á Xunta de Galicia e ás comunidades galegas no exterior a desenvolver programas no ámbito socioasistencial para o conxunto dos galegos en situación de necesidade que residen fora da nosa Comunidade Autónoma;
- intensificar a actuación das comunidades galegas como axentes na detección precoz de posibles problemas sociais individuais e colectivos, que desemboque nunha alerta temperá a aqueles organismos ou organizacións que poidan actuar a prol da súa resolución;
- manter as axudas económicas individuais, que teñen como obxectivo contribuír a paliar a carencia de medios económicos para poder afrontar as necesidades básicas de subsistencia e atención sociosanitaria digna para todas as persoas galegas residentes no exterior, e incrementalas dentro das posibilidades naqueles casos de especial vulnerabilidade, coa finalidade de non deixar desatendidas as situacións de especial gravidade, como é o caso de Venezuela;
- tendo en conta o incremento dos custos de sustentabilidade derivados dunha poboación cada vez con máis idade, potenciar por parte da Xunta de Galicia a achega de recursos económicos a aquelas entidades galegas prestadoras de servizos socioasistenciais, con especial atención a aquelas que asisten ao colectivo da terceira idade;
- promover a cooperación das entidades galegas con fins asistenciais para unificar recursos dirixidos a lograr unha coordinación na xestión e eficacia dos medios, experiencias e recursos dispoñibles;

- fomentar redes de voluntariado por parte das comunidades galegas, especialmente entre á súa xuventude, porque o futuro da galeguidade descansa nos seus ombreiros;
- potenciar espazos de encontro da xuventude coa realidade socioasistencial que lle é próxima, aproveitándose a experiencia de dous séculos de solidariedade entre os galegos da diáspora;
- reforzar os programas dirixidos á xuventude: (*Conecta con Galicia, Aventúrate con Galicia*) e aqueles adicados á formación, para que a mocidade do exterior participe activamente na realidade social da Galicia territorial, e favorecer a súa implicación no seo das entidades galegas do exterior.

* En galeguidade:

- realizar congresos e xuntanzas da xuventude galega no exterior para que sexan os propios mozos galegos os que subliñen as necesidades, inquedanzas e proxectos que poidan ter e desenvolver no ámbito asociativo da galeguidade, e que tamén sirvan para unha mellor orientación das políticas públicas de Galicia e as accións das propias comunidades galegas a prol da xuventude galega no exterior;
- fomentar actividades formativas cara á xuventude galega residente no exterior, que incidan no coñecemento da historia, lingua e cultura galega e tamén na realidade social e económica da Galicia territorial;
- instar a todas as sociedades galegas do exterior a abrir as súas portas á xuventude, con programas e actividades acaídos aos seus intereses, e favorecer a entrada na dirección das entidades á participación xuvenil nos casos en que esta non se producise;
- na medida en que a situación económica de Galicia o permita, aumentar os orzamentos dedicados á promoción de actividades que fomenten a participación da xuventude galega no exterior, a súa formación e alente a súa capacidade para axudar as propias comunidades galegas;
- eliminar calquera barreira na consecución da igualdade plena entre homes e mulleres; as propias entidades deben promover a plena integración da muller na súa vida asociativa, sen discriminacións nin xerando espazos específicos de participación que as separen dos procesos de toma de decisión e de representación; promover foros de debate entre as mulleres galegas do exterior que definan o alcance que as mulleres queren dar a este proceso;

- realizar estudos sociolóxicos, económicos e culturais sobre a situación da muller galega no exterior que sirvan para orientar as políticas públicas de Galicia e para promover o cambio cultural das comunidades galegas a prol da plena igualdade entre os homes e as mulleres de Galicia;
- mellorar o intercambio de profesionais galegos entre os nosos países, facilitar o encontro dos nosos empresarios -estean onde estean-, servir de antenas para detectar oportunidades de negocio para os produtos galegos e para produtos foráneos nos mercados de Galicia, promover e presentar as realidades produtivas, económicas, culturais e turísticas de Galicia nas sociedades que acollen aos galegos da diáspora;
- reiterar a necesidade de non esquecer a nosa historia, especialmente entre as novas xeracións e, polo tanto, implantar nos plans de estudos na ensinanza primaria e secundaria a necesidade de estudar a historia da emigración de Galicia e o seu presente; un pobo sen coñecemento da súa propia historia é un pobo que camiña cego na senda do futuro;
- instar aos concellos de Galicia a manter a súa vinculación coas comunidades galegas do exterior, e especialmente con aquelas que os representan e levan dignamente os seu nome nos países que as acollen; os concellos galegos deben ser responsables no envío de documentación de interese sobre as súas localidades ás comunidades galegas, responder as súas comunicacións e peticións, e manter informada ás comunidades parroquiais, municipais e provinciais, sobre as actividades e programas que desenvolven a favor dos seus veciños;
- asemade presentar nun prazo razoable un proxecto detallado para a creación da Medalla da Galeguidade;

× En cultura:

- as comunidades galegas do exterior contan cun importante patrimonio cultural, documental, bibliográfico, histórico e artístico que souberon recoller e custodiar ó longo da súa existencia, e comparten coa Comunidade Autónoma de Galicia o interese por preservalo de cara ó futuro, tal como ten manifestado explicitamente nas distintas normas legais aprobadas;
- elaborar conxuntamente, entre as institucións de Galicia e as comunidades galegas, un plan de actuación que protexa e permita coñecer, inventariar, conservar, poñer en valor, difundir e compartir o

seu patrimonio cultural, documental, bibliográfico, histórico e artístico; este plan debe responder ás necesidades de conservación do fondo documental e artístico para garantir a súa permanencia na memoria das colectividades de emigrantes, constituíndo un factor relevante no recoñecemento e identidade do conxunto da nosa cultura, construída tanto desde a Galicia territorial como desde a Galicia exterior;

- espallamento e a potenciación da lingua e da cultura galega fóra das fronteiras territoriais de Galicia debe seguir sendo un obxectivo prioritario da Xunta de Galicia; a lingua, como patrimonio cultural de valor primordial e creación colectiva do noso pobo, é a nosa principal marca de identidade;
- débese seguir potenciando a consolidación, o ensino e a investigación da lingua e da cultura galega nas universidades de fóra de Galicia nas que xa existe como materia de estudo e introducilo noutras universidades de interese estratéxico;
- continuar e potenciar a actividade da rede de lectorados universitarios e de centros de estudos galegos, como órganos de referencia a través dos cales se canalicen as actividades promotoras da nosa lingua, tanto no ámbito académico como na súa área de influencia, e se promovan novas institucións que contribúan non só á difusión do galego senón, tamén, ó seu prestixio no exterior;
- aproveitar a rede de centros e asociacións galegas, espalladas polo mundo enteiro, para acoller de xeito amplo e estable o ensino da lingua e da cultura galegas, con especial referencia á xuventude, potenciando e ampliando os cursos que se veñen impartindo por profesores licenciados en filoloxía galega;
- elaborar e executar campañas de concienciación entre o empresariado galego tendentes a que interioricen que a nosa lingua é un valor rendible se se utiliza como unha ferramenta de internacionalización, e é unha vantaxe competitiva para interactuar nun mercado de máis de 200.000.000 de potenciais clientes nos países lusófonos, que foron, tradicionalmente, e seguen a ser, unha saída natural para as empresas galegas; non hai que esquecer aquela premonición feita hai máis de setenta anos por Valentín Paz Andrade, e que hoxe segue vixente: “Galicia é fonte, Portugal ponte, e o Brasil algo que se asemella ó paraíso prometido”;
- aproveitar a enorme potencialidade que nos proporcionan as novas ferramentas tecnolóxicas e de comunicación que nos permiten impulsar a lingua na rede para superar o reto que se nos presenta de

espallar un idioma románico que está gañando a súa internacionalización.

× **En tecnoloxía:**

- na sociedade actual as TIC (Tecnoloxías da información e da comunicación) son xa unha realidade tanto no plano persoal como no profesional, polo que non pode entenderse o funcionamento e a xestión das entidades sen o uso das novas tecnoloxías; o fomento das TIC vai facilitar e optimizar o traballo diario das entidades, tanto nas súas relacións con outras entidades como na difusión da programación das súas actividades e no acceso ás distintas canles de información; a integración destas ferramentas tecnolóxicas vai contribuír á transformación dos centros en entidades máis eficientes e máis atractivas, aumentando así as posibilidades para lograr que perduren no tempo;
- a principal problemática que presentan as entidades galegas no uso e manexo das TICs é unha escaseza de recursos humanos e tecnolóxicos, ao que habería que engadir o descoñecemento e o temor que se pode experimentar cando nos enfrentamos a esta nova realidade tecnolóxica; o proceso de envellecemento que están a sufrir varias das entidades galegas leva asociado tamén que se detecte unha escaseza de habilidades no relativo ao uso das novas tecnoloxías;
- as relacións e a comunicación das entidades no exterior coas Administracións galegas vense limitadas polas dificultades xeradas pola distancia xeográfica e o desfase horario, polo que sería necesario poder rematar coa presentación de documentación ou realización de trámites de xeito presencial e implantar de maneira definitiva a administración electrónica; tendo en conta os requisitos esixidos para poder acreditar a identidade das persoas para que poidan operar na administración electrónica (DNI electrónico) habería que instar á Axencia para a Modernización Tecnolóxica (AMTEGA) a habilitación dun sistema de autenticación ou sinatura electrónica que permita ás galegas e ós galegos residentes no estranxeiro acceder de xeito pleno á tramitación electrónica;
- implantar o e-learning ou aprendizaxe electrónico como recurso didáctico orientado a proporcionar un amplo abano de posibilidades formativas e a favorecer unha aprendizaxe máis aberta e flexible, sobre todo naqueles casos nos que se presentan necesidades especiais ou dificultades para as modalidades de aprendizaxe tradicionais ou presenciais, como sería o caso das comunidades

galegas do exterior; unha opción de oferta formativa serían os cursos de galego en liña, implicando no proxecto á Secretaría Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia, así como cursos de formación relacionados coa implementación e desenvolvemento das TIC e dos programas de xestión das entidades galegas;

- diversificar os medios dixitais orientados a dar soporte nos cursos de formación propostos a través das redes sociais, mediante a utilización doutros medios como o USB, CD, DVD,... para adaptalos a aquelas entidades que teñen unhas necesidades distintas;
- facilitar ferramentas estándar como programas de xestión libres e adaptables ás distintas peculiaridades dos centros e que melloren o funcionamento das entidades;
- propoñer a habilitación dun chat de atención a usuarios por parte da Administración autonómica; o uso desta canle permite brindar soporte e mellorar o servizo de atención que actualmente se presta tanto aos usuarios en xeral como ás comunidades galegas no exterior;
- é de salientar que a mocidade non é especialmente participativa nas redes sociais das entidades galegas, polo que habería que pararse a analizar se os contidos que se publican son do interese deste colectivo dentro da diáspora; detéctase nas novas xeracións un desinterese e progresivo afastamento das actividades das entidades, e tendo en conta que no uso das TIC a mocidade é o maior usuario e/ou consumidor, é preciso atraela novamente ás entidades aproveitando o uso das TIC, principalmente das redes sociais; a pervivencia e expansión dos centros galegos pasa por animalos a involucrarse decididamente no uso das redes sociais, aumentando así a súa visibilidade e utilizándoas tamén como vehículo para chegar a un público xove máis difícil de atraer;
- crear vogalías específicas relacionadas coas TIC e as redes sociais nas entidades galegas, convertíndose nas persoas encargadas dos procesos da súa planificación e xestión dentro dos centros; o perfil axeitado sería xente dinamizadora e promotora de propostas e contidos, polo que sería conveniente nomear ou escoller para as mesmas a xente moza, co que tamén se lograría a súa implicación na xestión institucional dos centros;
- dar publicidade ou facer unha mención ou recoñecemento especial daquelas entidades galegas que destaquen no uso das TIC;
- hoxe en día non debemos deixar de aproveitar o marco de globalización económica e cultural na que nos atopamos e todas as

oportunidades que nos ofrecen as TIC como instrumentos reais e imprescindibles, para contribuír a lograr o obxectivo de que a Galegidade se perpetúe, consolide e avance no espazo e no tempo;

- máis alá do manifestado polo Consello de Comunidades Galegas, a Administración de Galicia debe manter as axudas socio-asistenciais aos galegos residentes no exterior en situación de precariedade ou en risco de exclusión social; debe velar pola protección do patrimonio da galegidade e a súa debida difusión e coñecemento; seguir a fomentar os procesos de unión das sociedades galegas; potenciar a proxección exterior de Galicia a través das comunidades galegas, como parte da nosa Acción Exterior; proceder á necesaria renovación xeracional nas entidades e á participación en igualdade da muller no eido da galegidade e o fomento do retorno entre os nosos emigrantes, favorecendo o retorno de carácter emprendedor.

259. Ademais, o vínculo da galegidade pode servir para facilitar novos contactos e utilidades nos países de destino, tanto para os nosos emprendedores como para os nosos creadores culturais e actores universitarios. Dende esta óptica, mesmo cabe defender que os centros galegos poidan colaborar dalgunha maneira a mellorar e a facer máis mesta a rede comercial liderada polos centros dependentes do Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE) ou coordinados por el baixo diferentes fórmulas, así como servir de introdutores e difusores da nosa cultura fóra dos estritos e minguantes círculos da diáspora galega.

260. Neste sentido debera avaliarse social e economicamente a oportunidade de fomentar a realización de polo menos un ano académico nos ciclos de Educación Secundaria Obrigatoria (ESO) ou de Bacharelato a gran parte dos nenos ou mozos descendentes de galegos. Dada a existencia de prazas educativas sobrantes ou redundantes na oferta pública en múltiples localidades galegas, o seu custo marxinal sería nulo ou moi reducido, sempre que se contase co debido apoio dos concellos interesados, así como doutras institucións públicas e de entidades privadas, para axudar a custear a manutención e residencia durante o tempo indispensable. Dende a Xunta de Galicia cabería mesmo a posibilidade de instar ao Estado á sinatura dos instrumentos internacionais precisos para garantir a plena validez académica do curso ou cursos realizados en Galicia unha vez regresen ao país de orixe de cada alumno, sempre a teor da Lei 25/2014, do 27 de novembro, de Tratados e outros Acordos Internacionais, seguidos da sinatura dos imprescindibles acordos internacionais administrativos de execución pola propia Xunta de Galicia.

261. Un programa destas características, ademais de revitalizar os elos da galegidade entre os descendentes da grande ondada da nosa diáspora durante o primeiro terzo do pasado século XX, podería contribuir a atraer ós devanditos descendentes de galegos ás bisbarras máis necesitadas de rexuvenecemento, onde precisamente hai excedente de prazas en centros educativos e onde os custos de residencia son menos elevados. O éxito do programa radicaría en avivar os devanditos nexos de galegidade con netos e bisnetos de concidadáns emigrados hai case un século e, á par, obter unha porcentaxe de mozos que libremente decidan, con posterioridade, iniciar estudos universitarios ou profesionais en Galicia, desenvolver aquí a súa vida adulta, emprender actividades produtivas e formar familias con descendencia, fundamentalmente nas devanditas bisbarras demograficamente máis deprimidas ou carentes de relevo xeracional.
262. Asemade debera ponderarse a creación de programas similares ao Iacobus-FP para os descendentes da nosa diáspora, e facilite os intercambios para profesorado e alumnado destinado a desenvolver un sistema de intercambio entre Centros Públicos de Formación Profesional, coa finalidade de favorecer o achegamento das competencias profesionais, para facilitar a equiparación de titulacións de Formación Profesional, ou para realizar un período de prácticas ou aprendizaxe en centros de formación, empresas ou ONGs, que servira para establecer elos máis estreitos entre a educación, a aprendizaxe e o mundo laboral da Galicia exterior e a Galicia territorial.
263. Igualmente, cabería avaliar a realización de convocatorias para cursos de postgrao, que ofrezan ós alumnos universitarios da diáspora a posibilidade de completar a súa formación académica, realizando unha estada semestral ou anual en institucións de educación superior. A realización de estudos nas universidades galegas permitiríalles enriquecer o seu desenvolvemento académico e contribuiría ao achegamento da mocidade da diáspora á Galicia territorial, aumentando as posibilidades de fixación de poboación nova no país.

4.4. Cooperación para o desenvolvemento

264. A cooperación para o desenvolvemento é unha política pública en si mesma e un dos instrumentos máis importantes da Acción Exterior. Expresa o desexo de solidariedade da sociedade galega e a súa aspiración a acadar un mundo máis xusto. Para que sexa plenamente eficaz, debe estar integrada no marco da Acción Exterior a través do

principio de coherencia de políticas para o desenvolvemento pero, ao tempo, pola súa natureza, perfís e connotacións sociolóxicos debe gozar dunha autonomía singular.

265. As CC.AA., e entre elas Galicia, comprometéronse activamente coa cooperación para o desenvolvemento, tanto a nivel orzamentario como administrativo, a pesar da profunda crise económica que nos últimos anos obrigou a reducir as achegas financeiras a esta política por mor das urxencias sociais da nosa poboación.
266. Ao mesmo tempo, cómpre que a nosa sociedade civil amose con afán a súa implicación na materia, xa sexa incrementando a súa afiliación ás organizacións cívicas existentes, promovendo novas agrupacións máis especializadas ou reclamando máis recursos propios e alleos.
267. Na medida das posibilidades que se ofrecen aos entes subestatais, Galicia está a coadxuvar tamén a que esta política pública consiga meirande importancia no seo das políticas comunitarias e que a UE integre as fortalezas e o valor engadido da cooperación descentralizada con respecto a outras cooperaciónns.
268. Así mesmo, faise especial fincapé en que a política de cooperación para o desenvolvemento sexa unha política pública transparente, que renda contas activamente á cidadanía galega dos logros colectivos na loita contra a pobreza global.
269. Dende os seus inicios, a política galega de cooperación tivo como referente e ámbito estratéxico de actuación a contribución á redución da pobreza, colaborando na consecución dos Obxectivos de Desenvolvemento do Milenio (ODM). Tendo en conta que os devanditos obxectivos finalizaron a súa vixencia no ano 2015, asistimos a un proceso internacional de definición dunha nova axenda post-2015 que pretende fortalecer os avances conseguidos, incluíndo aquelas dimensións ausentes nos ODM e que resultan fundamentais para o desenvolvemento, como a coherencia de políticas, o gobernanza democrática, a participación cidadá, os dereitos humanos, a seguridade alimentaria, o traballo decente ou o crecemento económico inclusivo. Trátase dos denominados Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS), aprobados pola Asemblea Xeral de Nacións Unidas o 25 de setembro de 2015, que configurarán o núcleo da axenda global de desenvolvemento para os próximos anos, ata 2030.
270. A orixe da política galega de cooperación pode situarse no Convenio Marco asinado coa *Agencia Española de Cooperación Internacional*

(AECI) pola Xunta de Galicia, o 19 de outubro de 1992, a través do que ambas as dúas institucións se comprometen a desenvolver accións conxuntas no eido da cooperación para o desenvolvemento. Á súa vez, entre 1992 e 1993, a Xunta realizou accións específicas nesta materia, recorrendo para isto a algunha Organización non Governamental para o Desenvolvemento (ONGD).

271. Dende aquela, comeza o proceso de consolidación do compromiso en materia de cooperación por parte da Xunta de Galicia. A ese proceso contribuíu a maior sensibilización social respecto dos temas de cooperación para o desenvolvemento, que se produce como consecuencia da crise dos Grandes Lagos e o impacto cidadán que tiveron as campañas da *Plataforma 0,7*. Ao mesmo tempo, a xeneralización a boa parte do mapa autonómico español do compromiso en materia de axuda internacional, a través do nacemento da chamada "cooperación descentralizada", constituíu tamén un estímulo para que a Xunta de Galicia se fixese presente, con orzamento e órganos propios, neste ámbito da acción pública.
272. A Lei galega 3/2003, de Cooperación para o Desenvolvemento, ten como obxectivo regular as accións coas que a Comunidade galega asume a responsabilidade de cooperar con outros países para propiciar o seu desenvolvemento integral, contribuír á mellora das condicións de vida dos seus habitantes, aliviar e corrixir as situacións de pobreza e favorecer un desenvolvemento humano solidario e estable, que inclúa maiores cotas de liberdade e unha repartición máis xusta dos froitos do crecemento económico. A planificación da política da axuda recollida na Lei 3/2003, desenvolveuse ata a actualidade a través de tres plans directores.
273. O I Plan Director 2006-2009 foi aprobado por unanimidade polo Parlamento de Galicia, o 24 de abril de 2006. Este primeiro Plan pretendía fixar compromisos en forma de prioridades e obxectivos, mellorar a calidade e eficacia da política de axuda partindo da experiencia acumulada no pasado e identificar as fortalezas e debilidades do sistema galego de axuda, para introducir elementos correctores co concurso de todos os actores do sistema.
274. O II Plan Director 2010-2014 tamén foi aprobado por unanimidade no Parlamento de Galicia, o 16 de xuño de 2010. Este II Plan Director pretendeu ser máis selectivo nas súas prioridades, máis preciso nos seus obxectivos e máis coidadoso no establecemento de indicadores para permitir un máis doado seguimento e avaliación posterior do Plan.

275. Os obxectivos e prioridades da Comunidade Autónoma de Galicia para os vindeiros anos están establecidos no III Plan Director da Cooperación Galega 2014-2017. Este documento programático, aprobado polo Consello da Xunta de Galicia e o Parlamento galego despois de recibir o apoio dos axentes galegos de cooperación no Consello Galego de Cooperación, concrétase nos Plans Anuais que aproba o Consello da Xunta onde se detallan as actuacións a realizar en cada exercicio orzamentario.

276. O novo Plan caracterízase polos seguintes eixos:

- Especialización da Cooperación Galega, aproveitando as nosas vantaxes comparativas e poñendo ao servizo da cooperación para o desenvolvemento a nosa experiencia naqueles sectores que nos son máis afíns;
- Maior eficacia e impacto das actuacións de cooperación e maior eficiencia na xestión e na avaliación da cooperación;
- Maior concentración das axudas, para o cal se establecerán unhas prioridades xeográficas e sectoriais máis limitadas;
- Coordinación e complementariedade das actuacións cos distintos doadores, tanto estatais coma subestatais;
- Busca de fontes alternativas de financiamento, en especial da Unión Europea e de organismos internacionais, así como no ámbito privado;
- Promoción de alianzas público-privadas para facilitar o acceso ao financiamento internacional;
- Consolidación da marca "Cooperación Galega", tendo en conta a especialización e o valor engadido da cooperación que se fai dende Galicia;

277. O sistema galego de cooperación é actualmente un sistema xa maduro, normativa e institucionalmente. Para que a Cooperación Galega siga avanzando e sexa capaz de mellorar no cumprimento dos seus obxectivos, necesítase reforzar simultaneamente o apoio e confianza da cidadanía galega. Por este motivo, a Cooperación Galega ten como un dos seus sinais de identidade a de ser unha política pública transparente, que rende contas activamente á cidadanía galega dos logros colectivos na loita contra a pobreza global, así como do cumprimento dos resultados previstos nos instrumentos de planificación.

278. Do mesmo xeito, é necesario que a toma de decisións estratéxicas e operativas se adopte baseándose en información de calidade e relevante, que achegue datos, feitos e evidencias. Por tal motivo, estase a afondar na mellora da calidade dos instrumentos de seguimento e avaliación, a través dun investimento de recursos financeiros abondo neste campo da xestión do coñecemento.
279. De cara aos próximos anos, e con base nos resultados conseguidos e as propostas de mellora incluídas nos distintos documentos de avaliación, a Xunta de Galicia pretende seguir avanzando nunha contribución eficaz e ordenada á senda de desenvolvemento dos nosos países socios. A través dun proceso participativo e de diálogo que incorpore os logros e aprendizaxes pasadas identificáronse uns resultados comúns, unhas capacidades compartidas e novas oportunidades para a actuación complementaria do conxunto de actores e axentes galegos de cooperación.
280. Así mesmo, para os anos por diante, a Cooperación Galega centrará os seus esforzos en catro niveis:
- a) O impulso da coordinación e complementariedade entre os actores e axentes de cooperación.
  - b) O fortalecemento da capacidade institucional dos devanditos actores e axentes.
  - c) O reforzamento dos procesos de información, comunicación e rendición de contas dirixidos á cidadanía galega.
  - d) A dotación dun marco orzamentario realista que garanta a solvencia financeira e a viabilidade operativa da Cooperación Galega.
281. Por outra banda, a inserción da Cooperación Galega no sistema europeo e español de cooperación determina a necesidade de reforzar a coherencia da axenda do sistema galego de cooperación coas axendas europea e española.
282. Dentro desta nova axenda global, a cooperación descentralizada e a actuación dos gobernos subestatais en cooperación para o desenvolvemento están a adquirir un maior protagonismo. A Xunta de Galicia salientou esta relevancia nos dous ditames elaborados en 2011, a petición do Comité de Rexións da Unión Europea, sobre o *Libro verde da Comisión Europea sobre o futuro da política de desenvolvemento* e sobre a *Comunicación da Comisión Europea sobre o incremento do impacto da política de desenvolvemento da UE: un programa para o cambio*. En

continuidade coa *Comunicación Autoridades Locais: actores para o desenvolvemento*, da Comisión Europea do ano 2008, estes ditames reivindicaron as fortalezas e o valor engadido da cooperación descentralizada.

283. Neste marco europeo de referencia, a nova misión da Cooperación Galega ha de definirse mediante unha nova política pública de cooperación para o desenvolvemento, onde a sociedade galega contribúa á promoción de cambios positivos e sostibles a longo prazo nas condicións de vida das persoas, que se reflicten na redución da pobreza e das desigualdades e na promoción do dereito ao desenvolvemento humano integral e sostible das persoas, dos países e das comunidades cos que se asocie.
284. Por outra parte é necesario definir aqueles propósitos xerais que a Cooperación Galega desexa acadar en termos de avances no desenvolvemento das sociedades dos países socios e de melloras nas condicións de vida das persoas. A Cooperación Galega asume as orientacións estratéxicas da Cooperación Española, definidas no seu IV Plan Director, para salientar a realización efectiva dos principios de coordinación e complementariedade, que harmonizan o carácter multi-actor e multinivel do sistema español de cooperación.
285. Desta maneira, e de acordo co establecido no noso III Plan Director, as orientacións estratéxicas da Cooperación Galega para os próximos anos pasan por contribuír a consolidar procesos democráticos e o Estado de Dereito, mediante o impulso da calidade da democracia, o fortalecemento da estrutura e os sistemas de xestión do sector público e a garantía dos Dereitos Humanos.
286. Ademais, debemos axudar a reducir as desigualdades e a vulnerabilidade fronte á pobreza extrema e ás crises, por medio de políticas de prevención e preparación, programas de protección social e favorecendo unha alimentación axeitada e suficiente fronte ás crises, cun enfoque de soberanía e seguridade alimentarias.
287. Tamén temos que promover oportunidades económicas para as persoas en situación de pobreza ou en risco de exclusión, estimulando o desenvolvemento rural e territorial, a agricultura, a pesca e a acuicultura, como ámbitos de especialización, cun enfoque de seguridade e soberanía alimentaria, orientadas cara a un crecemento económico inclusivo e sostible.

288. Por engadido, debemos fomentar sistemas de cohesión social, destacando os servizos sociais básicos, para atender o dereito humano á saúde - neste vixente Plan Director a Cooperación Galega sinala como sectores de especialización o de saúde e programas/políticas sobre poboación e saúde sexual e reprodutiva-; o dereito humano a unha educación básica de calidade para todos e todas; o dereito humano á alimentación e o dereito humano ao hábitat, á auga e ao saneamento básico.
289. Resulta crucial tamén defender con decisión os dereitos das mulleres e a igualdade de xénero, impulsando a promoción da igualdade formal e real, apoiando as políticas públicas de cohesión social, de igualdade de xénero e de loita contra a violencia de xénero, cun empoderamento das mulleres a través do fortalecemento das súas organizacións, tanto nas actividades de cooperación coma de educación para o desenvolvemento. Esta estratexia require a integración da equidade de xénero de xeito transversal en todas as intervencións e ámbitos, facendo desta prioridade un requisito imprescindible para o financiamento dos proxectos. Ao tempo, promoverase a realización de diagnósticos de xénero na identificación das intervencións e a necesidade de considerar o impacto diferenciado que as intervencións poden ter sobre as mulleres e homes, así como nas relacións entre ambos os dous.
290. Asemade, e en coherencia cos mandatos da Lei 2/2014, do 14 de abril, pola igualdade de trato e a non discriminación de lesbianas, gays, transexuais, bisexuais e intersexuais en Galicia, a actividade da Cooperación Galega deberá integrar tamén a difusión do principio de igualdade de trato e de non discriminación por razón de orientación sexual e identidade de xénero e contribuír, en consecuencia, á erradicación dos crimes de odio cometidos contra estas persoas, da súa criminalización e do resto de prácticas discriminatorias denunciadas polo informe de novembro de 2011 do Alto Comisionado da ONU para os Dereitos Humanos.
291. Outro aspecto a considerar estriba en mellorar a provisión de bens públicos globais e rexionais, como a sustentabilidade ambiental e a diversidade das expresións culturais e a interculturalidade. Para iso, a Cooperación Galega contribuirá a esta orientación estratéxica a través da defensa do medio ambiente e do desenvolvemento sostible, xunto coa promoción da diversidade das expresións culturais e da interculturalidade.
292. Tampouco pode esquecerse a necesidade de responder ás crises humanitarias con dilixencia e eficiencia. Isto require reafirmar o noso

compromiso cos principios humanitarios de independencia, humanidade, neutralidade e imparcialidade, así como coas Directrices de Oslo, os principios e boas prácticas de doazón humanitaria e o consenso europeo de axuda humanitaria. A nosa resposta ha de basearse en necesidades humanitarias e non noutros criterios -políticos ou de prioridade xeográfica-, atendendo á intervención en favor de poboacións sobre a base da súa vulnerabilidade. Tamén debe asumirse o impulso da protección das vítimas e da aplicación do Dereito Internacional Humanitario (DIH), cun enfoque baseado nos dereitos subxectivos que emanan daquel. Os recursos han de canalizarse en definitiva tanto a través de convenios coma de convocatorias abertas e permanentes de acción humanitaria, para intervencións de prevención de desastres, redución e mitigación de riscos, cun enfoque global de resiliencia.

293. A Cooperación Galega debe axudar ademais a construír unha cidadanía global comprometida co cambio social, a solidariedade e o desenvolvemento humano sostible. A este fin reforzará os procesos de educación para o desenvolvemento; impulsará o enfoque de comunicación para o desenvolvemento; fomentará o traballo en rede e a complementariedade entre os axentes e actores de cooperación para unha actuación coordinada e complementaria en educación para o desenvolvemento, cunha especial atención ao traballo coa Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria; estimulará a investigación para o desenvolvemento e apoiará aquelas iniciativas e experiencias que induzan efectos multiplicadores no nacemento dunha identidade individual e colectiva como cidadá ou cidadán global.
294. O conxunto de orientacións estratéxicas da Cooperación Galega necesita ser complementado cunha atención ás prioridades xeográficas, transversais e sectoriais da devandita Cooperación, que orientarán a asignación xeográfica e sectorial da axuda. O Plan Director afonda na selectividade xeográfica da axuda galega, sobre a base das tendencias de concentración das axudas e intervencións do período 2010-2013. Dando resposta a este propósito, definíronse como prioritarios Mozambique e Cabo Verde; Bolivia, Ecuador e Perú; República Dominicana; Guatemala, Honduras, Nicaragua e El Salvador. Así mesmo, a poboación dos campamentos saharauís ten a consideración de prioritaria dentro da planificación de actuacións da Cooperación Galega.
295. Xunto ás orientacións estratéxicas, a Cooperación Galega reafirma como prioridades transversais a loita contra a pobreza, a equidade de xénero, a defensa da sustentabilidade ambiental, o respecto polos dereitos humanos e a defensa da interculturalidade. Estas prioridades transversais

deberán ser coidadas en todas as intervencións de desenvolvemento, calquera que sexa o seu ámbito sectorial.

296. A Cooperación Galega especializará a súa axuda nos sectores nos que conte con valor engadido ou vantaxes comparativas, para fortalecer a súa especialización sectorial e realizar unha acción humanitaria integral e de calidade. Os actores e axentes da Cooperación Galega coordinarán e complementarán as súas actuacións para contribuír a resultados de desenvolvemento, participando activamente nos espazos e iniciativas de coordinación da Cooperación Española.
297. A cidadanía galega debe poder acceder a unha información de calidade sobre os logros colectivos da Cooperación Galega na loita contra a pobreza. Así resulta indispensable facilitar o acceso público a toda a información sobre as actividades de cooperación e promover unha cultura de avaliación, investigación e aprendizaxe organizativa no sistema galego de cooperación.
298. Como último, pero non menos importante resultado de xestión, a Cooperación Galega mellorará a planificación e implementación das actuacións en educación para o desenvolvemento, definindo un marco estratéxico de acción en educación e comunicación, así como garantindo a previsibilidade financeira das actividades de educación para o desenvolvemento.
299. En suma, a política galega de cooperación para o desenvolvemento debe ser coherente e congruente coa Estratexia de Acción Exterior da nosa Comunidade Autónoma, pero non por iso ha de ser considerada como unha ferramenta puramente instrumental ao servizo de lexítimos intereses aínda que alleos á súa propia natureza e esencia.

4.5. Acción Exterior e proxeccións demográficas

300. Galicia ten cada vez menos poboación en idade fértil e menos poboación infantil e xuvenil. Desta maneira, aínda que conseguísemos un desexable e imprescindible incremento sostido da fecundidade durante as próximas décadas, ata acadar a media europea que marca como obxectivo o Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020, tamén debemos atraer máis poboación nova foránea, favorecendo a súa integración na nosa cultura e sociedade. Esta análise e a correspondente terapia é común á maioría dos países máis avanzados de Europa, a pesar do rexeitamento que xera en certos espectros da poboación autóctona e que se manifesta en movementos xenófobos de diverso tipo.

301. Igualmente, debemos axudar aos nosos mozos profesionais, traballadores cualificados e emprendedores para que conxuguen as vantaxes que ofrecen as nosas melloras en conectividade e o propio desenvolvemento do mercado interior europeo. Debemos facilitarlles ao máximo a prestación de servizos transfronteirizos nas rexións económicas da UE onde resulten máis competitivos, sen por iso abandonar a súa residencia en Galicia, aínda que só sexa por un número limitado de anos. Reter talento e poboación nova resulta imprescindible para manter o potencial cohesivo e integrador da nosa sociedade, e ante as limitacións do noso mercado doméstico debemos explotar ao máximo toda a potencialidade e flexibilidade que ofrece o mercado europeo, en especial na área dos servizos, que supón practicamente 2/3 do conxunto da economía europea.
302. Non caben outras alternativas, mesmo diante do diagnóstico que se eleva oficialmente perante as autoridades europeas. Véxase, sen ir máis lonxe, o *Informe de execución da anualidade 2014. Programa Operativo FEDER de Galicia 2007-2013* (DG de Fondos Comunitarios, Secretaría de Estado de Presupuestos y Gastos, Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas) onde, *caeteris paribus*, entre outras cousas, se indica que " Galicia presenta la tercera tasa de fecundidad más baja de Europa (NUTS II); tan sólo superada por otras dos regiones españolas, las Islas Canarias y Asturias" (p.106); "En los próximos años, las proyecciones de población a corto plazo prevén que continúe disminuyendo la población, tanto en Galicia como en España. De acuerdo con estas proyecciones, la población gallega en 2029 sería de 2.539.735 personas, población similar a la de los años 40 del siglo pasado. La población española se reducirá hasta las 45.484.908 personas y el porcentaje que significará la población gallega en 2029 sobre el total español disminuirá hasta el 5,6% debido a la mayor tasa de descenso gallega. Por otro lado, en la UE-28 la tasa de crecimiento será cada vez más cercana a cero, aunque positiva" (p.108); pero, sobre todo, se advierte del inminente futuro que nos aguarda de no tomar medidas correctoras del rumbo que hasta ahora veníamos siguiendo: "En el período 2014-2029 se continuará intensificando el proceso de envejecimiento que se está viviendo en Europa. En 2029 la población mayor de 44 años supondrá el 50,4% del total de la UE-28, en España será del 55,8% y en Galicia del 62,4%. En comparación con 2014, estos porcentajes aumentaron 4,5 puntos en el conjunto de la UE-28, 11 puntos en España y 11,2 puntos de Galicia. (,,) Por grupos de edad, tanto en Galicia como en España disminuyen la población menor de 45 años; En Galicia, la disminución en ese período de cinco años de población entre 25 y 44 años es del 37,5%, mientras que el total de la UE-28, esta

disminución será próxima al 10%. Por otra parte, los grupos de mayor edad verán incrementado su peso; tanto en España como en Galicia se espera un aumento del 59,7% en el grupo de personas de 85 años o más, mientras que para el total de la UE-28, la cifra estimada es de 43,8%” (p.108).

303. Por conseguinte, a Acción Exterior de Galicia tamén debe ter moi presentes estas circunstancias e este contexto, contribuíndo dende o seu propio ámbito funcional a achegar medidas paliativas- vía atracción de poboación-, pero tamén correctoras da derrota que pode seguir o noso país. Derrota ou deriva que tería consecuencias moi perniciosas no que atinxe á acelerada senescencia do noso pobo, ao incremento dos gastos sanitarios en medicina non preventiva e á contracción da demanda interna con ausencia de investimento e todo o que leva consigo ser unha das sociedades máis envellecidas de Europa en particular, e de Occidente en termos xerais.

5. Ámbitos xeográficos e institucionais:

5.1. Portugal

304. Para Galicia, Portugal non é o estranxeiro, nin outro país máis da Unión Europea, nin sequera un mero Estado lindante. Portugal, sen convivir con Galicia dentro da mesma estrutura política e nacional que integra ao conxunto de España, forma parte da súa proxección natural, tanto polas fondas raíces do pasado que con el compartimos, coma pola presente realidade dos intercambios e a cooperación. Unha realidade que nin sequera se viu interrompida pola severa recesión e os duros axustes que debeu afrontar a República irmá durante os últimos anos.

305. Foi hai case un cuarto de século, durante a década dos 90, cando Galicia e a Rexión Norte de Portugal decidiron percorrer xuntas os camiños da prosperidade e o desenvolvemento a través dunha cooperación transfronteiriza entre as súas institucións, as súas sociedades civís e os seus cidadáns. A previa incorporación de Portugal e España ás Comunidades Europeas en 1986 representou unha oportunidade neste senso. O proceso viuse favorecido pola creación da Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal, experiencia pioneira con máis de dúas décadas de balance en materia de cooperación, e xermolo dun marco institucional axeitado para a consolidación dunha das áreas

transfronteirizas con maior potencial da Unión Europea, na busca dunha Europa máis cohesionada e máis próxima e responsable perante a sociedade da Eurorrexión así constituída.

306. O marco institucional de cooperación entre Galicia e a Rexión Norte de Portugal constitúeo a Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal, creada en 1991 ao abeiro do Convenio Marco sobre Cooperación Transfronteiriza entre Comunidades e Autoridades Territoriais do Consello de Europa. Por primeira vez, as dúas beiras do Miño dotábanse dun órgano único de cooperación institucional que, mediante a coordinación colexiada, permitiría afrontar os problemas comúns, o aproveitamento dos recursos conxuntos ou a formulación de estratexias integradoras a curto, medio e longo prazo. Foi a nosa a primeira Comunidade de Traballo creada na Península ibérica, e polo tanto todo un referente en materia de cooperación institucional transfronteiriza, liña pioneira que seguiu reforzándose coa creación tamén da primeira Agrupación Europea de Cooperación Territorial (AECT) de ámbito rexional de toda a UE, ao abeiro do Regulamento (CE) n.º 1082/2006, do Parlamento Europeo e do Consello, do 5 de xullo de 2006.
307. Varios son os elementos positivos que xuntan a vontade luso-galaica para traballar a prol da máis estreita cooperación que poida acadarse dentro da UE. A Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal está situada na periferia atlántica da Unión Europea, no extremo sudoccidental de Europa. Esta localización excéntrica respecto do tradicional polo de desenvolvemento económico europeo, que une o sur de Inglaterra con Lombardía, pode dificultar a atracción de investimento produtivo estable doutras rexións e países, pero en cambio outórgalle tamén unha vantaxe competitiva ao situala nunha rexión estratéxica dende o punto de vista do tráfico marítimo e da centralidade euro-americana.
308. Outra característica importante que incentiva e afianza as bases da nosa cooperación transfronteiriza é a existencia dunha homoxeneidade cultural entre ambas as dúas beiras miñotas. Na nosa Eurorrexión existe unha tradición histórica común moi consolidada, cunha cultura, xeografía e idioma moi similares, o que favorece de xeito significativo o entendemento e a interrelación das poboacións de ambas as dúas rexións, constituíndo un conxunto máis uniforme e compacto que noutras zonas fronteirizas europeas que carezan destes nexos de unión.
309. Cómpre salientar ademais outros datos relevantes para augurar a maior cohesión e integración luso-galaica. A nosa Eurorrexión rolda os 6,5 millóns de habitantes, e polo tanto supera demograficamente a Estados

como Dinamarca, Irlanda ou Finlandia, entre outros da UE. Ademais, é nesta zona da fronteira onde se concentra a maior densidade de poboación de toda a raia hispano-portuguesa, cunha densidade media de poboación de 125 hab./km², característica que ten o seu reflexo no alto tráfico humano e mercantil. Galicia é a primeira Comunidade española cliente de Portugal e a terceira provedora. Á súa vez, a Rexión Norte é o segundo cliente de Galicia. Hai que ter presente que xuntos sumamos un espazo físico de 51.000 km², superior ao de varios Estados da Unión Europea, e que a nosa poboación representa o 13% da Península Ibérica, o que fai que unido o noso mercado doméstico común sexa o suficientemente atractivo para propios e terceiros.

310. O resto de CC.AA. limítrofes con Portugal tamén foron creando ao longo da década dos noventa as súas respectivas Comunidades de Traballo de cooperación transfronteiriza. É o caso da Comunidade de Traballo Castela e León-Centro de Portugal, constituída en 1995, e que centrou a súa estratexia, sobre todo a partir do 2006, nunha nova dinámica de cooperación transfronteiriza coñecida como "MIT - Mobilidade, Innovación e Territorio", aproveitando que ambas as dúas rexións comparten unha posición privilexiada no contexto ibérico grazas ao corredor Irún-Portugal integrado na Rede Transeuropea de Transportes (Eixo Multimodal Portugal-España-resto de Europa). Posteriormente esta Comunidade de Traballo dotouse dunha nova estratexia de cooperación transfronteiriza durante o período de programación 2014-2020, baseada na estratexia de crecemento da Unión Europea para a próxima década e as súas tres prioridades: economía intelixente, sostible e integradora.
311. Igualmente cabe citar a Eurorrexión EUROACE, que artella as relacións de cooperación transfronteiriza entre o Alentexo, Centro de Portugal e Extremadura, que se institucionalizan a través dos Protocolos de Cooperación Transfronteiriza subscritos entre a Junta de Extremadura e a CCDR Alentexo, en 1992, e entre a Junta de Extremadura e a CCDR Centro de Portugal, en 1994. A súa actividade desenvólvese ao abeiro dos sucesivos programas INTERREG-POCTEP (Programa Operativo de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal). En 2009 asinaron o Convenio constitutivo da Comunidade de Traballo EUROACE, no que se pon de manifesto a vontade das tres rexións de reforzar e dar un novo pulo ás súas relacións de cooperación. EUROACE é así a primeira Eurorrexión de natureza tripartita na fronteira hispano- portuguesa, e está aberta a cantas entidades e organismos, públicos e privados, das tres rexións, estean interesados en participar.

312. Por último, habemos de referirnos á Eurorrexión AAA -Alentejo, Algarve e Andalucía-, que comezou a andar nunha primeira fase coa Comunidade de Traballo Algarve-Andalucía, creada en 1995. En 2001 creábase a Comunidade de Traballo Alentejo-Andalucía. Posteriormente, en 2010 constitúese a Eurorrexión AAA. A cooperación entre os diferentes departamentos das tres administracións mantívose, fundamentalmente, no marco de proxectos conxuntos financiados a través da iniciativa INTERREG III-A.
313. En suma, Galicia mantén coa Rexión Norte de Portugal unha posición de vangarda na senda da integración eurorrexional, tanto polo seu peso socioeconómico e demográfico conxuntos, como pola súa afinidade cultural, o seu dinamismo mercantil e a súa mellor armazón xurídico-institucional, e non só no marco referencial ibérico, senón mesmo no pelotón de cabeza europeo.
314. Conscientes da oportunidade que se presentaba co inicio do novo período de programación orzamentaria da UE, as autoridades luso-galaicas propuxéronse formular anticipadamente un xenuíno Plan de Investimentos Conxuntos (PIC) da Eurorrexión. O obxectivo do PIC era comezar o procedemento de planificación estratéxica común dende o seu momento inicial, en vez de planificar materialmente por separado e buscar despois as complementariedades ou afinidades entre Galicia e a Rexión Norte, co fin de satisfacer os requirimentos administrativos de Bruxelas para artellar formalmente o Programa Operativo que habería de beneficiarse do correspondente cofinanciamento europeo. Esta forma de traballo, malia a súa racionalidade e lóxica interna, non é a habitual no marco comparado da cooperación territorial europea pero, unha vez máis, a nosa Eurorrexión demostrou por que se atopa na vangarda da devandita cooperación no seo da UE, a pesar mesmo da difícil situación financeira pola que veu atravesando durante os últimos anos a República Portuguesa.
315. Froito dese traballo, o 27 de xaneiro de 2014, con motivo do X Plenario da Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal (CTG-NP), aprobouse en Baiona o Plan de Investimentos Conxuntos da Eurorrexión (PIC), que permitiu á Xunta de Galicia e á Comisión de Coordinación e Desenvolvemento Rexional do Norte de Portugal (CCDRN) abordar os desafíos do novo marco financeiro 2014-2020, planificando e priorizando mancomunadamente dende un principio as súas actuacións no campo da cohesión territorial, e así trasladouse ás respectivas autoridades nacionais e da Unión. O PIC conseguiu determinar en boa medida o resultado do novo Programa Operativo de Cooperación Transfronteiriza INTERREG V-

A España-Portugal 2014-2020, aprobado pola Comisión Europea o 12 de febreiro de 2015.

316. A partir da información presentada e analizada neste Plan, puidéronse realizar axeitadamente as análises das fortalezas e debilidades, das ameazas e oportunidades para a nosa Eurorrexión, e iso en cada un dos catro obxectivos temáticos seleccionados como prioritarios. Esta análise DAFO sería o punto de partida para a definición estratéxica da Eurorrexión ata 2020. O propio PIC desenvolve os resultados desta análise, sinalando, para cada un dos eixos, unhas prioridades estratéxicas -entre unha e tres por eixo-, que son logo concretadas nun total de 39 obxectivos prioritarios para a Eurorrexión no período 2014-2020.
317. Deste xeito, o Eixo 1 versa sobre a necesidade de construír unha Eurorrexión innovadora que aposte pola investigación e a transferencia de coñecemento, para o cal ha de priorizar a consolidación e potenciación de polos de investigación que se incardinan na RIS3 da Eurorrexión e a potenciación da transferencia de resultados ao sector produtivo. O Eixo 2 ocúpase de deseñar unha Eurorrexión competitiva que aposte polo emprego, a través da conversión da Eurorrexión nun territorio atractivo para o investimento produtivo e do fomento da súa internacionalización económica. Á súa vez, o Eixo 3 pretende formular unha Eurorrexión cabeceira en calidade ambiental e do patrimonio, mediante a valorización e protección do patrimonio natural e cultural, a valorización do sistema urbano policéntrico con que conta e a promoción da eficiencia dos recursos ambientais dispoñibles. Finalmente, o Eixo 4 aspira a culminar unha Eurorrexión exemplar na capacitación institucional ao servizo da cidadanía, sendo prioritario neste ámbito promover unha máis intensa e áxil cooperación transfronteiriza entre as diversas administracións públicas concernidas, como instrumento idóneo para mellorar a calidade de vida da nosa cidadanía conxunta.
318. Dende que aprobamos en 2010 o documento de *Prioridades de actuación na acción exterior de Galicia* moitas cousas mudaron. Entre as de maior transcendencia está sen dúbida a aprobación do marco orzamentario plurianual da Unión Europea para o período 2014-2020. No documento de 2010 dicíamos que era importante consolidar "as alianzas que xa constituímos con outras rexións europeas que, previsiblemente, poidan estar nunha situación económica semellante á nosa, para seguir influíndo na busca de solucións que se integren no novo período de programación...". Pois ben, ese difícil propósito foi sobradamente acadado por Galicia e agora toca xestionar a súa implementación, comezando por

un novo e aínda máis ambicioso enfoque da cooperación galega con Portugal.

319. O valor engadido da cooperación transfronteiriza en Europa está ligado ás eurorrexións. A creación de institucións transfronteirizas non só fai máis eficaz a xestión das actividades de cooperación, senón que favorece compaxinar unha gobernanza máis complexa cunha maior funcionalidade e eficiencia. As institucións transfronteirizas responden a miúdo ás necesidades expresadas pola cidadanía, e representan os intereses desa cidadanía asentada sobre o territorio, xeralmente dende unha óptica moi práctica e funcional. Así, o obxectivo final da CTG-NP foi, dende os seus inicios, a creación e a consolidación dunha xenuína Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal convenientemente integrada e que resultase modélica no ámbito da UE para a cohesión territorial e que, ao cabo, debese estar ao servizo dunha estratexia de maior integración, en pé de igualdade entre a propia España e a República Portuguesa, maior que a que esixen os preceptos e o espírito dos Tratados europeos.
320. Os cidadáns que conviven na nosa Eurorrexión deben aspirar de xeito lexítimo a acceder aos mesmos servizos públicos, mancomunándoos ou co-xestionándoos mediante diversas técnicas xurídico-administrativas que dilúan paulatinamente o "efecto fronteira" ata erradicalo. O éxito da cooperación de proximidade é a mellor maneira de xustificar a pertinencia dos esforzos públicos e privados realizados nos últimos tempos para artellar a Eurorrexión e, sobre todo, é o mellor argumento e carta de presentación para seguir demandando apoio financeiro comunitario que nos permita continuar avanzando e servindo de exemplo de vangarda a outros territorios que conforman a ancoraxe entre Estados veciños da UE. Dende esta perspectiva, portugueses e galegos cremos que podemos servir ao obxectivo integrador europeo, agora ameazado por forzas eurófobas e disgregadoras, como acabamos de comprobar no Reino Unido.
321. Temos novos proxectos, retos e desafíos conxuntos, como os fixados pola Estratexia 2020 da Unión, que incorporamos á nosa planificación. Así sucede co reto da eficiencia enerxética e ambiental do triplo 20. Coordinar as políticas públicas capaces de acadar ese anhelado obxectivo será outra excelente forma engadida de construír a Eurorrexión que desexamos tanto portugueses coma galegos.
322. Da mesma maneira, unha internacionalización conxunta das nosas empresas e das nosas institucións de educación superior e de investigación achegaranos adicionais vantaxes competitivas. Sen ir máis

lonxe, esa conxunción de esforzos nos devanditos ámbitos poderá mellorar a nosa introdución económica no espazo latinoamericano e no espazo da lusofonía, espazos ambos os dous moi axeitados para proxectar as nosas fortalezas, aproveitando a xanela de oportunidade de que dispoñemos fronte a potenciais competidores, sen esquecer a posibilidade de facer máis atractiva a Eurorrexión para estudantes iberoamericanos e da Lusofonía que desexen aproveitar as oportunidades que lles brindan as universidades galegas e portuguesas, tanto individualmente como a través de programas de cooperación interuniversitaria que entre elas manteñen.

323. Para afinar na implementación das orientacións da Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal constituíuse a homónima Agrupación Europea de Cooperación Territorial: Galicia-Norte de Portugal, AECT (GNP, AECT). Esta foi creada por medio da sinatura do correspondente Convenio constitutivo e dos seus Estatutos, o 22 de setembro de 2008, logo de autorización dos Gobernos de Lisboa e Madrid, e con notificación oficial á Comisión Europea. O compromiso executivo de impulsar o funcionamento desta AECT para que se convertese no instrumento preferencial da CTG-NP xurdiu entre os presidentes da CCDRN e da Xunta de Galicia o 7 de xullo de 2009, no Porto, impulsando o seu despregamento operativo para todos os efectos en marzo de 2010. A súa sede en Vigo está pois ao servizo do conxunto da Eurorrexión, as súas administracións públicas territoriais e corporativas, as súas entidades cívicas e de todos os seus cidadáns.
324. Durante o seu primeiro ano de funcionamento efectivo, a AECT posicionouse como un actor da cooperación transfronteiriza europea extraordinariamente activo, participando en numerosos proxectos e eventos, reforzando aínda máis a cooperación entre Galicia e o Norte de Portugal, e incrementando a eficiencia na xestión de fondos para proxectos transfronteirizos. Moitas das accións, actividades e proxectos da CTG-NP substáncianse dende entón a través da GNP, AECT, contribuíndo así a mellorar as relacións coas principais entidades públicas e asociativas privadas da nosa Eurorrexión, incrementando a valorización e o fomento da competitividade do tecido empresarial de Galicia e do Norte de Portugal a través do coñecemento mutuo, a innovación e o aumento da cohesión social e institucional.
325. No campo económico a AECT está a resultar un instrumento moi útil para estimular o desenvolvemento da Eurorrexión. Faino a través de iniciativas que poñen en contacto actores empresariais e sindicais portugueses e galegos, tanto para xerar oportunidades de emprego coma para planificar

unha maior competitividade. Con respecto á economía produtiva e ao rol da AECT neste punto, son de salientar iniciativas público-privadas coordinadas por ela, como é o caso dos denominados "job days" e o apoio aos clústers empresariais conxuntos, dos que se benefician en especial as PEMEs portuguesas e galegas. Concretamente, o 1 de xuño de 2015 celebrouse o segundo "job day" galaico-portugués, en Vila Nova de Cerveira, centrado no sector da hostalaría, contando coa cooperación do servizo EURES transfronteirizo e das respectivas federacións empresariais portuguesa e galega. O primeiro "job day", desenvolvido en Tui o 1 de xullo de 2014, centrouse en accións no sector do metal, formalizándose contratos entre empresas e traballadores, reforzando así a cultura da mobilidade cívica transfronteiriza. En 2015 materializáronse novos contratos de traballo, que servirán para atraer outras ofertas, unha vez verificado que hai un mercado especificamente eurorrexional e transfronteirizo que permite optimizar oportunidades de negocio sen necesidade de que os traballadores deslocalicen os seus enderezos e con eles ás súas familias.

326. Vinculado tamén á economía produtiva, no campo ambiental son de destacar a celebración do primeiro cumio ambiental, no que, xunto á AECT, participaron a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas e as Secretarías de Estado portuguesas, do Ambiente e de Ordenación do Territorio, e da Conservación da Natureza.
327. En canto ao ámbito cultural-educativo, o noso horizonte é o constante achegamento entre ambas as dúas culturas e os seus sectores asociados. Unha iniciativa eurorrexional senlleira e moi estimada en Europa é o Programa IACOBUS, deseñado conxuntamente co propósito de dinamizar a cooperación cultural, científica e pedagóxica, por medio da mobilidade e o intercambio entre os recursos humanos das universidades e os centros de ensino superior da nosa Eurorrexión. Esta iniciativa é pioneira en Europa e foi aprobada polo Presidente da Xunta de Galicia e o da CCDRN no Plenario da Comunidade de Traballo celebrado en xaneiro de 2014, concretándose nun Protocolo de colaboración entre ambas as dúas Administracións e os reitores de todas as universidades e centros de ensino superior da Eurorrexión: Universidade de Santiago de Compostela, Universidade da Coruña, Universidade de Vigo, Universidade do Porto, Universidade Católica Portuguesa, Instituto Politécnico do Porto, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Instituto Politécnico de Bragança, Instituto Politécnico do Cávado e do Ave, Universidade do Minho e Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro.

328. Ao abeiro do Programa IACOBUS, os centros de ensino superior da Eurorrexión poden compartir actividades, especialmente por medio de intercambios, tanto de información e documentación coma entre persoas, formación conxunta e a realización en común de actividades formativas, investigadoras ou divulgativas. O Programa IACOBUS promove así un sistema de intercambio de profesores, investigadores e persoal administrativo e de servizos entre os centros de ensino superior da nosa Eurorrexión, que contribuirá á mellora da calidade do traballo destes centros e á investigación científica e tecnolóxica, aproveitando e rendabilizando economías de escala. Este Programa xa vai pola súa terceira edición, e nela formuláronse 203 candidaturas, resultando 128 beneficiarios, que han de sumarse aos 118 da primeira edición e aos 119 da segunda, conformando un total de 365 beneficiarios, en áreas que van da bioloxía ás matemáticas, e da informática á arquitectura, entre outras.
329. Dado o positivo da experiencia do Programa Iacobus no eido universitario, as autoridades portuguesas e galegas encomendáronlle á AECT o lanzamento dunha iniciativa similar, pero adaptada ao ámbito da formación profesional, na que debemos avanzar para a mellora da empregabilidade. O 18 de maio de 2015 publicouse a primeira convocatoria do Programa "IACOBUS FORMACIÓN PROFESIONAL (IACOBUS-FP)", da que se beneficiarán 36 docentes da Eurorrexión. Este Programa diríxese aos centros públicos de formación profesional de Galicia e da Rexión Norte de Portugal, e é unha acción que tamén provén das prioridades definidas no seu día polo PIC.
330. Outra fórmula novidosa impulsada na nosa Eurorrexión para mellorar a súa integración e cohesión é a que concirne á constitución de Eurociudades, como modalidade de cooperación territorial de segunda xeración, que pivota sobre as administracións municipais. Eis, a CTG-NP integra xa como membros desta ás dúas Eurociudades da raia: a Eurocidade Chaves-Verín e a Eurocidade Tui-Valença.
331. A CTG-NP aposta decididamente por avanzar na cooperación de proximidade, apoiando as novas iniciativas que as institucións locais pretenden poñer en marcha, como é a referida fórmula das Eurociudades, coa que senllas administracións locais de ambos os dous países se comprometen a cooperar entre si para tratar de ofertar aos seus veciños máis e mellores servizos a un menor custo unitario, na convicción de que unha actuación conxunta lles vai deparar máis posibilidades que as actuacións que eventualmente puidésense acometer por separado. Os municipios de Valença do Minho e Tui, por unha banda, e de Chaves e Verín, por outra, decidiron por iso crear senllas Eurociudades. As

Eurociudades constitúen un modelo pioneiro de cooperación "de segunda xeración", que xa non se basea na construción de infraestruturas, senón en intervencións e servizos máis próximos aos cidadáns, que tratan de promover a converxencia institucional, económica, cultural e medio ambiental entre as cidades situadas a ambos os dous lados da fronteira.

332. A Eurocidade Chaves-Verín, AECT, naceu da necesidade de atopar formas de xestión e revalorización do territorio, capaces de fixar e atraer poboación, creando e consolidando dinámicas de emprego e garantindo a optimización de investimentos produtivos. Entendeuse que a mellor maneira de acadar esta meta sería a través da cooperación estratéxica, entre os municipios de Verín e Chaves. En xullo de 2007 arranca este proxecto e o 18 de decembro de 2007 tivo lugar, en Chaves, a cerimonia oficial da súa presentación e de difusión do seu Plan de visibilidade. Naceu ao abeiro dun proxecto financiado na primeira convocatoria do POCTEP, que tivo continuidade cun segundo proxecto, aprobado posteriormente. Agora os cidadáns de Chaves e Verín comparten numerosos servizos comúns no campo sanitario, educativo, cultural e turístico.
333. Para concretar a cooperación entre Chaves e Verín, establecéronse diferentes medidas e accións que materializan o concepto de "cidade única transfronteiriza". Así, o municipio de Chaves e o concello de Verín, achegan a toda a súa eurociudadanía servizos que antes se restrinxían aos veciños residentes nas súas respectivas localidades. Entre eles poden citarse o uso das termas de Chaves e as instalacións deportivas de Verín; a habilitación do local da antiga alfândega como centro de atención ao eurociudadán; o acceso ás bibliotecas municipais da Eurocidade -dende xaneiro de 2009 a biblioteca municipal de Chaves proporciona os seus servizos á poboación do Concello de Verín-; ou o uso conxunto do Centro Transfronteirizo de Chaves do Instituto da Droga e da Tóxico-dependencia.
334. A Eurocidade Chaves-Verín constituíuse ademais en AECT o 9 de xullo de 2013, co obxectivo fundacional de promover a cooperación territorial transfronteiriza e estendela aos campos da agricultura, comercio, turismo, patrimonio, ordenación do territorio, medio ambiente e recursos naturais, aproveitamento conxunto e protección do río Támega, transporte e telecomunicacións, loxística, cultura, deporte, educación, entretemento, asistencia sanitaria e protección civil, entre outros. Deste xeito, con cargo a unha das convocatorias do POCTEP, aprobouse o proxecto EURORREXIÓN TERMALUGA, para crear un centro de formación turístico-termal e de investigación da auga; e noutra convocatoria o

proxecto de valorización do corredor ambiental do río Támega, promovido polo Concello de Verín e a Cámara Municipal de Chaves.

335. Pola súa banda, a Eurocidade Valença-Tui naceu en febreiro de 2012 mediante a sinatura dun Protocolo. Nestes tres anos esta Eurocidade deu pasos decisivos que amosan a súa inequívoca vontade de integración, dende participar cunha soa voz en feiras internacionais para realizar unha promoción turística conxunta, ata acoller, como unha única sede, os Xogos Galaico-Durienses, pasando por presentar unha única candidatura para participar en programas comunitarios. Coa idea de dar cumprimento ao texto do Protocolo inicial, Tui e Valença realizan tamén actividades comerciais conxuntas, comparten rutas de sendeirismo, dispoñen dunha unidade compartida para a promoción do exercicio físico e presentaron unha "Guía Turística" única. Así mesmo, o 6 de maio de 2015, asinaron un novidoso Memorando de Entendemento para propiciar a interconexión de ambos os dous rexistros municipais. Ademais, o devandito Memorando ten por obxecto fomentar e desenvolver a administración electrónica, apostando polo uso intensivo e compartido das novas tecnoloxías como instrumento de dinamización social e económica, así como optimizar os recursos das respectivas administracións locais mediante fórmulas innovadoras, que permitan a xestión compartida na prestación dos servizos públicos, de forma que os resultados da posta en común dos recursos favoreza a cooperación transfronteiriza entre estes concellos limítrofes.
336. En canto aos logros obtidos pola nosa Eurorrexión hai que lembrar que en 1990 a CE proporcionou un paquete de ferramentas financeiras para garantir o fortalecemento da cohesión, a cooperación e o desenvolvemento transfronteirizo, salientando as iniciativas INTERREG e os subseguintes Programas Operativos de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal (POCTEP). Constatamos pois que o indiscutible crecemento e progreso económico da Eurorrexión viuse impulsado de forma notable pola política rexional europea e polos seus fondos estruturais.
337. Os proxectos das convocatorias do POCTEP confirman os avances na cooperación, que pasou de ocuparse de paliar as carencias en infraestruturas a unha cooperación máis inmaterial e permanente, apoiando ás empresas, fomentando o coñecemento, avalando ás universidades e os centros de investigación, e mellorando a calidade de vida dos cidadáns transfronteirizos.

338. Grazas a estes fondos, no seu cuarto de século de existencia, a Eurorrexión conseguiu importantes avances en diferentes ámbitos, como foi a creación do Laboratorio Ibérico Internacional de Nanotecnoloxía (INL) sito en Braga, proxecto estruturante resultado dunha decisión conxunta dos Gobernos de Portugal e España, tomada o 19 de novembro de 2005, mediante a cal ambos os dous executivos deixaron constancia do seu compromiso cunha cooperación reforzada no eido da ciencia e tecnoloxía. O INL é a primeira, e ata agora única, organización de investigación totalmente internacional en Europa no campo da nanociencia e a nanotecnoloxía. Tamén é un dos principais beneficiarios do POCTEP, e establece un claro exemplo dun novo tipo de colaboración en investigación entre os Estados membros da Unión, fomentando ademais a cooperación internacional con outras áreas de América do Norte, América Latina e algúns países de Asia.
339. De igual xeito déronse importantes avances no terreo das obras públicas e as infraestruturas, coa rede viaria de conexión entre Galicia e o Norte de Portugal, que se viu favorecida polas iniciativas INTERREG, cuxo obxectivo foi e segue sendo desenvolver a cooperación transfronteiriza e axudar ás zonas fronteirizas interiores e exteriores da UE, de forma que as fronteiras nacionais non sexan un obstáculo ao desenvolvemento equilibrado e á integración europea. Con estas actuacións completouse o acondicionamento dunha mesta rede de estradas convencionais, que melloraron non só as comunicacións do sur de Galicia, senón tamén a permeabilidade co norte de Portugal.
340. En canto ás conexións ferroviarias, onde aínda queda por avanzar cando se superen as carencias orzamentarias inherentes ao axuste provocado pola crise económica padecida, a CTG-NP realizou no ano 2000 un estudo para mellorar o sistema ferroviario que comunica Vigo con Porto. A solución, que xa daquela se consideraba como a máis axeitada, pasaba pola duplicación e electrificación da vía existente, con pequenas rectificacións para acadar velocidades punta de 220 km/h. Por desgraza, a situación financeira fixo necesario propoñer solucións menos custosas polo momento. Recentemente, a empresa ferroviaria portuguesa (REFER) analizou as distintas opcións e concluíu que sería economicamente viable manter a actual estrutura de vías, sen duplicalas máis que en ocasións puntuais, asociadas a rectificacións viarias que permitan maior velocidade, mellorando a sincronización entre os horarios dos trens, para evitar que os cruzamentos entre distintos ferrocarrís ocasionen paradas e atrasos, e electrificando a vía. As actuacións débense acometer no tramo que une Nine, próximo a Braga, e a fronteira portuguesa en Valença. A primeira fase consistiría na electrificación do tramo Nine-Viana, e a

segunda estendería estas actuacións ao tramo Viana-Valença, sendo necesario facer ademais algunha rectificación puntual do trazado e completala coa sinalización de todo o percorrido.

341. Significativos avances déronse ademais no marco da cooperación empresarial e financeira. Aquí destaca a creación do CECOTRAN (Centro de Desenvolvemento, Cooperación e Servizos Empresariais Transfronteirizos), proxecto financiado por INTERREG III-A en 2003, para promover a cooperación empresarial, o aumento da competitividade e o uso e a difusión das novas tecnoloxías entre as PEMEs da Eurorrexión. Convén así mesmo sinalar a constitución dun Fondo conxunto de Capital-Risco, dotado con dez millóns de euros. Igualmente, os clústeres luso-galaicos promovidos dende a sociedade civil empresarial, os incentivos selectivos para a I+D+i, a eliminación de obstáculos burocráticos e administrativos para a cooperación, os recursos financeiros accesibles para o emprendemento, son todos eles instrumentos que se demostraron necesarios e útiles para gañar en competitividade a través da cooperación reforzada.
342. En canto á cooperación ambiental, a xestión conxunta do Parque Transfronteirizo Gerês-Xurés supón un fito europeo. Este modelo de xestión do Parque emprendeuse o 31 de xullo de 1997, e en 2009 deu lugar ao recoñecemento da Reserva da Biosfera Transfronteiriza Gerês-Xurés, dunhas 120.000 Has. Nesta liña, a Eurorrexión xestiona a defensa conxunta contra incendios forestais, a promoción de rutas comúns de sendeirismo, os programas de divulgación ambiental, a repoboación piscícola e forestal e o tratamento conxunto de eliminación de verteduras.
343. Outro mecanismo destacable de cooperación ambiental luso-galaico é o proxecto RAIA. O obxectivo principal deste é o desenvolvemento dun observatorio oceánico, constituído por unha infraestrutura transfronteiriza de observación do océano e por unha extensa rede de oceanografía operacional baseada na monitorización e a predición mediante o uso de modelos numéricos, e a construción e o desenvolvemento de novas plataformas océano-meteorolóxicas. O proxecto ten un obxectivo claramente estruturante en canto á consolidación da oceanografía operacional na marxe ibérica, dada a importancia económica das actividades desenvolvidas nestas zonas -transporte marítimo, ocio, pesca, loita e reacción ante sinistros navais... - que se beneficiarán e potenciarán a través da información, servizos e produtos proporcionados polo observatorio.

344. No ámbito socio-laboral, un dos traballos máis aglutinantes ten como obxectivo facilitar ás persoas con discapacidade medios e instrumentos para desenvolver actividades socioculturais e de lecer, promovendo as relacións entre organizacións de persoas con discapacidade a ambos os dous lados da fronteira galaico-portuguesa e creando centros transfronteirizos de ocio e de formación conxunta. Cabe sinalar tamén a posta en marcha dun programa de restauración de aldeas para a reinserción social de menores ou o intercambio de experiencias entre responsables de xuventude das administracións e organizacións xuvenís de ambas as dúas comunidades. Pero se cadra un dos instrumentos máis visibles foi a creación dun Eures transfronteirizo Galicia-Norte de Portugal, para dar resposta ás necesidades de información relacionadas coa mobilidade transfronteiriza de traballadores e empresarios, casando oferta e demanda co propósito de ir consolidando un verdadeiro mercado laboral integrado.
345. No que concirne á cooperación na área cultural, educativa e da formación, a nosa Eurorrexión desenvolveu un proxecto común de formación profesional para desempregados da zona fronteiriza, con independencia do seu lugar de residencia. Destaca así mesmo a creación dun Centro de Estudos Eurorrexionais (CEER), constituído o 9 de decembro de 2002, con base na Universidade de Santiago de Compostela, do que forman parte as universidades públicas da Coruña, Vigo, Minho, Porto e Trás-os-Montes Alto Douro.
346. No ámbito institucional, a Dirección Xeral de Relacións Exteriores e coa UE da Xunta de Galicia, xunto coa Comisión de Coordinación e Desenvolvemento Rexional do Norte de Portugal (CCDRN) artellaron fundamentalmente a súa cooperación nestes últimos anos no marco da Comunidade de Traballo, que conduciu, como xa se avanzou, á consolidación instrumental da Agrupación Europea de Cooperación Territorial Galicia-Norte de Portugal. Froito desta cooperación, e tamén co apoio dos recursos do POCTEP, promovéronse actividades tan relevantes como o estudo para a eliminación dos custos de contexto e a xestión compartida de equipamentos municipais transfronteirizos. Igualmente, a Eurorrexión dotouse dun Observatorio transfronteirizo, especializado na recollida, sistematización e análise estatística da información relacionada co desenvolvemento económico, social e territorial común. Deste xeito pódense identificar mellor as necesidades, carencias, medidas e metodoloxías no campo estatístico da Eurorrexión, permitindo obter un coñecemento máis exhaustivo das condicións económicas, sociais e culturais, asignando os recursos conxuntos de forma máis eficiente.

Resultado palpable desta actividade é a publicación dos "Anuarios Estadísticos da Eurorrexión", dos que xa existe unha serie continua.

347. Unha iniciativa que pode encarnar a nova tendencia a prol dunha modélica cooperación eurorrexional de segunda xeración é o proxecto ARIEM 112, cuxo obxectivo radica no establecemento dun mecanismo de cooperación entre os servizos de xestión e mobilización de recursos ante emerxencias nas zonas implicadas, mediante a implantación de ferramentas comúns -informáticas e de comunicacións-, a formación e despregamento de métodos e protocolos de intervención comúns a todos os servizos -pactos de axuda mutua e protocolos de actuación conxunta-, así como outras medidas complementarias para gañar en capacidade de resposta.
348. Ademais, segundo se apuntou, impulsouse un estudo sobre os custos de contexto na fronteira hispano-lusa, facendo especial fincapé na área sectorial de servizos sociais e emprego, xa que entre España e Portugal aínda persisten determinadas barreiras e asimetrías de carácter xurídico, territorial, organizativo ou administrativo que dificultan considerablemente a vida dos habitantes das zonas de fronteira e impiden avanzar a maior velocidade no ámbito da cohesión territorial e na optimización dos recursos materiais e humanos desas contornas. A eventual transformación da zona fronteiriza hispano-lusa nun espazo de oportunidades debe obedecer á firme aposta das autoridades de ambos os dous Estados pola simplificación burocrática e pola revisión e axuste dos diferentes marcos normativos, orientada á posible articulación de servizos comúns. É aí onde a nosa Eurorrexión debe estar outra vez á cabeza. Baixo estas premisas, a Comisión Hispano-Portuguesa para a Cooperación Transfronteiriza, na que participan todas as Comunidades Autónomas e as Comisións de Coordinación e Desenvolvemento Rexional portuguesas, co apoio do Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación español e do Ministerio dos Negocios Estrangeiros portugués, asumiu estudar tales custos de contexto transfronteirizos e elaborar, por parte das diferentes autoridades nacionais implicadas no seu desenvolvemento, un informe global que os tratase debidamente.
349. Nese marco de cooperación, e de acordo cos compromisos adquiridos, establecéronse grupos de traballo en función das áreas sectoriais obxecto de estudo, adxudicándose a Galicia as áreas de servizos sociais e emprego. Trátase do "Estudo sobre custos de contexto na fronteira hispano-lusa, área sectorial de servizos sociais e emprego". A súa finalidade foi sentar as premisas básicas para atinxir un intercambio de experiencias e unha coordinación de esforzos, co fin de acadar un maior e

máis harmónico desenvolvemento económico e social das zonas consideradas. Desta maneira, ademais, co concurso de ambos os dous Estados, moitos deses custos de contexto poderán converterse en oportunidades de desenvolvemento e benestar para os cidadáns dos territorios de fronteira, que foron elevadas á Comisión Luso-Española de Cooperación Transfronteiriza e ao Cumio Intergubernamental Hispano-Luso.

350. En canto ao turismo en, entre e cara á nosa Eurorrexión, desenvolvéronse actuacións correspondentes á promoción desta como un único destino, no marco da campaña "Dous países, un destino". Tamén impulsamos o desenvolvemento de estudos, promoción e consolidación do Camiño Xacobeo portugués, dende o sur luso. O obxectivo final é identificar produtos turísticos relacionados co Camiño portugués para atraer turistas de máis ao sur da Eurorrexión. Outra liña de traballo gravita a prol de realizar actuacións conxuntas que nos permitan propoñer o Camiño portugués como candidato a Patrimonio da Humanidade, seguindo a senda do Camiño francés e do Camiño do norte, que xa teñen esta consideración.
351. Nos últimos anos e, sobre todo, de cara ao inmediato futuro, a Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal aspira a artellar unha proxección europea e exterior integrais. Isto explica que quixese, dende o primeiro momento, deixar clara a súa posición en relación á Estratexia Marítima Integrada para o Atlántico, que promoveu a Comisión Europea a través da súa DG MARE. Dende os comezos do deseño desta Estratexia, tanto Galicia coma o Norte de Portugal manifestaron de forma coordinada e inequívoca a necesidade de dotar dun enfoque máis rexional a esta política e que, ademais como xestoras máis próximas á cidadanía, as rexións debían ter un maior peso no deseño das políticas, na toma de decisións e na selección de proxectos. Como Eurorrexión, fixemos escoitar a nosa voz, de forma conxunta, en primeiro lugar a través das nosas respectivas instancias nacionais, nos ministerios correspondentes de cada Estado, pero tamén en todos os foros europeos dos que formamos parte, como na Conferencia de Rexións Periféricas e Marítimas (CRPM), ou na Asemblea das Rexións Fronteirizas de Europa (ARFE) e, dunha maneira moi especial, a través dos ditames do Comité das Rexións (CdR) e no grupo creado *ad hoc* na Comisión do Arco Atlántico. Como peza adicional desta iniciativa, puxemos en marcha un estudo sobre o "*Plan de acción na Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal e a estratexia marítima para o Atlántico*". No informe tomaron como base os catro alicerces prioritarios do Plan de Acción da Comisión europea, facendo especial fincapé nas fortalezas que podemos achegar e nas

oportunidades que podemos aproveitar, tanto nos sectores tradicionais coma nos novos. Así mesmo, abordouse o mellor sistema de gobernanza que permita coordinar os esforzos dos diferentes niveis político-administrativos e das parcelas privadas, ofrecendo como experiencia piloto o noso traballo como impulsores da Macrorrexión RESOE -rexións do suroeste europeo-.

352. O 17 de setembro de 2010, subscribiuse o Memorando de Entendemento para a creación da Macrorrexión RESOE, integrada pola Comunidade Autónoma de Galicia, a Comisión de Coordinación e Desenvolvemento Rexional da Rexión Norte de Portugal e a Comunidade Autónoma de Castela e León. Os seus obxectivos fundamentais estribaban no reforzo da alianza político-institucional entre as devanditas rexións, a posta en común de intereses compartidos, o aumento do poder negociador fronte ás institucións nacionais e instancias europeas de cara ao período 2014-2020, e o aumento das perspectivas e oportunidades a prol das persoas e dos territorios nela comprendidos. RESOE é pois unha iniciativa de cooperación interrexional para o suroeste europeo, baseada tanto na innovación, na industrialización e na cultura coma na busca de solucións a problemas específicos desta parte de Europa, como o problema demográfico. O 9 de maio de 2014 asinouse un Memorando de ampliación de RESOE a outros dous socios máis, a saber, o Principado de Asturias e a Rexión Centro de Portugal, polo que ao cabo abrangue case a cuarta parte da poboación da Península Ibérica. Dentro de RESOE, Galicia lidera o grupo de traballo de Educación, Cultura e I+D+i, unha das tres grandes áreas de actividade acordadas, que implica a excelencia no ensino superior e investigación, e para a que se conta ademais co concurso da Conferencia de Reitores das Universidades do Suroeste Europeo -CRUSOE-. Os restantes grupos de traballo da Macrorrexión especializáronse en transportes e loxística, do que se encarga Castela e León, para impulsar proxectos para o Corredor do Atlántico; competitividade industrial -sector automoción-, que lidera a Rexión Norte de Portugal; demografía, grupo de traballo encabezado pola Rexión Centro de Portugal e, finalmente, o grupo de turismo e fomento do emprego, baixo a responsabilidade de Asturias.
353. Tamén foron especialmente relevantes as actuacións levadas a cabo dende a nosa Eurorrexión para incorporar propostas conxuntas nas reunións interestatais luso-españolas. Paradigma disto foi o desbloqueo de dúas reivindicacións vitais para nós polo seu impacto sobre a mobilidade transfronteiriza, como se trataba da cuestión das peaxes das SCUT -*sem custos para o utente*- e da conexión ferroviaria Vigo-Porto. Outros fitos no eido da mellora dos acordos interestatais por proposta da

nosa Eurorrexión foron os avances nas firmas dos protocolos en materia de loita contra os incendios forestais, e os esforzos realizados no marco da asistencia sanitaria transfronteiriza.

354. Á vista de todo este balance e da bagaxe acumulada, de cara ao Horizonte 2020, con carácter prescriptivo propoñemos perfeccionar a xestión da nova convocatoria do Programa de Cooperación Transfronteiriza INTERREG V-A España-Portugal (POCTEP). Neste período de programación, a Dirección Xeral de Relacións Exteriores e coa Unión Europea da Xunta de Galicia foi designada "Coordinador Rexional" para os fondos comunitarios destinados á cooperación transfronteiriza, co que asume novas competencias na xestión directa dos fondos destinados a esta iniciativa, xa que integra a Comisión de Seguimento e copreside o Comité Territorial. Ao noso xuízo isto debe traducirse nunha máis áxil e integrada xestión conxunta, aproveitando as novas fórmulas que propicia a normativa da Unión.
355. Tamén pretendemos afianzar a cooperación de proximidade, ou "cooperación en fronteira", é dicir, aquela cooperación que se realiza directamente entre a cidadanía portuguesa e a galega, por medio dos seus axentes e actores cívicos. Neste senso, manterase o apoio ás Eurociudades e farase un particular seguimento dos principais problemas que afectan á cidadanía da Eurorrexión, como son as peaxes, mellora da rede de transportes, saúde, medio ambiente,... para así axudar aos devanditos axentes e actores na pescuda de solucións operativas eficientes.
356. Cómpre proseguir exercendo a laboura de vangarda que a Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal emprendeu no marco da cooperación transfronteiriza, laboura que se incrementa en 2016 coa asunción rotatoria da titularidade da súa Presidencia por parte do Presidente da Xunta de Galicia.
357. Convén impulsar a actividade económica transfronteiriza, favorecendo as actuacións que desenvolvan os clústers transfronteirizos máis activos, como foron ata o de agora os do téxtil ou os do metal, sempre en sintonía coas recomendacións europeas a prol da cultura empresarial transfronteiriza.
358. Debemos aspirar a consolidar e ampliar as responsabilidades da nosa AECT eurorrexional, para que Bruxelas a considere un modelo digno de respaldo en proxectos piloto lanzados dende a Comisión Europea. Desta forma, impulsaranse os traballos cara a establecer relacións de implicación permanente co resto de institucións que forman parte da

Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal; darase continuidade á liña de actuación de "cooperación de segunda xeración", baseada na oferta de servizos comúns para os cidadáns de ambos os dous lados da fronteira e así como na realización de proxectos conxuntos; afondarase na coordinación das iniciativas público-privadas, como son os denominados "job days" e o apoio ás PEMEs; ampliarase o Programa "IACOBUS" de cooperación cultural, científica, pedagóxica e profesional da Eurorrexión; seguirase avalando a implementación de protocolos de actuación en materia de saúde transfronteiriza; e como meta adicional, intentaremos que a nosa AECT se converta en instrumento activo para o desenvolvemento da Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía, dado que a nosa especial relación con Portugal é a garantía idónea para facelo.

359. Con todo, entendemos que Galicia ten que ser máis ambiciosa no que atinxe á nosa ancoraxe con Portugal. A nosa Eurorrexión debe aspirar a converterse na clave de bóveda para conseguir unha integración luso-española máis vangardista que a que require a mera integración europea. Por dicilo noutros termos, o mercado ibérico ten que ser un mercado máis interior e único que o mínimo sinalado polo mercado interior e único europeo, porque debe acelerar a lóxica funcionalista que empurrou dende as súas orixes ao mercado común europeo ideado pola Comunidade Económica Europea (CEE) e pola extinta Comunidade Europea do Carbón e o Aceiro (CECA). Se a severa crise que padecemos require, cara ao futuro, pensar en completar a Unión Económica e Monetaria cunha unión bancaria, unha unión fiscal e, mesmo, unha xenuína Unión política, vai na lóxica dos feitos que Portugal e España sexan adiantados nese movemento. E é aquí onde o valor engadido da nosa Eurorrexión debe servir de acicate, espello e estímulo para que ambos os dous Estados comecen a asumir que dentro dunha Europa Unida, tanto Portugal coma España deben estar máis cohesionados e integrados que outros subgrupos de Estados da Unión.
360. Portugal e España deben erixirse así en contrapeso integrado dunha Unión que cada vez se escora máis cara ao norte e o leste, dado o seu maior peso económico e demográfico no continente. Isto vai en interese de Portugal e de España, pero tamén da propia UE, xa que a maior ameaza para a conclusión da súa arquitectura política e institucional é un desequilibrio estrutural que a aboque a unha implosión, estimulada mesmo dende potencias foráneas interesadas en que Europa perda o seu status dentro do concerto internacional. O severo golpe do Brexit debe ser así reconducido para nós como unha oportunidade dentro dunha meirande cohesión europea.

361. Unha Europa cada vez máis envellecida e con maior competencia foránea non poderá soste-lo durante moito tempo máis a fórmula 7-25-50 sobre a que asenta o seu benestar e o seu modelo social: co 7% da poboación do planeta xerar o 25% do PIB mundial e financiar o 50% do gasto social global. De aí que a organización político-institucional que conclúa o camiño formalmente iniciado en 1951, sexa de natureza federal, confederal, mixta ou *ad hoc* na escena internacional e histórica comparada, requira sobre todo o reforzamento dos equilibrios internos para garantir o seu vigor e estabilidade fronte tanto aos riscos domésticos -comezando pola tradicional tentación nacionalista, que tanto sangue fixo manar en Europa-, como ás ameazas externas, con potencias foráneas chamadas a medrar máis que Europa, tanto en termos demográficos como económicos.
362. Neste contexto, a nosa Eurorrexión debe contribuír a vencer receos e superar apriorismos caducos. Se cadra Portugal e España non estean preparadas aínda para conformar unha estrutura política de corte federativo, pero resulta obvio que son máis afíns e se necesitan máis mutua e reciprocamente que outros Estados conveciños da Unión. Facer, neste caso, da necesidade virtude é algo ao que o Norte de Portugal e Galicia non poden nin deben negarse. De aí que a nosa Eurorrexión deba aspirar a ser algo máis que unha simple xestora, aínda que o sexa de vangarda, na política de cohesión territorial europea, ou máis que unha boa alumna do dereito administrativo europeo que atinxe á execución dos correspondentes regulamentos da UE. Debe, sobre todo, de cara ao escenario posterior a 2020, erixirse en catalizadora do maior acercamento e integración posible entre a República de Portugal e o Reino de España, dentro da fórmula consensuada que as converta na máis intensa e mellor Unión de Estados dentro da propia e real Unión de Estados que, algún día, debe ser a UE.
363. Dende este punto de vista, Galicia debe asumir un cualificado rol en España de avogada de Portugal e de máxima cooperación entre a cultura hispana e a lusofonía. A “*Estrategia española de acción exterior*” (ESTEAEEX) ten claro que vai en interese de España unha maior integración europea, e así o recolle na súa páxina 36: <<Estas diferencias han llevado a muchos a hablar de una Europa a “varias velocidades” o de una Europa de “geometría variable”. Expresiones que parecen anticipar que en los próximos años convivirán, por un lado un marco confederal aplicable a todos los miembros de la UE, mientras que un núcleo duro de carácter federal, agrupará a aquellos que opten por asumir todo el acervo comunitario.>>. Este horizonte é reafirmado en todo o documento español, pero resulta moi nítido na súa páxina 61: <<El destino final del proceso de construcción europea es la unión

política, una Europa federal - los Estados Unidos de Europa -, y no simplemente una unión de estados soberanos. Este proceso debe hacerse por fases o por etapas, pero el objetivo final debe definirse con claridad cuanto antes.>>. Cara a ese horizonte tenemos de encamiñar también a integración luso-galaica, como el principal e vanguardia da superior integración luso-española.

364. Na ESTEAEX as reflexións e referencias á nosa indispensable cooperación, cohesión e integración con Portugal son incidentais e escasas, se cadra porque o MAEC é consciente das suspicacias e receos históricos que o trasnoitado desvelo de dominio dos Austrias plantou entre as elites lusas. En todo o documento as oito referencias a Portugal de carácter substantivo incorporadas son: <<Los recursos naturales en España son escasos, especialmente en lo que se refiere al agua y la energía. España es un país de recursos hídricos irregularmente repartidos en el espacio y en el tiempo y muy vulnerable a un cambio climático que puede provocar la desertización de buena parte de su territorio. Para hacer frente a esta debilidad, ha desarrollado una ambiciosa política hidrológica y ha estrechado la cooperación en gestión del agua con Portugal, convirtiendo esta colaboración en un ejemplo internacional.>> (pp.15-16); <<Grecia, Irlanda, Portugal y Chipre tardaron en ser rescatados, lo que encareció la operación y aumentó los sufrimientos de los ciudadanos.>> (p.38); <<El informe - "Una reflexión sobre el futuro de las Cumbres Iberoamericanas" -, se extiende mucho más allá de lo que parece indicar su título y analiza las relaciones entre España y Portugal de un lado y Latinoamérica de otro.>> (p.67); <<Promover conjuntamente en el mundo el conocimiento y la difusión de las lenguas española y portuguesa mediante la colaboración los respectivos institutos como el Cervantes o el Camoens.>> (p. 69); <<Relaciones con países vecinos: Francia y Portugal. Las relaciones con Francia y Portugal en el ámbito de las infraestructuras de transporte transfronterizas son esenciales para asegurar la conectividad de España con el resto de Europa. En el marco de la misma hay que resaltar, además de las reuniones de alto nivel mencionadas anteriormente, frecuentes contactos y reuniones a todos los niveles del Ministerio de Fomento y por parte de las entidades públicas empresariales adscritas al mismo.>> (p.103); <<Seguiremos por ello profundizando en la relación bilateral con nuestros socios europeos, y de forma particular con los que mantenemos ya una relación estratégica: Alemania, Francia, Italia, Polonia, Portugal y Rumanía.>> (p. 106); <<La integración regional del Magreb y el desarrollo de la Unión del Magreb Árabe contribuirán a la paz y la prosperidad de la región. Por esta razón, España se propone seguir trabajando activamente en el seno de formatos que favorecen dicha integración, como el diálogo del Mediterráneo Occidental, que reúne a los cinco países del Magreb y los cinco países de la ribera Norte: Portugal, España, Francia, Italia y Malta.>> (p. 115); <<Se ha iniciado el proceso de cierre de los Consulados Generales de Valença do Minho y Vila Real de Santo Antonio, en Portugal. Esta medida se justifica por la reducida actividad consular de ambas representaciones.>> (p.143).

365. Resulta claro pois que Galicia non pode limitarse a ser unha Comunidade Autónoma fronteiriza máis coa República Portuguesa, senón que ha de xogar un papel catalizador e proactivo a favor da máis estreita unidade posible entre as dúas vellas nacións ibéricas, Estados ambos os dous hoxe cunha tradición e traxectoria histórica que poucos outros poden amosar, canda menos en Occidente. Os cambios de goberno de diferente cor política non poden xamais ser un obstáculo a este fin. Pola contra, deben ser un estímulo -como xa o foron no pasado- para forxar un consenso estratéxico que dea resposta perdurable e ofrezca alternativas sólidas á debilidade e pequena dimensión, tanto de Portugal coma da propia España, para encarar os desafíos do século XXI, adaptándonos convenientemente ao fenómeno da globalización á vez que sostemos un anovado e sólido Estado de benestar. Un modelo de Estado de benestar tensionado por fenómenos como os do acelerado envellecemento das nosas poboacións ou a dramática caída da fecundidade, problema este que xa se debateu no Parlamento de Lisboa, pero aínda non no Congreso dos Deputados de Madrid. Neste senso, dende España pódese aprender moito de iniciativas portuguesas, como as lanzadas pola Presidencia da República -*Roteiros do Futuro: Nascer em Portugal*²³- , polo seu Goberno -*Por um Portugal amigo das crianças, das famílias e da natalidade (2015-2035): remover os obstáculos à natalidade desejada*- e mesmo pola Asemblea da República. Xerar e fortalecer a integración luso-española é daquela unha misión histórica para Galicia.
366. A UE que se aveciña será unha Unión onde se acrecentará a filosofía da integración a varias velocidades, e onde existirán círculos concéntricos de integración, que irán dende unha nuclear e orixinal Unión política ata a máis epidérmica participación nun perfeccionado mercado interior. Este será o marco no que a nosa Eurorrexión debe asumir unha responsabilidade estratéxica, apostando pola devandita Unidade ibérica dentro da Unión política europea, de xeito que os mecanismos dunha nova gobernanza e unha renovada solidariedade nos fagan máis resilientes ante futuras crises e choques asimétricos, fosen de natureza económica ou de calquera outra índole.
367. Para afianzar o protagonismo de Galicia en España respecto do liderado nas relacións e a estratexia de integración luso-galaico-española, tan pronto como as dispoñibilidades orzamentarias o permitan, habemos de formularnos a posibilidade de que a Xunta de Galicia abra unha Delegación oficial en Lisboa, coa misión de proxectar permanentemente e

---

²³ Casa Civil da Presidência da República:

http://www.presidencia.pt/archive/doc/Livro_roteirosdofuturo_nasceremp Portugal.pdf

coa debida entidade a nosa vocación fraterna no cultural, no social, no económico e no institucional, e mesmo compatibilizar esa Delegación coa solicitude ao MAEC de que acolla na Embaixada de España ante a República de Portugal canda menos un conselleiro de cooperación eurorrexional, cun pequeno equipo de funcionarios galegos, que reforce ese obxectivo.

5.2. UE e Estados da UE: prepararse para un escenario post 2020

368. O pasado 12 de xuño de 2015, España celebrou o trixésimo aniversario da sinatura do Tratado de Adhesión ás Comunidades Europeas, mediante o que entraría a formar parte dun conglomerado institucional coñecido daquela como Comunidade Económica Europea (CEE) ou Mercado Común, pero que incluía á hoxe extinta Comunidade Europea do Carbón e do Aceiro (CECA) e á Comunidade Europea da Enerxía Atómica (EURATOM). Foi un acontecemento histórico que volvía situar ao noso país na esfera continental despois de décadas de illamento, e mesmo tras unha tumultuosa sucesión de desencontros durante os séculos XIX e gran parte do XX.
369. A España de hoxe e as Comunidades Autónomas que a integran non pode entenderse sen Europa. Aquela adhesión supuxo unha nova maneira de entender a política, a economía e o día a día dos cidadáns, os que perciben xa como algo normal a posibilidade de circular, estudar, traballar, recibir prestacións ou residir libremente noutros Estados membros sen necesidade de pasaporte nin de cambiar de moeda, na maioría dos casos máis habituais. Á súa vez, España converteuse nun membro imprescindible da Unión Europea (UE), cuxos cidadáns mantiveron un firme espírito europeísta ao longo destes anos, e cuxa representación política nas institucións europeas se caracterizou por un papel activo e solidario co resto de Estados membros.
370. Non obstante agora o soño europeísta afronta serios retos por mor de diversos populismos e extremismos, que tiveron o seu meirande impacto negativo no abandono da UE por Gran Bretaña. Este foi o golpe máis duro encaixado pola UE dende o seu arranque embrionario en 1951. Pode non ser ademais o último, pero a nosa determinación por manter a España e, por tanto, tamén a Galicia xunto con Portugal no núcleo duro dunha Europa máis e mellor integrada, resulta sólida.
371. A conformación dentro do Estado español dun esquema de organización xurídica e territorial saído da Constitución de 1978, e que o dereito

constitucional definiu como "Estado composto ou complexo", implicaba a necesidade de artellar uns sistemas de coordinación eficientes que permitisen conxugar as novas competencias autonómicas coas competencias do Estado no ámbito das relacións internacionais, derivadas do "ius contrahendi" e do artigo 149 da Constitución española.

372. Como consecuencia da súa consolidación institucional e política, as CC.AA. estaban a experimentar unha potenciación extraordinaria da súa actuación no exterior, especialmente no ámbito comunitario. Galicia, Comunidade histórica cun dereito, lingua e cultura propias, contaba xa dende 1981 cunhas xenuínas estruturas de autogoberno, que lle permitirían encarar con decisión e solvencia todo o proceso de asunción do acervo comunitario derivado do ingreso de España nas Comunidades Europeas.
373. A existencia de competencias exclusivas de primeiro grao en distintos campos, recollidas nos Estatutos de Autonomía dalgúñas CC.AA., facía necesario que estas puidesen intervir directamente nos procesos de toma de decisión comunitarios, impulsando o establecemento de canles de participación a medida que ían asumindo previas competencias estatais para a xestión dos seus propios intereses e tendo en conta que as Comunidades Europeas non prexulgan en modo algún a repartición interna de competencias dentro do conxunto do Estado adherido, como tampouco o fai o cambio de marco xurídico xerado pola adhesión.
374. Esta participación das CC.AA. nos asuntos europeos considérase hoxe xa como unha "cuestión doméstica", afastada do núcleo máis duro do concepto de "relacións internacionais" e Galicia, ao igual que outras CC.AA., foi ampliando as súas capacidades de actuación na esfera comunitaria. Estes avances, modulados sempre pola xurisprudencia do Tribunal Constitucional, foron o froito de complexas negociacións políticas levadas a cabo polo Goberno central coas CC.AA. no seo da Conferencia para Asuntos Relacionados coas Comunidades Europeas (CARCE), actual Conferencia para Asuntos Relacionados coa Unión Europea (CARUE).
375. Os procesos simultáneos de descentralización e europeización que afectaron nos últimos trinta anos ás políticas do Estado español e a outros Estados descentralizados da UE, tiveron como consecuencia que toda acción pública teña que ser concibida e posta en práctica no contexto dunha rede policéntrica de actores, caracterizada por fortes relacións orgánicas de cooperación e que precisa dunha crecente coordinación entre as partes implicadas. Estes procesos simultáneos de europeización

e de descentralización en poderes subestatais acabaron formando uns novos equilibrios entre distintos niveis de administración que hoxe cristalizaron no denominado "gobierno multinivel", dentro da cultura político-administrativa europea.

376. A necesidade de participar nos asuntos europeos dunha forma máis directa motivou o nacemento das oficinas das CC.AA. en Bruxelas, xa durante a década dos 80 do pasado século. Estas oficinas de representación, que nunca exerceron labores diplomáticas nin consulares, levan a cabo actuacións de promoción e de defensa dos intereses das CC.AA. no ámbito comunitario, sendo hoxe xa consideradas como interlocutoras válidas e fiables polas institucións europeas. No noso caso, a Fundación Galicia Europa leva dende 1988 defendendo os intereses de Galicia en Bruxelas e difundindo a idea de Europa en Galicia. Dende entón converteuse nun exemplo de partenariado público-privado da sociedade civil, e hoxe forma parte das centenas de oficinas rexionais europeas existentes na capital de *facto* da Unión.
377. Non obstante, a autonomía política leva aparellada igualmente unha responsabilidade política perante a cidadanía. Por iso Galicia debe afrontar a súa, e trazar unha estratexia para a súa acción en Europa, tanto para participar na formación da vontade estatal e na conformación da súa representación, cando proceda, como para desenvolver por si mesma aquelas actividades exteriores ou ante institucións da UE que non queden reservadas no ámbito estatal, pero que considere convenientes para a mellor defensa e promoción dos seus intereses colectivos.
378. Case dúas terceiras partes da normativa de relevancia socioeconómica que aplicamos hoxe en día en Galicia procede en orixe de fontes de dereito da Unión, xa sexa mediante a transposición de directivas ou mediante a aplicación directa de regulamentos ou decisións de institucións da UE, o que nos dá unha idea da importancia e do peso da Unión no día a día dos galegos. Polo que respecta á devandita lexislación comunitaria, Galicia é a nacionalidade histórica que máis normativa europea traspuxo dende a entrada de España na CEE en 1986. A porcentaxe de lexislación trasposta por Galicia aumentou de xeito constante dende a entrada na UE, especialmente nos ámbitos da agricultura, a pesca e o medio ambiente (24).
379. A existencia de competencias exclusivas de primeiro grao no Estatuto de Autonomía de Galicia facían imprescindible a participación galega no iter

---

²⁴ Palau, Anna M^a. (2013). La europeización de la agenda legislativa estatal y autonómica (1986-2007). Madrid, Revista de Estudios Políticos (nueva época), Núm. 160, pág. 69-102. (p. 84).

procedemental europeo, dun xeito que nos permitise defender as nosas posicións e intereses de forma máis efectiva, sempre dentro do espírito de unidade da Acción Exterior do Estado, de lealdade constitucional e institucional, e de coordinación coa Representación Permanente de España ante a Unión Europea (REPER).

380. Polo tanto, a esfera de influencia galega non debe verse só nunha fase descendente, de aplicación ou desenvolvemento do dereito e das políticas da Unión, senón tamén nunha fase ascendente (*bottom-up*), de participación no proceso colectivo europeo de toma de decisións, se queremos avanzar cara a unha verdadeira Europa das Rexións, xa que estas administracións atópanse máis próximas aos cidadáns e coñecen mellor as súas inquedanzas e necesidades, ademais de ser elas as que reciben en primeira instancia as queixas e reproches dos particulares cando deben aplicar normas imperativas de policía administrativa xeradas en Bruxelas.
381. O sistema español de participación das Comunidades Autónomas nos asuntos europeos foise desenvolvendo en dous niveis. Un interno, dentro dos órganos estatais, e outro externo, mediante a presenza directa das CC.AA. nos órganos ou institucións comunitarios.
382. O nivel interno refírese ao que os xuristas denominan "fase de formación da vontade do Estado", é dicir, aquela na que, a través de diversas vías preestablecidas, as administracións públicas van colaborar co obxectivo de coordinar e unificar a voz do Estado no exterior. É a tamén chamada "vía ascendente" ou de colaboración na elaboración da norma, como paso previo á "vía descendente" de execución desta en función da repartición competencial entre as diversas administracións concernidas.
383. Para a articulación e seguimento dos mecanismos desta participación autonómica en sede interna española establecéronse diversos procedementos de cooperación institucional entre a Administración Xeral do Estado e as CC.AA., a través da xa mencionada CARUE e das respectivas Conferencias Sectoriais. Galicia foi sempre un dos membros máis activos no seo da CARUE, intervindo proactivamente na mellora das súas regras de participación, e conformando e liderando diversos grupos de traballo en distintas ocasións.
384. O recoñecemento por parte do Tribunal Constitucional en 1994 da posibilidade de que as CC.AA. dispuxesen dunha oficina de representación en Bruxelas e a creación dunha consellería específica para asuntos autonómicos na mesma sede da REPER española en 1996, ampliada a unha segunda consellería, e institucionalizadas polos Acordos

do 9 de decembro de 2004, supuxeron o impulso definitivo á presenza directa das CC.AA. na capital *de facto* da Unión.

385. Galicia reforzou a súa presenza en Europa mediante unha participación activa e eficaz en todos aqueles foros e organismos nos que podía facer oír a súa voz. A través da oficina da Fundación Galicia Europa en Bruxelas, Galicia desenvolve accións propias dun *lobby* para defender os intereses da sociedade galega e dos seus principais sectores produtivos, xa dende o primeiro momento no que a normativa europea se encontra aínda nunha fase incipiente ou embrionaria de redacción ou proposta.
386. Estas cautelas permítenos reaccionar a tempo e influír ante decisións que poidan rematar afectando de modo significativo a Galicia. De entre as actuacións máis destacadas nos últimos anos podemos mencionar o seguimento das negociacións do Marco Financeiro Plurianual (MFP) 2014-2020, a defensa dos sectores naval e automobilísticos, ou as reformas das Políticas de Cohesión e Agrícola e Pesqueira Común, entre as máis relevantes.
387. A nivel de actuación externa, Galicia é hoxe unha das comunidades - rexións no argot europeo- que máis participa no Comité das Rexións (CdR) dende que foi creado polo Tratado de Maastricht, a través dos seus plenos e comisións. Só por salientar a laboura realizada nos últimos anos, cómpre subliñar que entre 2010-2015 Galicia liderou a elaboración de cinco ditames do CdR en distintas materias de interese para a nosa Comunidade Autónoma, sendo extraordinariamente prolífico en comparación con outros balances, o que supuxo un significativo medre cuantitativo e cualitativo que aspiramos a mellorar e incrementar. De entre estes cinco ditames podemos enfatizar dous do Presidente da Xunta de Galicia sobre as "*Novas perspectivas para a revisión do Regulamento AECT*" en 2011, e sobre "*Recomendacións dos entes locais e rexionais para un mellor gasto nas novas perspectivas financeiras 2014-2020*" en 2013. Estes traballos facilitaron que Galicia tivese un acceso cualificado aos centros neuráxicos de decisión onde se elaboraban as propostas e contra-propostas que logo se elevarían ao Parlamento Europeo e ao Consello. Este movemento anticipado propiciou, entre outras cousas, a obtención da rede de seguridade financeira con cargo aos orzamentos da UE, da que nos beneficiaremos ata 2020, extensible ata 2023. Ademais, en 2015 o director xeral de Relacións Exteriores e coa Unión Europea da Xunta impulsou un ditame de iniciativa do Comité sobre o "*Futuro da acuicultura europea*", tamén de grande importancia para este sector en Galicia.

388. De igual maneira, Galicia participou activamente nos propios Consellos sectoriais da UE, e negociou en Madrid coa Administración Xeral do Estado e co resto de CC.AA. para abrir a participación autonómica a máis formacións do Consello, aparte das catro tradicionais contempladas polos Acordos do 9 de decembro de 2004 -Consello de Emprego, Política Social, Saúde e Consumidores; Consello de Educación, Cultura, Xuventude e Deporte; Consello de Medio Ambiente; Consello de Agricultura e Pesca-. Grazas ao resultado das devanditas negociacións, as CC.AA. tamén puideron participar xa nos grupos de traballo relacionados co xogo e coa competitividade, cando se traten materias de consumo. Boa proba do recoñecemento da profesionalidade galega nestas xestións é que a Xunta de Galicia representou ao resto de CC.AA. durante varios períodos consecutivos no Consello de Pesca, ao ter sido beneficiaria da delegación outorgada por outras CC.AA. ás que *a priori* correspondía o exercicio da devandita responsabilidade.
389. Ademais, funcionarios da Xunta de Galicia participan dende 1998 nos Comités da Comisión Europea, na área tamén denominada "comitoloxía", podendo intervir deste xeito no desenvolvemento e implementación dos actos delegados da Comisión Europea xunto co correspondente representante estatal, e coñecendo así de primeira man a normativa executiva de inmediata aplicación. Neste período actual de participación, que abrangue o período 2013-2017, Galicia participa moi activamente en 24 comités da Comisión Europea, salientando os novos comités relacionados co programa Horizon 2020.
390. Nesta liña, altos cargos da Xunta de Galicia desprázanse regularmente a Bruxelas para manter encontros con comisarios e directores xerais da Comisión relacionados con aquelas cuestións que máis afectan aos intereses da nosa Comunidade Autónoma, para o que é fundamental o concurso e asistencia da oficina da Fundación Galicia Europa. Nese senso, tamén se producen regulares encontros cos eurodeputados galegos, para poñer en común todos os puntos de vista sobre aquelas cuestións que máis afectan a Galicia.
391. Igualmente, debe recordarse que Galicia tamén veu participando en redes de cooperación fóra do ámbito das institucións comunitarias, coa perspectiva de buscar apoios en materias de interese común. Así sucede coa Rede de Rexións con competencias Legislativas (REGLEG) ou coa Conferencia de Rexións Periféricas e Marítimas (CRPM). A nosa Comunidade creou e liderou ademais a rede *Convergence Regions on the Way to Cohesion* (CROWC) que, no marco das negociacións sobre o orzamento comunitario 2014-2020, foi fundamental no recoñecemento da

indispensable rede de seguridade para aquelas rexións que, como Galicia, saían por primeira vez do obxectivo de converxencia, con independencia do PIB per cápita acadado en termos comparados europeos.

392. Pero non só o Executivo autonómico realiza tarefas de defensa de Galicia na UE. O propio Parlamento galego faino a través da Conferencia de Asembleas Lexislativas e Rexionais de Europa (CALRE), na que mesmo ostentou a súa presidencia durante 2014. O reforzamento dos principios de proporcionalidade e subsidiariedade por parte do Tratado de Lisboa potenciaron sen dúbida o papel das Asembleas rexionais con poderes lexislativos como actores destacados no control do exercicio dos poderes comunitarios sobre os cidadáns.
393. En 2016 cumprimos trinta anos da incorporación efectiva ao proceso de construción europea, e por conseguinte é un momento idóneo para realizar un balance xeracional coa debida perspectiva. Polo momento cabe dicir que a nivel macroeconómico o PIB per cápita galego medrou de xeito considerable respecto do que tiñamos en 1986, á vez que se produciu unha intensa modernización das nosas infraestruturas e do noso tecido produtivo, facilitando a internacionalización das empresas galegas, principalmente as PEMEs, e a creación de negocios de base tecnolóxica e innovadora. Esta evolución do PIB permitiu que Galicia pasase de ser considerada unha rexión obxectivo converxencia no marco financeiro 2007-2013 (PIB per cápita <75% respecto da media UE), a ser catalogada como unha de entre as máis desenvolvidas (PIB per cápita >90% respecto da media UE), aínda a pesar de desacelerarse a súa economía a un ritmo similar ao español nos últimos anos, que esperamos remontar á vista da evolución durante 2014 e 2015.
394. Xunto con Varsovia, Ljubljana e Bucarest, capitais de países da Europa do Leste en crecemento e cunha gran capacidade de absorción de proxectos, no caso de Galicia será a primeira vez que unha rexión europea reciba semellante cantidade de fondos durante un período (2014-2020) despois de superar xa o 90% do PIB medio comunitario ao momento de tomar a decisión sobre o marco financeiro plurianual. Non obstante, debido á mellora do nivel de vida da nosa Comunidade, é probable que o volume dos fondos que percibimos acabará reducíndose en boa medida de cara ao escenario financeiro post 2020, polo que debemos investir de modo eficiente cada euro procedente de Bruxelas naqueles sectores que sexan realmente estratéxicos para Galicia. O exemplo a seguir pode ser o fixado pola Estratexia de Especialización Intelixente (RIS3), que evitou o denominado "efecto regadeira", grazas a

que se solicitaron as opinións de toda a sociedade galega e se conformaron varios grupos de traballo formados por representantes de diversos sectores económicos, académicos e sociais.

395. Non obstante, o futuro dos fondos europeos non está indefectiblemente predeterminado. A crise que azoutou a Europa cambiou diversos paradigmas e escenarios, pero sobre todo incidirá moi notablemente o Brexit, xa que o Reino Unido ten sido contribuínte neto aos orzamentos da UE, fornecendo cuns 10.500 millóns de euros netos a eses orzamentos durante o exercicio 2015, que de xeito inminente haberá que regrantar, sobre todo para atender á política de cohesión. Por iso debemos ser novamente proactivos e idear unha futura política en liña co Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020, que nos permita acceder no futuro post 2020 a novo financiamento suplementario para atender severas desvantaxes estruturais que habemos de encarar, como son as que atinxen aos factores demográficos que padecemos, cunha baixa fecundidade e unha alta senescencia, entre as máis baixas e máis altas respectivamente do conxunto da UE.
396. Polo que respecta á participación institucional de Galicia en asuntos europeos podemos afirmar que aínda que percorremos xa un longo camiño e que moitos obxectivos se cumpriron, aínda quedan cuestións por mellorar. Nos albores da crise nos anos 2008 e 2009 púidose enxergar un indicio de proceso de recentralización dos asuntos europeos que finalmente non se levou a cabo e do que as CC.AA. saíron, se cabe, máis reforzadas ao ter definido e reorientado mellor os seus obxectivos de participación nas políticas públicas europeas.
397. Aínda sendo conscientes dos enormes beneficios derivados desta participación, hai que lembrar que as tarefas de *lobby* teñen ás veces un longo treito que realizar e que as rexións e CC.AA., mentres tanto, han de asumir de forma inmediata os custos derivados da devandita participación. Neste senso, todas as oficinas autonómicas españolas presentes en Bruxelas, comezando pola galega, reduciron os seus gastos nos últimos anos, compensándoo cunha maior eficiencia do seu persoal e dos seus recursos, e cunha máis estreita cooperación entre elas, que se artella a través da colaboración das oficinas rexionais de España en Bruxelas (CORE) e en contacto sempre permanente coa REPER española.
398. Para saber que precisamos de Europa tamén debemos ser conscientes das nosas debilidades. Entre elas podemos destacar a nosa situación lonxe do coñecido eixo de desenvolvemento que une o sur de Inglaterra

coa Lombardía, unha orografía que encarece os investimentos en comunicacións terrestres e unha gran dispersión poboacional, que fai máis gravosa a prestación de servizos públicos básicos, como son a sanidade, a educación, o abastecemento e saneamento das augas, as redes de sumidoiros, iluminación, pavimentación e acceso rodado, ademais de múltiples servizos sociais. A iso engádesse agora unha demografía en recesión.

399. Por outra banda, é necesario abordar canto antes as consecuencias do proceso de envellecemento da poboación galega, envellecemento que é en si unha inigualable mostra de éxito colectivo como sociedade, e facelo dende unha dimensión europea, mediante a combinación de varias políticas e de fondos comunitarios que poidan incentivar a loita contra esta "espada de Damocles" que vai pender sobre Galicia durante as próximas décadas. Entre outros motivos hai que facelo porque un territorio cun saldo vexetativo negativo dificilmente pode seguir medrando en termos macroeconómicos salvo improbables crecementos espectaculares en termos de produtividade e competitividade, cuxos precedentes máis próximos son os alcanzados por Irlanda antes do seu colapso financeiro e o seu subseguinte rescate pola troika.
400. En canto ao noso tecido produtivo, as PEMEAs seguen representando máis dun 90% das empresas en Galicia e a maioría non son capaces de medrar axeitada e permanentemente nas súas estruturas, nalgúns casos pola dificultade de acceso ao crédito e noutros polo risco que supón tentar ese salto de escala.
401. A pesca e o seu sector transformador de produtos do mar segue representando un dos sectores clave da nosa Comunidade Autónoma, sendo fonte de emprego para numerosas familias e factor que axuda a fixar poboación ao territorio fóra das urbes máis habitadas. A reforma da Política Pesqueira Común non rematou de resolver dunha forma completamente satisfactoria para nós todos os problemas que afectan ao sector, como serían os descartes, as cotas ou o uso de artes tradicionais como o "xeito". En todo caso, o control exhaustivo das toxinas nas zonas de extracción de moluscos e bivalvos segue sendo unha das prioridades da Administración galega en defensa da saúde dos consumidores e da denominación de orixe, formando parte da estratexia sectorial de incrementar o valor engadido destas producións.
402. A agricultura ten como un dos seus principais cabalos de batalla a desaparición do sistema de cotas lácteas, debido á liberalización do sector e ao problema dos gandeiros para facer fronte aos créditos

contraídos durante estes anos para mercar cota ou para ampliar as explotacións. Os baixos prezos impostos polas industrias transformadoras, ás veces de forma abusiva, dificultan a competitividade do sector e provoca tamén que moitos mozos abandonen as zonas rurais, ao deixar de ser atractiva a actividade como medio de vida. A busca dunha solución conxunta europea a este problema debe ser unha prioridade, xa que en orixe os detonantes deste radican en vectores como a resposta rusa á confrontación con Ucraína e a UE pola crise de Crimea -que desencadeou sancións comerciais e medidas de retorsión en espiral-, a caída da demanda internacional non abordada pola UE e outros factores esóxenos imposibles de controlar dende unha perspectiva local, rexional ou estatal. A coincidencia entre a anunciada desaparición do sistema de cotas e este escenario provocou un problema de primeira magnitude que esixe unha resposta europea, consciente da necesidade estratéxica de que a UE se garanta o seu autoabastecemento alimentario e, polo tanto, a existencia de produtores profesionais no seu seo que vexan atractivo económico na súa laboura produtiva.

403. Aínda quedan actuacións que acometer no referido ao saneamento das augas. As nosas especiais peculiaridades climatolóxicas e orográficas converten a esta tarefa nunha das máis complexas, se ben nos últimos anos construíronse numerosas EDAR e canalizacións que melloraron a calidade hidrolóxica. Algunha das nosas rías aínda sofre leves niveis de contaminación en forma de lamas e sedimentos que convén atallar durante os próximos anos, en liña coas recomendacións efectuadas pola Comisión e o Parlamento europeos.
404. O investimento en investigación segue sendo baixo, se temos en conta o obxectivo do 3% considerado pola Estratexia 2020. Galicia ten o obxectivo de pasar do 0,88% actual ao 1,25% nos próximos anos, que é o que está a investir España nestes momentos, moi afastado do 2% da media comunitaria e, por suposto, dese obxectivo do 3% que algúns países nórdicos xa levan anos acadando. A cooperación internacional neste campo debe ser, ademais, unha dimensión a introducir dende o sistema galego de I+D+i, centrándose naquelas parcelas nas que conta cunha notable vantaxe competitiva respecto de socios extraeuropeos, sen descoidar a cooperación reticular con socios da UE.
405. O desemprego en Galicia, especialmente o xuvenil, xunto coa chamada "fuga de cerebros" é outra das debilidades que lastran sen dúbida o noso crecemento, polo que habemos de contribuír a artellar unha estratexia específica de alcance europeo que se axuste ás nosas necesidades e realidades.

406. Pero xunto ás debilidades enunciadas tamén dispoñemos de fortalezas que habemos de optimizar. Así, o proceso constitucional de transferencia de competencias estatais ás CC.AA. sumado á experiencia acumulada por estas nos asuntos europeos, provoca que sexa hoxe a Administración Xeral do Estado a interesada en contar coa experiencia de funcionarios autonómicos en diferentes sectores e áreas á hora de conformar a posición do Reino de España ante as institucións da UE, circunstancia que podemos constatar en ámbitos tan amplos como a agricultura e a pesca, a sanidade, o medio ambiente, a educación ou o consumo, entre outros.
407. A fachada atlántica galega pode e debe tamén ser aproveitada. O noso posicionamento converte aos nosos portos en líderes europeos en volume de carga e descarga de produtos pesqueiros, e a recentemente creada autoestrada do mar Vigo-Saint-Nazaire reducirá os custos nos transportes respecto ás alternativas terrestres por estrada de compoñentes necesarias para a industria da automoción. Igualmente, a declaración do porto da Coruña como nodal dentro da Rede Transeuropea do Transporte mellorará a interconexión e o transporte de mercadorías co resto da península.
408. Pero ademais, a recente crise de Europa con Rusia polo conflito de Ucraína puxo de manifesto a excesiva dependencia europea do gas ruso, o que podería converter ás costas galegas nunha localización inmejorable para ser un *hub* ou conector de entrada da enerxía en Europa procedente do Norte de África ou do Golfo Pérsico, grazas á súa planta regasificadora, pensando na súa posterior distribución polo continente.
409. Unha das paradoxais consecuencias positivas derivadas da crise sufrida nos últimos anos foi a creación en Galicia de numerosas *start-up* de base tecnolóxica, grazas a proxectos das distintas administracións e universidades en forma de incubadoras ou aceleradoras de empresas. Se as administracións manteñen o seu apoio e o ritmo investidor a estes mozos emprendedores, as devanditas empresas poderán acabar medrando e sendo un factor de creación de postos de traballo en Galicia con expectativas de crecemento a medio e longo prazo, seguindo a lóxica de certa selección natural empresarial a prol das máis competitivas e innovadoras e que mellor se adapten ao ámbito cambiante da demanda. Para a consecución deste obxectivo seguirá sendo fundamental, como ata o de agora, o concurso dos fondos europeos.

410. A pesca e os seus derivados, así como a provisión dos seus insumos, continúa sendo unha das fortalezas da economía galega e grazas ao novo Fondo Marítimo Pesqueiro (FEMP) poderanse acometer actuacións que axuden á formación de traballadores con dedicación nos sectores da pesca e o marisqueo, así como da súa industria transformadora e da súa cadea de comercialización, de maneira que contribúa a fixar poboación ao territorio. Os Grupos de Acción Costeira seguirán desempeñando un papel destacado na execución de proxectos europeos.
411. O sector agrícola debe aproveitar os fondos de desenvolvemento rural do FEADER e apostar pola investigación e a innovación, pois aínda quedan campos por explorar con maior entusiasmo, como o aproveitamento da biomasa e dos recursos forestais. No sector lácteo hai que garantir uns contratos únicos ou homologados -de acordo coa normativa da UE, para dotalos de seguridade xurídica e estabilidade económica- entre os produtores e a industria que fagan viable a actividade. Pero á súa vez, hai que aprender da experiencia doutras rexións europeas que, en poucos anos, diversificaron a súa produción primaria, abrindo novas liñas de actividade nos ámbitos da horticultura, a froita ou as plantas ornamentais, entre outros.
412. Como medidas instrumentais a considerar debe subliñarse que a Fundación Galicia Europa é a punta de lanza da participación galega nos asuntos europeos e, polo tanto, debe reforzar os seus efectivos, reducidos nos últimos anos debido á minoración da taxa de reposición contemplada nos orzamentos xerais da Comunidade Autónoma. A súa laboura loxística será fundamental para a negociación do futuro marco financeiro comunitario post-2020, xa que será necesario convencer os técnicos da Comisión Europea e ás institucións e órganos da UE para que se teñan en conta outros indicadores válidos co propósito de obter financiamento para desenvolver políticas públicas de interese europeo, e non só considerar o PIB per cápita, e iso nun marco orzamentario europeo menos propicio, a causa da saída británica. Eses novos indicadores deberan estimar, por exemplo, a superación da baixa fecundidade, favorecer a masiva incorporación da muller ao mundo do traballo, atender ao envellecemento da poboación ou diminuír os custos da dispersión xeográfica, entre outros.
413. En canto á modernización e internacionalización das empresas galegas debemos mellorar en sacarlle máis partido a aqueles fondos, iniciativas e programas contemplados no orzamento da UE, como FEDER, FSE, FEADER, FEMP, COSME, Instrumento para PEMEs, Horizonte 2020, pois

poden ser as pancas que axuden a impulsar ás nosas empresas durante os próximos anos e en liña co obxectivo da Estratexia 2020.

414. A Xunta de Galicia aprobou a finais do ano 2013 a Estratexia Galega de Crecemento Dixital con horizonte 2020, que prioriza as grandes liñas de actuación no ámbito TIC para dar continuidade aos logros tecnolóxicos acadados en Galicia e converxer coa Unión Europea en 2020 e a Axenda Dixital para Europa. A aposta galega pola economía dixital queda plasmada na Axenda Dixital de Galicia 2020, elaborada pola Axencia de Modernización Tecnolóxica de Galicia, na que tanto o impulso ao hipersector TIC como a dixitalización empresarial, son dúas das súas liñas estratéxicas para avanzar cara a un crecemento intelixente, sustentable e integrador para Europa.
415. Polo que se refire á investigación e o desenvolvemento, é preciso o concurso e a cooperación de distintos partícipes interesados ou *stakeholders*, como a Axencia Galega de Innovación (GAIN), o Centro para o Desenvolvemento Tecnolóxico Industrial (CDTI) e as universidades galegas, sen esquecer a centros de investigación de talla mundial, radicados na nosa Eurorrexión, como é o Centro de Nanotecnoloxía de Braga (PT). O novo Programa Marco de Investigación *Horizon 2020* podería dar cobertura financeira a todas estas actuacións do Goberno galego e o programa Oportunius vai tamén nesa liña. En calquera caso debemos emprender dende Galicia un programa de cooperación co exterior no ámbito do I+D+i, deseñado a longo prazo, con orientacións estratéxicas que transcendan o correspondente período de programación das iniciativas da UE, pensando en áreas xeográficas como Latinoamérica e a Lusofonía. Parcelas temáticas como as ciencias do mar, a acuicultura, a biotecnoloxía, a tecnoloxía alimentaria ou a xeriatría, entre outras, poden resultar atractivas para os nosos potenciais socios na busca de economías de escala nos correspondentes proxectos de investigación e na consecución dunha maior eficiencia custos/resultados.
416. Con estas precisións, Galicia debe aproveitar durante os próximos anos as oportunidades que lle brinda a rede de seguridade financeira, segundo as pautas establecidas polo Plan Estratéxico 2015-2020 para o desenvolvemento económico do país, recuperando o terreo perdido a causa da crise en materia de converxencia socioeconómica, e mellorar ao final do período respecto do máximo alcanzado con anterioridade. Pero é que, ademais, resulta que render un bo balance de xestión xa entre 2017-2018 facilitaría que Galicia puidese presentarse perante a Comisión Europea e perante os socios europeos afíns como líder dunha nova filosofía de desenvolvemento e cohesión para o conxunto da Unión, en

liña coas necesidades e prásas que son comúns tanto para Galicia coma para Europa na súa integridade, e singularmente para a Europa atlántica.

417. Cun bo balance de xestión e coa bagaxe negociadora e de alianzas xerada dende hai anos poderemos manter unha táctica proactiva de persuasión e convicción. Neste senso, que o goberno de Saxonia-Anhalt tivese aceptado selar unha alianza con Galicia para propoñer á UE novas fórmulas de reactivación demográfica vinculadas a novas oportunidades económicas é un feito relevante de primeiro nivel. Iniciativas deste tipo reforzarán a nosa imaxe en Bruxelas, xa que non só pedimos cooperación, senón que antes ofrecemos os froitos dun esforzo orientado á busca de alternativas.
418. Seguindo esta traxectoria, a posición do Goberno portugués ao respecto, compartindo esta mesma filosofía de europeizar as solucións ao problema demográfico autonómico, nacional, e tamén continental, pode ser de inestimable axuda para nós, en especial para conseguir que as posibles terapias e medidas sexan debatidas no Consello Europeo, onde unha alianza luso-española, con reforzos de Estados meridionais igualmente afectados e sensibilizados -caso de Italia-, e de Alemaña con Austria, con algún apoio setentrional -caso de Dinamarca e Finlandia, ademais de Polonia-, poderían inclinar a balanza para que a UE abraza unha liña orzamentaria e de traballo co obxecto de financiar proxectos que permitan estabilizar e reverter a erosión demográfica que padecemos, en especial nas cohortes máis novas a causa da persistente depresión da fecundidade.
419. O traballo desenvolvido neste eido, pola Xunta de Galicia ante o Comité das Rexións, aglutinando ademais as CC.AA. damnificadas polo cambio demográfico, foi e será determinante para nuclear esa incipiente alianza que impulse a abrir o debate sobre que cómpre financiar dende Bruxelas a partir de 2020 polo seu interese común europeo. Iniciativas políticas como a apoiada dende Galicia no Comité das Rexións sobre <<A resposta da UE ao reto demográfico>>, e outros ditames previos²⁵, van facilitando ese camiño e contribuíndo a colocar este asunto nun lugar destacado da axenda política europea, segundo as prácticas máis recomendables de *agenda-setting* nas complexas, dilatadas e arduas negociacións inter-institucionais da UE.

---

²⁵ CDR 341/2006: Ditame sobre o tema «O futuro demográfico de Europa»

CDR 84/2007: Ditame sobre o tema «Envellecer mellor na sociedade da información»

CDR 212/2009: Ditame sobre o tema «Abordar os efectos do envellecemento da poboación da UE (Informe de 2009 sobre o envellecemento demográfico)»

CDR 56/2012: Ditame sobre o tema «Envellecemento activo: Innovación - Saúde intelixente - Melloras vidas»

420. Dende un punto de vista instrumental temos que reforzar e impulsar a participación galega nos órganos internos españois de coordinación europea -v.gr. CARUE e conferencias sectoriais con maior carga de políticas públicas europeas nas súas máis usuais axendas-, sen descoidar o liderado na representación ante institucións e órganos da UE dos lexítimos intereses das CC.AA. e, obviamente, de Galicia. Pero agora debemos facelo tentando, por engadido, buscar unha maior interlocución con rexións clave doutros Estados -ben pola súa singularidade política, ben pola súa afinidade socioeconómica-, que á súa vez teñan a capacidade de influír sobre os seus propios Estados, para que cando os asuntos cheguen ao respectivo Consello sectorial da UE ou ao propio Parlamento ou Consello europeos dispoñan de todos os elementos favorables para prosperar nun senso proclive a Galicia.
421. Igualmente temos que mellorar a difusión dos debates europeos en Galicia, estimulando que a nosa sociedade civil participe nas consultas lanzadas fundamentalmente pola Comisión Europea, ben como propostas normativas, ben con carácter prospectivo baixo a forma de libros verdes, brancos ou outras modalidades alternativas. Neste terreo queda moito por facer. Debemos romper a inercia meramente reactiva dos actores sociais galegos ante políticas públicas xa consensuadas ou ante disposicións xurídicas europeas xa maduras ou mesmo formalmente aprobadas, para instalarnos na cultura máis común entre os Estados fundadores das Comunidades Europeas, de carácter proactivo e preventivo, que ao cabo é a que se demostrou máis eficiente para compatibilizar os intereses do país cos da Unión. Todo canto fagamos para estimular na sociedade civil galega posicionamentos temperáns e tecnicamente solventes ante as iniciativas lanzadas pola Comisión Europea, acudindo aos foros onde se discuten tales iniciativas cos funcionarios e autoridades da Comisión, así como con outros actores de diversos Estados membros, será extremadamente proveitoso e útil.
422. Como obxectivo estratéxico na UE, Galicia debera contribuír a crear o clima propicio para que na seguinte reforma dos Tratados as rexións con capacidade legislativa da UE tivesen o debido recoñecemento institucional, sendo neste propósito os Länder alemáns os nosos grandes aliados. Debemos recoñecer que o impulso rexionalista, tal como se lle denomina xenericamente en Bruxelas, desenvolvido polo Tratado de Maastricht ao lanzar a vixente fase da UE, perdeu brío como consecuencia da grande ampliación cara ao Leste, entre outros factores. A dramática historia de Europa oriental, co seu constante e violento redeseñar de fronteiras, mesmo durante o século XX, e a existencia de minorías nacionais encravadas en territorios dos novos Estados lindantes

con outros que se identifican coas devanditas minorías, levou a que non poucos destes Estados sexan remisos a tratar a complementariedade rexional no proceso de construción europea. Iso, engadido ás súas estruturas internas fortemente centralizadas, obríganos a buscar aliados cualificados preferentemente entre os Estados federados, comunidades e rexións con autonomía política situados nos Estados membros da parte occidental da Unión.

423. Non obstante, nunha Unión de perto de 500 millóns de cidadáns –agora excluídos os británicos, cando se formalice a súa saída da UE-, con decenas de idiomas e singularidades históricas, a cohesión e a indispensable integración reforzada, non pode depender só do temor a revivir os demos do noso lamentable pasado e do azaroso éxito económico dun mercado interior, cuxo peso no concerto mundial está permanentemente ameazado. As tentacións oportunistas a curto prazo e radicalmente egoístas ameazan á UE e, paradoxalmente, a todas e cada unha das súas rexións e dos seus Estados, que ao cabo verían que a non-integración conduce á desintegración e ao colapso do modelo social europeo fronte ao crecente peso demográfico, científico, tecnolóxico, económico e comercial doutras potencias.
424. Os custos da non-Europa seguen sendo moito máis onerosos que os custos da construción europea, con todas as dificultades que se queiran apreciar. Fronte a este panorama, a opción de reforzar Europa dende a súa base, dando máis protagonismo ás súas rexións con personalidade definida nunha Institución que contribúa a mellorar a lexitimidade cotiá da Unión e o seu goberno, non só é unha opción verosímil, senón ademais necesaria e, mesmo, indispensable. Deste xeito, os Estados-nación que construíron as Comunidades Europeas preservarían o seu liderado como motor político da integración, consolidando á vez todo o proxecto en marcha ante os riscos e ameazas que ten por diante. Riscos e ameazas concretados nos populismos radicais, xenófobos e de nacionalismos agresivos ou expansivos, que seguen sendo -como na primeira metade do século pasado- os maiores inimigos dunha Unión pacífica e baseada no respecto ao Dereito. Eles son incompatibles coa xestión da complexa diversidade europea, fundamentada nunha comunidade xurídica inspirada no Dereito de Xentes e nas liberdades cívicas fillas da Ilustración.
425. Galicia, que como outras grandes comunidades, rexións ou Estados federados europeos, quere axudar a culminar a construción da Europa Política sen ameazar a súa estrutura mestra, que descansa sobre os piares dos Estados asinantes dos Tratados, está chamada a realizar achegas construtivas neste proceso, avaladas pola súa bagaxe de

cooperación e integración con Portugal, sen necesidade de derruír nada do xa edificado, nin de poñer en perigo aos cidadáns que compartimos a mesma cidadanía da Unión a través das nosas respectivas nacionalidades estatais.

426. O Comité das Rexións foi presentado no seu día por moitos como o embrión dun futuro Senado da Unión, que coexistiría cunha Cámara territorial cualificada ou mixta, como sería o Consello, que aglutina aos Estados fundadores e aos posteriormente adheridos. Hoxe ese órgano merece reformular o seu deseño, e facelo na liña que vimos apuntando. Entidades políticas como Flandes, Baviera, Baixa Saxonia, Cataluña ou Galicia, por citar algúns, non poden ser menos escoitados nas institucións da UE que pequenos Estados membros recén incorporados á Unión, cuxo peso demográfico resulta nimio, sen por iso desexar trastornar a súa natureza nin pretender devalorizalos, xa que como europeos queremos compatibilizar a nosa complexa historia común coa nosa vocación de conformar unha Unión verdadeiramente merecedora deste título ante o mundo.
427. En paralelo, e tal como adiantamos, dende Galicia habemos de estimular e propiciar unha maior implicación de axentes públicos e actores privados no seguimento das políticas europeas, dende a súa xénese inicial ata a súa implementación, e fomentar ao tempo a articulación con vocación federal deses axentes e actores cos seus pares ou afíns radicados noutros Estados da Unión. Temos que transmitir a idea de pasar dun paradigma fundamental reactivo a outro predominantemente proactivo. Quere dicirse que os lexítimos grupos de interese galego en campos como a agricultura, a gandaría, a produción forestal, a pesca, a acuicultura, a construción naval, as enerxías renovables,... e tantos outros cuxas regulacións e disposicións de policía ou fomento administrativo proceden en boa medida de Bruxelas, teñen que comezar a posicionarse igual que fan grupos análogos radicados no Países Baixos, Dinamarca, Bélxica ou Suecia, por citar algúns casos de excelencia, ademais de contribuír a xerar organizacións sociais ou civís de ámbito paneuropeo. As iniciativas da Comisión Europea, os seus libros verdes e brancos, os seus proxectos normativos, mesmo os seus *non-papers*, non poden seguir pasando sen pena nin gloria nos foros profesionais e empresariais galegos. Quen rexeita achegar aos debates e defender os seus intereses dende a xestación das primeiras posturas oficiais en Bruxelas, quen non nutre de información ou non coloca o foco de atención sobre o que interesa en cada caso perante os funcionarios e responsables da Comisión Europea ou da súa armazón de órganos técnicos, leva perdida gran parte da batalla ao encarar o futuro inmediato. A miúdo sorprende

que propostas que é sabido que van ser unha ineludible realidade xurídica europea en cuestión de dous ou tres anos, nin sequera sexan detectadas polos máis interesados ou potencialmente damnificados, a pesar do gran nivel de transparencia que teñen os debates pre-normativos no conglomerado institucional da UE. As asociacións sectoriais galegas teñen pois que ser moito máis dinámicas nesas tarefas e integrarse en organizacións análogas de escala europea, intentando lideralas ou, canda menos, condicionar substancialmente as súas respectivas axendas internas.

428. Cando a Comisión Europea lanza debates sobre que directrices convén aplicar ás axudas públicas nun sector empresarial determinado, ou cando publica un documento que formula como sería adecuado regular a oferta dun produto do sector primario ou mesmo un servizo, quen non comparece, nin presenta contra-propostas, nin propón alternativas, nin comeza a tecer alianzas civís con colegas doutros Estados, simplemente non existe para os que impulsan esas directrices ou regulacións. Directrices e regulacións que non sempre son neutrais, senón que algunha vez veñen inducidas ou abonadas por grupos de presión moi profesionalizados e ben organizados, con presenza permanente en Bruxelas. Dende Galicia debemos actuar de igual xeito para gozar, á súa vez, de igualdade de armas no complexo proceso de toma de decisións da UE.
429. Bo indicador do que aquí se refire é a inferioridade de queixas e denuncias formuladas por operadores galegos ante as autoridades da UE por abusos de competidores radicados noutros Estados -subvencións encubertas, medidas de efecto equivalente... -, fronte ás queixas e denuncias en Bruxelas de operadores deses outros Estados que provocan a apertura de expedientes de infracción contra nós. Unha estratexia puramente defensiva, sen prever medidas ofensivas nun mercado tan competitivo como é o europeo, é de antemán unha estratexia perdedora, e isto debe comezar a ser interiorizado polas nosas empresas e profesionais, así como polas súas organizacións sectoriais, xa que de non o facer desta forma carecerían da referida igualdade de armas e estarían abocados a perder posicións no mercado interior europeo.
430. Para cambiar esta tendencia tan asentada entre os nosos operadores privados, dende as institucións públicas galegas temos que mellorar a difusión e a formación no concerne ás políticas públicas europeas, ao acervo da Unión e, en concreto, aos procedementos normativos e ao dereito substantivo ou material-sectorial da UE.

5.3. Europa extra UE

431. Os recursos e enerxías que Galicia pode destinar á Acción Exterior son limitados, xa non só pola situación económica que vimos atravesando e que comezamos a superar recentemente, senón tamén pola nosa propia escala. Somos unha Comunidade Autónoma de menos de tres millóns de habitantes e cun tecido social sumamente envellecido ao que debemos atender en primeira instancia. Sería pretensioso aspirar a que Galicia desenvolvese grandes iniciativas nos Estados europeos que non forman parte da UE -p. ex. Ucraína, Bielorrusia,... -, agás as notables excepcións de Suíza e Noruega. Os Estados orientais pre-adhesión á UE e os territorios cun estatus xurídico-internacional anómalo -como Kosovo- unicamente deberan ser obxecto de posicións reactivas ou de apoio puntual a emprendedores galegos que tomen posicións alí.
432. Nos casos de Suíza e Noruega a nosa estratexia merece un especial tratamento pola súa relevancia para os nosos concidadáns neles asentados, ou polo devengo de dereitos pasivos dos que serían acredores ou merecedores, aínda que do mesmo xeito cómpre considerar o seu peso económico e interese comercial ao contrastar a súa escala nesas ámbitos coa nosa.
433. Suíza debe renegociar o conxunto das súas relacións coa UE tras o apoio en referendo á imposición de cotas de entrada a cidadáns da Unión, dentro dunha corrente anti-inmigratoria que dende Galicia non podemos compartir nin aceptar, e que ademais debemos combater buscando aliados rexionais que demanden unha posición máis contundente entre os negociadores europeos perante os helvéticos. Debemos estar pois especialmente vixiantes para que na hipótese de que, *de facto*, os galegos sexan considerados en Suíza como cidadáns de terceiros Estados, Suíza se enfrente a severas medidas de retorsión por parte da UE que a disuadan de dar tales pasos, aínda que unha parte significativa da súa opinión pública se amose paulatinamente máis anti-europea. Entendemos que os prexuízos para a industria helvética poderían ser tan elevados que as súas autoridades haberían de buscar alternativas que garantisen cando menos o *statu quo* da nosa colectividade nos diversos cantóns, como mínimo ao mesmo nivel que os traballadores e profesionais de nacionalidade francesa e alemá que desenvolven as súas actividades laborais ou mercantís de carácter transfronteirizo ou xa como residentes legais na Confederación Helvética.

434. Polo que respecta a Noruega, entendemos que debemos posicionarnos xunto con aqueles operadores que defenden que as vantaxes que Noruega obtén pola súa pertenza ao Espazo Económico Europeo e a súa adscrición ao paraugas defensivo da Organización do Tratado do Atlántico Norte (OTAN-NATO) merecen ofertar unha mellor compensación niveladora dende Noruega. O feito de que o Fondo Soberano Noruegués sexa un dos maiores investidores institucionais públicos, cun patrimonio xestionado de ao redor de 800.000 millóns de euros -dos cales o 1,5% está colocado en renda fixa española e o 1,1% en renda variable, segundo o seu informe de 2014-, non debe ser asumido como unha blindaxe en contra dunha maior esixencia e rigor dende a UE, polo escaso que resulta fronte ao poderío económico e xeostratéxico europeo, que concentra preto do 25% do PIB mundial. Para os intereses galegos, tanto dende a perspectiva pesqueira, naval e de emprego e de dereitos socio-laborais dos nosos concidadáns ante as firmas desa nacionalidade, sen dúbida sería mellor que Noruega tivese a máis estreita relación coa UE en tanto non se adhira a ela, pero dado que o historial de rexeitamentos a esta circunstancia nos referenda previos non o fai verosímil a medio prazo, mentres tanto debemos contribuír nos foros europeos aos que temos acceso a xerar un estado de opinión máis esixente fronte aos sucesivos gobernos do devandito Reino. A UE debe esixir unha solución global á discriminación histórica das autoridades norueguesas contra traballadores europeos sen cobertura social tras traballar para empregadores noruegueses, e dende Galicia debemos premer coordinadamente con outras autoridades públicas á Comisión Europea para que esta manteña a máis firme defensa dos cidadáns europeos afectados, mesmo advertindo das consecuencias lesivas que para Noruega podería ter un arranxo insatisfactorio.

5.4. Latinoamérica: Hispanoamérica e Brasil

435. A extensión e profundidade dos intereses galegos en Latinoamérica non precisan ser glosadas novamente. Agora ben, debemos ser conscientes de que o noso rol alí, sempre conforme á nosa natureza como españois e cidadáns europeos, debe centrarse máis nos aspectos instrumentais e non se instalar nos meramente sentimentais. O potencial de crecemento desta rexión, a pesar das graves carencias estruturais que acumula e dos recentes signos de desaceleración ou recesión económica, convértea nunha aposta relativamente segura a medio e longo prazo, permitindo a capitalización das nosas actuacións alí e o aproveitamento das nosas

vantaxes competitivas en diversos ámbitos, dende o da empresa ata o da Universidade e o I+D+i.

436. No inmediato futuro, a focalización nas repúblicas con maior seguridade xurídica e, dentro delas, nas provincias ou estados federados con maior estabilidade e percorrido económico por diante, debe ser prioritario. Por desgraza eses elementos corren certos riscos nas localizacións onde se atopa gran parte da nosa colonia na rexión, onde a aproximación debe ter pois outro enfoque centrado na súa defensa, protección e promoción, para manter vivo o espírito da galeguidade nos seus descendentes e preservar os nexos que os unan máis se cabe coa Galicia territorial e o seu pobo.
437. Así Perú e Colombia, xunto con Chile, representan alternativas que no pasado non mereceron unha especial atención estratéxica dende Galicia. Isto obedeceu ao sesgo do maior peso emocional da fachada sur-atlántica do continente, onde se concentra o maior volume dos nosos concidadáns (franja Bos Aires-Río de Janeiro), e dun xeito máis contido no triángulo que une Venezuela-Cuba-México. Non obstante, agora convén considerar de maneira moi particular as opcións de Perú, Colombia e Chile, ao mesmo nivel cando menos que os Estados costeiros do Sur de Brasil, a pesar da súa desaceleración en pendes. Nestes lugares a presenza de Galicia debe ser considerada un investimento a futuro, e non só no concernente ao terreo económico, senón tamén ao cultural e universitario. Un investimento que beneficiará non só aos galegos residentes na Galicia territorial, senón tamén aos galegos e os seus descendentes asentados en países próximos a eles, que terán dese xeito máis alternativas socioeconómicas na rexión, sen prexuízo de deixar sempre aberta a posibilidade de regresar a Galicia para instalarse nela e emprender novos proxectos empresariais e familiares.
438. Pola súa banda México -por algúns encadrado na rexión de Norteamérica- segue sendo unha alternativa a considerar, xa que o seu nivel de seguridade xurídica e a súa especial relación comercial con Estados Unidos e Canadá, xunto coa súa estabilidade macroeconómica durante os últimos anos, compensan sobradamente os riscos que outros factores poden representar. Ademais, a estreita relación promovida dende a Xunta de Galicia coas autoridades federais e estatais mexicanas, que frutificou de forma pública e notoria na cooperación coa firma PEMEX, demostra que esta gran República -de máis de 120 millóns de habitantes e cunha media de idade por baixo dos 28 anos- ofrece enormes oportunidades. Dentro dela un Estado como Nuevo León, con arredor de cinco millóns de habitantes, moi próximo á fronteira con Texas, e con

universidades como a Autónoma de Nuevo León ou a de Monterrey, entre outras, pode ser unha opción estratéxica de primeiro nivel para que axentes e actores galegos despreguen unha mesta rede de contactos e iniciativas onde poidan asentarse de forma relevante.

439. Un capítulo aparte merece Cuba polas perspectivas que abren as medidas de actualización do modelo económico e os recentes acordos coa Administración norteamericana. Dende o principio do respecto á soberanía nacional cubana, Galicia debe ofrecerse como país irmán para axudar no desenvolvemento económico e social desa República. Galicia debe traballar para o achegamento da colectividade galega residente en Cuba, case que 40.000 cidadáns, á realidade cultural e social de Galicia e pola mellora da súa calidade de vida.
440. Galicia debe seguir o proceso de inestabilidade política, económica e social de Venezuela e planificar posibles actuacións a prol dos galegos residentes neste país, máis de 46.000, de xeito fundamental no tocante ao abastecemento de medicamentos e produtos de primeira necesidade, brindando especial atención aos nenos e aos maiores.

5.5. Norteamérica

441. A enorme dimensión territorial e socioeconómica de Estados Unidos, e en certa medida tamén de Canadá, así como a escala dos nosos parámetros en relación cos seus, impoñen que debamos ser moi selectivos en canto á área de intervención exterior para gozar de certas probabilidades de éxito. Con estes condicionantes o máis eficiente sería concentrar as actuacións galegas en Florida, que é o cuarto Estado máis poboado dos Estados Unidos, con arredor de 20 millóns de habitantes. A súa economía tamén é por PIB a cuarta de Estados Unidos e, por si soa, ocuparía o posto décimo noveno entre as economías do planeta. En consecuencia, Florida é un '*global hub*' ou nó de interconexión entre Estados Unidos e o comercio internacional, moi interesante para Galicia e onde se está a radicar a comunidade hispana máis dinámica que, en non poucas ocasións, ten raíces galegas entre as colonias cubanas e venezolanas alí instaladas. En canto a estados como Texas -preto de 28 millóns de habitantes, que ocuparía a posición décimo quinta entre as economías mundiais-, unha aproximación dende o norte de México -Nuevo León podería ser a opción máis realista- abundaría para iniciar contactos exploratorios.

442. Por outro lado debemos estar atentos ao incremento do interese que esperta Galicia en Estados Unidos grazas ao Camiño de Santiago. Os visitantes e peregrinos norteamericanos atraídos polo fenómeno xacobeo están xa entre as cinco nacionalidades foráneas que maior peso teñen nel. Entre eles, o predominio dos católicos é maioritario, polo que concentrar a proxección de Galicia en estados como Massachusetts, con case sete millóns de habitantes e máis dun terzo católicos, de ascendencia irlandesa, italiana ou portuguesa, pode ser tan interesante ou máis que Nova York, onde o impacto pode ser menor a causa das súas dimensións en relación co potencial que podemos despreñar alí.
443. Dados os parámetros e diversidade da sociedade e a economía estadounidense, o que non ten sentido é pretender abranguer todo o país cun mínimo de rigor e probabilidade de retorno. Eses esforzos serían infrutuosos, xa que requirirían un volume de recursos dos que non podemos dispoñer.
444. No que respecta ás negociacións do Tratado Transatlántico de Comercio e Investimentos (TTIP), Galicia debe defender un resultado favorable aos nosos intereses económicos, co obxectivo de que o acordo non se converta nun traxe a medida das grandes multinacionais, senón que a apertura comercial que propicie xere oportunidades para a crecente proxección exportadora das empresas galegas e se respecten os logros e dereitos do noso *Estado social*.
445. No caso de Canadá, Ontario con 13 millóns e medio de habitantes nun territorio que dobra en extensión a toda España, parece a mellor opción para concentrar a acción exterior galega, sen ignorar Quebec, que cos seus oito millóns de habitantes e a súa superficie tres veces a de España, xa de por si presenta unhas magnitudes desproporcionadas fronte ás que estamos afeitos en Europa. Certo é que episodios pasados como a crise do fletán puideron deixar un mal recordo, pero o desenvolvemento canadense representa unha oportunidade comercial e de cooperación que non se pode ignorar.

5.6. Bacía sur do Mediterráneo

446. Nesta rexión, os intereses galegos concéntranse en torno a Marrocos, o Sahara Occidental e Mauritania, fundamentalmente polo que atinxe á cooperación pesqueira e á cooperación para o desenvolvemento. En todo caso, Galicia debe ser solidaria coa defensa dos intereses xeoestratéxicos do conxunto de España e da Unión Europea, onde o

mantemento da estabilidade e a seguridade resulta fundamental, máxime vista a convulsión doutros Estados da rexión e as posibles externalidades que esa convulsión poden inducir sobre a ribeira norte e occidental do Mediterráneo. Factores como a inestabilidade en Libia poden chegar a estenderse en parte da rexión e, indirectamente, ameazar os intereses galegos nela.

447. Agora ben, a nosa actuación alí debe respectar a legalidade constitucional, europea e internacional. O precedente da Sentenza 198/2013, do Tribunal Constitucional, do 5 de decembro de 2013, resolve calquera veleidade en canto a unha hipotética negociación bilateral coas autoridades públicas da zona en materia pesqueira (26), á marxe da iniciativa estatal ou, propiamente, da Unión Europea, a teor dos Tratados polos que os Estados membros lle atribúen o exercicio da correspondente competencia negociadora.

5.7. África subsahariana: África lusófona e Guinea Ecuatorial

448. Nesta rexión os intereses galegos tamén están fundamentalmente concentrados no ámbito pesqueiro e de cooperación para o desenvolvemento. Non obstante, tal como se destacou ao tratar a máis estreita integración con Portugal e o especial papel que debe xogar Galicia como ponte co resto de España, debemos comezar a intensificar a cooperación con Cabo Verde, Guinea-Bissau, Angola, Mozambique e Sao Tomé e Príncipe, así como con Guinea Ecuatorial, sempre en liña coas directrices marcadas pola diplomacia española, actuando de forma leal e plenamente coordinada.

449. Con Cabo Verde vimos mantendo xa unha prolífica cooperación, que se traduce na participación de actores empresariais galegos nos campos da transformación e comercialización dos produtos do mar, en materia naval e no desenvolvemento turístico, sendo ademais moi relevante a actuación

---

²⁶ Pleno. Sentenza 198/2013, do 5 de decembro de 2013. Conflicto positivo de competencia 534-2004. Formulado polo Goberno da Nación respecto do acordo suscrito o 21 de setembro de 2003 polo Conselleiro de Agricultura e de Pesca do Goberno Vasco e o Ministro de Pesca e de Economía Marítima da República Islámica de Mauritania. Competencias sobre relacións internacionais e pesca: acordo que vulnera a competencia exclusiva do Estado para celebrar tratados internacionais (STC 165/1994). BOE Núm. 7 Mércores 8 de xaneiro de 2014 Sec. TC. Páx. 45.

Fallo: : Estimar el conflicto de competencia y declarar que la titularidad de la competencia controvertida corresponde al Estado. En consecuencia, el acto del Consejero de Agricultura y Pesca del Gobierno de la Comunidad Autónoma del País Vasco por el que suscribió un acuerdo –denominado *procès verbal*– en materia de pesca con la República Islámica de Mauritania el 21 de septiembre de 2003 vulnera el orden de competencias establecido en la Constitución.

en materia de cooperación institucional coa Xunta de Galicia e a do Fondo Galego de Cooperación e Solidariedade. Iniciativas análogas deberan manterse con Sao Tomé e Príncipe, así como con Guinea Bissau.

450. Angola e Mozambique representan nestes momentos dous grandes oportunidades de investimento -non exentas de riscos- en proxectos produtivos para empresarios galegos, pero tamén para abrir novos mercados aos nosos bens e servizos. En calquera caso, as iniciativas galegas deberan tomar en consideración as dimensións xeográficas e demográficas de ambos os dous países para tentar establecer alianzas con empresarios da nosa Eurorrexión e de todo Portugal, así como con emprendedores locais *in situ*.
451. Só Angola ten unha dimensión xeográfica practicamente 2,5 veces superior a toda España, aínda que segundo o censo realizado en 2014 a súa poboación podería roldar os 24 millóns de habitantes. Ao redor de 2/3 dos seus nacionais son menores de 25 anos, e a media de idade dos angolanos é de só 18 anos -recordemos que a media de idade de Galicia é de case 46 anos-. A taxa de fecundidade en Angola é de 5,3 fillos por muller, mentres que Galicia leva décadas estancada en 1 ou 1,1 fillos por muller. Deste xeito, aínda que na actualidade haxa moitos riscos que encarar, Angola atesoura grandes potencialidades de desenvolvemento moi interesantes para nós.
452. Pola súa banda, Mozambique ten un volume de poboación moi similar ao de Angola, pero cun censo mesmo máis novo -a súa media de idade é de 17 anos-, a pesar de ter unha fecundidade tan só unha décima inferior á angolana. Non obstante, a gran diferenza entre ambos os dous países lusófonos encóntrase no PIB per cápita medido en paridade de poder adquisitivo: 1.200 \$ por mozambicano fronte a 7.200 \$ por angolano, segundo datos de 2014. Para ter un referente comparativo, o mesmo parámetro español foi de 33.700 \$ nese ano. Por conseguinte, a alternativa angolana parece máis razoable dende unha mera perspectiva económica a medio prazo.
453. De tal maneira, considerando as dimensións e, sobre todo, o potencial de crecemento de ambos os dous países no ámbito da Lusofonía, é de aprezo a importancia de que Galicia comece a posicionarse neles coas súas vantaxes competitivas. Así, unha estratexia específica para ambos os dous podería consistir en ofrecer a nacionais destes países cursar estudos universitarios en Galicia de interese para o seu desenvolvemento endógeno, como poderían ser os relacionados coas enxeñarías de minas, agrícola, agroalimentaria, forestal, ou graos como veterinaria, entre outros

a determinar coas autoridades locais. Os custos desta formación poderían ser compartidos entre financiadores locais, empresas galegas interesadas en investir nos devanditos países, as universidades implicadas, a cooperación galega para o desenvolvemento ou, no seu caso, española, e recursos adicionais europeos. A implicación de universidades portuguesas tamén podería reforzar esta iniciativa e darlle o sesgo eurorrexional que nos caracteriza e diferencia fronte a outras opcións dentro de Europa.

5.8. Oriente Medio, Asia-Pacífico e outras áreas xeográficas

454. Novamente as substanciais restricións de escala de Galicia ante a súa Acción Exterior nestas vastas e superpoboadas rexións do planeta obríganos a ser singularmente selectivos, máxime considerando a tamén ampla extensión das restantes rexións nas que xa temos evidentes intereses, ademais de afinidades e atinadas opcións de obtención de resultados segundo os criterios máis ortodoxos de eficiencia.
455. A limitación de recursos públicos require unha mínima concentración destes nos obxectivos xeográficos máis precisos posibles. Así, abrir unha vía de cooperación institucionalizada e estable con universidades e centros de investigación israelís que traballen en liñas de investigación e desenvolvemento compatibles ou afíns coas desenvolvidas polos seus equivalentes en Galicia sería de especial interese. Sendo un pequeno país, Israel demostrou que se poden obter grandes resultados mediante a especialización, a excelencia e a eficiencia no investimento do capital en I+D+i. Asimilar esa cultura xerencial para aspirar a obter resultados crecentes en Galicia pode ser de especial interese para nós. Por outra banda, o achegamento a Israel presenta grandes oportunidades para pechar o ciclo do turismo cultural e relixioso que pode interesar a mercados extra-europeos, como o norteamericano ou o brasileiro. Do mesmo xeito, a extensión destas prácticas orientadas aos resultados pode permitírnos ampliar a colaboración turística a Palestina, e contribuír deste xeito dende Galicia, aínda que sexa modestamente, a incentivar o desenvolvemento endóxico desta actividade económica entre os palestinos, fuxindo da simple axuda humanitaria e creando oportunidades reais e sostibles de emprego e negocio para a atribulada poboación palestina. O crecemento económico e o clima de cooperación construtiva é ademais o mellor substrato para edificar unha paz duradeira, o que resulta especialmente necesario alí, cunha taxa de

fecundidade que, aínda que descendeu dende os 6 fillos/muller en 1997 aos 4,1 en 2011-2013, é moi elevada vistas as escasas oportunidades de crecemento económico autónomo que ten a súa nova poboación (27).

456. En canto á rexión Asia-Pacífico, polas súas dimensións xeográficas, demográficas e económicas así como pola escasa relación previa con actores e axentes galegos -agás no caso de Filipinas-, imponse igualmente a concentración de iniciativas, sen prexuízo do compromiso de apoiar e avalar a aqueles actores e axentes que emprendan actividades en países da devandita rexión aproveitando determinadas vantaxes competitivas ou oportunidades moi singulares. Falar dunha estratexia propia de Galicia para o conxunto da India, a República Popular China ou, mesmo, o Pacífico anglo, resultaría temerario, cando a propia España e, mesmo a UE, quedan curtas en canto á dimensión previa para tentar abordar todos os espazos e sectores en xogo. Seguir e estimular as prospeccións que realicen axentes como o IGAPE, ou actores civís como o IGADI (Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional), con acreditada experiencia e reputación neste ámbito, serían as opcións máis sensatas dende Galicia, sen desbotar a posibilidade de accións puntuais alí onde xurdan oportunidades previamente avaliadas polos expertos destas entidades, entre outras que poderían pronunciarse.
457. Por conseguinte, vista a evolución das actuacións previas en tan extensa rexión do planeta, se cadra o máis útil sexa concentrarnos en certas áreas e actividades a desenvolver en Corea do Sur e Xapón, aproveitando á súa vez as sinerxías para captar turismo mesmo máis cualificado. No caso de Corea do Sur, preto do 8% dos seus case 50 millóns de habitantes decláranse católicos, e preto de 1/3 da poboación é cristiá, polo que fenómenos como a peregrinación xacobeá aínda ten marxe de crecemento alí. De igual modo, o interese nipón por cooperar connosco a través do irmandamento con rutas como o Camiño Kumano Kodo ou a ruta Shikoku Henro, poden ser vías de entrada para estender a cooperación aos ámbitos científico-técnicos, dende a oceanografía ata a mellora na comercialización de produtos agro-pesqueiro-alimentarios, e dende a industria da automoción ata a mellora na eficiencia da industria naval. A recente presenza do herdeiro do trono nipón e do seu primeiro ministro en Galicia testemuñan que xa hai unha base para afondar nunha máis frutífera relación económica.

---

²⁷ Palestinian Central Bureau of Statistics:
<http://www.pcbs.gov.ps/site/512/default.aspx?tabID=512&lang=en&ItemID=1292&mid=3171&wversion=Staging>

6. Intersección de prioridades sectoriais e xeográficas: prevaleza e concentración

458. Coa información recompilada e atendendo ás prioridades sectoriais e xeográficas apuntadas por todos os provedores de propostas a esta Estratexia, resulta axeitado resumir nun cadro de dobre entrada onde se concentran as devanditas prioridades. Deste xeito poderán artellarse intervencións de apoio mutuo entre os diversos actores e axentes da Acción Exterior galega, e non só no ámbito da Administración autonómica, concentrando por exemplo nun período temporal determinado e nun país ou rexión concretos todas as intervencións previstas para o devandito país durante o **período cuadrienal** que -a priori- constitúe o horizonte cronolóxico desta Estratexia, mentres non se proceda á súa revisión atendendo a circunstancias internacionais imprevisibles, e sempre nos termos previstos polo Decreto 178/2015, do 26 de novembro, polo que se regula a acción exterior da Comunidade Autónoma de Galicia.
459. Deste xeito, visualizando e priorizando as iniciativas, poden obterse réditos crecentes para o conxunto da nosa Comunidade Autónoma. En primeiro lugar, dada a limitación de recursos, o impacto en destino será maior que mediante intervencións e visitas esporádicas, illadas ou debilmente imbricadas. Impacto tanto a nivel institucional, respecto das autoridades públicas do país obxectivo de destino, como económico e social, respecto dos axentes e actores privados galegos cara aos seus homólogos relevantes do mesmo país obxectivo. En segundo lugar, a concentración temporal e de recursos público-privados galegos pode contribuír a unha significativa contención dos custos unitarios de cada actuación pero, sobre todo, a abrir novas oportunidades que actuando de modo illado nunca se presentarían axeitadamente.
460. No cadro Anexo de *priorización de áreas xeográficas e sectoriais* pode comprobarse como o determinante é o total de impactos formados pola converxencia entre unha área sectorial determinada e un país obxectivo ou unidade xeográfica concreta. A máis impactos, maior será o grao de primacía no que atinxe a planificar a debida concentración de esforzos. Esforzos aos que deben contribuír todos os departamentos, administracións públicas galegas, actores e axentes implicados dunha maneira máis estreitamente coordinada. Esta coordinación -que nunca debe supoñer unha alteración da avaliación *ex ante* que realicen os máis directos responsables sectoriais de cada área- residenciarase no

departamento da Xunta de Galicia que en cada momento concentre a interlocución institucional máis cualificada co Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación e asuma a meirande parte da responsabilidade na Acción Exterior no seo da Administración autonómica, que ao día da aprobación da presente Estratexia é a Vicepresidencia da Xunta de Galicia, na que se encadra a Dirección Xeral de Relacións Exteriores e coa Unión Europea.

461. Como é natural, o cadro de interseccións sectoriais e xeográficas pode verse condicionado nun instante dado por factores externos fortuítos ou imprevisibles e fóra do noso control, como serían crise diplomáticas sobrevidas, acordos de Nacións Unidas ou da Unión Europea que condicionen os contactos con certas autoridades foráneas, crises económicas asimétricas, baleiros de poder noutros países, ou calquera outro imponderable. Planificar a acción exterior é, nisto, significativamente máis complexo que facelo sobre unha política pública netamente doméstica, cuxos factores son menos volátiles e xeralmente máis dependentes de condicionantes estrita ou maioritariamente internos - infraestruturas, investimentos, servizos sociais, política fiscal,... -.
462. Á vista da información do cadro sería moi útil reorganizar os métodos de cooperación administrativa, pasando de pivotar sobre a complementariedade entre as materias afíns que corresponden a cada departamento, a pivotar sobre a proxección exterior como un todo harmónico. Dito noutros termos e como exemplo, *a priori* os responsables de asuntos pesqueiros no exterior poden non ter moita tradición de planificar as súas iniciativas xunto aos responsables do sector turístico e a galeguidade, pero nalgún destino determinado podería ser moi proveitoso para eles mesmos, e para Galicia en tanto que unidade política, pautar as ofertas, contactos ou encontros baixo unha máis estreita coordinación, concentrando todo o esforzo nun lapso de tempo máis acoutado.

Área xeográfica/Área sectorial	Políticas públicas europeas	Acción institucional de carácter estratéxico	Comercio exterior	Captación de investimentos	Promoción do turismo	Fomento de investimentos no exterior	Cooperación marítimo-pesqueira	Cooperación agrícola	Cooperación en I+D+i	Promoción da lingua galega	Promoción e cooperación cultural	Cooperación universitaria	Galeguidade e acción social exterior	Cooperación para o desenvolvemento	Achegas demográficas
Portugal	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Unión Europea	X	X	X												
CPLP		X								X	X	X			X
Francia	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X			
Italia	X	X	X	X	X	X		X	X		X	X			
Alemaña	X	X	X	X	X	X			X		X	X			
BENELUX	X	X	X	X	X	X			X		X	X			
Irlanda	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X			
Reino Unido		X	X	X	X	X	X		X		X	X			
Escandinavia (UE)			X	X	X			X	X			X			
Polonia	X	X	X	X	X							X			
Suíza		X	X	X	X				X			X	X		
Noruega		X	X	X			X								
Israel			X	X	X				X			X			
Turquía			X												
Ontario		X	X	X					X			X			
Quebec		X	X	X	X				X		X	X			
Massachusetts				X	X				X			X			
Texas		X	X	X					X			X			
Florida		X	X	X	X						X	X			
Nuevo León Mex.		X	X						X			X			
México		X	X	X	X	X	X		X		X	X	X		
Cuba		X				X	X	X			X	X	X	X	X
Rep. Dominicana								X						X	
Guatemala							X							X	
Honduras							X							X	
El Salvador							X							X	
Nicaragua							X							X	
Panamá		X	X	X								X			
Colombia		X	X	X		X	X					X			
R.B. de Venezuela												X	X		X
Ecuador			X				X							X	
Perú		X	X			X	X					X		X	
R.F. do Brasil		X	X	X	X		X		X	X	X	X	X		X
Brasil sul		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X
Bolivia														X	
Chile		X	X			X	X	X				X			X
Paraguay		X										X			X
Arxentina		X	X			X	X	X	X	X	X	X	X		X
Uruguai		X	X			X	X			X	X	X	X		X
Marrocos							X								
Mauritania							X								
Cabo Verde		X	X			X	X			X	X	X		X	X
Guiné Bissau		X					X			X	X	X			X
Sao Tomé e Príncipe		X					X			X	X	X			X
Guínea Ecuatorial							X								X
Angola		X				X	X	X		X	X	X			X
Namibia						X	X								
Mozambique		X				X	X			X	X	X		X	X
Asia-Pacífico			X	X											
Corea do Sul			X	X	X				X			X			
Xapón			X	X	X		X		X			X			
Filipinas		X	X									X			X

7. Revisión e Avaliación da EGAEX

463. A revisión da EGAEX está presidida por un principio de flexibilidade, que obedece á propia natureza da Acción Exterior autonómica, considerada como unha política pública dotada de trazos e características propias, que a diferencian en canto á súa previsibilidade e certeza respecto das clásicas políticas públicas sectoriais. Por iso, e pola transversalidade desta materia, o Decreto 178/2015, do 26 de novembro, polo que se regula a acción exterior da Comunidade Autónoma de Galicia -DRAEX- (DOG n.º 233, do 7 de decembro de 2015), establece no seu artigo 10:

“Artigo 10. Revisión da Estratexia galega de acción exterior

1. A proposta motivada dun terzo dos membros do CAEX, e previa deliberación e votación, a Xunta de Galicia deberá avaliar a necesidade de iniciar a revisión da estratexia vixente para adaptala a un novo contexto, tras o informe do centro directivo no que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior.
2. De forma ordinaria, con polo menos seis meses de antelación a que expire o prazo de vixencia previsto da estratexia en curso, o centro directivo no que se encadren as competencias fundamentais de acción exterior iniciará os trámites de revisión desta.
3. En tanto non sexa aprobada unha nova estratexia, o Consello da Xunta de Galicia poderá prorrogar a que estivera vixente, por períodos que oscilarán entre seis meses e un ano, ata tanto en canto se poida aprobar con todos os trámites indispensables a nova estratexia. Se o executivo autonómico estivese en funcións, entenderase prorrogada tacitamente a estratexia en vigor por un período de seis meses, dentro do cal o novo executivo poderá prorrogala, á súa vez, ata que se formalice unha nova estratexia galega de acción exterior.”

464. Deste xeito, non existe un imperativo normativo que determine un ríxido prazo límite de aplicación da EGAEX. Este criterio flexible e dinámico resulta ademais lóxico á vista do cambiante do ámbito internacional. Non obstante, isto non obsta que resulte necesario e ata recomendable marcarse un prazo de implementación, máxime á luz do consenso básico perseguido sobre as materias e obxectivos fixados na EGAEX. Ademais,

neste momento, hai un factor principal e outro subsidiario que aconsellan fixar un prazo certo de referencia. O factor principal é a culminación da folla de ruta por excelencia aprobada pola UE, coñecida como Estratexia 2020. O subsidiario é a aprobación do Plan Estratéxico de Galicia, entroncado con aquela, que tamén ten o seu horizonte no exercicio 2020. Con todo, moitas das propostas establecidas na EGAEX aspiran a fixar a ruta para actuacións que proseguirán ou frutificarán máis alá de 2020. Un suposto paradigmático é o que atinxe ás actuacións precisas para obter o mellor resultado negociador posible no seo da UE cara ao marco financeiro plurianual europeo que podería estenderse ata 2027 ou, mesmo ata 2030, vistos os precedentes existentes. Outro suposto, xa máis xenérico, pode ser o que concirne ás xestións para posicionar a Galicia como engarzamento natural e privilexiado entre Portugal e España, e entre a Lusofonía e a comunidade de nacións de lingua española.

465. Así, a EGAEX aquí plasmada debe poñerse como límite formal de implementación o 31 de decembro de 2020, sen prexuízo de que houbera que acudir ás previsións dinámicas incorporadas no artigo 10 do antedito Decreto, ou alternativamente á súa prórroga nos termos previstos polo DRAEX.
466. Con todo, tamén resulta conveniente formularnos diversos escenarios nos que conviría activar os mecanismos de reforma da EGAEX, sempre considerando a experiencia pasada. Eses escenarios serían:
- a) Contracción do PIB galego en máis dun 2% durante un exercicio económico.
  - b) Contracción do PIB dalgún dos tres principais socios comerciais de Galicia no exterior en máis dun 2% durante dous exercicios económicos consecutivos.
  - c) Aprobación por España, a Unión Europea ou Nacións Unidas de resolucións ou directrices que inclúan medidas de embargo comercial e/ou ruptura de relacións diplomáticas que afecten a países obxectivo da Acción Exterior galega.
  - d) Resolución do Parlamento de Galicia que manifeste a conculcación grave e reiterada das normas básicas en materia de Dereitos Humanos, ou de hostilidade cara á comunidade galega nun país obxectivo da nosa Acción Exterior.
  - e) Estado de guerra entre España e os seus aliados cun país obxectivo da Acción Exterior galega.

467. En tales supostos, o Consello galego de Acción Exterior (CAEX), así como en calquera outros moi cualificados que este considerase oportunos, debera poñer en marcha os mecanismos de revisión xuridicamente previstos, anticipando os debidos estudos e informes o centro directivo da Xunta de Galicia que tivera encomendadas nese momento as competencias básicas e institucionais en materia de Acción Exterior.
468. Finalmente, consideramos necesaria unha avaliación anual da Estratexia Galega de Acción Exterior (EGAEX), co obxectivo de definir con precisión os logros acadados e aqueles retos e desafíos pendentes para a acción exterior da nosa Comunidade Autónoma. Neste senso, prevese unha reunión anual do Consello galego de Acción Exterior (CAEX), onde se someterá o cumprimento da EGAEX á revisión e votación dos membros do CAEX. Así mesmo, o Goberno galego comparecerá no Parlamento unha vez por ano para informar e explicar o grado de cumprimento, obxectivos acadados, as obrigas e os retos de futuro derivados desta Estratexia, convencidos de que o deseño básico da Acción Exterior da nosa Comunidade Autónoma debe fundamentarse no máis amplo consenso posible, alén da coxuntura política concorrente.

ANEXO

REDES EXTERIORES DA XUNTA DE GALICIA

REDE INSTITUCIONAL

- Bruxelas: Fundación Galicia Europa.
- Bos Aires: Delegación da Xunta de Galicia.
- Montevideo: Delegación da Xunta de Galicia.

REDE COMERCIAL

Rede PEXGA -Plataformas Empresariais no Exterior de Galicia-:

- Brasil: Oficinas en Recife e Río de Janeiro, e instalacións complementarias en São Paulo e Goiânia (rexións nordestes e centro-oeste de Brasil).
- República Popular China: Shanghai, con oficinas de apoio en Beijing e Guangzhou.
- Colombia: Bogotá.
- Estados Unidos: Washington D.F.
- Marrocos: Casablanca.
- México: México D.F.
- Reino Unido: Londres.
- Rusia: Moscú.

Antenas de Internacionalización do IGAPE, mediante a utilización de axentes de internacionalización coa que ampliar e reforzar a cobertura de mercados da Rede PEXGA:

- Perú.
- Dubai.
- Canadá.
- Alemaña

CENTROS DE ESTUDOS GALEGOS NO EXTERIOR

http://www.lingua.gal/o-galego/proxectalo/centros-de-estudos-galegos	
ALEMAÑA	Berlín Kiel Heidelberg Leipzig
BRASIL	São Paulo Niteroi (Federal Fluminense) Río de Janeiro Salvador de Bahía
CROACIA	Zadar
ESTADOS UNIDOS	Nova York
FINLANDIA	Helsinki
FRANCIA	París
HUNGRÍA	Budapest
ITALIA	Padua Roma
IRLANDA	Cork
POLONIA	Cracovia Varsovia
PORTUGAL	Algarve Braga (Minho) Lisboa (Nova)
REINO UNIDO	Bangor (Wales) Birmingham Oxford
RUSIA	San Petesburgo

CENTROS GALEGOS NO EXTERIOR

PAÍS	DENOMINACIÓN	LOCALIDADE	PROVINCIA/ESTADO	Σ CENTROS GALEGOS
Alemaña	Asociación Cultural Galega de Hamburgo e.V.	Hamburgo	Hamburgo	
Alemaña	Centro Cultural Galego de Cuxhaven e. V.	Cuxhaven	Baixa Saxonia	
Alemaña	Centro Cultural Galego de Frankfurt del Meno e. V.	Frankfurt Am Main	Hesse	
Alemaña	Centro Cultural e Deportivo Galicia Emigrante 1972 e. V.	Gütersloh	Nordrhein-Westfalen	
Alemaña	Centro Galego de Hannover e. V.	Hannover	Baixa Saxonia	
Alemaña	Centro Galego de Nürnberg e. V.	Nürnberg	Baviera	
Alemaña	Círculo da Cultura Galega e Cabaleiros de Santiago, e. V.	Nuremberg	Bayern	
Alemaña	Club Galicia de Bonn, e. V.	Bonn	Renania do Norte-Westfalia	
Alemaña	Coordinadora Federal das Asociacións Galegas en Alemaña, e. V.	Nürenberg	Bayern	
Alemaña	Grupo Cultural Galego de Troisdorf e. V.	Troisdorf	Nordrhein-Westfalen	
Alemaña	Peña Galega de Múnic e. V.	Múnic	Baviera	
Alemaña	Sociedade Galega Deutsch-Spanische Vereinigung e. V.	Sindelfingen	Baden-Wurtemberg	
CENTROS GALEGOS EN ALEMAÑA				12
Andorra	Asociación Cultural Casa de Galicia	Andorra Vella	Andorra	

CENTROS GALEGOS EN ANDORRA				1
Arxentina	Agrupación Cultural Galega A Curuxa	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Agrupación Galicia (Pro-Centro Galego)	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Agrupación Galego-Arentina "Breogán" (Pro-Centro galego)	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Agrupación Veciños de Pontearreas en Bos Aires	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Benéfica Cultural do Partido de Corcubión	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Casa de Galicia	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Centro Betanzos	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Centro Galego de Río Gallegos - Mutualidade	Río Gallegos	Santa Cruz	
Arxentina	Asociación Centro Partido de Carballiño	Vicente López	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil "Bisbarra do Deza" Laín de Bos Aires	Bos Aires	Bos Aires	
A Arxentina	Asociación Civil Centro Galego de Xubilados e Pensionados da República Arxentina	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil Galega Fillos do Porto do Son	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil Fillos do Concello de Boiro	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil Os Gromos	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil Sociedade de Nativos do Concello de Cambados	Bos Aires	Bos Aires	

Arxentina	Asociación Civil Unión Fillos do Grove	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Civil Unión Residentes de Outes	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Cultural e Recreativa Rairiz de Veiga	Paso del Rey	Bos Aires	
Arxentina	Asociación de Empresarios Galegos da Arxentina (AEGA)	Balvanera - Once (Cidade Autónoma de Bos Aires)	Bos Aires	
Arxentina	Asociación de Moraña	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación de Oleiros, Mutual, Cultural e Recreativa	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación de Residentes de Salvaterra de Miño na República Arxentina	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Botando Raíces	Lanús Oeste	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Española de Socorros Mutuos	Bragado		
Arxentina	Asociación Española de Socorros Mutuos de Puerto San Julián	Puerto de San Julián	Santa Cruz	
Arxentina	Asociación Galega Residentes de Mos de Mutualidad, Cultura e Recreo	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Galega "O Cruceiro de Vila Galicia"	Lomas Zamora de	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Galega "Rosalía de Castro"	Cipolletti	Río Negro	

Arxentina	Asociación Galega de Xubilados e Pensionados e Españois da Terceira Idade Residentes na Arxentina	Temperley - Lomas de Zamora	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Galega de Río Negro "Morriña"	General Roca	Río Negro	
Arxentina	Asociación Fillos de Buján	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Fillos de Zas	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Madrynese Casa de Galicia Voces da Nosa Terra	Porto Madryn	Chubut	
Arxentina	Asociación Mutua Casa de España en Tandil	Tandil	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Mutua e de Cultura Oza dos Ríos	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Mutualista Residentes de Vigo	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Residentes do Concello de Ribeira	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Residentes do Distrito de Rodeiro en Bos Aires Axuda Mutua e Repatriación	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Social e Cultural Santa Comba de Xallas en Bos Aires	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Unión do Partido Xudicial de Ordes Cultural e Recreativa	Valentín Alsina	Bos Aires	

Arxentina	Asociación Unión Residentes de Fragas en B.S. Aires de Beneficencia e Socorros Mutuos	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asociación Unión Residentes do Concello de Carbia en Bos Aires	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Asturgalega (Casa da Cultura Asturiana e Galega)	Lanús	Bos Aires	
Arxentina	Audición Percorrendo España	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Casa Coirós en Bos Aires, Asociación Cultural e Mutualista	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Casa de Galicia de Concordia	Concordia	Entre Ríos	
Arxentina	Casa de Galicia de Córdoba	Córdoba	Córdoba	
Arxentina	Casa de Galicia do Nordés de Chubut	Trelew	Chubut	
Arxentina	Casa de Palas de Rei	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Arzuán Melidense	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Cultural do Partido da Estrada	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Cultural Padronés Asociación Civil	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Español de Sada e os seus Contornos	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galicia de Bos Aires, Cultura, Social e Deportivo	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galicia de Residentes Españois Tierra del Fuego	Ushuaia	Tierra del Fuego	

Arxentina	Centro Galicia de San Juan	San Juan	San Juan	
Arxentina	Centro Galego Aconcagua	Mendoza	Mendoza	
Arxentina	Centro Galego Asociación Mutual, Cultural e Recreativo	Rosario	Santa Fe	
Arxentina	Centro Galego de Avellaneda	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego de Azul	Azul	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego de Bahía Blanca	Bahía Blanca		
Arxentina	Centro Galego de Bos Aires - Mutualidade - Cultura - Acción Social	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego de Confraternidade Hispano Arxentina de Tandil	Tandil	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego da Pampa	Santa Rosa	A Pampa	
Arxentina	Centro Galego da Plata	A Plata	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego de Mar de la Plata	Mar de la Plata	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego de Neuquén "A Nosa Terra" Asociación Civil	Neuquén	Neuquén	
Arxentina	Centro Galego de Santa Fe	Santa Fe	Santa Fe	
Arxentina	Centro Galego de Socorros Mutuos de Comodoro Ribadavia, Cultural e Deportivo	Comodoro Ribadavia	Chubut	
Arxentina	Centro Galego do Partido de Xeneral Sarmiento	José C. Paz	Bos Aires	
Arxentina	Centro Galego Sociedade Mutual	Campana	Bos Aires	

Arxentina	Centro Lalín, A Golada e Silleda de Galicia en Bos Aires, Social, Cultural e Recreativo	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Centro Noia Rianxo Asociación Civil	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Círculo Social Val Miñor de Galicia en Bos Aires	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Club Tinetense Residencia Asturiana	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	España Nosa	Lanús	Bos Aires	
Arxentina	Federación Asociacións Españolas	Rosario	Santa Fe	
Arxentina	Federación de Asociacións Galegas da República Arxentina	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Federación de Sociedades Españolas	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Federación Unión de Asociacións Galegas da República Arxentina	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fisterra en América	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Fundación Galicia América	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fundación Galicia Saúde	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fundación Manuel Puente González	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fundación Muller, Paz e Desenvolvemento	Córdoba		
Arxentina	Fundación Xeito Novo de Cultura Galega	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Galicia Hoxe	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Galicia Sempre	Lanús	Bos Aires	

Arxentina	Fillos de Arantey e Centro Vilamarín Peroxán Mutual, Cultural e Recreativa	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fogar Galego para Anciáns	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Fogar para Anciáns - Hospital Español	Temperley	Bos Aires	
Arxentina	Hospital Español - Soc. Española de Beneficencia	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Instituto de Estudos Galegos - Universidade de Belgrano	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Xuventude Viana, Trives e Valdeorras, Asociación Cultural, Social e Recreativa	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Lembrando a Galicia - Programa Radial	Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Peña Galega "Manuel Murguía"	Santa Fe	Santa Fe	
Arxentina	Residentes do Grove en Bos Aires	Pyñeiro - Avellaneda	Bos Aires	
Arxentina	Ribadumia, Casa Galega de Cultura en Bos Aires Asociación Civil	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Sociedade de Nativos de Concello de Vilagarcía de Arousa	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Sociedade Española de Socorros Mutuos	Río Cuatro		
Arxentina	Sociedade Mutual de Residentes da Pobra de Brollón	Temperley	Bos Aires	
Arxentina	Sociedade Parroquial de Vedra de Mutualidade e Cultura	Bos Aires	Bos Aires	

Arxentina	Sociedade Residentes do Municipio de Vedra en Bos Aires Asociación Civil	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Sociedade Galega de Ituzaingó	Ituzaingó	Bos Aires	
Arxentina	Tui-Salceda, Asociación Mutua, Cultural e Recreativa	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Unión Residentes de Dodro	Bos Aires	Bos Aires	
Arxentina	Unión Residentes do Concello de Curtis	Bos Aires	Bos Aires	
CENTROS GALEGOS NA ARXENTINA				107
Australia	Galician Association of Sydney Incorporated	Laichhardt	Sidney	
CENTROS GALEGOS EN AUSTRALIA				1
Bélxica	Casa de Galicia en Bruxelas	Bruxelas	Bruxelas	
Bélxica	Centro Galego de Bruxelas	Bruxelas	Bruxelas	
Bélxica	Fundación Galicia-Europa	Bruxelas	Bruxelas	
Bélxica	Ialma Música	Forest		
CENTROS GALEGOS EN BÉLXICA				4
Bolivia	Peña Galega da Sociedade Española	Cochabamba	Departamento Cochabamba	
CENTROS GALEGOS EN BOLIVIA				1
Brasil	Asociación Cultural Cabaleiros de Santiago	Río Vermelho	Bahia	
Brasil	Asociación Cultural Hispano - Brasileira	Nazaré Belém	Pará	
Brasil	Asociación Galega de Río Grande do Sul (ASSOGARS)	Porto Alegre	Río Grande do Sul	

Brasil	Associação Recreio dos Anciãos para Asilo da Velhice Desamparada	Tijuca - Rio de Janeiro	Rio de Janeiro	
Brasil	Casa de Galicia do Centro Espanhol do Paraná de Beneficiência e Cultura	Curitiba	Paraná	
Brasil	Casa de Galicia Madri Club Ltda - Granxa Treze	Campo Grande	Rio de Janeiro	
Brasil	Centro Beneficente Espanhol	Campo Grande	Mato Grosso do Sul	
Brasil	Centro de Estudos Galegos no Ceará	Fortaleza	Ceará	
Brasil	Centro Espanhol	Salvador	Bahia	
Brasil	Centro Espanhol e Repatriação de Santos	Santos	São Paulo	
Brasil	Centro Recreativo União do Rio Tea	Lauro de Freitas	Bahia	
Brasil	Club Español de Niteroi	Niteroi	Rio de Janeiro	
Brasil	Comunidade Hispânica de Asistencia Social	Humaitá - Rio de Janeiro	Rio de Janeiro	
Brasil	Departamento Cultura Galega - Centro Español	Porto Alegre	Rio Grande do Sul	
Brasil	Espanhois no Brasil, Sociedade Beneficente e Cultural	São Paulo	São Paulo	
Brasil	Galicia Esporte Clube	Salvador	Bahia	
Brasil	Grêmio Espanhol de Socorros Mútuos e Instrução	Belo Horizonte/MG	Minas Gerais	
Brasil	Jabaquara Atletico Clube	Santos	São Paulo	
Brasil	Peña Airiños de Galicia	Macaé	Rio de Janeiro	
Brasil	Peña Galega da Casa de España	Humaitá - Rio de Janeiro	Rio de Janeiro	

Brasil	Real Sociedade Española de Beneficencia	Salvador	Bahia	
Brasil	Sociedade Brasileira de Cultura Española	São Paulo	São Paulo	
Brasil	Sociedade Filantrópica Santa Teresa de Ávila	Salvador	Bahia	
Brasil	Sociedade Beneficente Rosalía de Castro	Vila Mariana - São Paulo	São Paulo	
Brasil	Sociedade Cultural e Social Hispano Brasileira do Grande ABC (SCSHB-ABC)	São Caetano do Sul	São Paulo	
Brasil	Sociedade de Socorros Mutuos e Beneficente Rosalía de Castro	Santos	São Paulo	
Brasil	Sociedade Espanhola de Beneficencia	Río de Janeiro	Río de Janeiro	
Brasil	Sociedade Hispano Brasileira de Socorros Mútuos e Instrução	Vila Monumento - São Paulo	São Paulo	
CENTROS GALEGOS EN BRASIL				28
Canadá	Centro Galego de Montreal	Montreal	Quebec	
Canadá	Club Español de Québec	Montreal	Quebec	
Canadá	Club Hispano	Toronto	Ontario	
CENTROS GALEGOS EN CANADÁ				3
Chile	Centro Galego de Valparaíso	Valparaíso	Valparaíso	
Chile	Estadio Español	Santiago de Chile		
Chile	Lar Galego	Las Condes - Santiago de Chile	Rexión Metropolitana (RM)	
CENTROS GALEGOS EN CHILE				3

Costa Rica	Asociación Lar Galego	Sabana	San José	
CENTROS GALEGOS EN COSTA RICA				1
Cuba	"O Valadouro", Instrución Protección e Recreo	A Habana	A Habana	
Cuba	Agrup. Sociedades Repr. de Municipios e Parroquias de Galicia	A Habana	A Habana	
Cuba	Agrupación Artística Galega	A Habana	A Habana	
Cuba	Agrupación Valdeorras e Viana	A Habana	A Habana	
Cuba	Asociación Naturais de "Ortigueira" Sociedade Española de Beneficencia e Protección Mutua	A Habana	A Habana	
Cuba	Asociación de Amizade Cubano- Galega "casa de Galicia" Santiago de Cuba	Santiago de Cuba	Santiago de Cuba	
Cuba	Asociación Española de Guaymaro	Guaymaro	Camagüey	
Cuba	Asociación Galega "Don Miguel de Cervantes Saavedra"	Puerto Padre	Las Tunas	
Cuba	Asociación Galega de Cienfuegos	Cienfuegos	Cienfuegos	
Cuba	Asociación Galega de Sancti Spiritus	Sancti Spiritus	Sancti Spiritus	
Cuba	Casa de Galicia de Palma Soriano	Palma Soriano	Santiago de Cuba	
Cuba	Casa de Galicia en Guantánamo	Guantánamo	Guantánamo	
Cuba	Centro Unión Ourensá da Habana	A Habana	A Habana	
Cuba	Círculo Habaneiro Naturais da Devesa	A Habana	A Habana	

Cuba	Club Chantada e a seu Partido	A Habana	A Habana	
Cuba	Club Villarino	A Habana	A Habana	
Cuba	Comunidade Galega de Holguín	Holguín	Holguín	
Cuba	Delegación Fed. Soc. Galegas en Cuba	Rancho Veloz	Villa Clara	
Cuba	Emigrados de Riotorto Sociedade de Recreo e Protección	A Habana	A Habana	
Cuba	Federación de Sociedades Españolas de Cuba	A Habana	A Habana	
Cuba	Federación de Sociedades Galegas de Cuba	A Habana	A Habana	
Cuba	Ferrol e a Pinar del Río, Pinar del Río	Pinar del Río	Pinar del Río	
Cuba	Filios do Concello da Pastoriza	A Habana	A Habana	
Cuba	Filios do Concello de Bujan	A Habana	A Habana	
Cuba	A Unión Mañonesa	A Habana	A Habana	
Cuba	Liga Santaballea	A Habana	A Habana	
Cuba	Monterroso e Antas de Ulla Sociedade de Protección e Recreo	Lawton - Munic. 10 de Octubre	A Habana	
Cuba	Partido Xudicial de Arzúa	A Habana	A Habana	
Cuba	Peña Galega de Camagüey	Camagüey	Camagüey	
Cuba	Peña Galega de Ciego de Avila	Ciego de Ávila	Ciego de Ávila	
Cuba	Sociedade Chantada, Carballedo e as súas bisbarras	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Club Navia de Suarna	A Habana	A Habana	

Cuba	Sociedade Cultural Galega de Holguín	Holguín	Holguín	
Cuba	Sociedade Cultural Rosalía de Castro	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade de Beneficencia de Naturais de Galicia	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade de Calo e Viduido	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade de San Claudio	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade o Val de Lemos	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Estudiantil Concepción Arenal	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Ferrol e a súa Bisbarra	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Galega de Matanzas	Versalles Matanzas	- Matanzas	
Cuba	Sociedade Fillos de Lourenzá	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello da Capela	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello da Golada	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello de Abadín	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello de Cedeira	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello de Cerdido	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello de Cospeito	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Concello da Estrada	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Distrito de Sarria	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Fillos do Partido de Lalín	A Habana	A Habana	

Cuba	Sociedade Fillos do Val do Ulla e a súa Bisbarra	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Xuventude de Baleira e a súa Bisbarra	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade a Aurora de Somozas	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Meira e Pol	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Pontedeume e o seu Partido Xudicial	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Progreso de Coles	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Progreso de Lanzós	A Habana	A Habana	
Cuba	Sociedade Roupar e Lousada	A Habana	A Habana	
Cuba	Taboada, Chantada e Portomarín	A Habana	A Habana	
Cuba	Unión Barcalesa	Habana Vella - A Habana	A Habana	
Cuba	Unión de Baleira	A Habana	A Habana	
Cuba	Unión Galega de Camajuaní	Camajuaní	Villa Clara	
Cuba	Unión Galega de Villa Clara	Santa Clara	Villa Clara	
Cuba	Unión Galega Encrucillada	Villa Clara	Villa Clara	
Cuba	Unión Mugardesa	A Habana	A Habana	
Cuba	Unión Trivesa	A Habana	A Habana	
Cuba	Unión Vilalbesa e a súa Bisbarra	A Habana	A Habana	
Cuba	Viveiro e a súa Bisbarra	A Habana	A Habana	
CENTROS GALEGOS EN CUBA				69
Dinamarca	Círculo Galaico	Ishoej		
CENTROS GALEGOS EN DINAMARCA				1

Ecuador	Sociedade Española de Beneficencia	Guayaquil		
CENTROS GALEGOS EN ECUADOR				1
EUA	Asociación de Empresarios Profesionais Galegos de USA	Miami	Florida	
EUA	Casa de Santa Marta de Ortigueira en Miami	Miami	Florida	
EUA	Centro Galego da Florida, Inc	Miami	Florida	
EUA	Centro Ourenán Social Club	Newark	New Jersey	
EUA	Círculo Español, INC	Astoria	Nova York	
EUA	Peña de Galicia do Ceoc, INC	Los Ángeles	California	
EUA	Peña Galega - Club España de Newark	Newark	New Jersey	
EUA	Sociedade Española de Socorros Mutuos "A Nacional"	Nova York	Nova York	
EUA	Unidade Galega dos Estados Unidos	Astoria	Nova York	
CENTROS GALEGOS EN ESTADOS UNIDOS				9
Francia	A Nosa Casa de Galicia	París	París Ile de France	
Francia	Casa de Galicia de Toulouse	Toulouse		
Francia	Centro Galego de Marsella	Marsella		
Francia	Círculo Cultural Galego de París	París	París Ile de France	
Francia	Federación de Asociacións e Centros de Emigrantes Españois	Villeurbanne		
Francia	Os Paños, Conservatorio Galego	París	París Ile de France	

CENTROS GALEGOS EN FRANCIA				6
Guatemala	Asociación Española de Beneficencia	Cidade de Guatemala		
CENTROS GALEGOS EN GUATEMALA				1
Holanda	Asociación Cultural Galega "O Pote"	Helmond		
Holanda	Centro Galego "Semente Nova"	Amsterdam		
Holanda	Grupo Folclórico "Airiños da Terra"	Róterdam		
Holanda	Sociedade Cultural e Recreativa "Lembranzas e Agarimos"	Ede	Gelderland	
CENTROS GALEGOS EN HOLANDA				4
Kenya	Casa de Galicia de Nairobi - East Africa	Nairobi	Nairobi Area	
CENTROS GALEGOS EN KENYA				1
Liechtenstein	Centro Español Apóstol Santiago do Principado de Liechtenstein	Schaan		
CENTROS GALEGOS EN LIECHTENSTEIN				1
México	Casa de España de Ensenada A.C	Centro Ensenada	Baixa California	
México	Centro Galego de Guadalajara, A.C	Tlajomolco de Zuñiga	Jalisco	
México	Centro Galego de México, Asociación Civil	Col. Roma, Deleg. Cuauhtemoc - México D.F.	México	
México	Centro Galego de Querétaro		Querétaro	
México	Sociedade de Beneficencia Española - Hospital Español	México D.F.	México	
México	Sociedade Española de Beneficiencia	Puebla	Puebla	
CENTROS GALEGOS EN MÉXICO				6

Panamá	Sociedade Española da Chorrera	La Chorrera	Panamá	
CENTROS GALEGOS EN PANAMÁ				1
Paraguay	Centro Galego de Asunción	Asunción	Asunción	
CENTROS GALEGOS EN PARAGUAI				1
Perú	Centro Galego do Perú	Lima 11 Jesús María		
CENTROS GALEGOS EN PERÚ				1
Portugal	Xuventude de Galiza - Centro Galego de Lisboa	Lisboa	Lisboa	
CENTROS GALEGOS EN PORTUGAL				1
Puerto Rico	Centro Galego de Puerto Rico, INC	San Juan		
CENTROS GALEGOS EN PUERTO RICO				1
Reino Unido	Centro Galego de Londres	Londres	Londres	
CENTROS GALEGOS EN REINO UNIDO				1
República Dominicana	Centro Galego Noso Lar	Santo Domingo	Santo Domingo	
CENTROS GALEGOS EN REPÚBLICA DOMINICANA				1
Suecia	Irmandade Galega de Goteburgo	Goteburgo	Västra Götaland	
CENTROS GALEGOS EN SUECIA				1
Suíza	Asociación Cultural Banda de Gaitas "O Afiador"	Zürich	Zürich	
Suíza	Asociación Cultural Galega A Roda	Renens - Lausanne	Vaud	
Suíza	Asociación de Pensionistas e Inválidos Españois "Esperanza"	Zürich	Zürich	
Suíza	Asociación O Feitizo de Berna	Berna	Berna	
Suíza	Asociación Rosalía de Castro	Berna	Berna	
Suíza	Centro Español de Bulle	Bulle	Fribourg	

Suíza	Centro Español de Delémont	Delémont	Jura	
Suíza	Centro Galego de Lucerna	Lucerna	Lucerna	
Suíza	Centro Galego de Zug "A Nosa Terra"	Steinhausen	Zug	
Suíza	Centro Galicia de Olten	Olten	Solothurn	
Suíza	Centro Galego de Berna	Berna	Berna	
Suíza	Centro Galego de Schaffhausen	Schaffhausen	Schaffhausen	
Suíza	Centro Galego de Sión	Sión	Valais	
Suíza	Centro Galego Val do Rhin	Widnau	St. Gallen	
Suíza	Centro Recreativo Cultural Ourense	Münchenstein	Basel-Landschaft	
Suíza	Federación de Sociedades Galegas na Suíza	Steinhouse	Zug	
Suíza	Galicia Hoxe Asociación Cultural Galega	Xenebra	Xenebra	
Suíza	Irmandade Galega na Suíza	Xenebra	Xenebra	
Suíza	Misión Católica de Lingua Española	Zürich	Zürich	
Suíza	Promoción da Cultura Galega	Lausanne		
Suíza	Sociedade Fútbol Club Tordoia	Xenebra	Xenebra	
Suíza	Sociedade "A Nosa Galiza"	Xenebra	Xenebra	
Suíza	Sociedade Galega "Sementeira"	Basilea	Basel-Stadt	
Suíza	Sociedade Galega Valadouro	Erlenbach	Zürich	
CENTROS GALEGOS EN SUÍZA				24
Uruguai	Asociación Empresarios Galegos do Uruguai	Montevideo	Montevideo	

Uruguai	Asociación Española de Socorros Mutuos de Salto	Salto	Salto	
Uruguai	Asociación Española Primeira de Socorros Mutuos	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Asociación Española, Cultural, Recreativa e Social de Florida	Florida	Florida	
Uruguai	Audición Radial Sempre en Galiza	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Casa de Galicia de Montevideo	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Cultural e Recreativo Alma Galega	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Cultural e Recreativo Fillos de Galicia	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Galego de Montevideo	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Ourenán de Montevideo	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Pontevedrés Social e Deportivo	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Social Cultural e Deportivo de Bolos Val Miñor	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Centro Social e Cultural Bergantiños	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Diario Español de Montevideo	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Federación de Asociacións Galegas no Uruguai (Unión de Sociedades Galegas)	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Federación de Institucións Españolas no Uruguai	Montevideo	Montevideo	

Uruguai	Fundación "Ramón Rubial. Españois no mundo. Uruguai"	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Fillos do Concello do Porto do Son	O Outeiro - Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Fogar Español	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	A España Hoxe	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Padroado da Cultura Galega	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Radio Galicia de Uruguai	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Sociedade de Campo Lameiro do Uruguai Cultural e Recreativa	Montevideo	Montevideo	
Uruguai	Unión Fillos de Morgadanes Residentes na Plata	Montevideo	Montevideo	
CENTROS GALEGOS EN URUGUAI				24
Venezuela	Asociación Benéfica Fillos de Lalín	Caracas	Miranda	
Venezuela	Asociación Benéfica Provincia da Coruña	La Candelaria - Caracas	Miranda	
Venezuela	Asociación Benéfica Provincia de Pontevedra	Caracas		
Venezuela	Asociación Civil Amigos de Santiago	Caracas	Miranda	
Venezuela	Asociación Civil Fillos de Ourense	Caracas		
Venezuela	Asociación Cultural e Social da Provincia de Pontevedra	El Valle - Caracas	Miranda	
Venezuela	Asociación Fillos da Provincia de Lugo	Caracas		
Venezuela	Asociación Fillos de Galicia	Maracay		
Venezuela	Asociación Galega da Saúde	Caracas		
Venezuela	Centro Benéfico Social Fillos da Estrada	Caracas	Miranda	

Venezuela	Centro Galego de Barquisimeto	Barquisimeto	Lara	
Venezuela	Centro Galego de Maracaibo	Maracaibo	Zulia	
Venezuela	Centro Galego de Puerto La Cruz	Lechería	Anzoátegui	
Venezuela	Federación de Centros Españois en Venezuela	Caracas		
Venezuela	Fundación España Saúde	Caracas		
Venezuela	Fundación Española de Emigrantes Dependentes (FEDED)	Caracas		
Venezuela	Fundación Fillos de Ourense (Fundourense)	La Yaguara - Caracas		
Venezuela	Fundación Fillos de España, S.C.	Maracaibo	Zulia	
Venezuela	Irmandade Galega de Santo Tomé de Güiana	Puerto Ordaz	Estado Bolívar	
Venezuela	Irmandade Galega de Valencia	Valencia - Edo. Carabobo		
Venezuela	Irmandade Galega de Venezuela	Caracas		
Venezuela	Programa Radio "Galeguidade"	Caracas		
Venezuela	Sociedade Española de Beneficencia	Caracas		
Venezuela	Terras de Celanova e Baixa Limia	Caracas		
CENTROS GALEGOS EN VENEZUELA				24
CENTROS GALEGOS NO EXTERIOR				340

Área xeográfica/Área sectorial	Políticas públicas europeas (cohesión, mercado interior, competencia, PAC, PPC, ...)	Acción institucional de carácter estratéxico	Comercio exterior	Captación de investimentos	Promoción do turismo	Fomento de investimentos no exterior	Cooperación marítimo-pesqueira	Cooperación agrícola	Cooperación en I+D+i	Promoción da lingua galega	Promoción e cooperación cultural	Cooperación universitaria	Galeguidade e acción social exterior	Cooperación para o desenvolvemento	Achegas demográficas ¹
Portugal	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Unión Europea	X	X	X												
CPLP		X								X	X	X			X
Francia	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X			
Italia	X	X	X	X	X	X		X	X		X	X			
Alemaña	X	X	X	X	X	X			X		X	X			
BENELUX	X	X	X	X	X	X			X		X	X			
Irlanda	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X			
Reino Unido		X	X	X	X	X	X		X		X	X			
Escandinavia (UE)			X	X	X			X	X			X			
Polonia	X	X	X		X							X			
Suíza		X	X	X	X				X			X	X		
Noruega		X	X	X			X								
Israel			X	X	X				X			X			
Turquía			X												
Ontario		X	X	X					X			X			
Quebec		X	X	X	X				X		X	X			
Massachusetts				X	X				X			X			
Texas		X	X	X					X			X			
Florida		X	X	X	X						X	X			
Nuevo León (Méx.)		X	X						X			X			
México		X	X	X	X	X	X		X		X	X	X		
Cuba		X				X	X	X			X	X	X	X	X
Rep. Dominicana								X						X	
Guatemala							X							X	
Honduras							X							X	
El Salvador							X							X	
Nicaragua							X							X	
Panamá		X	X	X								X			
Colombia		X	X	X		X	X					X			
R.B. de Venezuela												X	X		X
Ecuador			X				X							X	
Perú		X	X			X	X					X		X	
RF do Brasil		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X
Brasil sul		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X
Bolivia														X	
Chile		X	X			X	X	X				X			X
Paraguai		X										X			X
Arxentina		X	X			X	X	X	X	X	X	X	X		X
Uruguai		X	X			X	X			X	X	X	X		X
Marrocos							X								
Mauritania							X								
Cabo Verde		X	X			X	X			X	X	X		X	X
Guiné Bissau		X					X			X	X	X			X
Sao Tomé e Príncipe		X					X			X	X	X			X
Guinea Ecuatorial							X								X
Angola		X				X	X	X		X	X	X			X
Namibia						X	X								
Mozambique		X				X	X			X	X	X		X	X
Asia-Pacífico			X	X											
Corea do Sul			X	X	X				X			X			
Xapón			X	X	X		X		X			X			
Filipinas		X	X									X			X

¹ Extra UE por mor dos tratados TUE e TFUE

Lendas:

Lendas da Área xeográfica:

CPLP: Comunidade dos Países de Língua Portuguesa

BENELUX: Bélgica, Países Baixos e Luxemburgo

R.B.: República Bolivariana

RF: República Federativa

BORRADOR